

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**003 VE 003M NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE DEFTERLERİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ÖZGÜR ERDİNÇ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. ERDOĞAN KELEŞ**

**OCAK-2015
MUĞLA**

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

003 VE 003M NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE DEFTERLERİNİN
TRANSKRİPSİYONU VE DEĞERLENDİRMESİ

ÖZGÜR ERDİNÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 15.01.2015

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 08.01.2015

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdoğan KELEŞ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Tuncay ÖĞÜN

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Zafer DURDU

Enstitü Müdürü:
Prof. Dr. Mehmet MARANGOZ

OCAK-2015

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 24.../12/2014 tarih ve 659... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24-6/b maddesine göre Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Özgür ERDİNÇ'in "003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi" adlı tezini incelemiş ve aday 08 /01/2015 tarihinde saat 14.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erdoğan KELEŞ

Üye

Doç. Dr. Tuncay ÖĞÜN

Yrd. Doç. Dr. Zafer DURDU

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15.01.2015
ÖZGÜR ERDİNÇ
Ö. E.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ GİRİŞ FORMU		
YAZARIN	MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.	
Soyadı : ERDİNÇ Adı : ÖZGÜR	Kayıt No:	
TEZİN ADI Türkçe : 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterlerinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi Y. Dil : Transcription and Assessment of Registry of Düvel-i Ecnebiye Numbered 003 and 003M		
TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans X	Doktora O	Sanatta Yeterlilik O
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fakülte : Edebiyat Fakültesi Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü Diğer Kuruluşlar : Tarih :		
TEZ YAYINLANMIŞSA Yayınlayan : Basım Yeri : Basım Tarihi : ISBN :		
TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : KELEŞ, ERDOĞAN Ünvanı : Doç. Dr.		

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Düvel-i Ecnebiye Defterleri
2. Osmanlı-İngiliz Ticarî, Hukukî ve Sosyal İlişkileri
3. Kapitülasyonlar
4. İngiliz Konsoloslar
5. Osmanlı Ülkesinde Yaşayan İngilizler

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Osmanlı Devleti
2. İngiltere
3. Düvel-i Ecnebiye
4. Kapitülasyon
5. Osmanlı Hukuku

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Ottoman
2. England
3. Düvel-i Ecnebiye Books
4. Capitulation
5. Ottoman Law

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum	☐
2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir	☒
3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir	☐

Yazarın İmzası :

Tarih : 15 / 01 / 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM OSMANLI-İNGİLİZ TİCARÎ İLİŞKİLERİ

I. İngiliz Konsolosluklarının Osmanlı Devleti'nin İktisadî Yapısına Etkisi.....	11
II. İngiliz Konsolosluklarının Uygunsuz Hareketleri.....	13
III. Osmanlı-İngiliz Ticareti'nde Yaşanan Sıkıntılar.....	16
A. Gümrük Rejimi ile İlgili Problemler.....	16
B. Mal Kaçırma Girişimleri.....	18
C. İzn-i Sefîne'de Yaşanan Sorun.....	20
D. Kabotaj Sorunu.....	21
E. Zahirî Ticareti'nde Yaşanan Sorunlar.....	23

İKİNCİ BÖLÜM OSMANLI-İNGİLİZ HUKUKÎ İLİŞKİLERİ

I. Konsolosların Hukukî Misyonu.....	24
II. Mâhmiyet Meselesi.....	27
III. Karma Ticaret Mahkemeleri'nde Görülen Davalar.....	32
IV. Bahriye Meclisi'nde Görülen Davalar.....	34
V. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adlîye'de Görülen Davalar.....	36
A. Kalpazanlık Suçu.....	37
B. Hataen Adam Öldürme.....	38

C. Alacak-Borç Davaları.....	38
VI. Arazi ve Mülk Davaları.....	40
VII. Devlete Karşı Suç İşlemek.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL HAYATA DAİR İLİŞKİLER

I. Osmanlı Tabaasının Konsolosluklarda Görev Alması.....	43
II. Miras ve Terekeler Üzerinde Anlaşmazlık.....	43
III. Evlilik ve Tabiiyet Sorunu.....	45
VI. Din ve Askerlik Sorunu.....	45
V. Belediye Hizmetleri.....	47
VI. Haberleşme Teşkilatı.....	50
VII. .Hırsızlık,Gasp, Darp ve Hakaret Davaları.....	51
VIII. Suçsuz Kişilerin Hapsi Meselesi.....	52
XI. Devlete ve Devlet Memurlarına Küfür Meselesi.....	53
X. Matbaa Tesisi.....	53

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

003 VE 003M NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE DEFTERLERİNİN TRANSKRİPSİYONU

I. 003 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyonu.....	54
II. 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyonu.....	96
SONUÇ	132
KAYNAKÇA	134
EKLER	146
EK 1: 003 NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE DEFTERİNİN 10. VE 11. SAYFALARI.....	146
EK 2: 003M NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE DEFTERİNİN 12. VE 13. SAYFALARI.....	147

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nde Divân-ı Hümâyûn'a bağlı olan "Âmedi Kalemi" devletin yaptığı her çeşit antlaşma ve ahidnâme metinlerini görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere, konsoloslara ve tüccarlara ait yazıları tanzim etmektedir. Bu kalemde tutulan defterlerin bir kısmına Ecnebi veya Düvel-i Ecnebiye denilmektedir.

Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan diğer kayıtlar ise; menzil ve yol hükümleri, tüccar beratları, bazı nizamnamelerdir. Son dönemlerde elçi, konsolos ve tercümanların oğullarına ve yardımcılarına tanınan haklar, giyecek içeceklerine karışılmaması, çeşitli vergilerden muaf tutulmaları, özel mahkemelerde yargılanmaları gibi konular da mevcuttur. Yabancı devletlerle ilgili ahidnâmelerin yanı sıra ahkam, nişan, konsolosluk beratlarına dair kayıtlar bu defterlerin içinde yer almaktadır. Bu defterlerde, Amerika, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, Danimarka, İran, Bulgaristan, Flemenk, İsveç, Norveç, Lehistan, Meksika, Yunanistan ve Sırbistan gibi devletler ile alakalı bilgiler mevcuttur.

Bizim incelediğimiz 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan kayıtlar Osmanlı-İngiliz ilişkileri ile bilgiler içermektedir. Bu defterler 1858-1860 yıllarını kapsamaktadır. Bu defterlerde tutulan kayıtlar Osmanlı ülkesinde yaşayan İngiliz vatandaşlarının ticarî, hukukî ve sosyal statüleri hakkında bilgi içermektedir. İncelediğimiz defterlerde İngiliz vatandaşları ve Osmanlı vatandaşları arasında yaşanan problemler yer almaktadır. Bu problemlerin çözümü için Bâbîâli, İngiliz sefareti ve konsoloslukları ile bilgi alışverişinde bulunmuştur.

003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde İngiliz konsoloslarının usulsüzlükleri, İngiliz tüccarların ticarete yarattıkları sıkıntılar, İngiliz vatandaşları ile Osmanlı vatandaşları arasındaki borç meseleleri ve bu meselelerde konsoloslukların tutumları, İngiliz vatandaşları ile Osmanlı vatandaşları arasında görülen davalarda İngiliz konsoloslukları ile Bâbîâli arasında yetki

tartışmaları yer almaktadır. Bu sorunlar tezimizde vaka örnekleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde 003 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri, A.DVN. DVE.d 003 numarasıyla kayıtlıdır. Bu defter toplam 64 sayfadan ibaret olup, sayfa usulüne göre numaralandırılmıştır. Numaralandırılmamış boş sayfa yoktur. 1-5 ve 41-64 numaralı sayfalar boş bırakılmıştır. 44-45 ve 50-51 numaralı sayfalar mükerrer olarak numaralandırılmıştır. Bu defterin yazı türü rik'adır ve okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Bu defterin ebadı ise 44x21 cm olup şekli ciltli ve ebrusuzdur. Toplam 109 numara olan bu defterde 61 hüküm kaydedilmiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri, A.DVN. DVE.d 003M numarasıyla kayıtlıdır. Bu defter toplam 48 sayfadan ibaret olup, sayfa usulüne göre numaralandırılmıştır. Numaralandırılmamış boş sayfa yoktur. 1-3 ve 36-48 numaralı sayfalar boş bırakılmıştır. Bu defterin yazı türü rik'adır ve okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Bu defterin ebadı ise 44x21 cm olup şekli ciltli ve ebruludur. Toplam 104 numara olan bu defterde 52 hüküm kaydedilmiştir.

Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin ticarî, hukukî ve sosyal boyutlarını araştırma-inceleme eserler ile 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan kayıtlar ışığında toplam dört bölümde inceledik.

Birinci bölümde, 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ne göre Osmanlı-İngiliz ticarî ilişkilerinde konsoloslukların ticarî misyonu, konsoloslukların usulsüzlükleri ve ticarete yaşanan sıkıntılar ele alınmıştır.

İkinci bölümde, 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ne göre Osmanlı-İngiliz hukukî ilişkilerinde konsoloslukların hukuki misyonu, mâhmiyet meselesi ve Osmanlı mahkemelerinde yaşanan sorunlar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ne göre Osmanlı ve İngiliz tebaalarının sosyal alanda yaşadıkları sorunlar irdelenmiştir.

Dördüncü bölümde, 003 ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nin transkripsiyonu verilmiştir.

Konunun seçiminde ve çalışmamda beni yalnız bırakmayan ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam, Doç. Dr. Erdoğan KELEŞ'e, maddi manevi her zaman yanımda olan AİLEME, ayrıca bu tezin yazımında bana yardımcı olan nişanlım Deniz TAŞKIRAN'a, arkadaşlarım Fatih MERAL'e, Murat METİ'ye ve

Merve AYDIN'a teşekkürü borç bilirim. Tezimizdeki tüm başarılar ortaktır ancak hataların sorumluluğu bana aittir.

Özgür Erdiñ

Ocak 2015

Muğla

ÖZET

Osmanlı-İngiliz ticarî ilişkileri İngiliz tüccar Anthony Jenkinson'un, Kanuni Sultan Süleyman'dan "Ticaret Müsaadenamesi" alması ile başlamıştır. 1580 yılında William Harborne Osmanlı Devleti'nden ilk kapitülasyonu almıştır. Bu kapitülasyonlar 1601, 1603, 1606, 1624, 1641, 1662 ve 1675 yıllarında yenilenmiştir. Bu yıllarda elde edilen kapitülasyonlar ile İngilizler Osmanlı ülkesinde ticaret yapma hakkına sahip olmuşlardır.

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile İngiliz tüccarlar, Osmanlı ülkesinde yerli tüccar olma hakkına sahip olmuşlardır. Böylelikle bir çok İngiliz tüccar Osmanlı ülkesine ticaret yapmaya gelmiştir. Ancak bu husus Osmanlı Hukuku'nda bir çok probleme yol açmıştır. Çünkü Osmanlı tüccarları ile İngiliz tüccarları arasında bir problem çıktığında konsolosluklar ile Osmanlı Mahkemeleri yetki tartışmasına girmişlerdir. 1858-1860 yıllarını kapsayan 003 Numaralı ve 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan kayıtlar ise konsolosluklar ile Osmanlı Mahkemeleri arasındaki yetki tartışmaları, İngiliz konsoloslarının usulsüzlükleri, İngiliz tüccarların Osmanlı ülkesinde yarattıkları sıkıntılar hakkındadır. Yaşanan bu sıkıntılar tezimizde vaka örnekleri ile açıklanarak Osmanlı ülkesinde yaşayan İngilizlerin ticarî, hukukî ve sosyal statüleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Düvel-i Ecnebiye Defterleri, Osmanlı, İngiltere, Osmanlı-İngiliz Ticarî, Hukukî ve Sosyal İlişkileri, Kapitülasyon, İngiliz Konsoloslar

ABSTRACT

Ottoman–British trading relation has started with "Trading Permission" which was given to Anthony Jenkinson by Sultan Suleyman The Magnificent. William Harborne got the first "Capitulation" from Ottoman Empire in 1580. This capitulation was renewed in 1601, 1603, 1606, 1624, 1641, 1662 and 1675. The British got the right to trade in Ottoman territory starting with this capitulation they got in these years.

The British got the rights to be treated like local merchants in Ottoman territory starting with The Treaty of Balta Liman in 1838. That is why a lot of British merchants came to Ottoman for trading. However this case caused a lot of problems in the Ottoman justice system because when there was a conflict between Ottoman and British merchants, authority discussion arose between Consulates and Ottoman Courts. *Düvel-i Ecnebiye* Books Numbered 003 and Numbered 003M, covering the years between 1858 and 1860. These books give us information about authority discussion between Ottoman courts and consulates, infraction of rules by British consulates and the troubles that were caused by British merchants in the Ottoman territory. Having explained these problems with the sample cases, commercial, law and social status of the British who lived in Ottoman is studied in this thesis.

Keywords: *Düvel-i Ecnebiye* Books, Ottoman, England, Ottoman-British Commercial, Law and Social Realitons, Capitulation, British Consuls

KISALTMALAR

A. DVN. DVE.d	Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Divân-ı Hümâyûn Düvel-i Ecnebiye Kısmı İngiltere Defteri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
A.Ü.D.T.C.F.D.	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Bknz.	Bakınız
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Edit.	Editör
Haz.	Hazırlayan
No.	Numara
OTAM	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
s.	Sayfa
S.	Sayı
Yay. Haz.	Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

İngilizler ile Türkler'in ilk temasları 1097'de İngiliz Kralı William'ın oğlu Robert kumandasında Anadolu'ya gelen İngiliz Haçlı kuvvetleri vasıtası ile olmuştur. O tarihte Anadolu'nun hakimi Büyük Selçuklu Devleti'dir¹.

İlk Osmanlı-İngiliz ilişkileri XIV. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. İngiltere Kralı IV. Henry, Osmanlı Devleti'ni Avrupa'dan uzaklaştırmak için hareket eden Haçlı ordularına, bin mızraklı asker ile katılmıştır. Ancak Yıldırım Bayezid, Haçlıları 1396 Niğbolu Savaşı'nda yenmiştir. İngiltere Kralı IV. Henry deniz yolu ile Avrupa'ya dönmüştür².

İngiltere, Fransa ile yaptığı Yüz Yıl Savaşları (1337-1453) sebebiyle Osmanlı Devleti'nin varlığını dahi unutmuştur. Öyle ki 1453'te İstanbul, Osmanlı Devleti tarafından fethedildiği zaman, o devirdeki İngiliz vakâyinamelerinde bu önemli olay kayıt edilmemiştir. Osmanlı ise Avrupa ahalisine "Frenk" adı vermek suretiyle hangisinin "Fransız" hangisinin "İngiliz" olduğunun farkında değildir. Dolayısıyla Osmanlı kroniklerinde İngilizlere ve İngiltere'ye dair XVI. yüzyıla varıncaya dek herhangi bir bilgi yoktur³.

İngiltere XV. yüzyılda kuvvetli bir donanmaya sahip olmadığından bu yüzyıldaki coğrafi keşiflere katılamamış ve sömürgeler elde edememiştir. Bu yüzyılda İspanya ve Portekiz çıkar mücadelesi yapmışlardır. İngiltere'nin İspanya ve Portekiz ile çatışmadan faaliyet gösterebileceği kuzeybatı veya kuzeydoğu yönleri kalmıştır⁴.

Ortaçağ boyunca ticarette pasif durumda bulunan İngilizler, doğu mallarını İtalyan tüccarlardan temin etmişlerdir. İtalyan tüccarların bu ticaretten büyük kâr

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "On Dokuzuncu Asır Başlarına Kadar Türk-İngiliz Münasebatına Dair Vesikalar", **Belleten**, C.XIII, S.51, (Temmuz 1949), Ankara, s.573.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C.I., Ankara, 1982, s.281; Ali Kemali Aksüt, "Tarih Boyunca Türk-İngiliz Münasebetleri", **Resimli Tarih Mecmuası**, C.VI, S.72, İstanbul, 1955, s.4205.

³ Akdes Nimet Kurat, **Türk İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)**, Ankara, 1953, s.7.

⁴ Hamdi Ertuna - Necati Ökse, **Tarihte Türk İngiliz İlişkileri**, Ankara, 1975, s.9-10.

elde etmeleri, İngiliz tüccarların Akdeniz'e ilgi göstermelerine neden olmuştur. Bu sebeple XVI. yüzyılda bazı İngiliz tüccarlar Akdeniz'e açılmış o cihetle Osmanlı Devleti ve İngiltere arasındaki ticarî ilişkiler gelişmeye başlamıştır⁵.

İngiltere'nin Avrupa'daki en büyük rakiplerinden birisi Manş Denizi'nin karşı tarafındaki Fransa olmuştur⁶. Fransa Kralı Francois, ticaret yapmak için Kanuni Sultan Süleyman'dan 1536 yılında ahidnâme almış ve bu ahidnâme ile Venedikliler'den başka diğer bütün Hristiyan zümresi (buna İngiltere'de dahildir) Fransa bayrağı altında seyrü sefer etmek mecburiyetinde kalmıştır. O dönemde Papa ile dost olan İngiltere Kralı VIII. Henry (1509-1547) Fransa'yı örnek alarak Osmanlı Devleti'nden böyle bir ahidnâme almak için teşebbüste bulunmamıştır. Ayrıca VIII. Henry, Osmanlı Devleti'ni dinsiz olarak nitelendirip İngiliz gemilerinin ticaret maksadıyla Osmanlı ülkesine gitmesini men etmiştir. Buna karşın XVI. yüzyıl ortalarına doğru girişimci İngiliz tüccarları, Osmanlı Devleti'nin topraklarında faaliyet göstermişlerdir. Anthony Jenkinson adlı İngiliz tüccar, 1553 yılında Halep'te iken Kanuni Sultan Süleyman'dan "Ticaret Müsaadenamesi" almayı başarmıştır. Bu müsaadenameye göre, Jenkinson'un kendine ve adamlarına mutad gümrük resmini ödemek şartıyla, Osmanlı topraklarındaki iskelelerde serbestçe ticaret yapma hakkı tanınmıştır. Fakat Jenkinson bu imtiyazdan iyi şekilde istifade etmemiş ve Osmanlı-İngiliz ilişkilerinde bir gelişme olmamıştır⁷.

1558 yılında İngiltere tahtına geçen ve deniz aşırı sömürgeler elde eden Kraliçe I. Elizabeth⁸ (1558-1603) Osmanlı Devleti ile ticaret yapmak için zemin aramaya başlamıştır. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nde ticaret yapma şartlarını araştırmak üzere, Edward Osborne ve Richard Staper adlı iki tüccar tarafından 1575

⁵ Mübahat Kütükoğlu, **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1838)**, C.I., Ankara, 1974, s.6; Tülay Reyhanlı, **İngiliz Gezginlere Göre XVI. Yüzyılda İstanbul'da Hayat (1582-1599)**, Ankara, 1983, s.17; Hamit Dereli, **Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler**, İstanbul, 1951, s.36; Robert Mantran, **XVI-XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu**, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara, 1995, s.85; Fernand Braudel, **II. Felipe Dönemi'nde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, C.I., (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara, 1993, s.722-723; Salih Özbaran, "Avrupa'nın Okyanuslarda Yayılması ve Akdeniz Dünyası", **Türk Denizcilik Tarihi**, C.I., (Edit: İdris Bostan-Salih Özbaran), İstanbul, 2009, s.105-106; Orhan Burian, "Türkiye Hakkında Dört İngiliz Seyahatnamesi", **Belleten**, C.XV, S.58, (Nisan) 1951, s.223.

⁶ Jane Burbank, Frederick Cooper, **İmparatorluklar Tarihi Farklılıkların Yönetimi ve Egemenlik**, (Çev: Ahmet Aybars Çağlayan), İstanbul, 2011, s.178-179; İdris Bostan, "Akdeniz'de Korsanlık: Osmanlı Deniz Gücü", **Türk Denizcilik Tarihi**, C.I., (Edit: İdris Bostan-Salih Özbaran), İstanbul, 2009, s.232.

⁷ Akdes Nimet Kurat, **Türk-İngiliz Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1553-1952)**, Ankara, 1952, s.5.

⁸ Simon Jenkins, **A Short History of England**, London, 2012, s.121-131.

yılında Joseph Clement ve John Wright adlı iki kişi İstanbul'a gönderilmiştir⁹. Joseph Clement İstanbul'da bir buçuk sene kadar kalarak, ileride yollanacak temsilcinin iyi karşılanmasını emniyete almıştır. Bu olaydan sonra İstanbul'u oldukça tanımış olan Joseph Clement rehberliğinde William Harborne bir uşağı ile birlikte İstanbul'a gelmiştir. Harborne, kısa zamanda Padişah III. Murad'dan temsil ettiği ticaret müessesesi için imtiyazlar alarak Kraliçe adına yazılmış bir mektup ile İngiltere'ye dönmüştür¹⁰. Böylelikle İngiltere, Harborne'nun temaslarıyla 1580 yılında Venedik ve Fransızlar'ın itirazlarına rağmen ilk kapitülasyonu elde etmiştir. Anlaşmaya göre, Venedikliler ve Fransızlar gibi İngilizler'den de %5 gümrük resmi alınacaktır¹¹.

11 Eylül 1581 yılında Edward Osborne, Richard Staper, Thomas Smith, William Garret de dahil olmak üzere toplam 12 tüccara 7 sene müddetle Osmanlı Devleti'nde ticaret yapma hakkı vermiştir. Bu sebeple Türkiye Kumpanyası (Turkey Company) kurulmuştur. Türkiye Kumpanyası'nın ilk guvernörü Osborne olmuştur. Ferman ise yedi yıl geçtikten sonra yenilenmiştir¹². Türkiye Kumpanyası, 1592 yılında yeni bir beratla Levant Kumpanyası (Levant Company) adını almıştır. Bu kumpanya Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir rol teşkil etmiştir¹³.

İlk önce Fransızlara ve daha sonra İngilizlere verilen kapitülasyonlar ile Osmanlı Devleti kısmen ve fiilen mevcut olan muahedelere bağlanmıştır. Osmanlı Devleti dış dünyayla karşılıklı ticarî ilişkilerini başlatmak için verdiği bu kapitülasyonlara Uhûd-u Atika, Muahedât-ı Atika veya İmtiyazat-ı Atika isimleri vermiş ve bu kapitülasyonlar diğer devletlerle iktisadî ve siyasî münasebetlerin

⁹ Kurat, **Türk-İngiliz Münasebetlerinin...**, s.12-13.

¹⁰ Orhan Burian, "Türk-İngiliz Münasebetinin İlk Yılları", **A.Ü.D.T.C.F.D., C.IX., S.1-2.**, (Mart-Haziran) 1951, s.6.

¹¹ Nazan Aksoy, **Rönesans İngiltere'sinde Türkler**, İstanbul, 2004, s.29.

¹² Kütükoğlu, **a.g.e.**, s.14; Alfred C. Wood, **A History of the Levant Company**, Abingdon, 1964, s.11; Stanley Mayes, **Sultan'ın Orgu**, (Çev: M. Halim Spatar), İstanbul, 2000, s.47.

¹³ Uzakdoğu Asya ile ticaret yapmak üzere de 1600 yılında İngiliz Doğu Hindistan Şirketi (British East Indian Company) kurulmuştur. Bu şirket zamanla dünyanın en büyük ticaret organizasyonlarından biri ve İngiliz sömürgeciliğinin Asya'daki temsilcisi haline gelmiştir. İngilizler'in Hint ticaretine girmesi, Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyılda Hint ticaretini kesin olarak kaybetmesine neden olmuştur. Bu dönemde başlayan denizasırlı seferler ve keşifler İngiltere'nin itibarını ve ticaret hacmini arttırmıştır. Bknz. Uygur Kocabaşoğlu, "İngiliz Konsoloslarının Siyasal Etkinlikleri", **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, (Edit: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.180; Azmi Özcan, "İngiltere", **DİA, C.XXII.**, İstanbul, 1995, s.298-299; Azmi Özcan, "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi", **DİA, C.XXII.**, İstanbul, 1995, s.294-295; Yusuf Hikmet Bayur, **Hindistan Tarihi, C.III.**, Ankara, 1987, s.92; Halil İnalcık, "Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve İnkişaf Devrinde Türkiye'nin İktisadi Vaziyeti Üzerine Bir Tetkik Münasebetiyle", **Belleten, C.XV., S.60.**, (Ekim 1951), Ankara, 1995, s.629-684; Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi, C.I.**, İstanbul, 2000, s.426-434.

tesisinde önemli rol oynamıştır¹⁴. Avrupalı devletler, elde ettikleri kapitülasyonlarla kendi ülkeleri dışında sürekli ya da geçici olarak bulunan vatandaşlarının bulundukları ülkenin hukukuna değil de, kendi devletlerinin hukukuna tabi olmasını sağlamışlardır¹⁵.

İngiltere'ye verilen kapitülasyonlar, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nde sürekli elçi bulundurmaya başlamasıyla yürürlüğe girmiştir. 20 Kasım 1582 tarihinde Kraliçe I. Elizabeth'in, William Harborne'yu Osmanlı Sultanı III. Murad nezdinde ilk resmi elçi olarak atamasıyla üst seviyede Osmanlı-İngiliz ilişkileri başlamıştır. William Harborne İstanbul'a "ticaret ajanı" sıfatıyla gönderilmişti. Ancak İngiliz hükümetinin ticaretten başka siyasî amaçlar da güttüğü bilinmektedir¹⁶. İngiltere, İspanya'ya karşı Osmanlı Devleti ile ittifak yapmış, Avrupa'da bir müttefik elde etme politikasını sürdüren Osmanlı Devleti de büyük ihtiyaç duyduğu harp malzemelerini ve ham maddelerini artık İngiltere'den almaya başlamıştır¹⁷.

William Harborne beş buçuk yıl süren ikameti sırasında elçilik ağını sağlam bir biçimde kurmuştur. Mısır, Suriye, Cezayir, Sakız ve Patras'ta konsolosluk kurdurmakla, elde edilen imtiyazları geliştirmiştir. Ayrıca İngiltere'ye stratejik önemi olan Halep'te ticaret yapma hakkı verilmiştir. İngiltere burada dört yıl boyunca gümrük resmi ödemediği ticaret yapmıştır¹⁸.

William Harborne'dan sonra elçi olarak Edward Barton (1588-1597) görevlendirilmiştir. Bu elçi Türkçe'yi mükemmel derecede bilmesi ve Osmanlı

¹⁴ Mustafa Çufalı, "Kapitülasyonların Mahiyeti ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışındaki Rolü", **Türk Yurdu Dergisi**, C.XIX-XX., S.148-149, Aralık 1999-Ocak 2000, s.156-164; Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.II., İstanbul, 1983, s.178; Zekeriya Türkmen, "Osmanlı Devletinde Kapitülasyonların Uygulama Toplu Bir Bakış", **OTAM**, S.6, Ankara, 1995, s.332.

¹⁵ Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, C.I., Ankara, 1998, s.73; Aybars Pamir, Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.51, S.2, Ankara, 2002, s.80.

¹⁶ Ahmet Refik, **Türkler ve Kraliçe Elizabet**, İstanbul, 1932, s.6; Fernand Braudel, **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, C.II., (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara, 1994, s.154-175; Susan Skilliter, "William Harborne; İlk İngiliz Elçisi 1583-1588", **Türk-İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Ankara, 1985, s.24; Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre", **Osmanlı**, C.I., (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.661; Akdes Nimet Kurat, "Hoca Sadeddin Efendi'nin Türk-İngiliz Münasebetlerinin Tesisi ve Gelişmesindeki Rolü", **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü**, Ankara, 2010, s. 308.

¹⁷ Necmi Ülker, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir'deki İngiliz Tüccarına Dair Ticarî Problemlerle İlgili Belgeler", **Belgeler Türk Tarih Belgeleri Dergisi**, C.XIV., S.18., 1989-1992 Ankara, 1992, s.277.

¹⁸ Skilliter, **a.g.m.**, s.30; Clive Ponting, **Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi**, (Çev: Eşref Bengi Özbilen), İstanbul, 2011, s.496.

Devleti'ni iyi tanınması nedeniyle başarılı bir diplomatlık yürütmüştür. Barton, geniş ölçüde siyasî faaliyet gösteren ilk İngiliz temsilci olmuştur. Bir taraftan Fransızları gölgede bırakmış, diğer yandan ise İngilizlere imtiyazlar sağlamaya devam etmiştir¹⁹.

Osmanlı-İngiliz münasebetleri III. Murad'dan sonra, III. Mehmed zamanında da devam etmiştir. İngiltere'ye daha önce verilen ahidnâme 1601 yılında yenilenmiştir. Ahidnâme'nin imzalanacağı esnada ölen elçi Barton'un yerine Henry Lello elçi olarak atanmıştır²⁰. Elçi Lello 1601 Aralık ayında verilen ahidnâme ile Levant Kumpanyası için "en imtiyazlı millet" maddesini elde etmiştir²¹. Lello'nun diğer elde ettiği bir madde ise İngilizler'in Venedik'ten ve diğer yerlerden getirdikleri eşyalarda yalnız %3'lük gümrük vergisine tabi tutulmalarıdır. Bu durum %5'lik orana tabi olan diğer devletleri İngiliz bayrağı altında ticarete teşvik etmiş ve Hollandalı tüccarlar İngiliz bayrağı altında ticaret yapmaya başlamışlardır. 1601'de kapsamlı hale gelen getirilen kapitülasyonlar, 1603, 1606, 1624, 1641 ve 1662 yıllarında İngilizler'in ricası üzerine yapılan ilavelerle genişletilmiştir. John Finch'in elçiliğine tekabül eden ve 1675 yılında son şeklini alan kapitülasyonlar, XIX. yüzyılın başlarına kadar bir daha yenilenmemiştir²².

Yabancı devletlere verilen bu kapitülasyonlar adlî, ticarî, idarî, dinî ve siyasî olmak üzere beş ana başlıkta toplanmıştır. Başlangıçta bir lütuf, ihsan olarak verilen kapitülasyonlar, özellikle devletin zayıfladığı dönemlerde olumsuz etkilere sebep olmuştur²³. Bilhassa ticarî ve adlî alanda verilen kapitülasyonlar Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında birçok soruna yol açmıştır.

Kapitülasyonlar ile beraber çok sayıda yabancı tüccar Osmanlı ülkesine gelmiştir. Dışarıdan yani Darülharb'den gelen yabancılara "Harbî" adı verilmiş ve İslam ülkelerine girmek için "Aman" izni almaları gerekmiştir. İslam ülkesi ile dostça ve barış içinde yaşayacaklarına söz verip aman alan bu yabancılara müste'men adı verilmiştir. Müste'menler kapitülasyonlardan yararlanmışlardır. İslam devletinde

¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, C. III., II. Kısım*, Ankara, 1982, s.226-227; Aksoy, *a.g.e.*, s.30; Kurat, *Türk İngiliz Münasebetlerine...*, s.8.

²⁰ Orhan Burian, *Bâbü'lî Nezdinde Üçüncü İngiliz Elçisi Lello'nun Muhtırası*, Ankara, 1952, s.35; Gerald Maclean, *Doğu'ya Yolculuğun Yükselişi Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiliz Konukları (1580-1720)*, (Çev; Dilek Şendil), İstanbul, 2006, s.61-76.

²¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, C.III., II. Kısım*, s.227.

²² Ülker, *a.g.m.*, s.277-278; Halil İnalcık, "İmtiyazat", *DİA., C.XXII.*, İstanbul, 1995, s.249; Necdet Kurdakul, *Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları ve Kapitülasyonlar*, Ankara, 1981, s.107-121.

²³ Necdet Kurdakul, *a.g.e.*, s.25; Nahide Şimşir, "Osmanlı-İngiliz Münasebetleri 1580-1838", *Türk Dünyası Araştırmaları, S.122*, Ekim 1999. s.41.

yaşamayı kabul eden ve Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslimlere ise "zimmî" ismi verilmiştir. Zimmîlerin can, mal, namus, inanç gibi değerleri devlet tarafından koruma altına alınmıştır. Fakat zimmîler müste'menlerden farklı olarak kapitülasyonlardan yararlanamamışlardır²⁴.

Tanzimat öncesi yabancı dendiği zaman harbî ya da müste'men adı verilen gayrimüslimler anlaşılmaktaydı. Yabancı kelimesi Tanzimat sonrası dönemde Osmanlı Hukuku'na girmiştir. Bu yüzden Osmanlı Devleti'nde Tanzimat sonrası dönem dışında, yabancılar için gayrimüslimlerin hukukundan bahsetmek mümkündür. Tanzimat'tan sonra Müslüman olup olmamasına bakılmaksızın, Osmanlı tebaasından olmayan herkes için "ecnebi" kelimesi kullanılmış, müste'men sözcüğü de zaman zaman ecnebi sözcüğü ile beraber kullanıla gelmiştir²⁵.

Yabancı devletlerle imzalanan ahidnâmelere eklenen bir fıkra ile müste'menler, zimmîlerden farklı olarak Osmanlı topraklarında cizye ödemedi kalabilmişlerdir²⁶. İngiltere'ye verilen 1675 tarihli ahidnâme ile İngilizler, Osmanlı ülkesine deniz ve kara yolu ile girmeye hak kazanmışlardır²⁷.

Ticarî alanda verilen kapitülasyonlarla müste'men tüccarlara serbest ticaret yapma, limanları kullanma ve koloniler oluşturma, serbest ithalat ve ihracat yapma, çeşitli vergilerden ve resimlerden muaf tutulma hakkı verilmiştir. Ancak gayrimenkul vergileri ile ithalat ve ihracat vergilerini kendi devletlerinin izin verdikleri derecede ödemişlerdir. Ayrıca Osmanlı karasularında gemi işletmeciliği, yolcu ve eşya naklini de ellerinde bulundurmışlardır²⁸.

İngiltere 1809 tarihli Kal'a-i Sultaniye Antlaşması ile bir takım imtiyazlar elde etmiştir. Kal'a-i Sultaniye Antlaşması'nın 4. maddesine göre İngiliz ticaret

²⁴ Coşkun Üçok-Ahmet Mumcu-Gülnehal Bozkurt, **Türk Hukuk Tarihi**, Ankara, 1999, s.84-85; Halil Cin-Ahmet Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, İstanbul, 2011, s.422; Ali İhsan Bağış, **Osmanlı Ticaretinde Gayrimüslimler**, Ankara, 1983, s.17-18; Halil İnalcık, "Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, (Haz: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.XVI; Nebi Bozkurt, "Emân", **DİA, C.XI**, İstanbul, 1995, s.75-77; Mehmet İpşirli, "Osmanlı Devletinde Eman Sistemi", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, (Haz: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.7; Cevdet Küçük, "Osmanlılarda Millet Sistemi ve Tanzimat", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C.VI**, (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.1007.

²⁵ Cin-Akgündüz, **a.g.e.**, s.738; Belkıs Konan, **Osmanlı Devleti'nde Yabancıların Kapitülasyonlar Kapsamında Hukuki Durumu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006, s.6-7.

²⁶ Viorel Panaite, "Osmanlı-Leh Ahidnâmelerinde Ticaret ve Tüccarlar (1489-1699)", **Osmanlı, C.III**, (Editör: Güler Eren), Ankara, 1999, s.342-349.

²⁷ Kurdakul, **a.g.e.**, s.101.

²⁸ Mehmet Emin Elmacı, **İttihat ve Kapitülasyonlar**, İstanbul, 2005, s.5

gemilerine 1675 ahidnâmesi ile Karadeniz'de tanınmış olan serbest ticaret hak ve imtiyazları eskisi gibi devam etmiştir. Fakat bu antlaşmanın en önemli maddesi 11. madde olmuştur. Bu madde ile İngiltere, Boğazların kapalılığına saygı gösterecektir. Böylelikle Boğazlar ilk defa taahhüt olarak bir antlaşmaya girmiştir²⁹. İngiltere bu tarihten sonra diğer devletleri de aynı taahhüt altına sokmaya çalışacak ve buna 1841 Londra Boğazlar Sözleşmesi'nde muvaffak olacaktır. 3 Temmuz 1841 tarihinde; İngiltere, Rusya, Fransa, Avusturya, Prusya ve Osmanlı devletlerinin temsilcileri arasında, boğazların kapalılığını esas alan ve harp bayrağı taşıyan hafif harp gemilerinin geçişine özel fermanla izin veren Londra Boğazlar Sözleşmesi imzalanmıştır³⁰. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti'nin 1833 yılında Rusya ile imzaladığı Hünkâr İskelesi Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. İngiltere, Fransa, Avusturya ve Prusya, Rusya'nın yayılmacı emellerinin önüne set çekmişlerdir³¹.

İngiltere'nin ticarî alanda elde ettiği başarılarından biri de Osmanlı Devleti ile imzaladığı 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması olmuştur. Sanayi Devrimi'ni gerçekleştiren İngiltere mallarını satmak için yeni pazar arayışına girmiştir³². XIX. yüzyılın başlarında liberal unsurların henüz gelişmekte olduğu zamanlarda 1825 yılında Levant Kumpanyası lağv edilmiştir. Nitekim 1833 yılında serbest ticaretin önde gelen savunucularından Lord Palmerston İstanbul'daki büyükelçisine İngiltere'nin ekonomik ve siyasal çıkarlarını geliştirmesi yolunda Osmanlı Devleti'nde İngiliz ticaretini engelleyen tekellerin lağv edilmesinin zorunlu olduğu yönünde bir talimat göndermiştir. Palmerston bu amacına 16 Ağustos 1838 tarihinde ulaşmış ve Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Balta Limanı Ticaret Antlaşması

²⁹ Sergey Goryanof, **Rus Arşiv Belgelerine Boğazlar ve Şark Meselesi**, (Haz: Ali Ahmetbeyoğlu-İşhak Keskin), İstanbul, 2006, s.71-72; Kemal Beydilli, "Küçük Kaynarca'dan Yıkılışa", **Osmanlı Devleti Tarihi, C.I.**, (Edit: Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul, 1999, s.82-83; Türkmen, **a.g.m.**, s.335.

³⁰ İngiliz elçisi Stratford Redcliff, Ege adalarında yaptığı geziden dönerken, Çanakkale Boğazı'nda iki kere gülle atışına maruz kalmış, bunun üzerine Redcliff İngiliz bayrağını açıp, kendisine özel izin veren fermanını göstermek zorunda kalmıştır. Bknz. J. H. A. Ubucini, **1855'te Türkiye C.I.**, (Çev: Ayla Düz), İstanbul, 1977, s.37.

³¹ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, C.V.**, Ankara, 2011, s.209; Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasî Tarih**, İstanbul, 2010, s.156-157; Cemal Tukin, **Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi**, İstanbul, 1947, s.119-120.

³² Frank Edgar Bailey, **British Policy and the Turkish Reform Movement; A Study in Anglo-Turkish Realitons (1826-1853)**, Cambridge, 1942, s.43; John Vernon Puryear, **International Economics and Diplomacy in the Near East**, Stanford, 1935, s.108; Phyllis Deane, **İlk Sanayi İnkılabı**, (Çev: Tevfik Güran), Ankara, 2000, s.13-15.

imzalanmıştır³³. Bu antlaşma ile İngilizler, Osmanlı ülkelerinde yetiştirilen veya işlenen her cins malı satın alma hakkına sahip olmuşlardır. Yabancılar için ihraç yasakları kalkmıştır. Ziraî maddeler üzerine konan tekel/inhisar (yed-i vahit) sistemi ve satın alınan bir malın, bir yerden diğer bir yere nakli için istenen tezkere isteme usulü de kaldırılmıştır. Böylece İngiliz tüccarı sadece "en çok müsaadeye mazhar millet" olmak vasfını kazanmamış, ülke içindeki her türlü ticarete "en çok müsaadeye mazhar yerli tüccar" sıfatını kazanmıştır. İngiliz tüccarının % 3 ihraç resmi dışında, şimdiye kadar çeşitli adlarla alınmakta olan dahili resimlerin hepsinin yerine geçmek üzere, ihracatta %9, ithalatta %2 ödenmesi kabul edilmekte, böylece ihraç mallarında ödenecek resim $\%9 + \%3 = \%12$, ithal mallarında $\%3 + \%2 = \%5$ oranında tespit edilmiştir. Ayrıca İngiliz tüccarı diğer, ülkelerden getirilen malların da serbestçe ticaretini yapma imtiyazını elde etmiştir³⁴.

Adlî alanda verilen kapitülasyonlarda ise yabancılara hukukî bir serbestlik verilmiştir³⁵. İslam hukukuna göre şer'iyye mahkemeleri müste'men denilen ve izinle İslam ülkesine giren yabancılar arasındaki ceza davalarını, hukuk davalarının aksine önüne getirmese bile bakmaya yetkilidir. Bu davalarda İslam hukuku uygulanmış, ancak bir görüşe göre had suçları bundan ayrı tutulmuştur. Tanzimat'tan sonra taraflardan birinin Müslüman olduğu her davaya Karma Ceza Mahkemeleri bakmış ve bu davalar İslam hukukuna göre sonuçlandırılmıştır³⁶. Nitekim Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ndeki kayıtlara göre Osmanlı ülkesine gelen İngilizler, hukuken koruma altında olmuşlardır. İngiliz tebaasından Lery Bolod adlı kişi Beyoğlu'nda gezerken iki mekteb-i şahane öğrencisinin hakaretine maruz kalmıştır. Bunun üzerine iki

³³ Ali İhsan Bağış, "III. George Döneminde İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğundaki Ekonomi Siyaseti 1760-1815", **Türk-İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Ankara, 1985, s.50-51.

³⁴ Mübahat Kütükoğlu, **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1838-1850)**, C.II., Ankara, s.4-6; Mübahat Kütükoğlu, "Ahidnâmeler ve Ticaret Muahedeleri", **Osmanlı, C.III.**, (Edit Güler Eren), Ankara 1999, s.329-341; Sait Açba, **Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması**, Ankara, 2004, s.33-36; Kurdakul, **a.g.e.**, s.213-215; Orhan Koloğlu, "1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ve Mısır Tehdidi", **Tarih ve Toplum, C.X., S.60**, Aralık 1988, s.347; Şevket Pamuk, "150. Yılında Balta Limanı Ticaret Antlaşması", **Tarih ve Toplum, C.X., S.60**, Aralık 1988, s.361; Charles Webster, **The Foreign Policy of Palmerston**, London, 1951, s.548.

³⁵ Yasemin Saner Gönen, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancıların Adli Ayrıcalıkları**, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998, s.35.

³⁶ Ekrem Buğra Ekinci, **Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri**, İstanbul, 2004, s.118; Yılmaz Altuğ, **Yabancıların Hukuki Durumu**, İstanbul, 1971, s.62.

öğrencinin edepsiz davranışları nedeniyle hapisle cezalandırılmalarına ve Lery Bolod'a bizzat tarziye vermelerine karar verildiği sefarete tebliğ edilmiştir³⁷.

Yabancılar verilen kapitülasyonlar ve hükümler sonucu yabancılarla ilişkin iki adlî alan ortaya çıkmıştır. Birinci alanda yabancı hukuku ve konsolosluk mahkemeleri, ikinci alanda ise Osmanlı hukuku ve Osmanlı mahkemeleri geçerli olmuştur. XIX. yüzyıl başlarında yabancı devletlerin Osmanlı Devleti ile olan ticarî ilişkileri artmış olduğu için yabancılar arasındaki davalarda da artış olmuştur. Yabancı elçilikler 1820'de sadece İstanbul ile sınırlı kalmayacak bir uygulama başlatmıştır. Buna göre davalara, davalı ve davacının elçiliklerinin saptadığı kişilerden oluşan "Karma Adlî Komisyonlar" bakmıştır. Bu komisyonlar daimi olmayıp her bir iş için ayrıca teşkil edilmiştir. Davalılar başka devletler tebaasından oldukları takdirde, her bir davalı için ayrı ayrı komisyonlar oluşturulması gerektiği için bu uygulama 1864'te son bularak, davaların yine davalının Konsolosluk Mahkemesi'nde görülmesi usulüne devam edilmiştir³⁸.

1856 Islahat Fermanı ile Osmanlı Devleti, Avrupalı milletler camiasına girecek ayrıca kapitülasyonların kaldırılması sağlanacaktı. Bunun ayrıntılarının İstanbul'da toplanacak ayrı bir konferansta görüşülmesi kararlaştırılsa da bu toplantı hiçbir zaman gerçekleşmemiştir³⁹. Islahat Fermanı ile kapitülasyonların daha önceden adaletsiz bir durum yarattığı fakat şimdi düzeltileceği görüşü ortaya çıkmıştır. Zaten yabancı devletler, kapitülasyonların getirmiş olduğu haklar doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışmaktaydılar. 1856 Islahat Fermanı'ndan sonra ise bu müdahaleler artarak devam etmiştir⁴⁰.

Osmanlı-İngiliz ilişkilerinde en önemli rolü konsoloslar oynamıştır⁴¹. İngiliz konsolosları Osmanlı Devleti'ne ilk olarak ticarî ajan olarak gönderilmiştir⁴².

³⁷ **Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.), Düvel-i Ecnebiye Defteri (A.DVN. DVE.d.), No: 003, s.19, hüküm: 24.**

³⁸ Yasemin Saner Gönen, "Hukuki Kapitülasyonlar ve Sonuçları", **Osmanlı, C.VI.**, (Edit:Güler Eren), Ankara, 1999, s.341-342.

³⁹ İnalçık, "İmtiyazat", s.251.

⁴⁰ Ali İhsan Gencer, "Tanzimat Fermanı 1839'dan 1876'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğu", **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C.XI.**, (Edit:Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul, 1993, s.480-481.

⁴¹ Konsolos Latince "consulere" fiilinden türeyip "danışmak, istişare etmek, düşünmek" manasına gelmektedir. Konsolos kelimesi ilk kez XV. yüzyılda Almanca kaynaklarında kullanılmış ve zamanla anlam kaymasına uğramıştır. Bknz. Ali İbrahim Savaş, "Konsolos", **DİA, C.XXVI.**, İstanbul, 1995, s.178.

⁴² Osmanlı ülkesindeki İngiliz konsoloslarının maaşları Levant Kumpanyası tarafından ödenmekteydi. 1825'te Levant Kumpanyası'nın tasfiyesinden sonra konsolosluklar krallığa devredilmiş ve konsolosların maaşları krallık tarafından karşılanmıştır. Bknz. Kocabaşoğlu, **a.g.m.**, s.179.

Zamanla konsolosların mahiyeti adlî ve siyasî alana kaymış olsa da, konsoloslar ticarî imtiyaz peşinde koştuktan geri kalmamışlardır. İstanbul İngiliz başkonsolosluğu yapan Sir Philip görevlerini "adlî" ve "ticarî" olmak üzere ikiye ayırmakta, bunlara bir de daha uygun bir terim olmadığı için "rastgele" dediği görevleri eklemektedir⁴³.

Kırım Savaşı esnasında Osmanlı topraklarında oldukça gelişmiş bir İngiliz konsolosluk ağı ortaya çıkmıştır. 1856 yılında yapılan bir araştırmada Osmanlı topraklarında 7 Başkonsolosluk, 19 konsolosluk, 28 konsolos yardımcısı, 16 adet konsolos ajanı ya da diğer konsolosluk temsilcilikleri olmak üzere toplam 70 kişi bulunmaktadır. Nitekim bu sayı 1825'te 11 kişi, 1871'te 53 kişi, 1900'de ise 61 kişidir⁴⁴.

Osmanlı Devleti'nde bulunan İngiliz konsolosluklarının görevleri arasında, gayrimüslim tebaa ile sıcak ilişki kurmak ve onları konsolosluk bünyesinde istihdam etmek, gayrimüslimlerden bazı kişilere mâhmilik sağlayıp onları himaye etmek, mahalli idareler ile dostça münasebetler kurup toplum hakkında bilgi toplamak, İstanbul'daki büyükelçilerine raporlar gönderip Bâbîâli'yi baskı altında tutmak, adliyeye intikal eden olaylarda taraf olarak hazır bulunmak ve adliyede görülen davalara müdahale etmek olarak sayabiliriz⁴⁵.

⁴³Uygur Kocabaşoğlu, **Majestelerinin Konsolosları İngiliz Belgeleriyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İngiliz Konsoloslukları (1580-1900)**, İstanbul, 2004, s.109.

⁴⁴ Kocabaşoğlu, **a.g.m.**, s.181.

⁴⁵ Celal Erdönmez, "Tanzimat Devri'nde İngiltere Konsoloslarının Kıbrıs'taki Faaliyetleri (1839-1856)", **Bilig, Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, S.58**, Ankara, 2011, s.95.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI-İNGİLİZ TİCARÎ İLİŞKİLERİ

I. İngiliz Konsolosluklarının Osmanlı Devleti'nin İktisadî Yapısına

Etkisi

Osmanlı-İngiliz ticarî ilişkilerinde doğrudan doğruya yapılan ticarî faaliyetlerin yanında konsolosların İngiliz vatandaşlarının ekonomik çıkarlarını korumak için çaba sarf etmeleri gibi hususlar incelenen defterlerde ön plana çıkmıştır. Mesela, Edremid ve Ayvalık kazasının zeytinyağı aşarı mültezimi Bazergan Mihalaki'nin Papaslı köyünden ve İngiliz tebaası Penayi Roza'dan olan 59.000 kuruş alacağının faiziyle birlikte ödenmesi hususunda Kal'a-i Sultaniye konsolosluğuna yazı gönderilmiştir⁴⁶. Yine İngiliz tebaasından Antuvan Feciye adlı şahsın enfîyye ticaretinden dolayı gümrüğe borcu olduğu ve bunun ödenmesi hususunda bu şahsın bulunarak borcunun ödettirilmesi konsolosluğa bildirilmiştir⁴⁷.

İngiliz konsoloslukları ile Bâbıâli, iktisadî sorunların çözümünde ortak hareket etmişlerdir. Eski Bağdat Valisi Reşid Paşa'nın yanında hazinekarlık hizmetinde bulunan Selim Efendi, Bağdat'taki görevinden sonra Beyrut'taki İngiliz konsolosluğunda tercüman olarak görev yapmaya başlamıştır. Ancak Selim Efendi, Bağdat'taki görevi esnasında hazineye borçlanmış ve bunu ödememiştir. Borcun ödenmesi için Beyrut'taki İngiliz konsolosluğundan bu kişinin veya vekilinin Bağdat'a gönderilmesi istenmiştir⁴⁸.

Osmanlı Devleti'nde kömürcüler, nizâm gereği aldıkları kömürü mahzenlerinde muhafaza ederek kışa hazırlamış ve zamanı geldiğinde ellerindeki kömürü halka belirlenen narh üzerinden satmışlardır. Böylelikle, halkın sıkıntı çekmesinin önüne geçilmiştir. Fakat bu durumu istismar edenler olmuştur. Kömürler, istifçiler tarafından saklanarak şiddetli kış günlerinde piyasaya fazla fiyat üzerinden

⁴⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.6, hüküm: 1.

⁴⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.6, hüküm: 2.

⁴⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.8, hüküm: 3.

sürülmüştür⁴⁹. Düvel-i Ecnebiye tebaasından George adlı İngiliz tüccar kış ayı geldiğinde kömürleri kendi tekeline toplayıp mağazasında saklamış ve bu kömürleri kış ayı geldiğinde Şehremaneti'nin koyduğu narha uymayarak fahiş fiyata halka satmıştır. Bâbîâli, Düvel-i Ecnebiye tebaasından ticaret ile uğraşan kişilerin Osmanlı Devleti'nin kurallarına tabi olması gerektiğini sefarete bildirerek bu hususun esnafa iletilmesini istemiştir⁵⁰.

Osmanlı Devleti'nde Batılı anlamda banka kurma girişimleri 1830'lu yıllarda başlamıştır. Bu girişimlerin bir bölümü, Galata bankerleri olarak adlandırılan ve devlete borç verecek kadar büyük birikimlere sahip Levanten sermayedarlardan, bir bölümü de dış ticarete ilişkin kredi sorunlarını çözmeye çalışan yabancı sermayedarlardan gelmiştir. 1856 yılında İngiltere'nin desteği ile Ottoman Bank (Osmanlı Bankası) kurulmuştur⁵¹. Bu bankanın kaimelerin tedavülünden çekilmesi ve döviz kuruna istikrar kazandırmak gibi iki önemli görevi vardı. Ancak, sadece senet ve poliçe iskontosu, ürün karşılığı avans verilmesi ve mevduat işlemleri ile sınırlı kapsamda ticarî faaliyette bulunmuştur⁵². Bu işlemlerin dışında bu banka ipotek karşılığında kredi vermiştir. Âmed-i Divân-ı Hümayûn katiblerinden Said Bey, Osmanlı Bankası'ndan mücevheratını ipotek ettirerek akçe kredisi almış ancak borcunu ödeyememiştir. Osmanlı Bankası, bunun üzerine Said Bey'in ipotekli mücevheratını satmak istemiştir. Said Bey borcunu ödeyeceğini, Banka'nın bu tutumunu kabul etmeyerek protesto ettiğini sefarete iletmesi için Bâbîâli'ye bildirmiş, Bâbîâli de bu hususu sefarete iletmiştir⁵³.

Düvel-i Ecnebiye Defterlerine göre Bâbîâli, sadece iktisadî meselelerde konsolosluklar ile bağlantı kurmamış, konsolosluğunun olmadığı yerde sorunların çözümünü İngiliz konsoloslukları ile halletmeye çalışmıştır. Örneğin İran'ın Reşt şehrinde Osmanlı Devleti'nin konsolosluğu olmadığı için buradaki İngiliz konsolosluğundan Osmanlı vatandaşlarının sorunlarına bakılması istenilmiştir⁵⁴.

⁴⁹ Mehmet Demirtaş, **Osmanlı Esnafında Suç ve Ceza**, Ankara, 2010, s.192-193.

⁵⁰ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.11-12, hüküm: 8.

⁵¹ Şevket Pamuk, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, İstanbul, 2011, s.234.

⁵² Biltekin Özdemir, **Osmanlı Devleti Dış Borçları 1854-1954 Yüzyıl Süren Boyunduruk**, Ankara, 2009, s.26.

⁵³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.34, hüküm: 48.

⁵⁴ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.36, hüküm: 51.

II. İngiliz Konsolosluklarının Uygunsuz Hareketleri

İngiliz konsoloslukları karşılıklı anlaşmalar gereği Bâbîâli'nin haklarına, Bâbîâli de konsoloslukların haklarına riayet etmek zorundaydı. Ancak İngiliz konsoloslarının anlaşmalara aykırı şekilde Osmanlı memurlarıyla yakınlık kurdukları ve çıkar elde etmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bunun üzerine Bâbîâli 4 Kasım 1858'de ülkesinde görev yapan mukim İngiliz konsolosluklarına gönderdiği bir yazıda İngiliz konsoloslarının anlaşmaları ihlal etmemeleri ve yapılmış anlaşmalar çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğini hatırlatmıştır⁵⁵. Buna rağmen İngiliz konsolosları bu türden davranışları sergilemekten çekinmemişlerdir. Musul konsolos vekili Mösyö Christian Rassam'ın daha önceden uyarılmasına rağmen anlaşmalara aykırı şekilde hareket ettiği, bir takım kişileri himaye ettiği, konsoloshanede bazı kişileri istihdam ederek onlara iş verdiği ve esnaflara vergi ödettirmediği Bâbîâli'ye şikayet edilmiştir⁵⁶. Gönderilen yazıda adı geçen konsolos vekilinin bu türden davranışlardan vazgeçmesi gerektiği bildirilmiştir⁵⁷. Ancak bu uyarının üzerinden 7 ay geçmesine rağmen Rassam uyarılara kulak asmayarak uygunsuz hareketlerine devam etmiştir⁵⁸. Rassam hakkında başka bir şikayet ise, Eski Musul Valisi müteveffî Mehmed Paşa'ya 1500 kese borcunu ödememesi hakkındadır. Konsolosluk, Rassam'ın borcunu üç taksitte ödemesine karar vermiştir. Rassam bu borcun iki taksitini ödemesine rağmen, Vali Mehmed Paşa ölünce üçüncü taksit olan 500 keseyi mirasçılara ödememiştir. Bâbîâli, Rassam'ın bu borcu mirasçılara ödemeyeceğini düşündüğü için bu meblağın Bâbîâli'ye ödenmesi gerektiğini konsolosluğa bildirmiştir⁵⁹.

İltizamın gayrimüslimlerden alındığı şekline ise "uşûr" adı verilmiş ve bu vergi aşar vergisine girmeyip haraç vergisi niteliğinde olmuştur⁶⁰. Düvel-i Ecnebiye

⁵⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.15, hüküm: 15.

⁵⁶ Christian Rassam İngiltere'deki kiliselerde, üniversitelerde ve politik çevrelerde iyi izlenim bırakmış saygın bir kimsedir. 1837 yılında Doğu Hindistan Şirketi Onur Yönetimi Kurulu'nca altın bir saat ile ödüllendirilmiştir. 1839 yılından beri Doğu'da çeşitli görevlerde bulunmuştur. İlk olarak Kraliyet Coğrafi Derneği ile Hristiyan Bilgisini Geliştirme Derneği'nde görevlendirilmiştir. 1840 yılında Musul'a konsolos vekili olarak atanmış ve görevini etkili şekilde ifa etmiştir. Bu görevi dışında ticaretle uğraşarak deri, yün, mazi ve buğday satan bir tüccar olmuştur. Bknz. Tuncay Öğün, **Doğu'nun Mirlerine Son Veda: Cizreli İzzeddin Şîr Bey ve İsyanı**, İstanbul, 2010, s.122.

⁵⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.18, hüküm: 23.

⁵⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.40, hüküm: 61.

⁵⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.), **Düvel-i Ecnebiye Defteri (A.DVN. DVE.d.), No: 003M**, s.22-23, hüküm: 36.

⁶⁰ Mehmet Erkal, "Öşür", **DİA., C.XXXIV.**, İstanbul, 2001, s.97-100.

Defterleri'ne göre konsoloslar, konsolos vekilleri ve bazı İngiliz vatandaşları mültezimlere bağlı araziler üzerinde toprak kiralamışlardır. Ancak ödemeleri gereken uşûr vergisi toplanırken birçok sorun yaşanmıştır. Çanakkale'de bulunan mukim İngiliz elçisi Mösyö Calarado Ezine kazasına bağlı Dalyan Köyü'nde ve Batak Çiftliği'nde toprak kiralamıştır. Bu topraktan 17.683,5 lira olan uşûrunu Mültezim Hacı Mustafa Ağa'ya ödememiştir. Calarado'nun o esnada Londra'da olması sebebiyle Mültezim Hacı Mustafa Ağa, bu parayı hem Calarado'nun kardeşi olan hem de onun yerine konsolosluk görevini yürüten konsolos vekili Mösyö James'ten istemiş ancak James'te bu parayı ödememiştir. Bu durum üzerine Maliye Nezareti uşûrun ödenmesinden konsolosların muaf olmadığını ve paranın bir an önce ödenmesi gerektiğini konsolosluğa bildirmiştir⁶¹.

Konsolosların veya konsolos vekillerinin mültezimlere verilecek uşûrlarını ödemede zorluk çıkardıklarına dair başka bir belge Halep'te görev yapmış konsolos vekili Michael Sula aittir. Sula, kiraladığı toprağın aşar bedeli olan 1000 kese akçeyi ödeyeceği esnada bu meblağın bir aşiret tarafından yağmalandığını iddia etmiş ve uşûru vermek istememiştir. Ancak Bâbîâli, yağma olayında alınan paranın bu kadar olmadığını, bu paranın mutlak surette ödenmesi gerektiğini Halep'teki konsolosluğa iletmiştir⁶².

Konsolosluklar uşûr olayında kendi vatandaşları aleyhinde bir durum olduğunda ağır davranmışlardır. Edremit ve Ayvalık kazalarının zeytinyağı aşarı mültezimi Bazargan Mihalaki, Ayvacık kazasının Papazlık köyünde İngiliz Penayi Roza'dan zeytinyağı uşûr bedeli olan 59.000 lirasını tahsil edememiştir. Bu paranın alınması gerektiği 20 Ağustos 1858'de Kal'a-i Sultaniye'deki İngiliz konsolosluğuna iletilmiştir⁶³. Ancak bu durumun üzerinden bir sene geçmesine rağmen konsolosluk bu parayı temin etmemiştir. Bâbîâli, bu paranın bir an önce İngiliz vatandaşından alınmasını konsolosluktan istemiştir⁶⁴.

İngiliz konsoloslukları İngiliz vatandaşlardan borçların alınmasında ve vergilerin toplanmasında arabulucu olarak görev yapmışlardır. Ancak kendi tebaasından olan kişilerin borçlarının toplanmasında yavaş hareket etmişlerdir.

⁶¹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.31, hüküm: 47.

⁶² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.33, hüküm: 50.

⁶³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.6, hüküm: 1.

⁶⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.5, hüküm: 2.

İngiliz tacir Bredon ve ortakları aldıkları eşyalardan dolayı gümrük emanetine 50.032,5 lira borcunu ödeyemeyerek iflas etmişlerdir. Bu borçlar hazine geliri olduğu için hızlıca ödenmesi gerekmektedir. Bu durum 11 Haziran 1857'de İngiliz konsolosluğuna bildirilmiştir. Ancak bu olayın üzerinden iki sene geçmesine rağmen konsolosluk bu olaya kayıtsız kalarak borçları temin etmemiştir. Bâbîâli, bir an önce bu borçların toplanıp Gümrük Emaneti'ne ödenmesi gerektiğini konsolosluğa bildirmiştir⁶⁵.

Başka bir belge de Halep konsolosluğunun borçları temin etmemesi hakkındadır. Arabistan gümrükleri mültezimi Ahmed Bey'in, İngiliz tüccarlardan alacağı vardır. Ancak tüccarlar bu borçlarını ödememişlerdir. Bu borçların temin edilmesi Halep konsolosluğundan istenmiş ancak konsolosluk bu borçları temin etmemiştir. Bâbîâli, konsolosluğa tekrardan yazı göndererek bu borçların bir an önce alınması gerektiğini, eğer tüccarlar kendilerinin haklı olduğunu iddia ediyorsa davanın Memleket Meclisi'nde görüleceğini bildirmiştir⁶⁶.

Başka bir örnekte bir İngiliz vatandaşının Osmanlı tebaasından toprak alıp borcunu ödememesi hakkındadır. Tekfurdağ'da yaşayan Mehmed'in müteveffı babası Osman, İngiltere'nin himayesi altında bulunan Sanye'ye arazi satmıştır. Ancak Sanye bu borcun 800 lirasını ödememiştir. Bu kişilerden borcun alınması İngiliz konsolosluğundan istemiş ancak İngiliz konsolosluğu bu duruma riayet etmemiştir. Bâbîâli, bir an önce bu borcun ödenmesini konsolos vekilinden istemiştir⁶⁷.

İngiliz konsoloslukları kendi tebaasındaki kişilerin borçlarının ödenmesinde yavaş davranmalarına karşın, Osmanlı Devleti'nde çalışan İngiliz memurlar Bâbîâli'den alacağı olduğunu iddia ettikleri takdirde İstanbul'daki büyükelçiliğe bildirerek parasının hızlıca temin edilmesini istemişlerdir. Belgrat'ta demiryolu haritası çizen Mösyö Lizz çizmiş olduğu haritaların parasını Bâbîâli'den almak istediğini 24 Ekim 1857'de Lord Strartford de Redcliff'e bildirmiş, O da, Mösyö Gense talimat vererek parayı Bâbîâli'den alması gerektiğini söylemiştir. Ancak Bâbîâli, Mösyö Lizz'inin parayı almaya hakkının olmadığını Ticaret

⁶⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.14, hüküm: 19.

⁶⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.11-12, hüküm: 13.

⁶⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.16, hüküm: 22.

Mahkemesi'nde ispat edildiğini, eğer bu kişinin davasında ısrarcı ise davanın Meclis-i Tanzimat'ta görüleceğini 2 Aralık 1858 tarihinde sefarete iletmiştir⁶⁸.

XVIII. yüzyılda tütünün hazine için önemli bir kaynak olduğunu anlayan Osmanlı Devleti, tütün için yeni bir gümrük tarifesi koymuştur. 1852'de kıyye başına %12'lik vergi uygulanmaya başlanmış buna ilaveten "ruhsatiye resmi" adı altında tütün kalitesine göre ek vergiler ilave edilmiştir⁶⁹. Ancak Antuvan isimli İngiliz vatandaşı, bu tütün resmini ödememiştir. Bâbîâli bu kişi hakkında sefaretten bilgi almak istediğinde sefaret, Osmanlı ülkesinde çok sayıda Antuvan isminde kişinin olduğunu ve bunlarında lakaplarının bilinmediğini ileri sürerek bu kişinin bulunamadığını söylemiştir. Daha sonra Bâbîâli bu kişinin lakabının Feciye olduğu öğrenmiştir. Bu kişinin bulunması ve paranın temin edilmesi sefaretten istenmiştir⁷⁰.

III. Osmanlı-İngiliz Ticareti'nde Yaşanan Sıkıntılar

A. Gümrük Rejimi ile İlgili Problemler

Osmanlı'da şehir veya iskeleler arasında kara veya deniz yoluyla nakledilen emtiadan alınan resimler dahili gümrük resmi olarak adlandırılmakta olup alınan dört çeşit vergi mevcuttur. Bunlar; Osmanlı hudutları içinde herhangi iki yer arasında kara veya deniz yoluyla naklölunan eşyadan vardığı yerde alınan Amediye resmi, Osmanlı memleketleri dahilinde bir yerden bir yere veya bir ecnebi memleketine nakledilen emtia mahrecinde alınan Reftiye resmi, yabancı bir memlekette Osmanlı toprakları dahilindeki herhangi bir şehir veya iskeleye getirilen ve orada satılan emtia için alınan Masdariye resmi ve bir ecnebi memlekette diğer bir ecnebi memleketine götürülen emtiadan Osmanlı topraklarına uğradığı için alınan resim ise Müruriye resmidir. Dahili gümrüklerde alınan resimler her memleketin hususi nizâmlarıyla tespit edilmiş olup ya eşyanın kıymeti üzerinden %3-5 veya yük başına 1-10 kuruş alınmaktadır⁷¹.

Yabancı devletler nezdinde olup aynı memleket içinde yer değişikliğine giden mukim elçilerin ve konsolosların götördükleri eşyalar kontrol edilip bir sınıra kadar gümrük vergisi alınmamıştır. Fakat yabancı devletlerden gelen ve başka bir devlete

⁶⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.19, hüküm: 26.

⁶⁹ Fehmi Yılmaz, "Tütün", *DİA*, C.XLII., İstanbul, 2001, s.3.

⁷⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.6, hüküm: 2.

⁷¹ Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1838)*, C.I., Ankara, 1974, s.62; Mübahat Kütükoğlu, "Osmanlılar'da Gümrük", *DİA*, C.XIV., İstanbul, 2001, s.263.

giden elçilere, tüccarlara uygulanan gümrük muamelesinin aynısı uygulanarak %3 oranında vergi alınmıştır. Ancak İngiliz elçiler ve konsoloslar bu duruma itiraz ederek gümrük vergisi ödemek istememişlerdir. Ancak Bâbîâli bu gümrüğün ödenmesi gerektiğini sefarete bildirmiştir⁷².

Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ndeki bir belge İngiliz tüccarların ipek için gümrük vergisi ödemek istememeleri hususundadır. İngiliz tüccarlar, yerli iskelelerinden gemilerine yükledikleri ipeği doğrudan doğruya kast edilen yere ulaştırmayarak, İstanbul'a getirmiş ve gümrük vergisini peşin olarak ödememek istemişlerdir. Ancak yürürlükte olan tarifede ipeğin gümrük vergisinin peşin olarak ödenmesi gerekmektedir. İngiliz tüccarların gümrük vergilerini nakit olarak ödemelerini ve güçlük çıkarmamalarını tüccarlara bildirmesi için bu husus sefarete iletilmiştir⁷³.

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması gereğince ithal edilen tütünlerden alınacak %3 oranındaki vergiye ilaveten %2 ek bir vergi konarak %5'e yükseltilmiştir. 1853 yılında tütün resmi "ruhsatiye resmi" adıyla tütün kalitesine göre 180, 120 ve 60 akçelik ek vergi konulmuştur. Bu ek verginin tarifesi 1856 ve 1859 yıllarında yükseltilmiştir⁷⁴. Ancak bu tütün vergisine İngiliz tüccarlar uymayarak 1846 senesinde beher kıyyeden 76'şar paradan ibaret olan tütün vergisi üzerinden vermek istemişlerdir. Bu durum ilgili İngiliz konsolosluga bildirilerek yeni uygulamanın geçerli olduğu hatırlatılmıştır⁷⁵.

Gümrükte yaşanan alacak-verecek sorunları için ise Gümrük Meclisleri oluşturulmuş ve sorunlar halledilmeye çalışılmıştır. Varna'da yaşayan İngiliz tacir Angeli Franko, Varna Balçık iskelesinde satın aldığı buğdayın İstanbul'a gönderilmesine muhalefet eden Varna gümrük memuru Abdullah Efendi yüzünden 16.300 lira zarara uğradığını iddia etmiştir. Nisan 1859'da yetkililere gönderilen yazıda Abdullah Efendi'nin kendisinin ya da vekilinin mahkemeye gelmesi gerektiği bildirilmiştir. Görülen dava için bir komisyon oluşturularak, Zahirî gümrüğü Başkatibi Hasib Efendi, sefaret tercümanlarından Mösyö Simsi, Şehbender Hacı Halil Efendi, Franko Efendi, Mösyö Lafonlateyn ve Mösyö İngilizî ile davacı ve

⁷² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.13, hüküm: 17.

⁷³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.9, hüküm: 9.

⁷⁴ Yılmaz, a.g.m., s.3.

⁷⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.29, hüküm: 44.

davalı vekilleri gelmiş ve ticaret evrakları incelenmiştir. Ancak bu durumda Abdullah Efendi'nin haklı olduğuna karar kılınmıştır. Mazbata'nın bir sureti İngiliz sefaretine gönderilmiştir⁷⁶.

B. Mal Kaçırma Girişimleri

XVII. yüzyıl sonundan bu yana Osmanlı-Avrupa ticaretini hukukî belgeler ve anlaşmalar belirlememiş, bunun yerine kaçakçılık ön safhada olmuştur. XVI. yüzyılda Dobruca'dan İstanbul'a mecburi tekelle buğday getiren gemi kaptanının yükünü gizlice Avrupa gemilerine boşalttığı günden beri kaçak ticaret her alanda artmıştır. Aslında 1838 Balta Limanı Antlaşması'nın imzalanmasıyla kaçak ticaretin belgelenmesi ve kontrol altına alınması istenmiştir⁷⁷. 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşmasına göre ithal mallar karaya çıkarıldığı zaman %3, satışlarında ise %2, toplam %5 resim konulmuştu. Transit mallardan ise %3 resim alınmaktaydı. Bir süre sonra gümrük vergisinin iki aşamada ödenmesinin güçlüklerle yol açtığı gerekçesiyle, ithalat ve ihracat resimleri toplu olarak alınmış, ihracat rüsumu %12, ithalat rüsumu %5 olarak belirlenmiştir⁷⁸. Yunan Devleti tebaasından İstavri ve Dimitri isimli gemi kaptanları, Eflak'tan almış oldukları kokorozu Tuna'dan Trabzon'a götürürken bir miktarını ithalat rüsumunu vermeden İngiliz vatandaşı Anderya Forchilani adlı tacire satmışlardır. Tüccarlar bunu aktarma yaparak sattıklarını gümrük vergisi verilmemesi gerektiğini iddia etmişlerdir. Ancak aktarma maddesi yabancı ülkeden gelip, yabancı ülkeye giden, karaya çıkmayan ve yed-i ahara geçmeyen gemilerin birbirlerine aktarma yaptığında geçerli olmuştur. Bu mahsulün ise Osmanlı iskelesinden Londra'ya gönderildiği için %5 rüsumatının ödenmesi gerekmektedir. Bu yüzden kokorozun Sisam gümrüğüne teslim edilmesi sefaretten istenmiştir⁷⁹.

Sahil şehirlerine gidecek malların gümrük resimleri prensip olarak çıktıkları değil vardıkları yerde alınırdı. Bu durumda malın çıktığı gümrükte tüccara, malların cins ve miktarını ihtiva eden bir ilmühaber kaimesi verilip, vardığı büyük gümrükte vergisi ödendiğinde ilmühabere işlendiğinden dönüşte ilk gümrüğün yetkililerine bu durum ibraz olunarak borcun ödendiği yazmaktaydı. Ancak bazen ilmühaberler

⁷⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.7, hüküm: 6.

⁷⁷ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul, 2006, s.104.

⁷⁸ Zafer Toprak, "Tanzimat'tan Sonra İktisadi Politika", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. III., (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.669.

⁷⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.10-11, hüküm: 12.

yanlış anlaşılmakta olduğu için ve kaptanlar vergilerini vermek istememişlerdir. Böyle bir durum olduğunda vergi vermeyen tüccar gemilerinin vergisini fener gümrük idaresine vermesi gerektiği sefarete bildirilmiştir⁸⁰. Buradaki amaç kaçakçılığın önüne geçmektir. Çünkü, tüccarlar mallarını İstanbul'a veya başka büyük bir şehre götürdüğünü söyleyerek, gümrükten resim ödemeden geçtikten sonra gümrük bulunmayan yollara saparak mallarını satmışlardır. Bunun için 1857'de yılında "Mahreç Nizâmnâmesi" yayınlanarak gümrüğün çıktığı yerde alınmasına karar verilmiştir⁸¹.

Müste'men tüccarlar ile yapılan ticarete senetlerin ayrı bir önemi mevcuttur. Çünkü senetler kişinin hangi işi yaptığını ve malın kime ait olduğunu göstermektedir. 1675 tarihli kapitülasyon antlaşması İngiliz tüccarların Osmanlı vatandaşları ile yaptıkları her türlü alışverişte yazılı senet alıp verme şartını getirmiştir. Böyle bir senedi olmayan Osmanlı uyrukluların dava açamayacakları hükme bağlanmıştır. Böylelikle Osmanlı ülkesindeki İngiliz tüccarların aldatılma ihtimali ortadan kaldırılmak istenmiştir⁸². Bu durum aynı zamanda Osmanlı Devleti için de yararlı bir durum olmuştur. Çünkü senedi bulunmayan İngiliz tüccarın ticaret yapılmasına izin verilmemiştir. İngiliz tacir Deryoşarnov, kendine ait olduğunu iddia ettiği sülüklerin, Selanik limanında zaptedildiğini sefarete bildirmiştir. Sefaret bu durum hakkında Bâbiâli'den bilgi almak istemiştir. Bâbiâli tacirin sülükleri çalmadığını senet ile ispat ederse sülüklerin geri verileceği tacire söylemiş ancak tacir bu sülüklerin kendine ait olduğunu ispat edememiştir. Bu husus hakkında daha önce 18 Şubat 1853 tarihinde sefarete bilgi verildiği hatırlatılmıştır. Tacirin bu şikayetinde haksız olduğu ancak senetler elinde ise sülüklerin tacire geri verileceği tekrardan sefarete iletilmiştir⁸³.

Müste'men tüccarlar yasaklanan mallar dışında mal alım satımında serbestliğe sahip olmuşlardır⁸⁴. 30 Nisan 1846'da barut ticareti yasaklanmıştır. Bu tarihten itibaren Osmanlı ülkesinde barut, ticareti yapılmaması gereken bir maldır⁸⁵. Ancak İngiliz George Edlot'un kaptanı olduğu Romanish Edkandiyan isimli gemide 40-50

⁸⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.19, hüküm: 30.

⁸¹ Kütükoğlu, a.g.m., s.263.

⁸² Turgut Işıksal, "Kapitülasyonlar, Lozan'da İngiliz Heyetine Verilen Gizli Raporun Tam Metni", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi**, S.16, Mayıs 1998 s.87. ss.80-87; Pamir, a.g.m., s.103.

⁸³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.13, hüküm: 11.

⁸⁴ Pazarcı, a.g.e., s.82.

⁸⁵ Songül Ulutaş, "19. Yüzyılın İkinci Yarısında Kapitalist Ticarî İlişkilerindeki Dönüşümün Tarsus'taki Yansımaları 1839-1856", **Tarih İncemeleri Dergisi**, C.XXVII, S.2, Aralık, s.517.

adet küçük varilin içinde barut bulunmuştur. Kaçırılmaya çalışılan bu barutun Baruthane-i Âmire'ye verilmesi sefaretten istenmiştir⁸⁶.

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile birlikte %5 gümrük vergisini ödeyen müste'men tüccarın başka bir yükümlülüğü yoktu ve memleket içinde yasaklı maddeler hariç istediğini satabiliyordu⁸⁷. Fakat bu durum bazı İngiliz tüccarlar tarafından kötüye kullanılmıştır. İngiliz tebaasından olan tüccarlar Galos ve Yenişehir tarafına saçma getirmiştir. Ancak İngiliz tüccarlar gümrük mültezimi tarafından fazla vergi istendiği gibi vergisini ödedikleri saçmanın memleket içinde satışına izin verilmediğini ileri sürerek şikayetçi olmuşlardır. Yapılan tahkikat neticesinde İngiliz tüccarların ticaretini yaptıkları saçmanın resmi gümrüğünü ödemedikleri hatta buna muhalefet ettikleri tespit edilmiştir. Bu nedenle ticareti yapılan saçmanın gümrük resmi ödeninceye kadar gümrükçüler tarafından el konulduğuna ve tüccarların bu türden davranışlarda bulunmaması gerektiğine dair sefarete yazı gönderilmiştir⁸⁸.

C. İzn-i Sefine'de Yaşanan Sorun

İzn-i sefine, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'ndan geçecek gemilere verilen gidiş-dönüş serbestiyetini ifade etmektedir. İzn-i sefine uygulaması Fatih Sultan Mehmed'in Anadolu Hisarı'nın tamiri ve Rumeli Hisarı'nın inşası sırasında başlatılmıştır. Buradaki amaç, boğazlardan geçen bütün gemilerin kontrol edilmesi ve bunlardan geçiş harcının alınmasıdır. XVI. yüzyıldan itibaren yabancı gemilerin Karadeniz'e geçmeye müsaadesi olmadığı için İstanbul Boğazı'ndan geçiş için izn-i sefine almak söz konusu değildir. Karadeniz'den gelen hububat İstanbul'da Akdeniz'e gidecek gemilere yüklenip sadece Müslüman bölgelere gidişine müsaade edilmiştir. Dolayısıyla gemilerin geçebilmesi için izn-i sefine alması gerekmiştir. XVII. yüzyılda yabancı gemilerden bu şekildeki geçişler sırasında alınan selamet akçesi de bulunmaktadır. Yabancı gemilerin izn-i sefineye sahip olmasını yapılan antlaşmalar belirlemiştir. İlk defa Rusya 1774 Küçük Kaynarca ile bu hakkı elde etmiştir. 1783'te Avusturya, 1802'de İngiltere ve Fransa izn-i sefine fermanı alma hakkına sahip olmuşlardır. Böylelikle yabancı gemiler İstanbul'dan Karadeniz'e geçiş için izn-i

⁸⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.14, hüküm: 18.

⁸⁷ Çadırcı, a.g.e., s.116.

⁸⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.37, hüküm: 55.

sefine fermanı almaya başlamışlardır⁸⁹. Ancak boğazlardan geçişlerde gemi kaptanları selamet akçesi vermek ve izn-i sefine fermanlarını göstermek istememişler ve tüm uyarılara rağmen İngiliz tüccar gemilerinin İstanbul'a gelip gitmeleri esnasında fener rüsumunu ödemek hususunda sorun çıkartmışlardır. Bu gelişme üzerine İngiliz sefaretine gönderilen yazıda fener rüsumunun ödenmesinin anlaşmalarla belirlendiğini, ödenmemesi halinde hazinenin zarara uğradığını, bütün diğer tüccarlar gibi İngiliz tüccarlarında fener rüsumunu ödemek zorunda oldukları hatırlatılmıştır⁹⁰. Fakat bu hatırlatma da bu durumun önüne geçememiştir. İngiliz tebaasından Cozbi Valyato adlı kaptan sefinesiyle Karadeniz tarafından İstanbul boğazına giriş yapmış, fener tezkiresi olmadığı halde selamet akçesi vermeyeceğini beyan ederek boğazdan geçmeye kalkışmıştır. İngiliz sefaretine gönderilen yazıda tüm yabancı gemilerin anlaşmalarla belirlenen şartlara uygun olarak boğazlardan geçecekleri hususu bir kez daha hatırlatılmıştır⁹¹.

D. Kabotaj Sorunu

XIX. yüzyılın ortasından itibaren, Osmanlı pazarının Batı'ya açılması ile beraber Osmanlı sularında yabancı vapurlar görülmeye başlamıştır. Bu vapurlar kapitülasyonlar ve yeni yapılan ticaret antlaşmaları gereği serbestçe dolaşmakta ve yerli vapur işletmeciliğini sekteye uğratmaktaydılar. Kabotaj denilen sahil deniz ticaretinin, yabancılara kapatılıp yerli gemilerin tekeline alınması, uluslararası hukukta bağımsız devletlerin tabii bir hakkı olarak tanınsa da, yabancılar Osmanlı hükümetinin itirazına bakmadan kapitülasyonların ve antlaşmaların bazı maddelerine dayanarak kabotaj işlerine karışmaya başlamışlardır.

1837 tarihinde Boğaziçi'nde İngiliz ve Rus vapurlar görülmeye başlamıştır. Bunlar başlangıçta gemi çekmek için gelmişler ancak zamanla yolcu taşımaya kalkışmışlardır. Nisan 1850'den itibaren İngiliz vapurları Arnavutköy, Kandilli ve Tarabya gibi bazı iskelelere yolcu taşımakta bulundukları gibi, bir Fransız ve iki Rus vapuru Boğaziçi'ne sefer düzenlemiştir. Bu yabancı vapurlar, kayıkçıların çıkarlarına zarar verdikleri gibi sık sık kazalara da sebebiyet vermişlerdir. Osmanlı Devleti bu vapurlara engel olup rekabet etmek için Tersane-i Âmire vapurlarından birini burada

⁸⁹ İdris Bostan, "İzn-i Sefine", **DİA, C.XXIII**, İstanbul, 2001, s.542-543.

⁹⁰ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.19, hüküm: 30.

⁹¹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.32, hüküm: 48.

işletmiş, 1850'de Şirket-i Hayriye kurulunca Boğaziçi'nde yolcu taşıma imtiyazı tekel olarak bu şirkete verilmiştir. 1852'de bu vapurlar çalışmaya başlamışlardır. Osmanlı Devleti 16 Mart 1853'te bir irade çıkartarak Ayastefanos, Gemlik, Karamürsel, İzmit Körfezi, Adalar, Kadıköy, Boğaziçi'nin Anadolu ve Rumeli Kavakları'nda olan sahilleri yabancı devlet vapurlarına yasaklamıştır⁹². Bu yerlere ilave olarak Kumkapı, Yenikapı, Samatya, Bakırköy ve Yeşilköy iskeleleri de yabancı devlet vapurlarına yasaklanmıştır. Ancak İngiltere sefaret kançılıryası katiplerinden Mösyö Andonaki yabancı devlet vapurlarının çalışmasının yasak olmasına rağmen, vapurunu bu iskelelerde işletmiş ve deniz ticaretini sekteye uğratmıştır. Tersane-i Âmire'den alınan kararla Mösyö Andonaki'nin iskelelere yaklaşması men edilmiş bu husus 19 Aralık 1858'te sefarete bildirilmiştir⁹³. Ancak Andonaki bunu tanımayarak yolcu taşımaya devam etmiştir. İhaleyi alan Saracoğlu Karabet ise bir hayli zarara uğradığını Tersane-i Âmire'ye söylemiştir. Tersane-i Âmire, Andonaki'nin bir an önce bu hatlardan uzaklaştırılması gerektiğini sefarete yeniden iletmiştir⁹⁴. İngiliz sefareti ise, iskelelerin rüsumunu vererek yolcu indirip bindirmeye izin istemiştir. Sefarete verilen cevapta, ihaleyi alan şirketin buna razı olmadığı, zaten hükümetinde bu teklife izin vermeyeceği bildirilmiştir⁹⁵.

Kabotaj hususunda diğer bir belge ise tüccar gemilerinin yüklerini boşaltmak için Cısr-i Cedide'den içeri girip uzun müddet kalmaları hakkındadır. Buraya giren gemiler, verilen izin süresi bittikten sonra dışarı çıkmayarak ticareti aksatmıştır. Bu sebeple izin süresi biten gemilerden kaldıkları gün başına 10'ar kuruş vergi alınacağı 17 Ekim 1859 tarihinde Tersane-i Âmire'den karar alınmış ve bu husus yabancı devlet elçiliklerine bildirilmiştir⁹⁶. Bu karar elçilikler tarafından onaylanmış sadece İngiltere elçiliği tarafından onaylanmamıştır. İngiliz bandıralı gemiler ticareti sekteye uğrattığı için bu kararın onaylanması gerektiği elçiliğe iletilmiştir⁹⁷.

Bir başka belgede emanetlerin emanet sahibine ulaşması için konsoloslukların arabulucu olarak görev yaptıklarını anlamaktayız. Hacı İslam Efendi Trabzon'da bindiği İngiliz kumpanya vapurlarından Aponya isimli vapurda İngiliz vatandaşı

⁹² Kaori Kamatsu, "XIX. Yüzyıl Osmanlı-İngiliz Deniz Ticareti Münasebetlerinde Kabotaj Meselesi", **Osmanlı, C.I.**, (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.371-374

⁹³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.21, hüküm: 29.

⁹⁴ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.26-27, hüküm: 36.

⁹⁵ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.29, hüküm: 40.

⁹⁶ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.19, hüküm: 31,

⁹⁷ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.31, hüküm: 46.

Yotkalo'ya emanet olarak bir çift tabanca ve bir bıçak vermiştir. Ancak Yotkalo İstanbul'a gelindiğinde tabanca ve bıçağı Hacı İslam Efendi'ye geri vermemiştir. Bunun üzerine Bâbîâli, emanetlerin emanet sahibine verilmesi için sefaretten kumpanya direktörü ile temasa geçmesini istemiştir⁹⁸.

E. Zahir Ticareti'nde Yaşanan Sorunlar

İngiliz tebaasından Varna'da oturan Angeli Franko adlı tüccar Balçık ve Varna iskelesinden satın aldığı hintayı İstanbul'a götürmek istemiştir. Fakat satın aldığı hintanın nakline Varna gümrük memuru tarafından engel olunduğunu ve bu nedenle 163.000 kuruş zarara uğradığını iddia ederek bunun tazminin talep etmiştir. Emtia Gümrük Dairesi'nde kurulan karma komisyon tarafından yapılan tahkikat neticesinde adı geçen tüccarın iddiasında haksız olduğuna karar verilmiştir⁹⁹.

Bir diğer belgede ise Yunanlı iki tüccar tarafından Eflak bölgesinden satın alınan kokoroz Trabzon'a getirilmiş ve burada İngiliz tebaasından Anderya Forchilani'ye satılmıştır. Bu şahıs satın aldığı zahireyi aktarma usulü ile aldığını ve karaya çıkarmadığını ileri sürerek vergisini ödemek istememiştir. Ancak aktarma usulünün yabancı bir ülkeden satın alınıp Osmanlı ülkesine getirildikten sonra yine yabancı bir ülkeye götürülmek üzere başka bir sefineye yüklenen zahire için uygulanan bir usul olduğu, bunun için bile % 5 gümrük vergisi ödenmesi gerektiği belirtilerek İngiliz tüccarın Osmanlı ülkesinden satın aldığı zahire için gümrük resmini ödemesi gerektiğine dair sefarete yazı gönderilmiştir¹⁰⁰.

İngiliz tebaasından Iraklı Pisa adlı tüccar, Bandırma ahalisinden Abdülkadir Ağa'dan satın aldığı burçağın nakline izin verilmediğini ve zarar uğradığını ileri sürmüştür. İngiliz sefareti tarafından verilen takrir üzerine Ticaret Meclisi'nde yapılan tahkikat neticesinde İngiliz tüccarın haksız olduğu ve Abdülkadir Ağa'nın alacaklı olduğu tespit edildiğinden 5550 kuruşun ödenmesine karar verilmiştir¹⁰¹.

⁹⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.39, hüküm: 58.

⁹⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.7, hüküm: 6

¹⁰⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.10-11, hüküm: 12.

¹⁰¹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.12-13, hüküm: 15.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI-İNGİLİZ HUKUKÎ İLİŞKİLERİ

I. Konsoloslukların Hukukî Misyonu

1536 tarihli Fransa'ya verilen kapitülasyonunun 3. maddesi, konsolosluk yargılama yetkisini ana hatlarını saptamaktadır. Bu maddeye göre Fransız Kralı, İstanbul'a büyükelçi, taşradaki Osmanlı ticaret merkezlerine de konsoloslar atama hakkına sahip olmuştur. Bu memurlar, kendi bölgelerindeki Fransız uyruklarının arasındaki bütün medeni ve cezai davaları kendi kurallarına göre karara bağlama yetkisine sahip olmuştur. Osmanlı kadıları ve subaşları bu davalara müdahale edememiştir. Eğer kadılar, Fransız makamlarından açık bir talep gelmeksizin Fransız uyrukları arasındaki anlaşmazlıklara hüküm verirse, kadıların bu kararları geçersiz ve yok hükmünde sayılmıştır. Bu uygulama 1569 Fransız kapitülasyonlarında devam etmiş ayrıca 11 yıl sonra 1580'de İngilizlere verilen ilk ahidnâmede " ... *Ve eğer İngilterelinin biri ile nizaları olsa mezbur elçileri ve konsolosları adetlerince fasleder, kimesne mani olmaya*" şeklindeki ifade ile İngiliz konsolosları kendi uyruklarını yargılama hakkına sahip olmuşlardır¹⁰².

Hukuk ve ceza davalarında taraflardan birinin Osmanlı, diğerinin yabancı olduğu davalara Osmanlı mahkemeleri bakmaya yetkiliydi ve uygulanacak hukuk Osmanlı hukukuydu¹⁰³. Ancak karma bir davada davacının yabancı davalının Osmanlı vatandaşı olması halinde davanın nerede görüleceği problem olmuştur. Bu konuda kesin bir görüş olmamakla birlikte, davanın iki Osmanlı arasındaki dava gibi kabul edilmesi, yabancı ile Osmanlı vatandaşı arasındaki davada karma davalarda uygulanan usûlün uygulanması uygun görülmüştür¹⁰⁴. Düvel-i Ecnebiye Defterleri'ndeki bir belgeye göre İngiltere'nin Antalya konsolosu bu uygulamaya uymayarak davanın konsolosluk mahkemesinde görülmesini istemiştir. Osmanlı

¹⁰² Maurits H. van den Boogert, **Kapitülasyonlar ve Osmanlı Hukuk Sistemi 18. Yüzyılda Kadılar, Konsoloslar ve Berathılar**, (Çev: Ali Coşkun Tuncer), İstanbul, 2014, s.35-36.

¹⁰³ Işıksal, **a.g.m.**, s.85; Pamir, **a.g.m.**, s.92; Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.91.

¹⁰⁴ Konan, **a.g.t.**, s.188.

vatandaşı Suhe'nin, İngiliz vatandaşı Anesti'ye borcu vardır. Bu borç davası Konya'daki Osmanlı mahkemesinde görülecektir. Fakat Antalya konsolosu, Konya'daki yerel mahkemede görülmesi gereken davanın Antalya'daki konsolosluk mahkemesinde görülmesini isteyerek Suhe'nin Konya'ya gitmesine engel olmuştur. Bâbîâli, Suhe'nin Osmanlı vatandaşı olduğu için mahkemenin Konya'da görüleceğini, bir daha böyle bir olayın olmaması gerektiğini Antalya konsolosluğuna iletilmiştir¹⁰⁵.

Benzer bir olayı da İngiltere'nin Kavala'daki mukim konsolos vekili gerçekleştirmiştir. Konsolos vekili Osmanlı tebaasından olan Milada Foycik'in eşi ile bazı kimseler arasındaki davanın konsolosluk mahkemelerince görülmesini istemiştir. Ancak konsolosluğun buna yetkisinin olmadığı, davanın Osmanlı mahkemelerince görülmesi gerektiği konsolosluğa bildirilmiştir¹⁰⁶.

İngiliz konsoloslukları davaların Osmanlı mahkemesinde görülmesini istemediği gibi Osmanlı vatandaşlarının davacı olduğu durumlarda bile Osmanlı vatandaşlarını kendi mahkemelerine çağırmışlardır. Osmanlı tebaasından Vasilaki'nin, İngiliz vatandaşı Revaizonni'den alacağı vardı. Bu kişinin borcunu ödemesi veya davanın görülmesine dair konsolosluğa yazı gönderilmiştir. Ancak konsolosluk verdiği cevapta Vasilaki'nin yargılanmak üzere konsolosluk mahkemelerine gönderilmesini isteyerek hamilik iddiasında bulunmak suretiyle Osmanlı hukukuna müdahale etmiştir¹⁰⁷.

Yabancılar ile Osmanlı vatandaşları arasındaki davalara kimin bakacağı konusunda 1830 Birleşik Amerika ile imzalanan kapitülasyonlar muğlak ifade içermesi sebebiyle, Amerikan temsilcilikleri suç işleyen Amerikalıları, himaye ederek teslimden kaçmış ve kendi yargılaması sonucunda bu suç işleyen kişileri serbest bırakmıştır¹⁰⁸. Bu durum Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan kapitülasyonlarda da böyledir. Ancak bu husus Osmanlı makamları ile konsolosluklar arasında sürtüşmelere yol açmıştır. Eflak Bandıralı Felesledres adlı gemide kılavuzluk eden İngiliz vatandaşı Cevani, bir Yahudi'yi yaralayarak, altın saatini ve otuz adet altınını çalmıştır. Bunun üzerine Liman Reisi Kostaki Efendi Cevani'yi yargılamak istemiş ancak Cevani bu yargılamayı tanımayarak Kostaki

¹⁰⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.37, hüküm: 53.

¹⁰⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.27-28, hüküm: 42.

¹⁰⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.39-40, hüküm: 59.

¹⁰⁸ Ekinci, a.g.e., s.122.

Efendi'ye küfür etmiştir. Cevani buradan İngiliz konsolosluğuna gitmiş ve burada ceza verilmeden serbest bırakılmıştır. Bâbiâli konsolosluğa gönderdiği yazıda, hırsızlık yapan ve devlet görevlisine küfür eden birinin cezasız salınmasının iki devletin dostluğuna yakışmadığını belirterek, bu gibi olayların bir daha olmamasını istemiştir¹⁰⁹.

Preveze kasabasında Domlice isimli İngiliz vatandaşı on-onbeş kişi ile Osmanlı tebaasından Pirekoş isimli kimsenin evini yıkmıştır. Bu dava bir yabancı vatandaşı ile bir Osmanlı vatandaşı arasında olduğu için davanın Osmanlı mahkemelerince görülmesi gerektiği Preveze'deki İngiliz konsolosluğuna bildirilmiştir. Ancak konsolosluk İngiliz vatandaşı Domlice'nin bu davaları gitmesini engellemiştir. Bâbiâli, konsolosluğun böyle bir şey yapmaya hakkı olmadığını söyleyerek davanın Yanya Meclis-i Kebiri'nde görüleceğini, Domlice'nin veya vekilinin mahkemeye gönderilmesini konsolosluktan istemiştir¹¹⁰.

Osmanlı Devleti'nde karma nitelikli ceza davalarına, bir başka deyişle ecnebilerin Osmanlı vatandaşları veya hükümeti aleyhinde yahut Osmanlı vatandaşlarının ecnebiler aleyhine işledikleri suçlara baştan beri Osmanlı mahkemelerinin tercüman bulunduğu halde bakması kapitülasyonlarda yer almıştır¹¹¹. 1675'te İngiltere'ye verilen kapitülasyonların 15. ve 25. maddelerine göre bu devlet tebaasından bir kimsenin işlediği bir suçtan ötürü Osmanlı mahkemesinde ancak elçi, konsolos veya bunların vekilleri hazır bulunduğu halde ve İslam hukukuna göre yargılanacağı belirtilmiştir. Tercümanın katılmadığı duruşmalarda yapılan işlemler tercüman tarafından altında imzası bulunmayan mahkeme kararı elçiliklerce geçerli sayılmamış, o karar infaz edilmemiştir¹¹². Elçilikler açısından tercümanın müzakerede hazır olması yetmemiş, bir de mahkeme kararlarını geçerli addetmeleri için tercümanın üzerine imza atmasını istemişlerdir. Örneğin İngiliz vatandaşı Petronoski'nin dükkânın yıkılması için sefaret tercümanı Mösyö Simons'un imzası gerekmiştir¹¹³.

¹⁰⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.9, hüküm: 5.

¹¹⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.24, hüküm: 39.

¹¹¹ Kemal Çiçek, "Osmanlı Devletinde Yabancı Konsolosluk Tercümanları", **Tarih ve Toplum**, C. 25, S.146, Şubat, 1996, s.17-23.

¹¹² Gönen, a.g.m., s.346-347; Işıksal, a.g.m., s.85; Ekinci, a.g.e., s.121.

¹¹³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.23, hüküm: 37.

Karma nitelikli, yani taraflardan birinin ecnebi olduğu ticaret davalarında bu ecnebi bağlı olduğu elçilik veya konsoloslukun göndereceği iki ecnebi âzâ-yı muâvine (yardımcı üye) de mahkemeye katılacaktır. Halbuki kapitülasyon anlaşmalarında sadece tercümanın muhakeme esnasında hazır bulunacağından bahsedilmekte olup bu ecnebi üyelere dair bir bahis yoktur. Bu husus Gümrük Dairesi'nde görülen davalarda iki ecnebi üyenin bulunmasından kaynaklanmıştır. Ancak elçilik veya konsolosluklar çoğu zaman tek üye göndermekle yetinmişlerdir¹¹⁴. Osmanlı Devleti kapitülasyonlarda yer almamasına rağmen bu hususu kabul etmiş ve sadece yabancıların davalarında üye bulundurmasına izin vermiştir¹¹⁵.

İngiliz vatandaşları Osmanlı mahkemelerinde temsilcilerinin olmaması halinde konuşmamışlardır. Tokat'ta yaşayan ve İngiliz vatandaşı olan bir papaz, evinin bazı kişiler tarafından bilerek yakıldığını iddia ederek sefarete şikayette bulunmuştur. Sefaret bunun üzerine zararın Bâbîâli tarafından karşılanmasını istemiştir. Bâbîâli ise yaptığı araştırmada bu yangının yanlışlıkla çıktığını iletmış papazın olayda şüphesi olanları söylemesi istendiğinde ise sefaretten bir üye memur gelmedikçe bu kişileri söylemeyeceğini açıklamıştır. Sefaretten bir memurun gönderilmesi istenmiştir¹¹⁶.

II. Mâhmiyet Meselesi

Yabancı tebaadan olanlar ile Osmanlı tebaasından olanların ilişkilerinde uygulanacak hükümler çeşitli tarihlerdeki ahidnâmelerde yer almıştır. İşte bu husus "extraterritoriality" yani "dış ülkede dokunulmazlık" durumuna yol açmıştır. Böylelikle yabancılar bulundukları ülkenin yasa ve mahkemelerine tabi olmamış, daha az vergi ödemiş ve ilave ticarî haklar kazanmıştır. İmtiyazlı ülkeler olan Fransa, İngiltere, Avusturya ve Rusya'ya tanınan haklardan, zaman içerisinde bazı Osmanlı uyrukları yararlanmak istemişler ve mâhmiyet sorununu yaratmışlardır. Sefaret veya elçiliklerden kendilerinin diplomatik korumaları altında olduğunu bildiren beratlar zimmî tüccarlara verilmiştir¹¹⁷.

¹¹⁴ Ekinci, **a.g.e.**, s.112-113.

¹¹⁵ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.20, hüküm: 34.

¹¹⁶ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.21, hüküm: 35.

¹¹⁷ Gülnihal Bozkurt, **Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasî Gelişmelerinin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)**, Ankara, 1996, s.139.

Beratlardan başka elçilik tarafından verilen başka bir belgede patentedir. XVIII. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan bu koruma patentelerinin hukukî bir dayanağı olmayıp elçilik ve konsolosluklar tarafından düzenlenen keyfi belgeler olmuşlardır. Patente, bir çeşit kağıt (diploma, senet) olup elçiliklerin istedikleri kimseyi himayesi altına alması ve vatandaşı şeklinde göstermeleridir. Beratlar kısmen Ecnebi Defterler'den kontrol edilebildiği halde, Patenteler'in bu defterlere yazılma zorunluluğu yoktur¹¹⁸. Bundan sonra Osmanlı Devleti patenteleri veren yabancı diplomat ve konsoloslarının gerçekten etkili olduğu bir arenaya dönüşmüştür. İngiltere, bir yandan kendi uyruklarına sağlanan ayrıcalıkları geliştirirken, bir yandan da bu ayrıcalıkların kendileriyle işbirliği yapan gayrimüslim Osmanlı tebaasında yaygınlaşmasını sağlayarak, kendi uyruklarından olmayan Osmanlı tebaasını "himaye altındaki uyruk" (projected subject) adıyla yeni bir statü yaratıp kollamaya başlamıştır¹¹⁹.

Koruma kavramı yabancı, dini ve yerli olmak üzere üç guruba ayrılmıştır. Koruma patentesi alan kişiler, patenteyi aldığı devletin koruması altında olduğunu iddia ederek vergi ayrıcalıklarından yararlanmış, hatta askerlik hizmetinden de muaf olmuşlardır. Patente sahipleri vergi ayrıcalıkları yanında yabancı devlet vatandaşlarının Osmanlı topraklarında sahip oldukları ayrıcalıklara da sahip olmuşlardır. Bâbîâli patentesi olan kişilerin sahip olduğu hakları kötü yönde kullanması sebebiyle, XVIII. yüzyıldan itibaren çeşitli tedbirler almaya başlamıştır. Osmanlı padişahları III. Ahmed, III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Selim zamanında çeşitli fermanlar çıkarılarak patentelerin kötü kullanılmasının önüne geçmeye çalışmışlardır. II. Mahmud ise 1812'de zimmîlerin patentelerini iptal etmiştir. Abdülmecid döneminde 1852 yılında İstanbul'daki elçilere bir nota göndererek sadece elçilik ve konsolosluklarda çalışanlara berat verilmesi istemiş ve diğer kişilere verilen beratları tanınmayacağı bildirilmiştir¹²⁰. Ancak Bâbîâli'nin aldığı bu önlemler başarılı olmamış ve elçilikler patenteleri dağıtmaya devam etmiştir.

¹¹⁸ Ali İhsan Bağış, **Osmanlı Ticaretinde Gayrimüslimler Kapitülasyonlar-Berathl Tüccarlar Avrupa ve Hayriye Tüccarları (1750-1839)**, Ankara, 1983, s.30-31.

¹¹⁹ Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.50.

¹²⁰ Salahi R. Sonyel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Koruma (Protege) Sistemi ve Kötüye Kullanılışı", **Belleten**, C.LV., S.213, Ağustos 1991, s.359; Belkıs Konan, "Osmanlı Devleti'nde Protege (Koruma) Sistemi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.58, S.1, Ankara, 2009, s.178-179.

Dönemin siyasî konjonktürü gereği İngiliz mâhmiliğinin avantajları diğer devletlere göre daha fazla olmuştur. Bu yüzden Osmanlı vatandaşı gayrimüslimler özellikle İngiltere Devleti tarafından korunmak istemişler veya kendilerinin İngiliz mâhmisi olduğunu iddia etmişlerdir. Bu yüzden patentede sahtecilik yaparak Osmanlı mahkemelerince ceza almak istememişlerdir. Örneğin, İzmirli Kasap Anton, Varna'da Caner adlı bir kimseyi öldürmüştür¹²¹. Bu kişi Meclis-i Muvakkat'ta yapılan sorgusunda, İngiltere Devleti tarafından korunduğunu iddia etmiştir. Ancak yapılan araştırmada kendisinin korunduğuna dair patentesi bulunamamıştır. Bu kişinin patentede sahtecilik yaptığı konsolosluğa bildirilmiştir¹²². Başka bir belgede de Osmanlı vatandaşı olan bir gayrimüslimin İngiliz vatandaşı olduğunu iddia etmiştir. Avusturya Devleti Filibe konsolosluğunda görev yapan Salih, Kasapoğlu Yorgi veledi Todorizaka tarafından öldürülmüştür. Mahalli mecliste yapılan sorguda Todorizaka kendisinin İngiliz mâhmisi olduğunu iddia etmiştir. Ancak Bâbiâli bu kişinin Osmanlı tebaasından olduğunu konsolosluğa bildirilmiştir¹²³.

Bir başka belge ise kefillik ve icar hususunda çıkan sorunlarda mâhmiyet iddiasının ortaya atılmasıdır. Selanik Vilayeti'nin üç sancağından biri olan Siroz'da yaşayan Vaskalı Agsanto, yine burada yaşamakta olan Abidin Bey'in çiftliğini kendi kefaletiyle Esbasya isimli kadına üç sene müddetle kiralamıştır. Üç sene müddet dolduktan sonra çiftlik teslim edilirken çiftliğe ait bir demirbaşın eksik çıkmasıyla çiftlik sahibi Abidin Bey kaybolan demirbaşın parasını Esbasya'dan istemiştir. Ancak Esbasya parayı vermemiş ve konu mahkemeye taşınmıştır. Siroz Meclisi'nde görülen davada Esbasya'nın parayı ödememesi sebebiyle bu paranın kefilisi Agsanto'dan alınmasına karar verilmiştir. Ancak Agsanto, Siroz'da Avusturya Devleti, Selanik'te ise İngiltere Devleti tarafından korunduğunu iddia etmiş ve bu parayı ödememiştir. Bunun üzerine yapılan araştırmada bu kişinin, Tırhala sancağında doğduğu, on iki yaşından beri Siroz sancağında yaşadığı, dededen babadan Osmanlı tebaasından olduğu ve İngiltere Devleti tarafından korunmadığı anlaşılmıştır. Ancak buradaki konsolosluk Osmanlı mahkemelerince yapılan bu araştırmayı tanımayarak bu duruma itirazda bulunmuş ve Agsanto adlı Osmanlı vatandaşına destek çıkmıştır.

¹²¹ Kasden katlin cezası kısastır. Kısas cezası; katilin öldürdüğü şahıs karşılığında öldürülmesi anlamını ifade etmektedir. Kısas cezasını da infaz ettirecek olan maktulün mirasçıları velileridir. Diğer verilecek ceza ise diyet karşılığında sulh yapılmasıdır. Bknz. Cin-Akgündüz, **a.g.e.**, s.310.

¹²² **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.28-29, hüküm: 39.

¹²³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.20, hüküm: 32.

Bâbîâli Afsanto'nun bu parayı ödeyeceğini, Selanik'teki İngiliz konsolosluğunun bu duruma müdahil olmaması gerektiğini buradaki konsolosluğa iletilmiştir¹²⁴.

İngiliz konsoloslukları, İngiliz mâhmisi olduğunu iddia eden kişilerin Osmanlı mahkemelerinde yargılanmasını istemeyerek bunun önüne geçmeye çalışmışlarına dair başka örneklerde defterlerde mevcuttur. Tekfurdağ'da bir evden dolayı Rum ve Ermeni milletleri arasında anlaşmazlık çıkmıştır. Bu olay için Meclis-i Vâlâ'da yapılan mahkemeye Rum Şerit oğlu Gavril katılmamış ve kendisinin İngiliz mâhmisi olduğunu iddia etmiştir. Bâbîâli, bu kişinin Osmanlı tebaasından olduğunu ve mahkemeye gönderilmesi gerektiğini konsolosluğa bildirmiştir¹²⁵. Ancak konsolosluk Gavril'i mahkemeye göndermeyerek davanın görülmesini aksatmıştır. Bâbîâli bir an önce bu kişinin Dersaadet'e gönderilmesini istemiştir¹²⁶.

Osmanlı Devleti'nde ekmekçilik ile uğraşan bazı gayrimüslimler yerel yöneticilerin koyduğu narha tabi olmayarak ekmek satmak istemişlerdir. Zarurî gıda maddelerine verilen narhı ihlal ederek yüksek fiyatla mal satan esnaf "muhtekir" olarak vasıflandırılmış ve idamın söz konusu olduğu ağır cezalara çarptırılmışlardır¹²⁷. Tekfurdağ'da yaşayan ve ekmekçilik ile uğraşan bazı yerli mâhmiler meclisçe verilen narhtan on dirhem aşağı ekmek pişirip satmaktaydı. Ancak mâhmi olan ekmekçiler verilen narha uymayarak suç işlemişlerdir. Osmanlı Devleti bu hususu İngiliz konsoloslukları ile halletmeye çalışmıştır¹²⁸.

1856 Islahat Fermanı'na göre rahipler kendine gelir getirebilecek bir kaynak oluşturamayacaktı. Ayrıca kilise, okul, hastahane ve mezarlık gibi yerler koruma altına alınacak bunlar özelleştirilemeyecek ve zimmete geçirilemeyecekti. Ancak zimmilerin üst dereceli din adamları suç işler ise dünyevi suçlardan yargılanması Divân-ı Hümayûn tarafından yapılacaktı¹²⁹. Tırhala'da bir Manastır'da görev yapan Serakim isimli rahip kiliseye ait bir takım aleti ve eşyayı kendi zimmetine geçirmiştir. Bâbîâli bu durumdan haberdar olunca İngiliz konsolosluğu bu papazı

¹²⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.20, hüküm: 27.

¹²⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.13, hüküm: 16.

¹²⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.17, hüküm: 25.

¹²⁷ Ahmet Kal'a, "Esnaf", DİA, C. XI., İstanbul, 2001, s.425-426.

¹²⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.18, hüküm: 27.

¹²⁹ Ekinci, a.g.e., s.313.

himaye etmeye çalışarak yargılamanın önüne geçmeye çalışmıştır. Ancak bu kişinin aslen Kıbrıslı olup Osmanlı tebaasına mensup olduğunu anlaşılmıştır¹³⁰.

28 Mart 1855 tarihinde çıkan irade ile gayrimüslimlerden alınan cizyenin iâne-i askerîye adıyla alınması ve gayrimüslimlerinde Müslümanlar gibi askere alınmaları kararlaştırılmıştır. İstanbul'daki elçilere tebliğ edilen bu karar 15 Mayıs 1855'te Takvim-i Vekayi'de yayımlanmıştır¹³¹. Gayrimüslimlerin askerlik yapmaları gereği ortaya çıkınca bunlardan belirli bir vergi alınmak suretiyle bu hizmetten muafiyetleri (bedel-i askeriye) kararlaştırılmıştır¹³². Islahat Fermanı yayınlandıktan sonra 1857 yılında Sultan Abdülmecid iradesi üzerine gayrimüslimlerin askerlik yapması için gayrimüslim halkın nüfus sayımı yapıldıktan sonra kur'a ile askere alınmaları kararlaştırılmıştır¹³³. Nitekim Trabzon'da Kurum denilen nahiyede Müslüman isminde olup Müslüman gibi yaşayan ancak gizli Hristiyan olan Kurumlular'dan¹³⁴ bazı kişilere askerlik isabet etmiştir. Kurumlular'ın askerlik hizmetine alınıp alınmamaları hususundaki meseleye Trabzon konsolosluğu müdahil olarak bu şahısların askere alınamayacağını iddia etmiştir¹³⁵. Bu belgeden anladığımıza göre İngiliz konsoloslukları himaye yetkisini sadece İngiliz vatandaşları üzerinde kullanmak istememiş kendisine şikayette bulunan kimselere destek olmuşlardır.

Bir başka belgede konsoloslukların kendilerine sığınan kimseleri himaye edip Bâbîâli'ye geri vermek istemediklerini anlamaktayız. Osmanlı ordusunda görev yapan Mirliya Ahmet Paşa, Trablusgarb'ta görev yaparken yetim kalmış olan iki siyahi çocuğu koruma altına alarak beş yıl bakmıştır. Fakat bu çocuklar Mirliya Ahmet Paşa'nın bazı özel eşyalarını çalarak İngiltere'nin Manastır konsolosuna sığınmışlar ve onun tarafından hizmete alınmışlardır. Konsolosa hitaben gönderilen

¹³⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.25, hüküm: 40.

¹³¹ Mehmet Yıldız, "Kırım Savaşında Yapılan Baskıların Müteazzir, Garip Ve Müstesna Eseri: 1856 Islahat Fermanı", **Savaşın Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı Ve Paris Antlaşması (1853-1856)**, İstanbul, 2007, s.213-214.

¹³² Halil İnalcık, "Cizye", **DİA, C.VIII.**, İstanbul, 1995, s.45-48.

¹³³ Ufuk Gülsoy, "Cizye'den Vatandaşlığa: Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüveni" **Türkler, C.XIV.**, (Edit: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara, 2002, s.82-93.

¹³⁴ 15 Temmuz 1857 yılında 45 gizli Hristiyan bir manifesto yayınlayıp, Doğu Ortodoks Hristiyan Kilisesine tabii olduklarını ilan etmiştir. Müslümanlar ise bu olaydan sonra Kurumlulara "*Uzun sokak çamur oldu. Kurumlular gavur oldu*" diyerek tepkilerini göstermişlerdir. Gizli Hristiyanlara bundan böyle "Tanassur" adı verilmiş ve yaşam gizli Hristiyanlar için zorlaşmıştır. Bknz. Turgay Cin, "Yunanistan'ın Pontus Soykırım İddiaları ve Türkiye", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VIII.**, S.2, 2006, s.50.

¹³⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.4, hüküm: 1.

yazıda adı geçen çocukların iade edilmemesinin asla kabul edilemeyeceği bildirilerek çaldıkları özel eşyaların iade edilmesi talep edilmiştir¹³⁶.

Bâbîâli, mâhmilik sorununun halli için 1863 yılında "*Memalik-i Mahrusa-i Şahanede Bulunan Düvel-i Ecnebiye Konsoloslukları Hakkında Nizâmname*", 1869 yılında "*Tabiyet-i Osmaniye Kanunnamesi*" çıkartmış ancak bu meselede başarılı olamamıştır¹³⁷.

III. Karma Ticaret Mahkemeleri'nde Görülen Davalar

Osmanlı tebaası ile yabancılar arasındaki davalar XIX. yüzyıla kadar şer'iyye mahkemeleri yani kadı bakmaktadır. Bu davalarda yabancılara duruşmada tercüman bulundurma hakkı tanınmıştır. Tanınan başka bir hak ise yabancıların, Osmanlı mahkemelerine gelmeden sadece konsolosları veya tercümanları vasıtasıyla davalarına bakılmasıdır. Yabancıların Osmanlılarla olan davalarına bakan bir de yüksek mahkeme mevcuttur. Bu mahkeme önce Divân-ı Hümayûn'da yer almış, 1838'den itibaren Bab-ı Meşihatte "huzur murafaası" adıyla davalara bakılmıştır¹³⁸.

Önce İngiltere daha sonra diğer Avrupa devletleri ile imzalanan ticaret antlaşmaları ile Osmanlı ülkesinde Avrupalı tüccar sayısı artmış ve ticaret ihtilafları meydana gelmiştir¹³⁹. Bu ihtilaflara, İstanbul gümrüğünde, gümrük emininin başkanlığında toplanan bir kurul bakarken, 1838 yılında Hariciye Nezareti'ne bağlı Umûr-ı Nafia Meclisi kurulmuş ve ticarî davaları görmeye yetkili kılınmıştır. Nafia Meclisi'nin yerine 24 Mayıs 1839'da Ticaret Nezareti'nin kurulmasıyla bu dava işleri Ticaret Nezareti'ne nakledilmiştir. Bu tür anlaşmazlıklara bakmak üzere bir kaç üye ve memurdan oluşan Mahkeme-i Ticaret (Ticaret Meclisi) 1840'ta kurulmuştur. Mahkemelerde ticarî konular görüşülürken Beratlî Avrupa ve Hayriye tüccarlarının şebhender, muhtar ve temsilcileri de hazır bulunmuştur¹⁴⁰. Yabancılar ve Osmanlı tebaası arasındaki davalara bakan komisyonlar artık karma ticaret mahkemesi şeklini

¹³⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.23, hüküm: 33.

¹³⁷ Kocabaşoğlu, a.g.e., s.50.

¹³⁸ Gönen, a.g.m., s.343.

¹³⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C.VI., Ankara, 2011, s.150-151.

¹⁴⁰ Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform*, İstanbul, 1993, s.130; Gülnihal Bozkurt, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi*, Ankara, 2010, s.155.

almıştır. Bu mahkemelerde kullanılan yasalar ise büyük devletlerin elçiliklerinin onayı ile çıkmış ve yabancı yasalardan tercüme edilmiş veya alıntılanmıştır¹⁴¹.

1848 Ticaret Mahkemeleri, karma bir yapıya büründükten sonra, Karma Ticaret Mahkemeleri 1849 yılında İzmir, Beyrut, Selanik ve Kahire gibi şehirlerde kurulmuştur. Bu mahkemelerin bulunmadığı vilayetlerde ticaret davalarının eyalet mahkemelerinde görülmesi prensibi kabul edilmiştir. 1850 yılında Ticaret Kanunu çıkartıldıktan sonra mahkemelerde bu kanunlara göre çalışmıştır. Beyrut Karma Ticaret Mahkemesi'nde görülen bir davada, daha önce İstanbul Ticaret Mahkemesi'nden alınmış olan kararların bu şehirde teşkil edilecek mahkemede de alınması kararlaştırılmıştır. Yani İstanbul Ticaret Mahkemesi'nden alınan kararlar ve tüccarın hakkının korunması diğer şehirlerde Karma Ticaret Mahkemeleri'nin kurulması hususunda emsal teşkil etmiştir¹⁴².

Karma Ticaret Mahkemeleri İngiliz tüccarlar ile Osmanlı tüccarları arasındaki borç davalarına bakmıştır. İngiliz tacir Pisa, Bandırma ahalisinden olan Abdülkadir Ağa'dan burçak satın almıştır. Ancak burçağın yurt içindeki yerlere nakli sırasında Abdülkadir Ağa bu ticarete izin vermemiştir. Tacir bu durumdan zarara uğradığını iddia ederek bu durumu konsolosluğa bildirmiş, konsoloslukta bu durumu Bâbîâli'ye bildirmiştir. Bu dava için Ticaret Meclisi'nde komisyon oluşturulmuştur. Ancak mahkemede Pisa'nın, Abdülkadir Ağa'dan hak talep edemeyeceği anlaşılmıştır. Çünkü Pisa burçağın nakliyesinden dolayı ağaya parasını vermediği için Abdülkadir Ağa bu ticarete engel olmuştur. Davanın beş aydır sürmesinden dolayı Abdülkadir Ağa çocuklarından ve eşinden ayrı kalarak mağdur olmuştur. Bu borcun Pisa'dan alınması gerektiği konsolosluğa bildirilmiştir¹⁴³.

1675 İngiltere'ye verilen kapitülasyonlar gereği bu devlet tebaasından olan veya bu devlet bayrağı altında gezen kimselerin işledikleri bir suçtan dolayı Osmanlı mahkemelerinin, ilgili kişinin elçi, konsolos veya vekilleri bulunmadıkça yargılama yapmaması hususu yer almaktadır¹⁴⁴. Bu yüzden bazı İngiliz vatandaşları bu durumu kötüye kullanarak davalara gelmemiş ve davaların görülmesini aksatmıştır. Bu sorunun çözümü için Bâbîâli, Osmanlı mahkemelerinde davası olan kişilerin

¹⁴¹ Gönen, **a.g.m.**, s.344.

¹⁴² **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.30, hüküm: 42.

¹⁴³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.12-13, hüküm: 15.

¹⁴⁴ Ekinci, **a.g.e.**, s.118-120.

kendisinin veya vekillerinin davalara gönderilmesi konsolosluklardan istemiştir. İngiliz tacir Firlanto Shanotor'un mültezim Tahir Ağa'dan aldığı kerestelerin borcunu ödememiştir. Bu davaya Ticaret Meclisi'nde bir kaç kez bakılmış ancak Shanotor daha sonra mahkemeye gelmeyerek davanın çözümünü aksatmıştır. İngiliz konsolosluğundan bu kişinin davalara gitmesi gerektiğinin hatırlatılması istenmiştir¹⁴⁵. Yine benzer bir hususa başka bir belgede de rastlamaktayız. Osmanlı Devleti tebaasından Hacı Adam, Bogos ve Hamparson ile İngiliz Berasyo Makri arasında Ticaret Meclisi'nde lokantacılık sebebiyle görülen davaya Berasyo Makri gelmeyerek davanın görülmesini aksatmıştır. Bu kişinin davayı uzatmaması ve duruşma günlerinde mahkemeye gelmesi gerektiği konsolosluğa bildirilmiştir¹⁴⁶.

İngiliz tüccarlar veya vekilleri Ticaret Mahkemeleri'nde kendi aleyhlerinde karar çıkacağını anladıklarında mahkemeyi protesto etmişler ve duruşmalara katılmamışlardır. İngiliz tacir Obifosomos'un vekili Korti mahkemeyi protesto ederek davalara gelmemiş ve bu sebeple davaya hüküm verilememiştir. Bu kişinin veya vekilinin davalara gelmesi gerektiği konsolosluğa bildirilmiştir¹⁴⁷.

IV. Bahriye ve Liman Meclisi'nde Görülen Davalar

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra denizdeki sıkıntıların giderilmesi için 8 Eylül 1845'te Bahriye Meclisi kurulmuştur¹⁴⁸. 1847 yılında ise İstanbul'da yabancılar ile Osmanlılar arasındaki deniz ticaretine ilişkin davalara bakmak üzere Liman Odası kurulmuştur¹⁴⁹. Yüzyılın ortalarına doğru teşkil edilmeye başlayan özel kumpanyaları denetleme ve Boğaz trafiğini organize etme gibi Bahriye ümerası ve Tersane memurları gibi geniş bir kadro ile kurulan Bahriye Meclisi zamanla bu olaylara yetmemiş bu sebeple Daimi Bahriye Meclisi'ne yardımcı olmak için 20 Ekim 1848'de geçici bir meclis Tenkiset-ı Bahriye Müzakereleri kurulmuştur. 1858 senesine kadar Liman işlerini Liman Reisi Paşa, gemi inşa işlerini Tersane Başmimarı vasıtalarıyla yürütmeye çalışan Bahriye Meclisi, bu işlerini zamanla önem kazanması özellikle Şirket-i Hayriye'nin teşkili ile Boğaz tarafından meydana gelen değişme üzerine 1858'de İnşaiye ve Liman Meclisleri kurulmuştur. Bu iki meclis

¹⁴⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.14, hüküm: 13.

¹⁴⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.28, hüküm: 43.

¹⁴⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.16, hüküm: 20

¹⁴⁸ Ali İhsan Gencer, "Bahriye Nezareti", DİA, C.IV., İstanbul, 1995, s.511-512.

¹⁴⁹ Bozkurt, *Batı Hukukunun Türkiye'de...*, s.156.

daimi Bahriye Meclisi'nin bünyesinden çıkmış birer kuruluş niteliğinde olup meclisin yardımcısıdır. Liman Meclisi'nde Ferik rütbesinde bir reis, bir müftü ve Şirket-i Hayriyye temsilcilerinden meydana gelen beş azadan oluşmaktadır¹⁵⁰.

Tüccarların ve kaptanların denizde olan anlaşmazlıklarını hızlıca çözebilmek amacıyla taşrada Liman Dairesi'nde meclisler oluşturulmuştur. Müteveffî İngiliz vatandaşı John Mastirno'nun gümrükte eşyaları kaybolmuş ve bunun için bir komisyon oluşturularak hakikatin ortaya çıkarılması istenmiş ve İngiliz konsolosluğundan iki komiser tayin edilmesi istenmiştir¹⁵¹.

Bir başka davanın hızlıca sonuçlanması için Liman Meclisi'nde komisyon oluşturulmuştur. Sisam sularında bulunan Mısır tüccar gemilerinden biri İngiliz gemilerinden birine çarparak gemiyi zedelemiştir. Geminin tazmini için Liman Meclisi'nce hemen bir komisyon oluşturularak olay araştırılmış ve gemiyi kullanan kaptanının ruhsatının iptaline karar kılınmıştır¹⁵².

Denizde gerçekleşen başka bir sorunun çözümü içinde bir komisyon oluşturulmuştur. İngiliz vatandaşı Kaptan Mekanatosh'un kullandığı Numberone adlı gemi ile Ali Ağa ve Penayot adlı tüccarların mutasarrıf oldukları Saint Nikola adlı gemi Tuna dolaylarında çarpmıştır. Bu durum üzerine Liman Meclisi'nde hemen bir komisyon oluşturulmuş ve yapılan mahkeme sonucu zararın Mekanatosh'tan alınması istenmiştir¹⁵³.

Liman Meclisi'nde görülen başka dava ise Osmanlı tebaasından Arslan Bey ile İngiliz vatandaşı Cezayirli Koga arasında meydana gelen anlaşmazlık üzerinedir. Ancak görülen davaya Koga gelmediği için Liman Nezareti, bu kişinin Osmanlı karasularına geldiği zaman sefaretin kendilerine bilgi vermesini istemiştir¹⁵⁴.

Mustafa Reşid Paşa'nın eşi Adile Hanım'dan olan oğlu Ali Galib Paşa¹⁵⁵ denizde boğularak ölmüştür. Ali Galib Paşa'nın nasıl öldüğünün anlaşılması için Meclis-i Vâlâ'da olay içerisinde bulunan kişilere sorgu yapılmıştır. Bu sorguya göre İngiliz bandıralı Helesh Forse isimli gemi Ali Paşa'nın içinde bulunduğu kayığa

¹⁵⁰ Ali İhsan Gencer, **Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)**, Ankara, 2001, s.199-204.

¹⁵¹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.19, hüküm: 25.

¹⁵² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.16, hüküm: 18.

¹⁵³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.20-21, hüküm: 28; BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.35, hüküm: 50.

¹⁵⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.26, hüküm: 41.

¹⁵⁵ Reşat Kaynar, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, Ankara, 1991, s.44.

çarpmış ve kayık batmıştır. Bu esnada duyulan feryatlar sonucunda geminin kaptanı ve hademesi gemideki sandalı indirmeye başlamış, ancak bunu yavaş şekilde yaptıkları için Ali Paşa'nın boğulmasına sebep oldukları anlaşılmıştır. Gemi kaptanının ve hademesinin, liman dairesince kurulan bir komisyon ile yargılanmasına karar verilmiştir. Bu dava hakkında sefarete bilgi verilerek davanın görülmesi için sefaretten tercüman istenmiştir¹⁵⁶.

1856 Kırım Savaşı'ndan sonra Osmanlı'ya göçler artmış ve Karadeniz'de gemi batma hadiseleri meydana gelmiştir. 13 Kasım 1859'da Kırım'dan İstanbul'a gelen 450 Nogay muhacirinden 170'i İngiliz Kaptan Beransimo'nun kullandığı geminin batması sonucu boğularak ölmüştür. Gemi batarken filikaya yerleştirilip kurtularak İstanbul'a gelenlerin ifadelerine göre, geminin kaptanı Beransimo filikaya kendi eşyasını koyup, insanları gemiden çıkartmaya özen göstermemiştir. Boğulan insanların bu sebeple öldüğü belirtilmiştir. Hakikatın ortaya çıkarılması için Kaptan Beransimo Bahriye Meclisi'nde yargılanmasına karar verilmiş konsolosluktan bir tercüman istenmiştir¹⁵⁷.

V. Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adlîye'de Görülen Ceza Davaları

İlk başta mahkeme olarak kurulmayan ve adlî isimleri çağrıştırmayan mahalli meclislere ve Meclis-i Vâlâ'ya, 1840 Ceza Kanunnamesi ile mahkeme görevi yüklenmiş ve zamanla bu meclisler tamamen birer mahkeme kimliği kazanmıştır. Engelhardt, Tanzimat'ın ilk yıllarında İstanbul'da bir temyiz mahkemesi ve her livada birer bidayet ve bunun üzerinde her eyalet merkezinde istinaf mahkemeleri bulunduğunu, bunların idarî mercilerden bağımsız olmadığını ve görevlerinin belirli bulunmadığını, müslümanlar arasında ve müslümanlarla gayrimüslimler arasında ya da reayadan iki ayrı millet arasındaki ihtilaflara baktığını belirtmiştir¹⁵⁸. Taraflardan birinin Osmanlı diğerrinin yabancı olduğu dava bir ceza davası ise bu davalara Osmanlı mahkemeleri bakmıştır.

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte taşrada kurulan, Muhassıllık, Memleket ve Eyalet Meclisleri'nin birer ceza mahkemesi sıfatıyla verdikleri adlî kararların temyiz mercii

¹⁵⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.22, hüküm: 31.

¹⁵⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.16, hüküm: 24.

¹⁵⁸ Ekinci, a.g.e., s.155; Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat Devrin'nde Meclis-i Vâlâ (1838-1868)*, Ankara, 1999, s.46.

Meclis-i Vâlâ olmuştur¹⁵⁹. Zira kaza merkezlerinde ve livaların merkez kazalarındaki küçük meclisler bir takım davaları sonuçlandırdıkları davaları daha sonra eyaletlerdeki büyük meclislere göndermiş ve bu davalar gerekirse yeniden görülüp çözülmüştür. Taşra Meclisleri yargılamayı tamamlayıp hüküm verdikten sonra, mahkeme ilamını katl, yaralama ve hırsızlık suçlarında olduğu gibi idam, pranga, kürek ve kalebentlik cezalarında mecburi, diğer davalarda ise isteğe bağlı olarak kontrol edilmek üzere Meclis-i Vâlâ'ya göndermiştir¹⁶⁰. Kangrı Kaymakamı Mehmed Efendi ile İngiliz tacir Gavril Johnson arasında icar edilen yerin kirasından izinsiz akçe ve altın aldığına dair dava önce yerel mahkemede görülmüş bu dava bir daha tetkik edilmek için Meclis-i Vâlâ'ya gönderilmiştir¹⁶¹.

Osmanlı tebaası ile yabancılar arasında Meclis-i Vâlâ'da görülen davalarda, yabancı tebaaya mensup vatandaşın kendisi veya vekili gelmedikçe davalar görülmemiştir. Halid Ağa'nın Selanik Sancağı'nda mutasarrıf olduğu yerde İngiliz tacir Jack Ubod ile Osmanlı vatandaşları Evadis ve Kikorak arasında borç meselesi zuhur etmiştir. Bu borç davasına yerel mahkemede karar verilememiş ve bu yüzden kesin bir karar verilmesi için bu davaya Meclis-i Vâlâ'da bakılmıştır¹⁶². Ancak 22 Eylül 1858 tarihinde davaya çağrılan tacir Ubod'un ne kendisi ne de vekili davalara gelmemiş ve davanın sürüncemede kalmasına sebep olmuşlardır. Bâbîâli, Ubod'un veya vekilinin 15 gün içinde sefaretten görevli bir tercüman ile Meclis-i Vâlâ'ya gelmesi gerektiğini konsolosluğa bildirmiştir¹⁶³.

A. Kalpazanlık Suçu

Tedavüldeki paraların rayiç değerinin altında veya üstünde satılması, sikke veya tam altın şeklindeki paraların değerini düşürücü işlemlerin yapılması, bakırdan kuruş yapıp üzerini gümüşle ağartarak hükümet sikkesi süsü vererek piyasaya sürülmesi şiddetli bir tazir suçudur¹⁶⁴. XIX. ve XX. yüzyıl başlarında belirli suçları

¹⁵⁹ Akyıldız, **a.g.e.**, s.119.

¹⁶⁰ Ekinci, **a.g.e.**, s.152-154.

¹⁶¹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.8, hüküm: 7.

¹⁶² **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.10, hüküm: 6.

¹⁶³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.6, hüküm: 4.

¹⁶⁴ Mustafa Avcı, **Osmanlı Ceza Hukuku**, Konya 2014, s.415.

işleyen mahkumların ayaklarına pranga takıldığını bilmekteyiz¹⁶⁵. Osmanlı vatandaşı Samatyalı Ressam Refail, Fener bölgesinde yaşayan İngiliz Tabib Bobindi'nin evinde sahte para basmış ve birazını piyasaya sürmüştür. Tabibin evinde yapılan aramalar sonucunda para basmak üzere bazı aletler ve para basma makinesi bulunmuştur. Bu sebeple Meclis-i Vâlâ'da görülen duruşmada Refail'e pranga vurulup iki buçuk sene hapis cezası çekmesine karar verilmiştir. Kalpazanlık suçuna yataklık eden İngiliz tabib Bobindi'nin ise Osmanlı Devleti topraklarına ayak basmamak üzere sürülmesine karar kılınmıştır¹⁶⁶. Bu ceza 1851 Ceza Kanunnamesine göre verilmiştir. Çünkü 1851 Ceza Kanunu 3. Fasl madde 12'ye göre kalpazanlık yapan ya da bilerek tedavüle süren kişi hakkında 6 aydan 4 seneye pranga cezası öngörülmüştür¹⁶⁷. Nitekim Düvel-i Ecnebiye Defterlerine göre olayın gerçekleştiği tarih 28 Nisan 1858'dir. 1858 Ceza Kanunnamesi 9 Ağustos 1858'de yürürlüğe girmiştir.

B. Hataen Adam Öldürme

Hataen adam öldürme, kasıtsız olarak bir insanı öldürmektir. Bu suçun cezası ise asli ceza olarak nitelendirilerek diyet ve kefaret cezasıdır¹⁶⁸. Trablusgarb eyaletinin Gadamış kazasındaki İngiliz konsolos vekili Mösyö Carman'ın tüfeği kaza ile ateş alarak uşağı Mevlüd'e isabet etmiş ve Mevlüd ölmüştür. Carman ile Mevlüd'ün mirasçıları 500 gazi altın parası üzerine anlaşmış, fakat bunun uygulanabilmesi için davanın bir defa şer'i mahkemede görülmesi gerektiği ifade edilmiştir¹⁶⁹.

C-Alacak-Borç Davaları

1850 yılında Boğaziçi'nde yolcu taşımak amacıyla kurulan ilk yerli anonim şirket olan Şirket-i Hayriye'nin idaresi geçici olarak Mösyö Lafonten adlı kişiye ihale edilmiştir. Daha sonra Şirket-i Hayriye 3 Ocak 1852'de 10.500 lira bedel karşılığında altı yıl süre ile Antuvan Kalcıyan ve Agop Bilezikçiyan'a iltizam olarak verilmiştir. Bu dönemde İngiltere'den getirtilen yandan çarklı dört vapur 1852 yılında

¹⁶⁵ Yasemin Saner, "Osmanlı'nın Yüzlerce Yıl Süren Cezalandırma ve Korkutma Refleksi: Prangaya Vurma", **Osmanlı'da Asayiş, Suç ve Ceza 18. ve 20. Yüzyıllar**, (Derleyenler: Noemi Levy-Alexandre Toumarkine), (Yay. Haz: Foti Benlisoy), İstanbul, 2007, s.163-189.

¹⁶⁶ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.15, hüküm: 17.

¹⁶⁷ Avcı, **a.g.e.**, s.416.

¹⁶⁸ Cin-Akgündüz, **a.g.e.**, s.312.

¹⁶⁹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.17, hüküm: 26.

Boğaziçi'nde seferlere başlamıştır. Ancak işletmeyi alan kişiler 27 Haziran 1854'te işi bırakmaları üzerine Ali Hilmi Efendi'nin başkanlığında şirketin ilk idare meclisi oluşturulmuştur¹⁷⁰. Şirketin mültezimi olan ancak 1854'te Şirket-i Hayriye vapurları işletmesi nedeniyle iflas eden Antuvan Kalcıyan'ın İngiliz Macormid'e 2583 lira borcu mevcuttur. Ancak Kalcıyan, bu borcu iflas ettiği gerekçesiyle ödememiştir. Bu dava için Hariciye Nezareti'nden ve sefaret tercümanlardan karma bir komisyon oluşturulmuştur. Bu dava önce Ticaret Meclisi'nde daha sonra tetkik için Meclis-i Vâlâ'da görülmüştür. Yapılan tetkikatta şahsın iflas ettiği tespit edildiğinden muhasebesinin Ticaret Nezareti vasıtasıyla görülmesine karar verildiği sefarete iletilmiştir¹⁷¹.

Bir başka belgeye göre Kırım Savaşı sırasında İngiliz ordusunda görev yapan bir Paşa'nın askerinin ihtiyacı için aldığı sığır, dakik (un) ve gihay gibi şeylerin bedelinden 31.400 kuruş vereceğinin kaldığı tespit edildiğinden bu bedelin tahsil edilerek Bâb-ı Serâskeri'ye teslim edilmesi istenmiştir¹⁷². Bir başka belgede ise yine savaş esnasında İngiliz donanmasına ait bir vapurun Ereğli'den aldığı 288 kantar kömürün bedeli olan 2548 kuruşun ödenmediği belirtilerek bu paranın İngiliz sefaret tarafından ödenmesi istenmiştir¹⁷³.

Osmanlı tebaasından ve Galos Kazası'nın Melyas Köyü'nden Vasilaki'nin, İngiliz vatandaşı Revaizonni'den 15.000 kuruş alacağı vardır. Bu kişinin borcunu ödemesi veya davanın mahkemede görülmesine dair konsolosluga yazı gönderilmiştir. Ancak konsolosluk verdiği cevapta Vasilaki'nin yargılanmak üzere konsolosluk mahkemelerine gönderilmesini istemiştir. Bâbîâli ise böyle bir durumun iki devlet arasındaki anlaşmalara aykırı olduğunu dolayısıyla Vasilaki'nin İngiliz konsolosluga gönderilemeyeceğini bunun yerine her iki taraftan tayin edilecek ikişer tüccardan oluşacak bir komisyon vasıtasıyla alacak meselesinin çözümünü teklif etmiştir. Ama İngiliz kançılaryası bu teklifi de reddetmiştir. Son olarak Bâbîâli tarafından konsolosluga gönderilen yazıda adı geçen İngiliz vatandaşıdan ya paranın tahsil edilmesi ya da bu şahsın mahkemeye gönderilmesi istenmiştir¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Ali Akyıldız, "Şirket-i Hayriyye", **DİA**, C.XXXIX., İstanbul, 2001, s.201-203.

¹⁷¹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.38, hüküm: 56; **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.24, hüküm: 38.

¹⁷² **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.39, hüküm: 57.

¹⁷³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.7, hüküm: 5.

¹⁷⁴ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.39-40, hüküm: 59.

Arabistan gümrükleri mültezimi Ahmed Bey, İngiliz tebaasından Halep'te mütemekkin Mösyö Harun Dovic adlı tacirden 19.000 kuruş ve Mösyö Riga Badi'den 6248 kuruş, Mısırlıoğlu Hacı Antuvan'ın ise yine İngiliz tebaasından Mösyö Michael Sula'dan 17.000 kuruş alacakları olduğunu iddia etmişlerdir. İngiliz konsolosuna gönderilen yazıda bu paraların adı geçen kişilerden tahsil edilmesi istenmiş ise de herhangi bir gelişme olmamıştır. Alacaklı tarafların talebi üzerine bir kez daha İngiliz konsolosluğuna gönderilen yazıda bu paraların tahsil edilmesi veya borçlu kimselerin bir diyecekleri var ise Memleket Meclisi'ne gelerek davalarının görülmesine verilmiştir¹⁷⁵.

Osmanlı tebaasından ve Avrupa Tüccarı'ndan Petro Dimitri Badi adlı bazergan iflas etmiştir. Muhasebesinin görülmesi sırasında İngiliz tebaasından birkaç tüccardan alacağı olduğu tespit edilince bu şahısların tüccar Petro'nun gümrüğe olan borcunu ödemelerine karar verilmiştir. Yaklaşık altı aylık bir süre verildiği halde adı geçen İngiliz tüccarların vekili Mösyö Rechildra'nın tüccar Petro'nun gümrüğe olan borcunu peşin akçe ile değil sergi usulü ile ödemek istemiştir. Fakat gümrük borçlarının peşin akçe ile ödenmesi devletlerarası anlaşmalar ile tespit edilmiş olduğundan vekil Mösyö Rechildra'nın bu parayı bir an önce ödemesine karar verilmiştir¹⁷⁶.

Bir başka belgeye göre Musul'un sabık valisi Mehmet Paşa'nın varisleri, yine Musul'un İngiliz konsolos vekili Rassam'dan 1500 kese alacakları olduğunu ve bunun üç taksitte ödenmesi hususunda anlaştıkları halde son taksitin ödenmediğini ileri sürmüşlerdir. Yapılan tahkikat neticesinde alacaklı tarafın zarar görmemesi için paranın Babialı'ye ödenmesine karar verilmiştir¹⁷⁷.

VI. Arazi ve Mülk Davaları

Osmanlı tebaası ile İngiliz tebaası veya koruması altında buluna şahıslar arasında alım-satım ve kira hususlarında anlaşmazlıklar zuhur etmiştir. Mesela Sarraf Pişmişoğlu tarafından İngiliz tebaasından Dimartino Estafani adlı şahsa icar edilen bir bab mağazanın bedelinin bir kısmı ödenmediği gibi tüccar Dimartino Estafani iflas ettiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine adı geçen İngiliz tebaasından olan bu

¹⁷⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.11-12, hüküm: 13.

¹⁷⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.12, hüküm: 14.

¹⁷⁷ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.22-23, hüküm: 36.

şahsın Meclis-i Ticaret'e gönderilmesi ve muhakemesinin yapılmasının temin edilmesi hakkında konsolosluğa yazı gönderilmiştir¹⁷⁸. Yine Çadırcı Ahmet Ağa'nın Galata'da bulunan evi İngiliz tebaasından ve Galata'da sakin olan Demirci William Vabık tarafından kiralanmış ancak kira bedeli ve faizi olan 5009 kuruş ödenmemiştir. Sefarethaneye gönderilen bir yazıda borcun ödettirilmesi ve hane sahibinin mağduriyetinin giderilmesi istenmiştir¹⁷⁹.

Cebel-i Lübnan'a bağlı Bilad-ı Cebel ve Beyrut'ta bulunan ve Beylik denilen arazi üzerinde Mir Yusuf Şahab'ın ailesi hakkı iddiasında bulunmuştur. Bu ailenin İngiliz Mösyö Churchill ile akrabalığının bulunması olaya İngiliz konsolosluğunun dahil olmasına neden olmuştur. Cebel-i Lübnan'da bir komisyon teşkil edilerek gerekli incelemeler yaptırılmış ve son karar Meclis-i Vâlâ ve Meclis-i Vükela'ya havale edilmiştir. Komisyon tarafından yapılan incelemede arazinin bu aileye iltizam usulüyle verildiği, ellerinde arazinin mülkiyetlerine verildiğine dair hiçbir belgelerinin olmadığı, arazinin eskiden beri mukataat-ı miri statüsünde bulunduğu ve dolayısıyla devlet mülkü olduğu anlaşılmış olduğundan İngiliz konsolosluğunun ve Mir Yusuf Şahab'ın varislerinin iddialarının doğru olmadığı ortaya konulmuştur¹⁸⁰.

Bir diğer belgeye göre Tekfurdağlı Mehmet, babası Türkmanlı Osman tarafından İngiliz tebaasından Sanye adlı bazergana satılan bir miktar arazinin bedelinden 800 kuruş alacaklı olduklarını iddia ederek paranın tahsilini talep etmiştir. Yapılan inceleme sonucunda paranın sefarethane tarafından tahsil edilerek ödenmesine karar verilmiştir¹⁸¹.

VII. Devlete Karşı Suç İşlemek

Osmanlı Devleti ile İngiliz tebaası arasında zaman zaman devletin aleyhine hareket etmek ve halkı isyana teşvik etmek gibi suçlamalar vuku bulmuştur. Bu durumda devlet duruma el koyarak bu kişilerin ıslah edilmesini veya o mahalden sürülmesini temin etmiştir. Örneğin Girit adasında yaşayan ve İngiliz tebaasından olan Manoli Mevacu, Girit halkını Bâbîâli'ye karşı isyana teşvik ederek devlete karşı siyasî suç işlemiştir. Bâbîâli, Girit'teki İngiliz konsolosluğundan Manoli Mevacu'nun

¹⁷⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.31, hüküm: 43.

¹⁷⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.26, hüküm: 35.

¹⁸⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.13, hüküm: 10; BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.31-32, hüküm: 44.

¹⁸¹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.16, hüküm: 22.

ıslah edilmesini veya Girit'ten sürülmesini istemiştir. Eğer bu kişinin orada ikamet etmesi yönünde bir tavır sergilenecekse şahsın Osmanlı Devleti'nin emirlerine uyması gerektiği konsolosluga bildirmiştir¹⁸².

¹⁸² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.6, hüküm: 3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOSYAL HAYATA DAİR İLİŞKİLER

I. Osmanlı Tebaasının Konsolosluklarda Görev Alması

İngiliz konsolos ve konsolos yardımcıları, Osmanlı Devleti'nde başarılı işler yapmışlardır. Bu başarılarındaki gizemlerinden biri yerli unsurlardan önemli ölçüde yararlanmalarıdır. Bu yerli unsurlar başlangıçta konsolosların güvenliğini sağlamak ve tercümanlık işlerini yürütmek üzere görevlendirilmiştir. Bu kişilere değişik dönemlerde yeniçeri, çavuş, yasakçı ve kavas denilmiştir¹⁸³. Bunun dışında konsolosluklarda Osmanlı tebaasından başka görevlerde çalışanlar da olmuştur. 2 Mart 1859 tarihinde İngiliz konsolosluğunda hamallık hizmetinde bulunan Mahmud isimli kimse askerlik görevini yapması için Bâb-ı Seraskerî'ye çağırılmıştır¹⁸⁴.

Kırım Savaşı esnasında Hassa-i Ordu-yu Hümayûn'da jurnal odası katiplerinden olan Mehmed Tahir Efendi, Selimiye Kışlası'nda General Mecir Mefail'in tercümanlık hizmetinde bulunmuştur. Mehmed Tahir Efendi savaşın bitmesinden sonra, General Mecir Mefail ile birlikte Çin'e gitmiştir. Ancak bu görevi esnasında Mehmed Tahir Efendi'nin babası ölmüş, babasının yanında kalan eşi ve kızı kimsesiz kalıp ekonomik olarak oldukça kötü duruma düşmüştür. Bu sebeple İngiliz General Mecir Mefail sefaret vasıtasıyla Bâbîâli'den bu aile için para ve yardım istemiştir. Bâbîâli bu aileye yardım edildiğini ve ailenin kötü durumdan kurtarıldığını sefarete bildirilmiştir¹⁸⁵.

II. Miras ve Terekeler Üzerinde Anlaşmazlık

Noter yetkilerine sahip olan büyükelçi ve konsoloslar, sözleşmeleri, tanık ifadelerini, konşimentoları, vasiyetnameleri ve tüccarlar, simsarlar ya da kaptanlar için önemli olan benzeri belgeleri kaydetme imkanı tanımıştır. Büyükelçiler ve konsoloslar, vasiyetname bırakmaksızın Levant'ta ölen tüccarının miraslarına el

¹⁸³ Kocabaşoğlu, **a.g.e.**, s.186; Mehmet Canatar, "Kavas", **DİA, C.XXV.**, İstanbul, 2001, s.66-68.

¹⁸⁴ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.27, hüküm: 37.

¹⁸⁵ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.40, hüküm: 60.

koyma ve bu kişilerin mirasçılarına yapılacak devri onlar adına düzenleme yetkisine sahip olmuşlardır¹⁸⁶. Osmanlı ülkesinde ticaret yaparken ölen müste'men tüccarların terekesi ise vârisleri arasında bölüştürülmekte vârisi yok ise hazineye devredilmekteydi. Ancak bazı konsoloslar bu miraslara el koyarak varislerine ulaştırmamışlardır. Osmanlı tebaasından Petro, 1844 senesinde Siroz'da İşkodralı Nikola'nın vefat ettiğini ve emval-i metrukesine İngiltere Devleti'nin konsolosu tarafından adı geçen kişinin İngiliz vatandaşı olduğu gerekçesiyle el koyduğunu belirtmiştir. İşkodralı Nikola'nın vekili olduğunu iddia eden Bar kasabasından Buzeoğlu Marko'nun, terekeyi almak üzere konsolosa gittiğini ama terekeyi teslim alamadığını belirttiğini, eğer konsolos terekeyi teslim etmiş ise makbuzun bir suretini göndermesini yok eğer teslim etmemiş ise terekenin vekile teslim edilmesi hususunda gereğini yapılmasını konsolosluğa bildirmiştir¹⁸⁷.

7 Ramazan 1274 (1858) tarihinde bir mukaddime, üç bab ve bir son sözden ve 132 maddeden oluşan Arazi Kanunnamesi çıkarılarak o güne kadar uygulanan toprak sisteminin ana hatları, değişikliklere uğramış ve gayrimüslimler arazi üzerinde söz sahibi olmuşlardır¹⁸⁸. Yabancılar da satın aldığı gayrimenkulü Osmanlı uyruğundan bir kişiye veya Osmanlı vatandaşı olarak kendisine ya da Osmanlı uyruklu bir kadınla evlenerek bu gayrimenkulleri tapu sicilinde eşinin üzerine tescil ettirmişlerdir¹⁸⁹. İngiliz sefaretinde çalışan Lamiraky¹⁹⁰, Latin asıllı olan ancak zimmi statüsünde bulunan eşi Atlabice vasıtasıyla, Zobica isimli kadından 200.000 liraya Bakırköy'de bulunan bir arsanın yarısını satın almıştır. Lamiraky, Zobica isimli kadın vefat ettikten sonra mirasçılarına kalan arsanın öbür yarısına inşaat yapmaya kalkışınca Zobica'nın çocukları bu durumu yargıya taşımıştır. Önce Evkâf-ı Hümayûn Nezareti'nde görülen dava daha sonra Meclis-i Vâlâ'da görülmüştür¹⁹¹. Ancak Lamiraky kendisi hakkında olumsuz bir sonuç çıkacağını anlayınca mahkemeyi protesto ederek davalara gelmemiştir¹⁹². Bu durum üzerine sefarete

¹⁸⁶ Boogert, **a.g.e.**, s.40.

¹⁸⁷ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.33, hüküm: 45.

¹⁸⁸ Abdullah Mesud Küçükkalay, "Osmanlı Toprak Sistemi-Miri Rejim", **Osmanlı, C.III.**, (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.55; Bülent Tahiroğlu, "Tanzimat'tan Sonra Kanunlaştırma Hareketleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C.VI.**, (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.594.

¹⁸⁹ Galip Esmer, **Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili**, Ankara, 1990, s.598.

¹⁹⁰ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.8, hüküm: 4.

¹⁹¹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.14, hüküm: 14.

¹⁹² **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.8, hüküm: 8.

Lamiraky'nin veya vekilinin bir an önce davalara yerin senedi ile birlikte gelmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁹³. Bu dava süruncemede kaldığı için cezaî hüküm belirtilmemiştir.

III. Evlilik ve Tabiiyet Sorunu

Bâbîâli Osmanlı tebaasından birinin ecnebi tebaadan evlenmesine karşı çıkmış bunu da konsolosluğunun bulunmadığı yerlerde İngiliz konsoloslukları ile haberleşerek çözmek istemiştir. Osmanlı tebaasından olan Piskopos Milton'un babası vefat edince annesi, Yediada'dan Estemat isminde bir yabancı ile evlenmiştir. Ancak Bâbîâli, Piskopos Milton'un Osmanlı tebaası anneden ve babadan dünyaya geldiği için yabancı vatandaşlığına geçmesine karşı çıkmış ve bu durumun patrikhaneye bildirilmesi konsolosluktan istenmiştir¹⁹⁴.

Bazı durumlarda şahısların gerçek olmadığı halde İngiliz vatandaşı oldukları gerekçesiyle bazı davalardan kurtulmak istemişlerdir. Siroz ahalisinden Vaskulu Agsanto adlı şahıs, bir icar davası nedeniyle ceza ödemeye mahkum edilince önce Avusturya Devleti tebaasından sonra da İngiliz Devleti tebaasından olduğunu iddia etmiştir. Fakat bu şahsın 12 yaşında Tırhala'dan Siroz'a geldiği ve dededen babadan Osmanlı tebaasından olduğu İngiliz konsolosluğuna bildirilmiştir¹⁹⁵.

IV. Din ve Askerlik Sorunu

Kapitülasyonları kendi lehine geliştirmek ve Osmanlı Devleti içerisinde bulunan Hristiyan tebaayı himaye etmek gibi davranışlar, zamanla İngilizler'in İstanbul'daki büyükelçilerinin başlıca amacı olmaya başlamıştır¹⁹⁶. Bu yüzden 1842 yılında Kudüs'te bir Protestan Kilisesi kurulmuştur. Kısa zamanda, Amerikan, Alman ve İngiliz Protestan misyonerler büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Müslüman Dürziler ise dinin inanç esaslarından ziyade şekle bağlı kalarak, protestanlığı kabul etmeye başlayarak İngiltere'nin himayesi altına girmişlerdir¹⁹⁷. Bunun dışında bu bölgede Fransa'nın himayesi altında olan Katolik Maruniler, Ruslar tarafından himaye edilen Ortodokslar, Ermeni Katolikleri, Ermeni Protestanları ve Yakubiler bu bölgenin

¹⁹³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.15, hüküm: 20.

¹⁹⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.13-14, hüküm: 12.

¹⁹⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.20, hüküm: 27.

¹⁹⁶ Kurat, *Türk İngiliz Münasebetlerine...*, 10-11.

¹⁹⁷ Karal, *a.g.e.*, s.211.

diğer unsurlarındandır. Bu mezhepler arasında sık sık çatışmalar yaşanmaktadır¹⁹⁸. Musul'da İngilizler tarafından himaye edilen Protestanlara ait olan mezarlığa, Yakubiler tarafından zarar verilmesi üzerine İngiliz konsolosluğu bu durumu Bâbîâli'ye iletmiştir. Bâbîâli, her iki mezhebe de eşit şekilde yaklaşarak sorunu çözeceğini, Protestanların dahi diğer tebaa gibi refah ve asayişlerinin temin edilerek mezarlık maddesi hakkında gerekenin yapılacağını konsolosluğa bildirmiştir¹⁹⁹.

Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimlerin cizye vergisi ödemek şartıyla askerlikten muaf oldukları bilinmektedir. Ancak 28 Mart 1855'te çıkarılan bir irade ile cizyenin iâne-i cihadiye namıyla alınmasın ve gayrimüslim tebaanın da askere alınmasına karar verilmiştir²⁰⁰. Ancak gayrimüslimlerin askerlik yapmaları gereği ortaya çıkınca bunlardan belirli bir vergi alınmak suretiyle bu hizmetten muafiyetleri (bedel-i askeriye) kararlaştırılmıştı²⁰¹. Islahat Fermanı ilan edildikten sonra 1857 yılında gayrimüslimlerin askerlik yapması için kur'a ile askere alınmalarına karar verildi²⁰². Trabzon'da Kurum denilen nahiyede Müslüman isminde olup Müslüman gibi yaşayan ancak gizli Hristiyan olan Kurumlular'dan bazı kişilere askerlik isabet etmiştir. Ancak bu ahali askerlik yaparken inançlarını yaşayamayacakları için askerlik yapmak istemediklerini Trabzon Valisi'nin de kendilerine inançları yüzünden baskı yaptığını Trabzon'daki İngiliz memurlara şikayet etmiştir. Bu şikayet Trabzon konsolosluğundan Bâbîâli'ye iletilmiştir. Bâbîâli, konsolosluğa verdiği cevapta, Kurum ahalisinin askerlikten muaf olmadığını, çünkü Donanma-yı Hümayûn'da başka Hristiyan askerlerin bulunduğunu bu askerlerin gemilerinde de mabetleri olduğu için inançlarını rahatça yapabildiklerini iletmiştir. Ayrıca İngiliz memurların olayları incelemenden Vali'yi suçladığını, eğer böyle bir durum olur ise en büyük davacının Devlet-i Aliyye olduğunu ve buna cesaret edenlere kanun hükümlerinin uygulanacağı bilgisi aktarılmıştır²⁰³.

¹⁹⁸ Roderic H. Davison, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform, 1856-1876**, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul, 2005, s.47; Erik Jan Zürcher, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, (Çev: Yasemin Saner Gönen), İstanbul, 2000, s.82.

¹⁹⁹ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.34, hüküm: 47.

²⁰⁰ Yıldız, **a.g.m.**, s.213-214.

²⁰¹ İnalçık, "Cizye", s.45-48.

²⁰² Ufuk Gülsoy, **a.g.m.**, s.82-93.

²⁰³ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.4, hüküm: 1.

Bir başka belgeye göre İstanbul'da İngiliz sefarethanesinde hamallık hizmetinde istihdam edilen Mahmut'un adına vilayetinde askerlik kur'ası isabet ettiği için adı geçen şahsın Bâb-ı Seraskerî'ye gönderilmesi istenmiştir²⁰⁴.

V. Belediye Hizmetleri

Bâbîâli, özellikle zimmîlerin ve müste'menlerin yoğun olarak yaşadığı Galata ve Beyoğlu'nda, modern belediye hizmetlerinin görülmesini sağlamak ve bayındırlık işlerinin halledilmesini kolaylaştırmak için Paris örneğini izleyerek Altıncı Daire-i Belediye'yi kurmuştur²⁰⁵. Altıncı Daire-i Belediye, Bâbîâli'nin emirlerini uygulayarak Beyoğlu ve Galata'da ruhsatsız işyeri açan müste'menlerin dükkânlarını kapatmak istemiş ancak bunu yapabilmesi için sefaretten muavenet mazbatasını alması gerekmiştir. İngiliz Nikola Panderpoya Maarif-i Umûmi'ye Nezareti'nin izni olmadan Beyoğlu'nda matbaa dükkânı açmıştır. Bâbîâli, izinsiz açılan bu dükkânın kapatılması için sefaretten muavenet mazbatasını istemiştir²⁰⁶.

Sultan Abdülmecid, Dolmabahçe Sarayı'nın yapımı devam ettiği esnada bu sarayın Avrupa'daki saraylar gibi gazla aydınlatılmasını ve saraya yakın bir yerde gazhane kurulmasını istemiştir. 1855 yılında batı tarzında ve Dolmabahçe Sarayı'nın aydınlatılması amacıyla inşa edilen İstanbul'un ilk gazhanesi kurulmuştur²⁰⁷. İngiliz vatandaşı Petronoski'nin eşi Nevoski'ye ait olan ve Dolmabahçe Gazhanesi yanında bulunan dükkâna gece serseriler gelerek ateş yakmıştır. Yakılan ateşin gazhaneye zarar verecek olması sebebiyle bu dükkân zabıta tarafından kapatılmıştır. Petronoski dükkânın kapatılmasıyla zarara uğradığını, Bâbîâli'yi protesto ettiğini sefarete iletmış, sefaret de bu protestoyu Bâbîâli'ye göndermiştir. Bâbîâli, bu kişinin protestoya hakkı olmadığını dükkânda sürekli ateş yandığını, dükkânın kapatılmasının kanunen ve nizâmen olduğunu sefarete bildirmiştir²⁰⁸. Daha sonra Bâbîâli, Dolmabahçe Gazhanesi'nin yanında yer alan bu dükkânın gazhaneye zarar vermesi sebebiyle yıkılmasını istemiştir. Bu durum Tophane-i Âmire Meclisi'nde

²⁰⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.27, hüküm: 37.

²⁰⁵ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Ankara, 2010, s.435-436.

²⁰⁶ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.18, hüküm: 28.

²⁰⁷ Naziye Özdemir, *Türkiye'de Elektrik Tarihsel Gelişimi (1900-1938)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s.14.

²⁰⁸ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.16, hüküm: 23.

görüülerek sözleşme imzalanmış ve 1 Şubat 1860'ta dükkânın yıkılmasına karar verilmiştir²⁰⁹.

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra herkesten iktisadî gücüne göre vergi alınmaya başlanmıştır. Bu doğrultuda örfi vergilerden olan emlak ve arazi vergisi ancemaatin adı altında toplanmıştır. Buna göre toplanması öngörülen vergi tutarı, yapılan tahrir sonuçlarına göre önce kazalarla paylaşılmış, ödeme gücü esas alınarak, emlak, arazi ve hayvan varlığı, ticaretle uğraşıyorsa geliri esas alınmıştır²¹⁰. Nitekim müste'menler emlak ve gümrük vergisini verip Osmanlı topraklarında serbestçe ticarî faaliyetlerini yürütmüşlerdir²¹¹. Emlak vergisinin eski kanunlar gereği yabancı tebaadan alınacağı konsolosluklara gönderilen bir yazı ile bildirilmiş ve vergilerin toplanacağı esnasında konsoloslukların zorluk çıkartmamaları istenmiştir. Ancak Yanya'daki İngiliz konsolosluğu bu verginin yabancılardan alınmaması gerektiğini öne sürerek bu duruma muhalefet etmiştir. Osmanlı Devleti, konsolosluğun bu işe muhalefet etmeye hakkının olmadığını ve vergilerin hızlıca toplanacağını konsolosluğa bildirmiştir²¹². Yanya'daki İngiliz konsolosluğunun gösterdiği tutumun benzerini Tekfurdağ'daki konsoloslukta göstermiştir. Tekfurdağ'ında bu verginin ekmekçilik ile uğraşan yabancı tebaadan alınacağı esnada Tekfurdağ'daki konsolosluk bu duruma itibar göstermemiş ve verginin alınmasına engel olmaya çalışmıştır. Ancak Bâbîâli bu verginin alınacağını konsolosluğa iletmıştır²¹³.

Osmanlı Devleti'nde ekmekçilik ile uğraşan esnafın verilen narha göre ekmek üretmesi ve satması bir zorunluluktur. Halkın ihtiyaç duyduğu maddelerin verilen narhın dışına yüksek fiyatla satılması büyük suç sayılmaktaydı²¹⁴. Mesela, Tekfurdağ'da yaşayan ve ekmekçilik ile uğraşan bazı yerli esnafın İngiliz himayesinde olduklarını iddia ederek verilen narhtan on dirhem aşağı ekmek pişirip sattıkları tespit edilmiştir. Konsolosluğa gönderilen yazıda ekmekçi esnafının himaye edilmemesi ve verilen narha uymalarının temin edilmesi istenmiştir²¹⁵. Yine Antalya İngiliz konsolos vekili burada bulunan kendi tebaalarından olan esnafın esnaf

²⁰⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.23, hüküm: 37.

²¹⁰ Onur Eroğlu, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.XII., Özel Sayı 2010, İzmir, 2012, s.57-89.

²¹¹ Altuğ, a.g.e., s.68.

²¹² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.32, hüküm: 49.

²¹³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.15, hüküm: 21.

²¹⁴ Kal'a, a.g.m., s.425-426.

²¹⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.18, hüküm: 27.

tezkeresini almasına mani olduğu gibi verilen narha uygun olmayan ekmek üretip satan Françiko'yu da himaye etmeye kalkışmıştır. Adı geçen ekmek üreticisi meclise çağrılarak mahkemesi görülmüştür. Bu kişinin narha uygun olmayacak şekilde kıyyede 50 dirhem noksan ekmek sattığı tespit edilmiştir. Ceza Kanunnâmesi'nin 263'ncü maddesi gereğince şahıs hakkında 3 gün hapis ve para cezası öngörülmüştür. İngiliz konsolos hapis cezasının konsoloshanede uygulanmasını ve para cezasının kaldırılmasını istemiştir²¹⁶. Ama yabancı devlet tebaasının da dahili ticarete belediye kanunlarına tabi oldukları, dolayısıyla hapis ve para cezasının kaldırılmasının mümkün olmadığı bildirilmiştir²¹⁷.

Osmanlı Devleti, ordu için gerekli olan hayvan derilerinin kasap esnafı tarafından bir yıllık süre zarfında debbağ esnafına verilmesi hakkında karar almıştır. Alınan karara aykırı şekilde bazı debbağ esnafının aldıkları derilerin yapağını satmak için yabancı tüccar ile kontrat yapmıştır. Debbağ esnafının yapılan mukaveleye aykırı şekilde devletin ihtiyaç duyduğu yapağı ve derileri yabancı tüccara satacağına dair haber alınmıştır. Bunun üzerine bu durumun her iki devlet arasındaki anlaşmalara aykırı olduğu bildirilerek ordu için gerekli olan kuzu derilerinin Ruz-ı Hızır'dan itibaren kimseye verilmeyerek yalnızca bu işle görevli memurlara teslim edilmesi hususunda Şehremaneti tarafından gerekli birimlere ihtar edilmesi istenmiştir²¹⁸.

Osmanlı Devleti'nde esnaf satışını yapacakları ihtiyaç maddelerini belirlenen narh üzerinden satmak zorundaydılar. Kömür satan esnafta belirlenen narh üzerinden ellerindeki kömürü satmak ve vatandaşın kış günlerinde mağdur olmasının önüne geçmek zorundaydı. Fakat bu durumu istismar edenler olmuştur. Kömürler, istifçiler tarafından saklanarak şiddetli kış günlerinde piyasaya fazla fiyat üzerinden sürülmüştür²¹⁹. İngiliz tebaasından George adlı şahıs kış ayı geldiğinde kömürleri kendi tekelinde toplayıp mağazasında saklamış ve bu kömürleri kış ayı geldiğinde Şehremaneti'nin koyduğu narha uymayarak fahiş fiyata halka satmıştır. Bâbîâlî, her kim olursa olsun ticaret ile uğraşan kişilerin Osmanlı Devleti'nin kurallarına tabi

²¹⁶ Bir yabancı Osmanlı mahkemesince suçlu bulunursa, cezasını kendi devletinin hapisanesinde çekmesi gerekmektedir. Hukuk ve ticaret davalarında yabancıların aleyhine olan karma mahkeme kararlarının konsoloslukça uygulanması şarttır. Bknz. Işıksal, **a.g.m.**, s.85

²¹⁷ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M**, s.20, hüküm: 33.

²¹⁸ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.24, hüküm: 34.

²¹⁹ Demirtaş, **a.g.e.**, s.192-193.

olması gerektiğini ve senet ile kabul ettiği gibi kömürleri belirlenen narh üzerinden satmasını konsolosluğa bildirerek bu hususun esnafa iletilmesini istenmiştir²²⁰.

VI. Haberleşme Teşkilatı

23 Ekim 1840'ta Posta Nezareti kurularak devlete ait haberleşme evrakı ile halkın mektup ve diğer posta maddeleri taşınmaya başlanmıştır. Zamanla postacılık müessesesi genişletilmiş ancak karadan posta taşımacılığında yol güvenliği yeterince sağlanamadığı için sık sık soygunlara rastlanmıştır²²¹. Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan bir belgede Yanya'dan Selanik'e giden postanın yağmalanması hakkındadır. Yağma esnasında Yedi Ada'da yaşayan İngiliz vatandaşı Sivar Abraham Calaniyos, 2000 riyalinin gasp olduğunu iddia ederek durumu İngiliz konsolosluğuna bildirmiş, İngiliz konsolosluğu da bu paranın Bâbîâli tarafından tazmin edilmesini istemiştir. Bunun üzerine Bâbîâli, bu olayı Maliye Nezareti vasıtasıyla Posta Emaneti'nde araştırmış ancak posta ihraç kayıtlarında o isimde ve o cins akçede kayıt olmadığını konsolosluğa iletmiştir²²².

Osmanlı Devleti, Kırım Savaşı'na İngiltere ve Fransa ile müttefik olarak girmişti. Bu yüzden Bâbîâli müttefikleri ile daha iyi iletişim kurabilmek için savaş esnasında telgraf hattının yapımını hızlandırmıştır. Varna coğrafi konumu ve ulaşım yolları bakımından merkez olması sebebiyle Osmanlı Devleti'nin ilk telgraf hattı Varna olmuştur. Daha sonra İstanbul'u da içine alan 29 Ağustos 1855'te Edirne-Şumnu hattı bitirilmiş, 17 Şubat'ta Varna-Şumnu, Mart'ta Rusçuk hattı, Nisan başında İngilizler'in inşasına başladığı deniz altından Varna-Kırım ve Varna-Rusçuk (24 Nisan 1855) hatları tamamlanmıştır. Yine İngiltere tarafından Balaklava-Varna-Bükreş hattının, Avusturya Devleti hatlarına bağlanarak direkt Londra ve Paris hatlarına bağlanmasına girişilmiştir²²³. Bir grup İngiliz ise, Rus tehdidine karşı Hindistan ile haberleşmek için telgraf hattı yapımını üstlenmek istemiştir. Diğer bir grup ise Osmanlı Asyası'ndan İran Körfezi'ne kadar telgraf hattı yapmak istemiş ancak Bâbîâli buna izin vermeyerek bu hattı kendisinin yapacağını İngilizler'den

²²⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.11-12, hüküm: 8.

²²¹ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara, 2013, s.295-297.

²²² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.18, hüküm: 29.

²²³ Erdoğan Keleş, *Osmanlı, İngiltere ve Fransa İlişkileri Bağlamında Kırım Savaşı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009, s.317-324.

sadece çalıştırılacak eleman ve malzeme alacağını ifade etmiştir²²⁴. Osmanlı Devleti, İstanbul'dan Basra'ya kadar yapılan telgraf hattının Bağdat bölümü için Londra sefaretinden Mösyö Colonil Breddlife isimli bir memur ile bir seneliğine kontrat yapmıştır. Ancak bu kişi kontratının bitmesine iki ay kala hastalığını ve bazı eşyaların noksanlığını bahane ederek bu telgraf hattını tamamlamamıştır. Bâbîâli, bu kişi ile imzalanan kontratın feshedildiğini, bu memurun yerine başka bir memurun görevlendirilmesini sefaretten istemiştir²²⁵.

VII. Hırsızlık, Gasp, Darp ve Hakaret Davaları

Eflak bandıralı vapurda kılavuzluk yapan İngiliz tebaasından Cevani adlı şahıs, bir Yahudi'yi darp ederek yaralamış bir altın saat ile 30 adet altınını almıştır. Bu şahsın mahkemeye sevk edilmesi için zaptiyelere teslim edilmesi vapur kaptanının vekilinden talep edilmiştir. Vapur kaptanı vekilinin bu şahsı teslim etmeyerek vapurda sakladığı anlaşılmış olduğundan İngiliz konsoloslüğundan şahısla ilgili gerekeni yapması istenmiştir. Fakat daha sonraki süreçte bu kişinin herhangi bir ceza almaksızın konsolosluk tarafından serbest bırakıldığı öğrenilmiş ve bir kez daha konsololuğa yazı yazılarak adam yaralayan ve hırsızlık yapan bir şahsın cezasız bırakılmaması istenmiştir²²⁶. Diğer belgede ise İngiliz tebaasından Tombano, bir hırsızlık olayına karıştığı şüphesiyle yakalanmıştır. Bu şahsın hırsız olduğuna dair tek kanıt ise giydiği yelektir. Yapılan tahkikat sırasında yeleği nerden aldığını ispat edememiştir. Dolayısıyla sefarethaneye gönderilen yazıda bu şahsın hırsızlık zanlısı olduğu bildirilmiştir²²⁷.

Bir başka belgeye göre İngiliz tebaasından Colonil Churchill'in silahlı adamlarıyla köy basıp halka zarar verdiği ve İngiliz tebaalığını kötüye kullandığı tespit edilmiştir. İngiliz konsoloslуğuna gönderilen yazıda adı geçen şahsın bu tür davranışlarının şüpheye mahal bırakmayacak şekilde sabit olduğu ve gereğinin yapılması hususu bildirilmiştir²²⁸.

²²⁴ Roderic H. Davison, "Osmanlı İmparatorluğuna Elektrikli Telgrafın Girişi", **OTAM**, S.14, (Çev: Durdu Mehmet Burak), s.353.

²²⁵ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.27, hüküm: 38.

²²⁶ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.9, hüküm: 5.

²²⁷ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.34, hüküm: 49.

²²⁸ **BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003**, s.13, hüküm: 10.

İngiliz Devleti ordusundan transport vapurlarında görev yapan yedi asker, Osmanlı tebaasından Dimitri'nin Galata'da Karaköy Kapısı denilen mahaldeki bohçacı dükkanına girerek 32.000 kuruşluk zarar vermişlerdir. Yapılan inceleme sonrası dükkanı sahibinin çalınan ve zarar gören eşyalarının bedellerinin bu şahıslardan veya bağlı bulundukları sefîne kumpanyasından alınarak esnafın mağduriyetinin giderilmesi sefarethaneden talep edilmiştir²²⁹.

Alaiye'de oturan İngiliz tebaasından tüccar Kostanto Koçiko adlı şahıs, Mustafa adlı birisinin zaptiyelerle geceleyin odasına girerek kendisinden 3700 ve arkadaşından ise 4110 kuruşu aldıklarını ve bazı arkadaşlarını ise suçsuz oldukları halde hapse attırdıkları ifadesiyle şikayetçi olmuştur. Yapılan tahkikatta adı geçen Mustafa'nın Kol memuru olduğu, İngiliz tüccarın ise mağazasında kumar oynattığı ve çarşı için tehlikeli olacak şekilde ocakta ateş yaktığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla Kol memuru Mustafa'nın birkaç nefer zaptiye ile bu kişilere baskın vererek kumar oynamaktan men ettiği için kendisine husumet besledikleri ortaya çıkmıştır²³⁰.

VIII. Suçsuz Kişilerin Hapsi Meselesi

Filibe'de oturan Kiremithanede müstahdem ve İngiliz tebaasından Chokala adlı şahıs, Filibe Müdürü Bölükbaşı Osman Ağa tarafından sebepsiz yere darp edildiğini ve hapse atıldığını ileri sürerek tazminat talebinde bulunmuştur. Yapılan incelemede bu şahsın iddialarında haksız olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat adı geçen şahsın sürekli devleti rencide ve halkı rahatsız etmesi nedeniyle İngiliz konsolosluğuna gönderilen yazıda kimseyi rencide etmemesi hususunda bir kefile bağlanarak ırz ve edebiyle oturmasının sağlanması aksi davranışları sergilemeye devam etmesi halinde başka bir mahale göç ettirilmesi hususunda gereğinin yapılacağı bildirilmiştir²³¹.

Bir başka belgeye göre Belgrat'ta bulunan İngiliz konsolosu kendisine yasak bölgelere girmemesine dair yapılan uyarılara rağmen bu uyarıları dinlemediğinden ceza kanunu gereğince bir yıl zincir-i bend cezasına çarptırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda konsolosun herhangi bir suçunun olmadığı tespit edildiğinden serbest

²²⁹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.33, hüküm: 46.

²³⁰ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.9, hüküm: 10.

²³¹ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.12, hüküm: 9.

bırakılmasına ve bu hususun dost iki devletin ilişkilerine zarar vermemesi gerektiği hatırlatılmıştır²³².

IX. Devlete ve Devlet Memurlarına Küfür Meselesi

Eflak bandıralı bir vapurda Yahudi birisini yaralayan ve parasını çalan İngiliz tebaasından Felesledres adlı kişinin mahkeme edilebilmesi için liman reisi huzuruna çıkarılmak istenmiştir. Ancak adı geçen şahıs devleti tanımadığını beyan ederek devlete alenen küfür etmiştir. Bu durum İngiliz konsolosuna bildirilerek devlete küfreden ve yetkili makamları tanımadığını ifade ederek devletin şan ve şerefini hiçe sayan şahsın cezasız bırakılmaması gerektiği hatırlatılmıştır²³³.

İngiliz tebaasından ve Galata'da Çarşamba Pazarı'nda oturan tacir Garsi, Şirket-i Hayriye vapurlarından İstinye adlı vapurda Erkan-ı Harbiye Miralayı Nusret Beğ'e hakaret etmiştir. Bu durumun hem devletin ve askerinin namusuna dokunur bir davranış olması hem de toplum nazarında hoş olmaması nedeniyle adı geçen tacirin cezalandırılması gerektiği ilgili sefarete bildirilmiştir²³⁴.

X. Matbaa Tesis

Osmanlı Devleti'nde basın yayın hayatının önemli bir parçası olan matbaa tesisi için Maarif Nezareti'nden izin alınması gerekiyordu. İstanbul'da oturan İngiliz tebaasından Nikola Panderpayo adlı kişi herhangi bir izin almaksızın Beyoğlu civarında bir matbaa açmıştı. Bu durum şahsın hükümeti hiçe saydığı şeklinde algılanmıştı. Zaten bu durum kanuna aykırı olduğundan matbaanın kapatılmasına karar verilmiştir²³⁵.

²³² BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.17, hüküm: 21.

²³³ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.9, hüküm: 5.

²³⁴ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003, s.17, hüküm: 22.

²³⁵ BOA. A.DVN. DVE.d., No: 003M, s.18, hüküm: 28.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
003 VE 003M NUMARALI DÜVEL-İ ECNEBİYE
DEFTERLERİNİN TRANSKRİPSİYONU

I. 003 Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyonu

SAYFA:6

HÜKÜM:1

Numara 3

Edremid ve Ayvalık kazâları revgân-ı zeyt âşârı mültezimi Mihalaki bâzergânın Ayvacık kazâsına muzâf Papaslı karyesi mütemekkinlerinden ve devlet-i fehîmeleri tebaasından Penayi Roza nâm kimesne zimmetinde âşâr bedelinden dolayı bâ-sened ve bâ-ilâm alacağı olan ellidokuz bin bu kadar guruşun te'diyesinde merkûm taallül ve muhâlefet göstermekde olduğuna ve bu ise merkûma temdîd-i gadr ve mazarrâtı müeddî bulunduğuna binâen meblâğ-i mezkûrun mâ-güzeşte merkûm zimmetinden ahz ve tahsîliyle dâyin-i merkûme i'tâ' olunması tenbîhâtını mutazammın Kal'a-i Sultaniye'de mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosluğuna bir kıt'a mektûb-ı sefirânelerinin tahrîr ve tesyîri husûsuna masrûfîyyet himmet-i asilâneleri der-kâr olmak iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 10 M. 275.

SAYFA:6

HÜKÜM:2

Numara 4

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Antuvan Feciye nâm bâzergânın enfiyye ruhsâtiyyesi resminden dolayı cânib-i gümrüğe olan deyninin te'diye itdirilmesi iltimâsına dâir fî 22 Ş. sene 274 târihiyle vâki olan teblîgât-ı hâliseye cevâben vârid olan takrîr-i sefirânelerinde devlet-i fehîmeleri tebaasından Antuvan isminde pek çok

eşhâs mevcut olduğundan merkûm kangisi olduğu bilinmemiş olduğu ve merkûmun bulunması lâkabının bilinmesine menût bulunmuş idüğü iş'âr kılınmış olduğundan bunda merkûmun lâkabının ber-vech-i muhârrer Feciye olduğu tahkîk ve istihbâr olunarak iş'âr kılınmış olduğunun beyânıyla meblâğ-ı mezkûrun sür'at-i istihsâli husûsuna himem-i sefirâneleri der-kâr olmak iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 12 M. 275

SAYFA:8

HÜKÜM:3

Numara 10

Bağdâd Vâlisi sâbık müteveffî Reşid Paşa'nın hazînedârlık hizmetinde bulunmuş ve muahharen Beyrut'a azîmetle devlet-i fehîmeleri konsolosunun tercümânlık hizmetine girmiş olan Selim Efendi nâm kimesnenin Bağdâd hazînesince hayli ilişiği olduğu beyânıyla işbu ilişiğinin rü'yet ve tesviyesi zımnında ya merkûmun bi'z-zât veyâhud tarafından bir murahhas vekîlinin Bağdâd cânibine gönderilmesi lâzım geleceği bu kerre mâhâllinden bâ-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmış ve merkûmun zikr olunan deyninin tesviyesi için ber-vech-i muhârrer ya kendüsünün veyâhud vekîl-i murahhasının ol tarafa irsâli iktizâ-yı maslahatdan bulunmuş olmağla ol vecîhle icrâ-yı icâbı husûsunun konsolos-ı mûmâ-ileyh tarafına ekîden ve kavîyyen tavsiye ve izbârı emrinde himem-i sefirânelerine der-kâr olmak iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 27 M. 75.

SAYFA:8

HÜKÜM:4

Numara 11

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Zobıca nâm hâtûnun Yedikule hâricinde Makrunhorda karyesinde mutasarrıf olub ba'de'l-vefât eytâmına intikâl eylemiş olan arsadan dolayı tebaa-i saltanat-ı seniyyeden ve Latin milletinden Atlabice nâm hâtûn ile eytâm-ı merkûm beyninde tekevvün iden münâzaanın fâsl ü hasmı zımnında arsa-i mezkûrenin keşfine tâ'yîn kılınan me'mûrlar mâhâll-i mezkûre azîmetle merkûman ile karye-i mezkûre ahâlîsinden ba'zı erbâb-ı vukûf hâzır oldukları hâlde merkûm

Atlabice'nin zevcî sefâret-i mu'tebereleri kançılaryası hizmetinde Lamiraky Tarviyato'nun harekât-ı vâkı'asına dâir mâhâll-i mezkûrdan vârid olan bir kıt'a mazbata sûreti leffen savb-ı sefirânelerine irsâl kılınmış olmağla icâb-ı hâlin icrâsı müsellemler olan nısfet-i sefirânelerinden me'mûl bulunduğu ifâdesine mübâderet ve bu vesîle ile der-kâr olan ihtirâmât-ı fâikamın tecdîdine müsâberet kılındı.

Fî 27 M. 275.

SAYFA:9

HÜKÜM:5

Numara 15

Leffen irsâl savb-ı asilâneleri kılınan evrâk sûretlerinden ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vecîhle Eflak bandıralı Felesledres nâmında bir vapurda kılağuzluk itmekde olan devlet-i fehîmâneleri tebaasından Cevani nâm kimesnenin bî-gayr-i hâk bir Yahudi'yi darb ve cerh ile bir kıt'a altın saati ile otuz aded altununu ahz ve sirkat itmiş olduğu tahkîken mebnî merkûmun cânib-i hükûmete gönderilmesi liman reîsi Kostaki Efendi tarafından sefine-i mezkûre kapudân vekîli Tebzovice haber gönderilerek vekîl-i merkûmun ibrâ ile azîmet itmiş olduğu cevâbını virmiş ise de merkûmun sefinde ihfâ olunduğu muahharen tahkîk kılınmış olduğundan işbu ifâde-i kaziiyesinden dolayı reîs-i mûmâ-ileyhâ dâhi hâzır olduğu hâlde reîs-i merkûme kâimmakamı nezdine celb ile istizâh-ı hâl olundukda reîs-i mûmâ-ileyhâmın sıfât-ı me'mûriyetini tanımayacağından beden ile hakkında sebb ü şetm kadar cesâret itmiş olmasıyla merkûm tevkîf olunarak te'dîbi zımında orada bulunan devlet-i fehîmâneleri konsolosuna mürâcaât olunmuş ise de o dâhi merkûmu ahz ile bilâ-mücâzât salıvirmiş olduğu bâ-tahrîrât Bâb-ı 'Âliye arz ve iş'âr kılınmıştır nezd-i hifâyetgâri sefirânelerinde tafsîle hâcet olmadığı üzere çarşuda alenen adam cerh ile sirkate ictisâr eylemiş olan birini nezdinde ihfâ eyleyen ve me'mûriyet-i hükûmete alenen sebb ü şetm ile hetk-i nâmus iden bir şahsın mücâzâtsiz kalması nâ-revâ olarak nezd-i dostânelerinde dâhi tecvîz olunamayacağı me'lul olduğundan merkûmun icrâ-yı te'dîbiyle beraber fimâaba'd bu misillû hareketde bulunmamasının istihsâl-i esbâbına teşebbüs itmek üzere konsolos-ı mûmâ-ileyh tarafına ta'limât-ı serî' irsâline himem-i sefirâneleri der-kâr olmak ahz-ı müsted'a-yı hâlisânem idüğü

ifâdesine ve bu vesîle ile tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı. ***Fî 13 S. 75.***

SAYFA:10

HÜKÜM: 6

Numara 16

Mülteziminden Hâlid Beğ'in Selanik sancâğında mutasarrıf olduğu çiftlikâtından dolayı devlet-i fehîmâneleri tebaasından Jack Ubod bâzergân ile sarrafandan Bağçıvan oğlu Evadis ve Kikorak beyninde tekevvün iden münâzaa zimemât komisyonunda bi'r-rü'yet merkûmanın yedlerinde bulunan senedât mûcebince çiftlikât-ı mezkûre mülk-i sarihleri olduğundan hâsılatlarıyla beraber sarrafân-ı merkûmeye i'tâ' ve teslîm eylemesi ve bir güne alacağı olduğu hâlde doğrudan doğruya mîr-i mûmâ-ileyhâdan taleb itmesi husûslarının bâzergân-ı merkûme tenbiye itdirilmesi iltimâsına dâir irsâl kılınan mezkûreye cevâben fî 16 Ağustos 1858 târihiyle vârid olan bir kıt'a takrîr-i asilâneleri meâli ma'lûm-ı hâlis olduğu bu mâdde hakkında bâzergânın-ı merkûmun müdâhale ve bir güne iddiâ'ya hakkı olmadığı mukaddemân komisyon-ı mezkûrde tebeyyün eylemiş ise de gerek bu davânın ve gerek Nevrekoplu Mehmed Beğ'in bâzergânın-ı merkûm ile olan muhâsebelesinin Meclis-i Vâlâ dâiresinde bir komisyon teşkîliyle rü'yet ve tesviyesine karar virildiği beyânıyla bâzergânın-ı merkûmun veyâhud tarafından bir vekîl-i murrahasının bir mâha kadar bu tarafa celbi husûsu savb-ı sefirânelerinden bâ-müzekkire iltimâsı olunmuş iken ne bâzergânın-ı merkûm ve ne de vekîl-i murahhasanın henüz gelmemiş olduğuna ve husûsat-ı mezkûrenin rü'yet ve tesviyesiyle mîr-i mûmâ-ileyhâma ile bâzergân-ı merkûmun gadr ve zarardan vikâyesi lâzıme-i hakkânîyetden bulunduğu binâen bâzergân-ı merkûmun veyâhud vekîl-i murahhasının on beş gün zarfında bu tarafa celb ve ihzârı ile sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından birine terfikan Meclis-i Vâlâ'ya irsâl olunması husûsuna himem-i asilâneleri mâsruf olmak iltimâsı tekrîrine mübâderet vesîle-i tecdîd-i tevsîkât ihtirâmiye olmuşdur.

Fî 13 S. 275.

SAYFA:10

HÜKÜM:7

Numara 18

Leffen irsâl seviyy-i asilâneleri kılınan evrâkdan ma'lûm olacağı vecîhle Hacı İbrahim Ağa nâm kimesnenin Basra mütesellimi iken vefât iden İbrahim Besim Efendi'den matlûbu olan altmış üç bin guruşun konsoloshâneye teslimine dâir olan sened mevcûd olmamağla buna dâir sefârethâne-i muhteremleri kuyûdundan Bâb-ı 'Âliye ma'lûmat i'tâ'sı husûsuna himem-i asilâneleri der-kâr olmak iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 21 S. 75.

SAYFA:11-12

HÜKÜM:8

Numara 19

Devlet-i fehîmâneleri tebaasından George İngiliz nâm tâcirin Dersaâdete getürtmüş olduğu kömür hakkında Şehremâneti tarafından ba'zı kavâid beyân olunmuş olduğundan men' iltimâsına dâir vâki olan teblîgât-ı sefirâneleri ma'lûm-ı hâlisi oldu saltanat-ı seniyyenin der-kâr olan şîâr-ı ahd-ı perverîsi iktizâsınca devlet-i fehîmâneleri tebaasının emr-i ticâretde de dûcâr-ı müşkilât olmasını tecvîz buyurmayacağı der-kâr olub fakat işbu kömür ve hatab havâic-i zarûriye-i sekeneden olub ba'zı adamlar evine kömür idhârıyla tamâm-ı kış gelüb taşradan kömür celbi mümkin olamadığı vakitlerde istedikleri gibi fâhiş fiât ile satmakda ve bunun netaîc-i müteessifesi geçen sene ale'l-umûm Dersaâdet sekenesinin dûcâr oldukları felâket ve zaruret ile bir kat daha kesb-i ehemmiyyet itmekdedir. Düvel-i Ecnebîye tebaasının ticâret-i dâhiliye ile meşgûl olanları tebaa-i Devlet-i 'Âliye'nin îfâsına mecbûr oldukları vezâîfî icrâ eylemeleri ahd-ı iktizâsından olub tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den kömür idhâr iden esnâfa mağazalarında kömür alıkoymaları ruhsâtı dâhi mücerred kış vakitinde şimdiden virilmiş ve bundan sonra virilecek narh ile fûruht itmek şartıyla i'tâ' olunmuş olmasıyla tâcir-i merkûm bundan müstesnâ tutulduğu hâlde ilerüde sâir mâhâllerde bulunan ve narh mücebince satılması meşrûr olan kömürler dâhi anın mağazasına nakil olunarak bunca ibâdın zaruret ve felâketlerini müceb olacağına ve kesb ve ticâret cem'i zamanda men' olunamaz ise de menfaatin ızrâr ve

iflâsı âbâd derecesine kadar vardırılması dâhi muvaffak olamayacağına ve tâcir-i merkûma teklîf olunan kavâid ise idhâr itmek istediği kômûri sâirleri gibi Şehremâneti tarafından virilecek narhla fûruht ideceğini senet i'tâ'sıyla taahhüd eylemisi keyfiyyetinden ibâret bulunduğuna binâen muttasıf oldukları şîme-i hayr-hâhi-i sefirâneleri iktizâsınca tâcir-i merkûma ber-vech-i muhârrer emânet-i müşâr-ı ileyh tarafından beyân olunan kavâide itbâ' itmesine taraf-ı sefirânelerinden muvaffakat olunacağı melûl kavîyyi idüğü beyânıyla te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 28 S. 275

SAYFA:12

HÜKÜM:9

Numara 21

Filibe'den vârid olub leffen ve aynen irsâl-i seviyy-i sefirâneleri kılınan mazbata ve arz ve mâhzar ve evrâk-ı sâire meâllerinden tafsîl-i hâl ma'lûm olacağı vecîhle devlet-i fehîmeleri tebaasından ve Filibe mütemekkinlerinden olub Kiremit Hânesinde müstahdem Müdür-i Filibe Bölükbaşı Osman Ağa tarafından bilâ-cünhâ darb ile hâbse ilka' olunmuş olduğundan bâhisle tazmîn iddiâ'sına kalkışmış olan Chokala nâm tâcirin der-miyân itmiş olduğu mezkûr iddiâ'sı bî-esâs olub merkûm ale'd-devâm böyle dâhi iddiâ'larla hükûmeti ve ale'l-umûm ahâli-i memleketi iz'âc itmekde olduğundan ba'demâ kimesneyi rencîde ve dil-gîr itmeyeceğine bir mu'teber kefil irâe iderek ırz ve edebiyle oturması ve bundan istinkâf itdiği hâlde şerr ve mazarrâtından hiç birisi emîn olmadıkları cihetle âhar mâhâle hicret itdirilmesi istîdâ' olunmuş olduğuna ve merkûmun işbu harekât-ı vâkı'asına her nasıl ise bir nihâyet virilmek lâzıme-i hâl ve maslahatdan bulunduğuna mebnî merkûmun bundan böyle kendü hâliyle meşgûl olmasına ve türlü türlü iftirâ'larla ahâli-yi memleketi iz'âc itmemesine dâir kendüsünden kefil alınmak veyâhud muttasıf oldukları şiyem-i hayr-hâhileri icâbınca icrâsını tensîb idecekleri tedâbîr-i ser'î ile mazarrâtı def' kılınmak içün bu defa dâhi zât-ı sefirânelerine mürâcaâta mecbûr bulunduğumun ifâdesine ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 5 Ra. 75.

SAYFA:13

HÜKÜM:10

Numara 23

Devlet-i fehîmâne metbûaları tebaasından Colonil Churchill'in damadı Mîr Abdullah Şahab'ın mülk-i mevrûsu olduğu beyânıyla zabt eylediği arâzî-yi mîrîye ile harekât-ı vâkı'asına mütedâir Sayda Eyâleti politika me'mûru izzetlü Hayri Efendi ile sefâret-i mu'tebereleri tarafından bu mâddenin tahkîkine me'mûr olan Antakya konsolosu Mösyö Vayt tarafından bu kerre müştereken vârid olan tahrîrâtla istintâk-nâmenin birer kıt'a sûretleri manzûr-ı sefîrâneleri olmak üzere matlûben irsâl kılındı. Şimdiye kadar sefâret-i mu'tebereleri tarafına verilmiş olan takarîr-i 'adîde meâllerinden ma'lûm-ı sefîrâneleri olmuş olacağı vecîhle bu mâddede müceb-i iştikâ' olan mevâdın birisi arâzî mâddesi olup bu mâdde Umûr-ı Dâhiliye-i Devlet-i 'Âliye'den olduğu cihetle onun zât-ı sefîrânelerine dâhi müzâkere olundığı vecîhle bu sırada îrâdı iktizâ etmiyeceği der-kârdır ve diğeri merkûm Colonil'in hûd-be-hûd müsellâh adamlarıyla köy basub ahâlîye taaddî ve bununla beraber vazîfe-i müsâferetini tecâvüz iderek ve Devlet-i 'Âliye'nin dost ve müteffîk-i hâlisi bulunan İngiltere devlet-i fehîmesi tâbî'yetinden istifâde eylemesi mâddesi olduğuna ve mûmâ-ileyhâ Churchill'in mugâyir-i usûl-ı müsâferet olan harekât-ı gayr-ı lâıykâsı tebeyyün ve tahkîk itmiş ve icrâ olunan tahrîrâtta sefâret-i mu'tebereleri me'mûru dâhi birlikde olarak bir güne tereddüd ve iştibâha mâhâl kalmamış olduğundan merkûm hakkında icâb idecek muâmelenin icrâsı müsellemler olan şîme-i nısfet-i hakkâniyetkarîlerine kalmış olduğu beyânına ve bu vesîle ile tecdîd (...) hâlise mübâderet kılındı.

15 Ra. 75.

SAYFA:13

HÜKÜM:11

Numara 24

Devlet-i fehîmâneleri tebaasından Selanikde mukîm Deryoşarnov nâm tâcirin ma'lûmû'l-mikdâr sülûkü zabt olunmuş olduğundan bâhisle istirdâdı iltimâsına dâir vâkı olan teblîgât-ı sefîrâneleri üzerine keyfiyyet mâhâlline iş'âr kılınmışdı. Zikr olunan sülûkün ber-müceb-i nizâm nereden geldiği ve kangî gölden sayd olduğuna

ve malı bulunduğuna dâir tâcir-i merkûm tarafından bir sened ibrâz ve irâe olunamamış olduğu cihetle zabtıyla beraber mezkûr sülûklerin telef olunmayacağı ve mesrûk sülûkden olmadığı isbât ve tebeyyün eylediği takdîrde kamîlen i'tâ' ve teslîm olunacağı taahhüdâtını mübeyyen ol vakit sülûk mültezimi bulunacak ibâd-ı bâzergândan bir kıt'a sened ahz olunarak tâcir-i merkûma verilmiş ise de gelüb isbât ve bir güne sened ibrâz idememiş olduğu cevâben iş'âr kılınmış olduğuna ve işbu sülûk hakkında mevzû' olan nizâmın te'kîdini hâvî bi'l-cümle düvel-i müttehâbe sefâretlerine i'tâ' kılındığı misillû fî 10 Ca. 69 târihiyle cânib-i sefârete i'tâ' olunan ve bu def'a bir sûret-i musahâsı dâhi leffen mersûl seviyy-i asilâneleri kılınan müzekkirede muharrir nizâm mûcebince mezkûr sülûklerin tâcir-i merkûmun malı olduğunu müşir sened ibrâz veyâhud isbât eylemisi lâzım geleceği ve vaktiyle düvel-i müttehâbe sefâretlerine dâhi resmen bildirilmiş olan bir nizâmın aleyhinde olan öyle bir iddiâ'nın kabûl olunamayacağı cihetle tâcir-i merkûmun ber-minvâl muharrer sened ibrâzıyla mezkûr sülûklerin serika olmadığı isbât itdiği sûretde kendüsüne virileceğinin ve bundan istinkâf eylediği hâlde iddiâ'sını tervîce cevâz olamayacağının kendüsüne ifâde olunması husûsuna mâsruf-i himem-i sefirâneleri iltimâsıyla işbu tezkîre tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî 15 Ra. 75.

SAYFA:13-14

HÜKÜM:12

Numara 25

Hasköy Piskoposu Miltona dâir cânib-i sefârete i'tâ' olunan müzekkireye cevâben fî 3 Nisan 1858 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirâneleri ve melfûf şehâdet-nâmeler meâlleri ma'lûm-ı muhibbî olarak keyfiyyet-i patrikhâneye bildirilmişdi. Bu def'a ahz olunan cevâbda merkûm ced-be-ced tebaa-i Devlet-i 'Âliyem'den Mihal nâm kimesnenin oğlu olup merkûm Mihal'in vefâtında zevcesi ve Piskopos merkûmun vâlidesi Cezâir-i Seb'a ahâlîsinden Estemat nâm şahıs ile tezvîc itmiş olduğu cevâben iş'âr kılınmış ve tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den olan zevc ve zevceden hâsıl olan birinin muahheren pederinin vefâtıyla vâlidesinin tebaa-i ecnebîye ile izdivâc eylemesi oğlunun dâhi o ki pederinin metbûa olan devlete tâbî' olmasına cevâz gösteremeyeceği der-kâr bulunmuş olmağla iltimâs-ı sâbık vecîhle Piskopos-ı

merkûmun patrikhâne cânibine i'tâ' itdirilmesi husûsuna mâsrufen himem-i sefirâneleri hâsseten mültemis ve mütemahadır.

Fî 17 Ra. 75.

SAYFA:14

HÜKÜM:13

Numara 26

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Firlanto Shanotor nâm-ı tâcir yetmiş bir senesi (...) kereste rûsûmâtından dolayı bundan sekiz mâh mukaddem li-eclü'l-murâfaa kendüsünü bu tarafa ihzâr itdirmiş ve Meclis-i Ticâret'de bir kac defa muhâkeme olunmuş ise de şimdi meclis-i mezkûre gîtmekden istinkâf eylemekde olduğundan bâhisle münâzaa-i mezkûreye fâsl virilmek üzere tâcir-i merkûmun Meclis-i Ticârete celbi rûsûmât-ı mezkûre mültezimi Tâhir Ağa tarafından istîdâ' olunmuş ve tâcir-i merkûmun bu bâbda taallül ve muhâlefetle davâ-yı mezkûru sürüncemeye bırakılması ağa-yı merkûm hakkında gadr ve mazarrâtı dâî olduğu cihetle nezd-i asilânelerinde rehîn cevâz olamayacağı der-kâr bulunmuş olmağla tâcir-i merkûmun işbu davânın fâsl ve tesviyesi zımnında meclis-i mezkûre devâm eylemesinin kendüsüne kavîyyen tavsiye ve tenbiye olunması husûsuna masrûfiyyet-i himem-i asilâneleri iltimâsıyla işbu müzekkere tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî 19 Ra. 75.

SAYFA:14

HÜKÜM:14

Numara 27

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den müteveffîye Zobıca nâm hâtûnun eytâmı ile bir arsadan dolayı tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Atlabice nâm hâtûn beyninde tekevvün iden davâ Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i celîlesine havâle olunmuş ise de devlet-i metbûa kançılaryası hizmetinde olub merkûmun zevcî ve vekîli olan Lamiraky Tarviyato bir takım i'zâr-ı vâhiye serdiyle murâfaaya gelmemekde olduğuna ve bu mâkûle arâzî ve emlâk davâsı nizâmat-ı dâhiliye ve şer'îye ile rû'yet olacak mevâddan olduğu hâlde merkûm zevcesine vekâlet iddiâ'sıyla tâbiyat ve hürmetinden istifâde iderek davâyı leyte laalleye bırakub yetimlere gadr eylemekde bulunduğuna

mebnî bundan böyle vekîl sıfatıyla bilâ-îfâte-i vakit muhâkemeye gitmesinin veyâhud zevcesini göndermesinin kendüsüne kavîyyen ifâdesiyle bu bâbda tenbîhât-ı muktezîye sür'at-ı icrâsı husûsuna mâsruf-i himem-i asilâneleri iltimâsıyla işbu müzekkere tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî 23 Ra. 75.

SAYFA:15

HÜKÜM:15

Numara 28

Devlet-i fehîmânelerinin şîme-i hakkânîyet ve ahd-i perverîsi iktizâsından olarak tebaa-i saltanat-ı seniyyenin me'mûrin-i düvel-i ecnebîye taraflarından uhûd ve şurûta mugâyir-i muhabbeti husûsuna tasaddî olunmamasını mutazammın Eyâlet-i Memâlik-i Mâhrûse-i Şahâne'de mukîm devlet-i fehîmeleri konsoloslarına ta'limât gönderildiğine dâir irsâl kılınan takrîr-i sefirâneleriyle ta'limât-ı mezkûre tercümeleri hâk-pây mülûkâneye takdîm olunarak manzûr-ı hümayûn-ı hazret-i şehinşâhı buyrulmuşdur bu vecîhle hukuk-ı saltanat-ı seniyyenin muhâfazası hakkında zuhûra gelen himem-i hayr-hâhi asilâneleri nezd-i saltanat-ı seniyyede müstelzim-i mâhzuziyet olmuş olduğunun taraf-ı sefirânelerine beyân ve teblîğine bâ-irâde-i seniyye cenâb-ı mülûkâne me'mûr buyrulmuş olduğumun ifâde ve izbârına mübâderet tecdîd-i te'minât hürmet ve reâyât 'ad olundu.

Fî 27 Ra. 75.

SAYFA:15

HÜKÜM:16

Numara 30

Muhârebe-i sâbika esnâsında Devlet-i 'Âliye ile İngiltere Devleti beyninde yek digere virilan mühimmât ve erzâk ve eşyâ'-yı sâire esmânından dolayı devlet-i müşâr-ı ileyhânın matlûbu olan doksanbir bin ikiyüz bu kadar liranın bir an evvel tesviye olunması iltimâsını hâvî fî 7 Eylûl sene 58 irsâl olunan bir kıt'a takrîr-i asilâneleri meâl-i ma'lûm-ı hâlis-ânem oldu ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vecîhle her bir vesâire ve husûsuyla mes'ele-i mütedâffî'de Devlet-i 'Âliye'nin İngiltere Devleti fehîmesi tarafından ibrâz olunan bunca a'sâr-ı fîliye-i dostu ve hayr-hâhinin takrîr ve

teşekküründen hâli olmadığı misillû matlûbu mezkûrun dâhi te'diye-i kamîlesini vazîfe-i müsted'âiden 'ad idüb bu bâbda her nasıl zuhûra gelen tehîrât-ı müeccel usûl-i kalemîyece iktizâ iden tedkîkâtıdan neş'et eylemiştir matlûbâtın yekûnû doksan bin ikiyüz yirmi lîrâdan (...) ibâret olub bunun sekiz bin bu kadar lîrâsı geçenlerde i'tâ' ve teslîm olunduğu cihetle seksen birbin altıyüz bu kadar lira bakîyesi görünüb netîce-i tedkîkâtıda bir güne fark görülür ise devlet-i fehîmelerinin mevkiî tedkîk ve kabûlune arz kılınır ise matlûbu mezkûr esâsen Devlet-i 'Âliye'nin makbûlü ve zimmetinde deyni olub bir an evvel tesviyesine dâhi müserî'at buyrulacağı bî-iştibâh ise de şu aralık ba'zı isbâtıdan dolayı tasarruf-ı hazîne-i mâlîye hayli masârif-i fevk'al-l-âdesi olarak meblâğ-i mezbûrun defaâten te'diyesi mümkin olamayacağı cihetle biraz müddet sonra ceste ceste te'diyesine intizâr olunacağı İngiltere Devlet-i fehîmesinin meşhûr olan a'sâr-ı fûnûnu ve teshîlâtıkarîsinden me'mûl ve muntazır bulunduğu beyânı der-kâr olan hürmet-i fâikanın tecdîd-i te'minâta vesîle ittihâz olundu.

Fî 9 R. 75.

SAYFA:15

HÜKÜM:17

Numara 31

Tebaa-i Devlet-i 'Âliyemden Samatyalı ressam Refail'in Fenarda mütemekkin devlet-i fehîmeleri tebaasından tâbîb Bobindi nâm kimesnenin hânesinde kâlb-ı kâime i'mâl eylediği ve birâzını dâhi sürdüğü ikrârıyla tebeyyün eylemiş olduğundan tâbîb-i merkûmun hânesi bi't- tâhârri bir takım âlet ile çend aded kâime kabı ve gayr-i matbû' yirmilik cirminde beyaz kâğıdılar bulunmuş olmasıyla sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından Mösyö Elişan hâzır olduğu hâlde merkûm bi'l-istintâk işbu mâddeyi inkârıyla hânesinde bulunan mezkûr âlet-i vesâirenin her birini birer sûretle te'vîl eylemiş ise de merkûm Refail hânesinde kalbazanlık ikâmesinden dolayı me'sûlünde bulunmuş olduğu cânib-i zabtiyyeden bâ-mazbata beyân-ı iş'âr kılınmış ve merkûm Refailin altı yedi mâh hânesinde kalbazanlık eylemiş olduğu hâlde tâbîb-i merkûmun bu bâbda inkârı vâhi ve merkûm Refail sâhte-kârlıkda sâbıkalu bulunmuş olduğundan merkûm Refailin hâbsi târihinden itibâren ikibuçuk sene müddetle vaz'-ı pranga olunması tâbîb-i merkûmun dâhi ber-vech-i muhârrer harekât-ı nâ-be-

câsından dolayı fî mâ bâ'd memâlik-i Mâhrûse-i Şahâneye ayak basmamak üzere tard ve def' kılınması husûsuna Meclis-i Vâlâ'da karar virilerek keyfîyyet-i cânib-i zabtiyyeye bildirilmiş olmağla merkûmun ber-vech-i meşrû' uygunsuzluğundan dolayı bir daha memâlik-i Mâhrûse-i Şahâneye gelmemek üzere tard olunmasının icâb idenlere emr ve tenbiye kılınması husûsuna masrûfât-ı himmet-i sefirâneleri iltimâsıyla işbu müzekkere tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî 14 R. 74.

SAYFA:16

HÜKÜM:18

Numara 32

Sisam sularında Mısır tüccâr gemilerinden biri devlet-i fehîmeleri vapurlarından birine çatarak sakatlanmış olduğundan iktizâ iden tazmînin istihsâline ve seffîne-i mezkûrenin tevkîfine dâir cânib-i sefâret-i mu'teberelerinden vâki olan ifâde üzerine keyfîyyet meclisce bi't-tahkîk zâhire ihrâcî bâ-emîrnâme-i sâmi İzmir valisi devletlü paşa hazretlerine emîr iş'âr ve kılınmışdı. Husûs-ı mezkûrun oraca liman reîsi ve ba'zı kapudân ile usûl-i bahrîyeye ma'lûmatı olan kesândan mürekkeb bir komisyon teşkîliyle tesviyesine karar virilmiş olduğu beyânıyla li-eclü'l-muhâkeme vapur-ı mezkûr süvârisinin gönderilmesi mâhâl-i mezkûrde mukîm devlet-i fehîmâne metbûaları konsolosu tarafına iş'âr kılınmış olduğu hâlde süvâri-i mûmâ-ileyhâ gönderilmeyüb çend gün sonra vapur-ı mezkûrun âhâr mâhâle azîmet eylediği haberi gönderilmiş ve kapudân-ı merkûm gemisinin ziyâdece zedelenmiş ve hemde bilâ-muhâkeme müddet-i medîdeden berü tevkîf kılınmış olduğundan dolayı hayli zarar ve ziyâna dûçâr olduğundan bâhisle sızlanmakdan hâli olmadığı cihetle kefile rabtıyla Dersaadete gönderilmiş olduğu bu kerre bâ-mazbata ve tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmış ve hâlbuki keyfîyyet konsolos-ı mûmâ-ileyh tarafına ifâde olunmuşken havâli-i sem' itibâr olunmayarak süvâri-i mûmâ-ileyhâmın azîmetine ruhsât virilmesi lâyıksız ve hemde kapudân-ı merkûm hakkında gadr ve mazarrâtı müstelzim olub ve buna ise hakkânîyet-i müselleme asilâneleri kâil olmayacağı der-kâr idüğüne binâen li-eclü'l-murâfaa süvâri-i mûmâ-ileyhâmın bu tarafa celb veyâhud bir vekîl-i murahhasın ta'yîn itdirilmesi husûsuna mâsrufen himem-i sefirâneleri iltimâsı husûsu emîrden vesîle 'ad olundu. ***Fî. 14 R. 75***

SAYFA:16

HÜKÜM:19

Numara 33

Leffen mersûl-i seviyy-i asilâneleri kılınan protesto mütâlaasından ma'lûm olacağı vecîhle mesele-i mündefî'ye esnâsında devlet-i fehîme-i metbûaları donanması tarafından Sünne civârında ahz ve girift olunan bir kıt'a sefîneye dâir ol vakit cânib-i sefâret-i mu'teberelerine irsâl olunan protestonun henüz ne bir güne cevâb ve ne de sefîne-i merkûme i'tâ' olunmamış olduğundan bâhisle sefîne-i merkûmenin istirdâdı Sırb kapu kethûdâsı tarafından bâ-takrîr istîdâ' olunmuş olmağla sefîne-i merkûm sâhibinin gadr ve mazarrâtdan vikâyesi husûsu hakkânîyet-i müselleme-i sefîrânelerinden idüğü ifâdesine ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı kamîlenin tecdîd-i tevsîkine mübâderet kılındı.

Fî. 14 R. 75.

SAYFA:16

HÜKÜM:20

Numara 34

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Obifosomos? nâm tâcirin vekîli Korti tarafından i'tâ' olunan protesto varakâsının irsâl olunduğuna dâir vârid olan takrîr-i sefîrâneleri varakâ-i mezkûre ile beraber ticârethâneye havâle olunmuş idi bu kerre ahz olunan cevâbda merkûm Korti'nin bir güne davâsı olduğu hâlde meclis tarafından mümânaat olunmayacağı misillû meclis-i mezkûre havâle olunan dâva tarafeyn veyâhud vekîl-i resmîleri hâzır oldukları hâlde istimâ' olunub tarafeynden birisi veyâhud vekîli mevcûd olmadığı sûretde yalnız bir tarafda ifâde ve iddiâ'sı üzerine cem'i muhâkemede hükm olunmayacağına ve bâzergân-ı merkûmun hasmı muhâkemeye gelmekden mütecânîyet itmekde ise ol hâlde tâcir-i merkûmun tercümân vâsıtasıyla cânib-i Bâb-ı 'Âliye ifâde itdirerek mübâşiri ma'rifetiyle celb itdirmek kendü vazîfesine âid olub bundan muhâkeme-i mezkûreye bir güne me'sûliyet râci' olmayacağına binâen vekîl-i merkûmun bu yolda protesto itmeğe nizâmen hak ve salâhiyeti olmadığı cihetle zikr olunan protestonâme usûl-i ticâretce kabûle şâyân olmadığı ifâde olunmuş olmağla beyân-ı hâli ibtidâr kılındı.

Fî 14 R. 75.

SAYFA:17

HÜKÜM:21

Numara 35

Belgrad'da mukîm İngiltere konsolosu hakkında vukû'bulan muâmele-i gayr-i lââyıkâsından dolayı bu tarafa gönderilmiş olan Sâid nâm nefer askerinin gerek mâhâll-i mezkûrede ve gerek dîvân-ı harb huzûrunda icrâ olunan istintâkî ve tanzîm olunan i'lâm-ı kânûnîsi Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adlîye'de lede't-teftiş muâmele-i mezkûre evvelâ konsolos-ı mûmâ-ileyhâmın dâire-i muhâfaza-i askerîye dâhilinde bulunan kale hudûdunu tecâvüz itmesinden ve (....) konsolosunun vâki olan ihtâra riâyât itmediği ve nizâmat-ı askerîye-i mâhâlliye iktizâsınca orada tevkîf olunması câiz olunmayan bir mevkiîde olmağa ısrâr itmekde olduğu zânn-ı nefer merkûmun zihininde galebe itdiğinden neş'et itdiği ta'yîn itmiştir bunun muâmelesi bu sûretle ba'zı mertebe muhikk veyâhud müeddel olabilür ise de konsolos muahharen kendü mevki'-i maiyyetini terk itmesinden ve icrâsına cür'et itdiği muâmele-i cezâiyenin dâhi fi'l-cümle şedîd ve gayr-i lââyık olmasından dolayı müstehak-ı mücâzât olmuş ve binâberîn kânûn-ı askerîye tatbiken vukû' tescîni târihinden itibâren bir sene müddetle zincir-i bend olarak mensûb olduğu taburda icrâ-yı hâbsine ve mâdde-i muharrireden dolayı Belgrad'da tevkîf olunub kabahâtlari sâbit olmayan zabîtan ve neferât-ı sâirenin tahliye-i sebiline karar virilmiştir. Bu kararı taraf-ı sefirânelerine teblîğ ile kesb-i fahr iderim ve bu keyfiyyetin asıl sebebi her ne olur ise olsun İngiltere Devlet-i fehîmesi gibi Devlet-i 'Âliye'nin müttefik-i hâlisi olan bir devletin me'mûru hakkında zuhûra gelen muâmelenin saltanat-ı seniyyeye müstelzim-i esef-i amîk olduğunu dâhi ilâveten beyân eylerim bu sırada konsolos-ı mûmâ-ileyhâmın Belgrad muhâfızı tarafından arz-ı maz'eret itmek üzere kendüsüne gönderilmiş olan kâimmakam Sâlih Beğ'i vukû'undan daha ziyâde bir hüsn-i muâmele ile kabûl itmemesinden dolayı cânib-i Bâb-ı 'Âliye'den izhâra keder ve esef ederim çünkü mîr-i mûmâ-ileyhin ifâsına me'mûr olduğu teblîgât gâyetle hâlis-âne sûretde şey olduğundan me'mûl ve inzâr olunduğu üzere hüsn-i kabûl olunmuş ise de maslahat bir ayak evvel tesviye-pezîr olarak aksî kaziiyesinin vukû'ndan nâşî bilâ-mûceb karîn-i tehrîr olmaz idi bu mâddenin tâ evvellinden âhirine kadar Devlet-i 'Âliye'nin iltizâm itdiği usûl ve efkâr-ı müsellemler olan muâmele-i bî-garezîleri iktizâsınca nezd-i sefirânelerinde takdîr buyrulacağına cânib-i Bâb-ı 'Âli'nin iştibâhı olmadığından

devlet-i metbûaları cânibine ve hemde Mösyö Cotlanic tarafına teblîgât-ı münâsebenin îfâsına himmet itmeniz nehâsı tekîd-i muhâlasat ve ihtirâmât-ı fâika vesîle ittihâz olunmuşdur.

Fî. 14 R. 75

SAYFA:17

HÜKÜM:22

Numara 36

Leffen irsâl-i seviyy-i kılınan müzekkere sûretinin mütâlaasından ma'lûm olacağı vecîhle devlet-i metbûaları tebaasından Galata'da Çeharşenbe Pazarında mütemekkin Garsi nâm tâcirin şirket-i hayriyye vapurlarından İstinye nâm vapurda erkân-ı harbîye Mîralâyılarından İzzetlü Nusret Beğ'in hakkında vukû'bulan muâmele-i nâ-marzîyesi lâıysız ve hemde her devlet nezdinde vikâyesi mu'tenâdan nâmus-ı askerîyeye dokunur mevâddan olduğu cihetle nezd-i asilânelerinden dâhi rehîn-i tecvîz ve kabûl olunmayacağına binâen tâcir-i merkûmun muhâkemesiyle mîr-i mûmâ-ileyhâmın ikmâl-i nâmusu ve tâcir-i merkûmun şedîden te'dîb itdirilmesi husûsuna masrûfiyyet-i himmet-i sefirâneleri iltimâsına mübâderet ve bu vesîle ile te'kîd-i muhâlisâne müsâberet kılındı.

Fî. 18 R. 75

SAYFA:18

HÜKÜM:23

Numara 38

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'nin uhûd ve şurûta mugâyir muhabbeti husûsuna tasaddî olunmamasına dâir Memâlik-i Mâhrûse-i Şahâne'de mukîm devlet-i fehîme-i metbûaları konsolosları tarafına cânib-i asilânelerinden ta'limât-ı mâhsusa irsâl olunmuş ise de bu kerre Musûl cânibinden vârid olup leffen irsâl olunan mazbata ile evrâk-ı sâirenin mütâlaasından ma'lûm-ı sefirâneleri olacağı ve bi'd-defaât 'arz-ı iştikâ' olunduğu vecîhle orada mukîm devlet-i metbûaları konsolos vekîli Mösyö Rassam dâima bir takım müşkilât ve harekât-ı hod serâne îfâ itmekde olduğu misillû bu def'a dâhi bir takım eşhâsın himâyesiyle hadd-i lüzûmünden ziyâde konsoloshânede adamı istihdâm eylediğinden başka şirket ve iş virmiş eylediği

bakkal ve sebze ve inci misillû otuz üç nefer kesânin dâhi hizmetinde bulunduğ u beyânıyla tesâhub ve tekâlîf-i meşrûalarını îfâ itdirmemekde ve bu bâbda hükûmet-i mâhâlliye cânibinden olunan îfâdâtı bir takım nâ-be-câ iddiâlar serdiyle ısga' itmemekde olmasıyla şîrâz-i nizâm ve âsâyîş-i memleketin ihlâliyle vâridât-ı mîrîyeye kesr ü nedret îrâsına sebep vermekde olduğ una ve buna ne nazar-ı bi-kaydı ile bakılmak mümkîn olamayacağına der-kâr binâen ba'de'z-zin vezâîf-i resmîye-i me'mûriyetinden hâric-i mevâda müdâhale ve taarruzdan ferâgatıyla beyne'd-devleteyn olan habb-ı muvâlâta ve me'mûriyeti vezâîfine tevîk hareket eylemediğ i hâlde ahkâm-ı münderecenin hilâfına hareket itdiğ i berâtın istirdâdı talebine kadar mecbûriyet hâsıl olacağ ının maa't-teessüf beyânıyla taraf-ı asilânelerinden bu bâbda icâb iden vesâyâ ve tenbîhnâmenin izbârıyla mâhâlline îsâl içün cânib-i Bâb-ı Âliye irsâl olunması hâsseten mültemis ve mütemennâ idüğ ü îfâdesine ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı fâikanın tecdîd-i te'minâtına mübâderet kılındı.

Fî. 18 R. 75.

SAYFA 19

HÜKÜM:24

Numara 40

Takrîr

Dü nkü gün Lery Bolod cenâblarının Beğ oğ lu caddesinde gezer iken iki nefer mekteb-i harbîye ş âkirdâne tarafından haklarında vukû'a gelen muâmele-i gayr-ı lâyı kâya dâir fî 27 Teş rin-i Sânî sene 75 târihiyle muahharen irsâl olunan bir kı t'a takrîr-i asilâneleri ahz ile kesb-i fahr olundu iş bu vak'a-ı mükeddere Bâb-ı Âli'nin fevka'l-âde te'sîrini müceb olarak derhâl taraf-ı vâlâ-yı cenâb-ı sipâhileriden beyân-ı teessüf zımnında savb-ı asilânelerine mâhsusen bi'z-zât gönderildiğ i îfâde olunmuşdur harekât bî-edebânelerine mücâzâten te'dîbleri zımnında habs ve tevkîf olunub bu vecîhle mücâzetlerinin icrâsıyla beraber ve tâife-i ihtirâmiyenin hilâfına hareketlerinden dolayı müşâr-ı ileyhâ Lery Bolod cenâblarına bi'l-hâssa icrâ-yı tarziye etmeleri içün nezd-i asilânelerine i'zâm olunmalarına karar virilerek ol vecîhle keyfîyyetin savb-ı asilânelerine beyân-ı tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle ittihâz olundu.

Fî. 23 R. 75.

SAYFA:19

HÜKÜM:25

Numara 41

Devlet-i fehîmeleri tebaasından müteveffî John Mastirno'nun gümrük iskelesine çıkarıldıkdan sonra zayi' olmuş olduğu rivâyet olunan eşyânın tazmînine dâir fî 13 Ağustos sene 1858 târihiyle muahharen vârid olan takrîr-i asilânelerinin ahzıyla kesb-i mefharet olundu gümrükle vukû'bulan muhaberât üzerine bu adamın zayi'atı idârece ma'lûm olduğundan gümrük bundan me'sûl tutulamayacağı anlaşılmış ise de hakîkât-i hâlin meydana çıkarılması için her güne tahkîkâtın icrâsında tereddüd olunamayacağı cihetle tarafeynden ikişer komiser ta'yîniyle ticârethânedeki bir komisyon-ı mâhsus teşkîl olunması sûreti münâsib olacağından işbu sûret ve hakkânîyet (...) asilânelerinde (...) mîzân-ı ittisâf kılınarak ber-vech-i muhârrer iki nefer komiserin ta'yîniyle cânib-i Bâb-ı 'Âliye bildirilmesi ifâdesine bu vesîle ile tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 25 R. 75.

SAYFA:19

HÜKÜM:26

Numara 43

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Mösyö Lizz'in Belgrad demir yolu hakkında mukaddemâ tanzîm itmiş olduğu haritalar ile evrâk-ı müteferri'sine mukâbil virilecek mebâliğin i'tâ' itdirilmesi husûsuna dâir fî 24 Teşrin-i Evvel sene 1857 târihiyle Lord Startford de Redcliffe cenâbları tarafından Mösyö Gense itâ olunan ta'limât-ı kılıklu varakâ Meclis-i Âli-i Tanzîmât-ı havâle kılınmışdı. Meclis-i mezkûr tarafından virilen cevâbda mûmâ-ileyhâmın mukaddemâ vukû' bulan istîdâ'sı ve cânib-i sefâretten virilen takrîr üzerine bu bâbda tedkîkât-ı lâzime icrâ olunarak mûmâ-ileyhâmın hic bir güne hakkı olmadığı tebeyyün eylemiş ve kâni olmaz ise meclis tarafından bir vekîl ta'yîn olunarak mâhkeme-i ticâretde murâfaaya çıkılmağa karar virilmiş olduğu mukaddemâ ifâde kılındığı isbât olunmuş ve bu sûretde yine tekrîr olunub hakkânîyetce bundan ilerü bir şey denilemeyeceği bedîhîyyi bulunmuş olmağla davâsında ısrâr ider ise ber-vech-i muhârrer ticârethânedeki muhâkemeye

meclis-i tanzîmâtın hâzır bulunduğu ifâde itdirilmesi menût-ı himmet-i asilâneleri idüğü beyânıyla işbu müzekkere tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fi. 25 R. 75.

SAYFA:20

HÜKÜM:27

Numara 44

Siroz hânedanından müteveffî Osman Beğ'in mâhdumu Abidin Beğ ile hem-şîresi Leyla hanımın müştereken mutasarrıf olub mîr-i mûmâ-ileyhâmın sagîr olduğu cihetle taraf-ı şer'iden tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den ve Siroz ahâlîsinden Vaskalu Agsanto nâm kimesnenin kefâletiyle Esbasya nâm hâtûna üç sene müddetle îcâr olunmuş olan Fituk çiftlikâtının müddet-i îcârı münkaziyye olduğu cihetle derûnunda mevcûd olan demir başının noksân teslîm olmasından dolayı tekevvün iden münâzaa Siroz Meclisi'ne havâle olunarak meclis-i mezkûrda icrâ olunan muhâkemelerinde mîr ü hânem mûmâ-ileyhâmın külliyyetlü matlûbatı tahkîk ve tebeyyün iderek kefâlet ve vekâleti hasebiyle tesviyesi merkûm Vaskalu'ya hükm olunmuş olmasıyla Siroz'da Avusturya Devleti ve Selanik'de devlet-i fehîmeleri tâbi'yeti iddiâ'sını dâhi himâye ve tesâhub eylemiş olmasıyla merkûmun ced-be-ced tebaa-i saltanat-ı seniyyeden ve Tırhâla ahâlîsinden olub on iki yaşında Siroz'a gelmiş ve bu ana kadar tâbi'yet-i ecnebîye iddiâ'sında bulunmamış olduğu beyânıyla müdâhaleden fâriğ olması konsolos-ı mûmâ-ileyhâma ifâde olunmuş ise de ısga' eylememiş idüğü bu kerre Selanik Valisi devletlü Paşa hazretleri tarafından bâ-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmış ve konsolos-ı mûmâ-ileyhâmın ced-be-ced tebaa-i saltanat-ı seniyyeden olan bir şahıs ve mâhkum olan bir mâdde hakkında müdâhale eylemiş ve hükûmetin îfâdâtına havâle sem' itibâr eylemamesi vezâif-i resmiye-i me'mûriyetine mâhâl olduğu cihetle nezd-i Devlet-i 'Âliye'de ve ne de ind-i hakkânîyetkarî-i asilânelerinde rehîn-i tecvîz ve kabûl olunamayacağı der-kâr idüğüne binâen merkûm hakkında tebaa-i Devlet-i 'Âliye muâmelesi olunması ve tâbi'yet-i cedîdesinde ısrâr eylediği hâlde mutasarrıf olduğu emlâk ve arâzînin tebaa-i saltanat-ı seniyyeden zuhûr idecek talebine bi'l-fürûht esmân-ı hâsılasından mûmâ-ileyhâmanın matlûbatları i'tâ' ve teslîm olunarak bâkiyyesinin dâhi merkûma i'tâ'sıyla hâl-i müsâferete ircâ' olunması sûret-i müşârün-ileyhâ hazretlerine bâ-tahrîrât iş'âr kılınmış olmağın keyfiyyetin ve ba'de'z-zin bu

misillû vezâife-i resmiye me'mûriyetinden hâric mevâdda dahl ve taarruz eylememesinin konsolos-ı mûmâ-ileyhâ emîr ve izbârı husûsuna mâsrufiyyet-i himem-i asilâneleri iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-i ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 25 R. 75.

SAYFA 20-21

HÜKÜM:28

Numara 45

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Ali Ağa ile Kapaniyet oğlu Panapot kapudânın mutasarrıf oldukları Saint Nikola nâm sefine Tuna'da vâki Feberle nâm mâhâlde demir üzerinde iken devlet-i fehîmeleri tebaasından Mekanatosh nâm kapudânın süvâr olduğu Numberone nâm sefine çatub sefine-i merkûmeye hamûlesiyle gark ve şikest eylemiş olduğundan bâhisle kapudân-ı merkûme ile bi'l-muhâkeme vukû'bulan zarar ve ziyânlarının istihsâli merkûm tarafından bâ-ârzûhâl istîdâ' olunmuş olduğundan iktizâsı Meclis-i Limana havâle olunmuşdu. Merkûm Mekanatosh'un vekîli ve sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından Mösyö Elişan ve devlet-i fehîmeleri tüccârından ba'zıları hâzır oldukları hâlde merkûmlar ile bi'l-murâfaa sefine-i merkûmun gark olunmasına kapudân-ı merkûm sebep olduğundan sefine-i merkûm ile hamûlenin ziyânını kapudân-ı merkûmun tazmîn eylemiş ve işbu zararın komisyon-ı mâhsus teşkîliyle mukarrer ve kemmiyeti tahkîk ve tebeyyün edinceye kadar sefine-i mezbûre ile hamûlesinin tahmîn ve ta'yîn olunacak olan mebâliğin merkum Mekanatosh tarafından bilâ-tevkîf te'diye olunacağını sefâret-i mu'tebereleri cânibinden kefile rabt olunması ve sefine sâhibiyle kapudânının ve sigorta vekîlinin bu tarafda oldukları cihetle komisyon-ı mezkûrun dâhi bu tarafda teşkîliyle tarafeynden icâb iden komiserlerin ta'yîn kılınması husûslarına beyne'l-hüzzar karar virilerek hükm ve i'lâm olunmuş ve i'lâm-ı mezkûre manzûr-ı asilâneleri olmak üzere bir kıt'a musahhih sûreti leffen bâis ve tesyîr kılınmış olmağla ber-mantûk-ı i'lâm iktizâsının icrâsı tekrar Liman Meclisi'ne havâle kılınmış olduğundan ber-vech-i muhârrer takrîr ve tahmîn olunacak zararın bilâ-tereddüd îfâ olunacağına kapudân-ı merkûmdan kefil alınmasıyla komisyon-ı mezkûre ta'yîn olunacak komiserlerin serî'an ta'yîniyle tercümân-ı mûmâ-ileyhâ ile beraber meclis-i mezkûre

azîmet eylemelerinin icâb idenlere kavviyen tavsiye ve tenbiye kılınması şîme-i hakkânîyetgari-i asilânelerinden ve mütehenâdır.

Fî 4 Ca. 75.

SAYFA:21

HÜKÜM:29

Numara 46

Kumkapı ve Yenikapı ve Samatya ve Makri Köyü ile Ayastefanos'a işledilmekde olan vapur için mâhsusen iskeleler inşâ itdirilerek maktu'en ihâle ve ilzâm olunmuş olduğu hâlde sefâret-i mu'tebereleri kançılaryası kâtiblerinden Mösyö Andonaki'nin mâhâl-i mezkûreye işlemekte olduğu vapurları yanaşarak çapraz ve vakt-i muâyesine sekde virmekte olduğu mültezim-i merkûm tarafından ifâde olunmuş olmasıyla men'i husûsu cânib-i limandan sefâret-i mu'tebereleri kançılaryasından iltimâs olundukda bu bâbda cânib-i sefirânelerinden tenbîhât vukû' bulmadıkca icâb-ı icrâ olunamayacağı iş'âr kılınmış olduğu tersâne-i âmire tarafından bâ-tezkîre beyân ve ifâde olunmuş ve vapur-ı mezkûr için mezkûr iskeleler tersâne-i âmire cânibinden inşâ itdirilerek ilzâm olunmuş ve âdetâ tersânenin emlâk-ı mâhsusesinden âid bulunmuş olduğundan âdi iskeleler misillû bunlara sâir vapurların yanaşmağa asla hak ve salâhiyeti olamayacağına binâen zikr olunan vapurların mezbûr iskelelere yanaşmaması husûsunun merkûm Andonaki'ye kavîyyen tenbiye itdirilmesi hakkânîyet-i müselleme-i asilânelerinden me'mûl ve mültemis bulunduğunun beyâna ihtirâmât-ı mütemâyizemin tecdîd-i tevsîkine vesîle ittihâz kılındı.

Fî 13 Ca. 75

SAYFA:21-22

HÜKÜM:30

Numara 47

Hacı Haşim Efendi'nin altmış sekiz ve dokuz senelerine mâhsuben derûhde etmiş olduğu Vidin ve Sahra kazâları vâridât-ı öşrüyesinin altmış sekiz senesinde tarafından idâresine me'mûr bulunan Abdülkadir Ağa'nın âşâr-ı merkûm emvâlinden gösterdiği seksen beşbin beşyüz guruş bekâyânın senedâtını devlet-i metbûaları

tebaasından Hayim Mayer bâzergâna bırakmış olduğundan bâhisle mebâliğ-i mezkûrenin tahsîli mûmâ-ileyh tarafından istîdâ' olunmuş olmasıyla keyfiyeti ma'lûmat-ı mâhâlliye cânibine iş'âr kılınmışdı. Bu kerre Mâliye Nezâret-i celîlesine cevâben vârid olan mazbatada orada mukîm-i devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli vâsıtasıyla bâzergân-ı merkûm celb ile senedât-ı mezkûre istenilmiş ise de ba'zı azar-ı vâhiye serdiyle virmamış ve mebâliğ-i mezkûrenin tahsîli senedât-ı mezkûrenin meydanda olmasına mütevâkîf bulunmuş olduğu bîst ve beyân kılınmış ve bâzergân-ı merkûmun senedât-ı mezkûreyi virmekden istinkâf eylemesi mugâyir-i hakkânîyet bulunmuş olduğuna binâen senedât-ı mezkûrenin bâzergân-ı merkûmdan ahz ile cânib-i hükûmete teslîm olunmasının konsolus-ı mûmâ-ileyhâ tarafına izbârı ve bu bâbda yazılacak tahrîrât-ı asilânelerinin mâhâlline gönderilmesi içün cânib-i Bâb-ı 'Âliye sür'at-ı irsâli husûsuna himem-i asilâneleri iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 14 Ca. 75.

SAYFA:22

HÜKÜM:31

Numara 49

Tahrîr-i Resmi

Müteveffî Ali Galib Paşa'nın kazâzede olmasının esbâbı lâıykıyla bilinüb anlaşılmaq üzere müşârun-ileyhle bulunub hâlas olanlar ile vukû'atın üzerine etrâf ve civârdan gelen sâir icâb iden adamların Meclis-i Vâlâ'da icrâ olunan istintâklarından Büyükada'dan 'avdet iden devlet-i fehîmeleri tüccâr vapurlarından Helesh Forse nâm vapurun müşârun-ileyhâmın kayığına çatub büsbütün zedelemiş ve denize düşüb kıçında olan bir ib eline geçerek vapur-ı mezkûre çıkmış olan Hâlil Ağa'nın kayuk içünde paşa-yı müşârun-ileyhâmın bulunub ve tehlikede olduğunu vapur kapudânıyla sâir bulunanlara ifâde ile sandal indirilüb tahlîsi zımnında ta'cîl olunmuş ve kayıkda bulunanların dâhi kayığın batmakda olduğu cihetle esefâna içün vukû'bulan feryâdları civârdan işidilmiş iken vapur-ı mezkûr kapudân tarafından on dakikadan ziyâde tevkîfden sonra sandal indirilmiş olduğu anlaşılmış ve kapudân-ı merkûmun tereddüd ve tehîr göstermeyerek derhâl sandalı indirmiş olsa idi bir güne telefât vukû' bulmayacağı me'mûl kavîyy olduğu hâlde kapudânın mugâyir-i hamîyyet ve insâniyet kayıtsızlık göstermesi işbu hâl-i mükedder ve müteessirin vukû'nu

müntebih olmuş olmasıyla bu bâbda vapur-ı mezkûr kapudân ve hademesi müttehim görünmüş olduklarından ve böyle bir hâlde tedkîkât-ı amîka icrâsıyla cünhâsı olanların te'dîbleri lâzımeden bulunduğundan anların bir muhtelit komisyon teşkîliyle orada icrâ-yı istintâk ve muhâkemeleriyle sebt idecek töhmetlerinin derece ve ehemmiyyetine göre mazhâr-ı mücâzât olmaları iktizâ-yı hâlden bulunmuş olduğuna binâen liman dâiresinde mâhsus bir komisyon teşkîl ve a'zâ dâhi ta'yîn kılınmış olduğundan merkûmların taleb olundukca sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından birine terfîkân komisyon-ı mezkûre irsâl-i husûsuna himmet-i cemileri der-kâr olmak iltimâsına ve bu vesîle ile ibrâz-ı mevalât-ı sahiyyeye mübâderet kılındı.

Fî 15 Ca. 75

SAYFA:22-23

HÜKÜM:32

Numara 49

Selanikli Osman Nâfîz Efendi ile devlet-i metbûaları tebaasından Biço nâm tâcir beyinde müddet-i medîdeden berü sürünmekde olan davânın tarafeyne gadr ve mazarrâtı müceb olmamak ve hic bir diyecek kalmamak üzere tarafeynden beşer nefer a'zâ intihâbıyla yeniden bir komisyon teşkîl olunarak yedlerinde bulunan senedât mücebince iddiâ'larının rü'yet ve tesviyesi husûsuna karar virilüb keyfiyyet hükûmet-i mâhâlliye cânibine emîr ve iş'âr kılınmış olmasıyla bu sûret efendi-i mûmâ-ileyhâmın vekîline ifâde olunarak karar-ı mezkûre muvaffakâtla komisyon-ı mezkûrun hükmünü kabûl eyleyeceğini hâvî sened i'tâ' eylemiş olduğundan tâcir-i merkûm cânibinden dâhi kabûl ve muvaffakâtına dâir sened istenildiğinde alacağının ifâsına vekîl-i mûmâ-ileyh veyâhud âharı kefil olub sened virmedikce kendüsü virmekden istinkâf eylediği bu kerre mâhâllinden arz ve inhâ' kılınmış ve tâcir-i merkûm müddeî-i aleyh olub bi'l-farz müddeî olsa dâhi kible'l-muhâkeme ve'l-keâm müddeî-i aleyhden kefil talebine hak ve selahiyeti olmayacağı der-kâr olub hâlbuki davâ-yı mezkûr ise bir kac senelerden berü sürünmekde olduğu hâlde bir müddet daha sürüncemede kalmasına medâr olmak hûlyâsıyla şu vâhi iddiâ'ya der-miyân eylemiş ve bu ise artık efendi-i mûmâ-ileyhâmın büsbütün mağdûriyet ve perîşâniyetini müstelzim bulunmuş olduğu cihetle nezd-i hakkânîyetgari-i asilânelerinden dâhi rehîn-i tecvîz ve kabûl olamayacağına binâen tâcir-i merkûmun

ba'de'z-zin ş u iddiâ'dan ferâgat ve karar-ı mezkûr mûcebince bir kıt'a sened istihsâliyle komisyon-ı mezkûre devâm itdirilmesinin mâhâl-i mezkûrda mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu cânibine tavsiye ve izbârı iltimâsı ihtirâmât-ı fâikamın tecdîd-i tevsîkâtine vesîle ittihâz olundu.

Fî 15 Ca. 75.

SAYFA:23

HÜKÜM:33

Numara 51

Asâkir-i Şahâne mîrlivâlârından izzetlü Ahmed Paşa'nın Trablusgarb'da bulunduğu esnâda sabiyye ve yetim oldukları cihetle paşa-yı mûmâ-ileyhâmın haremi tarafından şefkâten alınarak beş seneden berü zîr-i terbiyet ve himâyetlerinde bulunan iki nefer zenciye beslemenin geçende mûmâ-ileyhâmın murassa' bir kutu sirkatle Manastır'da kâin devlet-i fehîmeleri konsoloshânesine firâr eylemiş olduklarından bâhisle merkûmelerin iâde ve ircâ'lari veyâhud zikr olunan çiçeğin istihsâli paşa-yı mûmâ-ileyhâ mâhdumu Ali Beğ tarafından istîdâ' olunmuş olmasıyla keyfiyyet cânib-i hükûmetden konsolos-ı mûmâ-ileyh tarafına beyân olunmuş ise de henüz bir güne cevâb-ı müskit virilmemiş olduğu Rumeli Valisi devletlü paşa hazretleri tarafından bâ-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmış ve merkûmlar paşa-yı mûmâ-ileyhâmın dâiresinde bulunduğu hâlde sirkat-i töhmeti irtikâb ile firar eylemeleri üzerine konsolosu mûmâ-ileyh tarafından kabûl ve hizmetinde istihdâmla iâdelerine adem-i muvaffakât olunmaması mugâyir-i hakkânîyet olduğu cihetle nezd-i asilânelerinde dâhi rehîn-i tecvîz kabûl olunamayacağına binâen merkûmların veyâhud kendüleri avdetden imtinâ eyledikleri hâlde sirkat itmiş oldukları sâlifü'z-zikr çiçeğin istihsâl ve i'tâ'sının konsolos-ı mûmâ-ileyhâma ekîden ve kavîyyen tavsiye ve izbârı ve bu bâbda yazılacak tahrîrât sefirânelerinin mâhâlline îsâli için cânib-i Bâb-ı 'Âliye irsâl olunması husûsuna himem-i asilâneleri der-kâr olunmak iltimâsına mübâderet tecdîd tevsîkât ihtirâmiyeye vesîle ittihâz kılındı.

Fî 17 Ca. 75.

SAYFA:24

HÜKÜM:34

Numara 54

Takrîr-i resmi

Devlet-i fehîmeleri tebaasından ba'zı tüccârın kasab esnâfından koyun derisi bey' ve şîrâsı hakkında vukû'bulan mümâanatın def' iltimâsını hâvî fî 21 Ağustos 57 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirâneleri Meclis-i Vâlâ'ya havâle kılınmışdı. Kasab esnâfının zebh idecekleri ağnâmının cülûdu gelecek rûz-i hıdırâ kadar bir sene müddet için debbağ esnâfına virilmek üzere kontorato olunmuş ve debbağ esnâfı dâhi aldıkları derilerin yapağısını virmek üzere ba'zı tüccâr-ı ecnebîye kontrato itmiş oldukları hâlde esnâf-ı merkûme hilâf-ı mukâvele deri fûrûht itmekde olduklarından dolayı vukû'bulan iştikâ' üzerine temettu' olunmuş olduğu anlaşılmış ise de bu keyfiyyet-i beyne'd-devleteyn mün'akid olan muâhedât ahkâmına menâfi' bulunmuş olduğuna binâen ba'de'z-zin Asâkir-i Şahâne için lüzûm olan derilerin rûz-ı hızırdan itibâren bir iki mâh zarfında Dersâadet bilâd-ı selâsede kâin selhânelerde kasab esnâfının zebh eyledikleri yalnız kuzu derileri kimseye virilmeyüb evvel-be-evvel me'mûru tarafına i'tâ' ve teslîm oldunduktan sonra zuhûr idecek taleblerine fûrûht olunmasına hiç bir taraftan bir güne mümânaat olunmaması husûsunun meclis-i mezkûr tarafından ifâde olunarak keyfiyyet Şehremâneti behiyyesiyle iktizâ iden me'mûrin cânibine bildirilmiş olduğunun sâvb-ı sefirânelerine ifâdesi ihtirâmât-ı faimakamın tekrîr-i temînine zer' ad olundu.

Fî 5 C. 75.

SAYFA:26

HÜKÜM:35

Numara 61

Leffen mersûl-i seviyyi asilâneleri kılınan iki kıt'a il'lâmın mütâlaasından ma'lûm olacağı vecîhle Çadırcı Ahmed Ağa'nın Gâlata'da kâin mutasarrıf olduğu hânenin müste'ciri bulunan devlet-i fehîmeleri tebaasından Gâlata'da Kalafat yerinde Demirci William Vabık nâm kimesnenin ber-mûceb-i il'lâm üç bin ikiyüz elli dokuz gurus ile il'lâm-ı mezkûrun tahdîdinden hâne-i mezbûrun tahliye ve teslîm târihine kadar mürûr itmiş olan üç bucuk mâh zarfında işlemiş olan bin yediyüz elli guruski

cem'an beşbin bu kadar gurusı deynin te'diyesinden imtinâ ve istinkâf eylemekde olduğundan bâhisle mebâliğ-i mezkûrenin istihsâli ağa-yı merkûm tarafından istîdâ' olunmuş olduğuna ve merkûmun mâhkumiye deyni olan mebâliğ-i mezkûrenin ifâsında taallül ve muhâlefet eylemesi ve hemde ağa-yı merkûm hakkında gadr ve mazarrâtı müstelzim bulunmuş olduğu cihetle nezd-i hakkânîyetgari asilânelerinde dâhi rehîn tecvîz kabûl olmayacağı meczûm bulunduğu binâen ber-vech-i muhârrer mebâliğ-i mezbûrenin merkûm zimmetinden ahz ve tahsiliyle ağa-yı merkûmun gadrden vikâyesi hakkânîyet-i müselleme-i sefirânelerine havâle olunduğu ifâdesine ve bu vesîle ile tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 18 Receb 75.

SAYFA:26-27

HÜKÜM 36

Numara 63

Tersâne-i Âmireden Kumkapı ve Yenikapı ve Samatya ve Makriköy ile Ayastafanosa işletdirilmekde olan iki aded vapur için mâhsusen iskeleler inşâ itdirilerek Saracoğlu Karabet nâm kimesne iltizâm olunmuş olduğu hâlde sefâret-i muhteremeleri kançılaryası kâtiblerinden Mösyö Andonaki'nin mâhâl-i mezkûreye işletmekde olduğu vapurları yanaşmakda olduğundan men' olunması fî 13 Ca. 75 târihinde bâ-müzekkire taraf-ı asilânelerinden iltimâs kılınmış ise de henüz men' olunmamış olduğundan hayli zarar ve ziyâna dûçâr olmuş olduğundan bâhisle bu bâbda dûçâr olduğu zarar ve ziyânının Tersâne-i Âmire'den tazmîn olunması mültezim-i merkûm tarafından istîdâ' olduğu bu kerre taraf-ı kapudâniden iş'âr kılınmıştır. Beyâna hâcet olduğu üzere zikr olunan iskeleler umûm için yapılmış olmayub yalnız mezkûr vapurların yanaşmak üzere mâhsusen Tersâne-i Âmireden yapılmış olduğundan mezkûr vapurdan başkasının mezkûr iskelelere yanaşmağa hiçbir güne hak ve salâhiyyeti olmadığı cihetle vapur-ı mezkûrun ma'rûz-zikr iskelelere yanaşmasından dolayı mültezim-i merkûm Karabete tertîb iden zarar ve ziyânının müzekkire-i mezkûre târihinden itibâren bî-hakk-ı mezkûr vapur sâhibi olan mûmâ-ileyh Mösyö Andonaki'ye râci' olacağından keyfiyyetin şimdiden mûmâ-ileyhâ tebliğ ve ifâde itdirilmesi iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr olundu. ***Fî 27 Receb 75.***

SAYFA:27

HÜKÜM:37

Numara 64

Leffen mersûl-i seviyy-i sefirâneleri kılınan pusulada künyesi muharrer olub sefâret-i mû'tebereleri hamâllık hizmetinde bulunan Mâhmud nâm şahsın vilâyeti cânibinde gıyâben ismine kur'a isâbet itmiş olmağla merkûmun Bâb-ı Seraskerî'ye irsâl husûsuna mâsrûfiyyet-i himem-i asilâneleri iltimâsı ibrâz-ı mûvâlât-ı sahîhiye mübâderet kılındı.

Fî 27 Receb 75.

SAYFA:27

HÜKÜM:38

Numara 65

Ma'lûm-ı sefirâneleri olduğu üzere Dersaâdet'den Basra'ya kadar temdîdi idâre-i seniyye-i cenâb-ı padişahi iktizâ-yı âlisinden olan telgraf hattının Bağdâd'dan Basra'ya kadar olan mesâfesinin inşâsı için Londra sefâret-i seniyyesi ma'rifetiyle geçen şehir-i mayıs ibtidâsından itibâren bir sene müddet için Mösyö Colonil Breddlife kontrato olunarak Dersaâdete gelmiş ve muktezâ-yı me'mûriyeti üzere mâhâl-i mezkûre azîmeti lâzîmeden olduğu hâlde gidememiş ve bir aralık dâhi hastalanmış olmasıyla bir iki ay ikâmetle mevsim-i şitâda azîmet ideceğini beyân ve müddet-i mezkûr dâhi hulûl iderek bir an evvel mâhâl-i me'mûriyetine azîmeti kendüsüne beyân ve ihtâr olunmasının üzerine cevâben vukû'bulan işârâtında kendüsünün nâ-miz'âclığından ve gûyâ ba'zı eşyâ' noksânlığından bahs iderek gidemeyeceğini îma eylemiş olub hâlbuki hatt-ı mezbûrun emr inşâsı ise Devlet-i 'Âliyece pek müstelzim olduğundan ve mûmâ- ileyhâmın bu vecîhle vukû'bulan i'tizârından (...) artık mâhâl-i mezkûre azîmetinden sarf-ı nazarla yerine diğer me'mûrin serî'an irsâl-i lazîmeden bulunduğu ve mûmâ-ileyhâmın kontoratosunun iktizâsına dâhi iki ay müddet kalmış idüğünden hitâmında tecdîd olunmayarak hükm-i münfesihten tutulacağı ve bâlâda beyân olunduğu üzere yine diğeri me'mûr olunarak heman irsâl olunacağı şimdiden taraf-ı sefirânelerine beyân ve iş'ârı tecdîd ve te'minât-ı ihtirâmiyeye zer' ittihâz olundu.

Fî 28 Receb 75.

SAYFA:28-29

HÜKÜM:39

Numara 70

Varna'da maktûlen fevt olan tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Caner nâm kimesnenin kâtîli yine tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den İzmirli kasab Anton olduğu maktûl merkûmun karındaşı tarafından iddiâ' oldundugundan merkûm celb ile istintâkına mübâderet olunarak merkûm devlet-i fehîmeleri mâhmiyeti iddiâ'sını derpîş itmiş olmasıyla mâhâl-i mezkûrda mukîm-i devlet-i fehîmeleri konsolosunun tercümânı dâhi esnâ-yı istintâkda bulundurularak merkûmun istintâkı icrâ olundukda kâtillîğimize halî kavî hâsıl olmuş olub bu mukavele katl mâddelerinin tahkîkiyle şübhe altında bulunanların istintâkı kürsî-i eyâletde vâki Meclis-i Muvakkat'da icrâ olunmak nizâmı iktizâsından bulunmuş ve merkûmun esnâ-yı istintâkında koynundan çıkan mürûr tezkîresi ile merkûmun İzmir'de bulunan amucasına yazub göndermek üzere iken ber-takrîb derdest idilen iki kıt'a mektûblardan ve hülâsa-i istintâktan kendüsünün devlet-i fehîmeleri tebaasından olmadığı tahkîk ve tebeyyün itmiş olduğundan konsolosu mûmâ-ileyhâmın müdâhalesi icâb etmez iken merkûmun istintakının (...) için cânib-i hükûmetden Rusçuk'a irsâline mübâderet olundukda konsolos-ı mûmâ-ileyhâ merkûmun kavî-i mücerredine itimâden devlet-i fehîmeleri mâhmiyeti tahtında bulunmasına zehab ile Rusçuk'da devlet-i fehîmeleri konsolosu olmadığı der-miyân ile oraya irsâline mûmânaata ibtidâr itmiş olduğuna ve hâlbuki merkûmun mâhmiyet iddiâ'sını musaddık yedinde bulunması icâb iden pasaportu olmadığından başka zikr olunan mürûr tezkîresiyle iki kıt'a mektûb-ı merkûmun tebaa-i sahîha-i Devlet-i 'Âliye'den olduğuna şâhid-i kavî bulunmuş olduğu cihetle merkûmun mâhmiyet iddiâ'sının vâhi ve bî-esâsı olduğunu muttasıf oldukları hakkânîyet ve nısfet-ı sefirânelerinin tasdîk ve itirâf ideceği müsellematdan bulunduğuna binâen merkûmun himâyesinden ve mâhâl-i mezkûre irsâline muhâlefetden ferâgat eylemesi husûsunun konsolos-ı mûmâ-ileyhâ ekîden iş'âr-ı iltimâsına ve bu vesîle ile tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 9 Ş. 75.

SAYFA:29

HÜKÜM:40

Numara 71

Tersâne-i Âmire'den Kumkapı ile sâir ba'zı mâhâllere işletdirilmekte olan vapurlar için müceddeden inşâsıyla elzem olunmuş olan iskelelere sefâret-i muhteremeleri kaçırlaryası kâtiblerinden Mösyö Andonaki'nin vapurları yanaştırmakdan men' olunması iltimâsına dâir fî 13 Ca 75 târihiyle mersûl-i seviyi asilâneleri kılınan müzekkereye cevâben ve 1859 senesi Şubatının 28 târihiyle muahheren vârid olan takrîr-i sefîrânelerinin meâl-i ma'lûm hâlisi oldu. Zikr olunan iskeleler mâhâl-i umûmiyeden olmayub yalnız mezkûr vapurlar yanaşarak yolcu çıkarub almalarına münhasır ve idâresi tarafından yapılmış emlâk-ı mâhsusadan olduğu ve umûmi iskeleler misillû sefâin-i sâirenin yanaşub yolcu ve eşyâ' çıkarmağa hak ve salâhiyyeti olmayub rûsûmât virmek şartıyla dâhi sâirleriyle iştirâke zikr olunan vapurlar kumpanyanın idâresi râzı olmadığından bu bâbda der-kâr olan hak ve salâhiyyetine karşı hükûmetin bir güne teklîfe istihkâkı olamayacağından sûret-i mesrûdeyi icrâ idememekde mağdûr bulunmuş olmağla mukaddemki müzekkere mefadı üzere yani merkûm Andonaki'nin vapurları yanaştırılmakdan men' olunması iltimâsında devâm olunduğu ve bunun nezdi-i nısfet (...) sefîrânelerinde rehîn-i takrîr olacağı ifâdesine ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı mütemâyizemîn tekrîr-i te'minâtına mübâderet kılındı.

Fî 7 Ş. 75.

SAYFA:30

HÜKÜM:41

Numara 72

Mes'ele-i mâziyye esnâsında devlet-i fehîmeleri ordusuna sevk-i zahâir vesâireye me'mûr Mazhâr Paşa'nın ol vakit Süzebolu'da bulunan Devlet-i 'Âliye me'mûru Kasım Paşa ma'rifetiyle asâkir-i Şahâne için mübâyaa olunan hatabdan iki kıt'a sened mücebince me'huri olan ikiyüz otuz üç tonilato hatabın tonilatosı on ikişer şilinden esmânı olan otuz dokuz lira on altı şilini devlet-i fehîmeleri komiseri câniblerinden kemâlen ahz eylemiş olduğu hâlde henüz te'diye iderek senedlerini ahz eylememiş ve mûmâ-ileyhâmın memleketinde bulunduğu istihbâr kılınmış olduğuna

binâen mebâliğ-i mezkûrenin mûmâ-ileyhden ahz ve tahsîliyle bu tarafa gönderilmesinin icâb iden tarafa izbârı husûs-ı himem-i asilânelerinden hâsseten mültemis idüğü beyân-ı ihtirâmât-ı mümtazenîn te'kîd-i te'minâtına vesîle ittihâz kılındı.

Fî 15 Ş. 75.

SAYFA:30

HÜKÜM:42

Numara 74

Beyrut tüccârının istîdâ'larına ve saâdetlü Ahmed Ata Beğ Efendi hazretlerinin me'mûriyetlerine dâir Fî 28 Şubat 1859 târihiyle müverrih olan takrîr-i sefirânelerini ahz ile kesb-i fahr olundu bu meclisin sûret-i teşkîli hakkında mukaddemce mâhâllinde virilmiş olan karar buraca dâhi kabûl olunarak ve iktizâsı derdest-i icrâ olduğu hâlde muahheren bu sûret hakkında me'mûrin-i ecnebîye meyânında ihtilâf vukû'bulmasıyla Dersââdet Mâhkeme-i Ticâreti ne yolda teşkîl olunmuş ise Beyrut mâhkemesinin dâhi ol sûretle yapılması münâsib olacağı inhâ' ve iş'âr olunmuş ve bu sûret muvaffak-ı hâl ve maslahat görünmüş olduğundan Ticâret Nezâreti celîlesiyle olunan muhâbere üzerine iktizâsı heman icrâ olunmak üzere derhâl ve mîr-i müşârun-ileyhin me'mûriyetine gelince devlet-i fehîmeleri konsolosu tarafından hükûmet-i mâhâlliye aleyhinde îfâ olunmuş olan mevâdd-ı müştekânın tahkîkiyle keyfiyyetin bu tarafa bildirilmesi esâs vazîfesi olub bunu îfâ ile mevâdd-ı mezkûre hakkında olan netîce tedkîkât ve mütâlaatı buraya yazmış ve bu dâhi aynen savb-ı sefirânelerine bildirilmiş idi işârât-ı vâkı'a gerek konsolosu mûmâ-ileyh ve gerek zât-ı asilânelerini iknâ' kâfi olmadığı hâlde her mâdde üzerine vukû'bulabilecek i'tirâz ve vâcibe ta'yîn olunarak bildirildiğinde bî-tekrar icrâ-yı tedkîkât olunması ve ref' cevâb için îrâd olunabilecek mütâlaanın yine konsolosları tarafına bildirilerek tarafından bir sûret-i muhâkamede olarak tesviye-i maslahat idilmesi şu mes'elenin tesviyesine bir tarîk-i tâbî' görünüyor işbu mûlahazanın kemâl-i hakkânîyet ve hasâfet ile muttasıf olan zât-ı sefirânelerinin takrîrine havâlesine ibtidâr olunduğu beyâna zâten der-kâr olan ihtirâmât-ı fâikamın tecdîd-i te'minâtına vesîle ittihâz kılındı.

Fî 18 Ş. 75.

SAYFA:31

HÜKÜM:43

Numara 76

Sarrafândan Pişmiş oğlunun Mumhâne civârında mutasarrıf olub Fransa Devleti tebaasından Yirmibir Yani nâm tâcirin kefâletiyle devlet-i fehîmeleri tebaasından Dimartino Estafani nâm kimesneye îcâr itmiş olduğu mâ-müştemilat bir bâb mağazanın kirâsından ez-gayr-i teslîmât bakî kalan alacağının müste'cir-i merkûm izhâr-ı iflâs itmiş olduğu beyânıyla te'diyesinde ve muhâkemeye gitmekden taallül ve muhâlefet itmekde olduğundan bâhisle merkûmun li-eclü'l-murâfaa Meclis-i Ticârete gönderilmesi sarraf-ı merkûm tarafından bâ-ârzûhâl istîdâ' olunmuş olmağla ber-vech-i istîdâ' merkûmun mâhkeme-i ticârete irsâliyle dâyin-i merkûmu gadr ve mazarrâtından vikâyesi hakkânîyet-i mesâlih-i asilânelerinden mültemis idüğü beyânı vesîle-i hulûsi ve müddet ad olundu.

Fî 23 Ş. 75

SAYFA:31-32

HÜKÜM:44

Numara 79

Cebel-i Lübnan'a tâbi' Bilâd-ı Cebel ile Beyrut nâm mâhâlde Beylik denilen arâzî üzerine Mîr Yusuf Şahab ahfâdî tarafından vukû'bulan iddiâ' üzerine hakîkât-ı hâlin meydana çıkarılması için mâhâllinde ve burada bi'l-etrâf icrâ-yı tedkîkât olunub çünkü işbu familya ile tebaa-i devlet-i fehîmelerinden Mösyö Churchill'in münasebat-i hayriyyesi olmağla bu davâ hakkında sefâret-i muhteremeleri tarafından ba'zı îfâdât vukû'bulmuş olduğundan netîce-i tedkîkât-ı vâkı'anın savb-ı sefirânelerine dâhi beyânı müterettib uhde-i hulûs 'ad olunmuşdur. Mâhâllinde teşkîl olunan komisyonda ve burada Meclis-i Vâlâ'da ve Meclis-i Vûkelâ'da icrâ olunan tedkîkât iktizâsınca müddeîlerin iddiâ'sı arâzî-i merkûmenin kaffe-i müştemilatıyla Mîr Yusuf Şahab'dan ırsen kendülerine intikâl itdiğini ve vaktiyle kırk seneden mütecâviz tasarrufâtlarında bulunmuş iken yirmi üç târihinde Mîr Beşir Şahab tarafından cebren ahz ve zabt olunduğu iddiâ' idüb şu müddeâlarına medâr-ı isbât olmak üzere Cebel-i mezkûr saltanat-ı seniyye idâresine geçdikden sonra orada Asakîr-i Şahâne kumandanı bulunan devletlü Ömer Paşa hazretleriyle Cebel-i

mezkûr kâimmakamı Mîr Beşir Kasım taraflarından virilen varakâlarıyla ba'zı eşhâstan alınmış olan şehâdet-nâmeler irâe ibrâz olunmuş ise evrâk-ı merkûmenin ihticâca salâhiyyeti olmadığı yani arâzî-i mezkûre bir aralık iltizâm sûretiyle zikr olunan familyanın idâresinde bulunmuş isede mülkîyet vecîhle tasarruf olunduğuna dâir hiç bir senedi sahîh olmayub ibrâz olunan evrâk ise tasarruf-ı emlâkın hakkında cârî olan ahvâl ve nizâma muvaffak sûretle virilmiş şeyler olmadığı ve arâzî-i mezkûrenin mine'l-kadîm mukataât-ı mîrîye dâhilinde bulunduğuna Cebel'in vaz'-ı nizâmâtı esnâsında bu arâzî doğrudan doğruya devlet mülkü olarak bilinüb mukataât-ı Cebeliye'nin dâhi hâricinde bırakılmış olması delil-i kâfi olduğundan zikr olunan familyanın iddiâ'sı hakîkât ve hakkânîyete mugâyir idiğü tebeyyün itmekle kendülerine cevâb virilmiştir bu sûretle keyfiyyetin savb-ı asilânelerine beyân-ı ihtirâmât-ı fâikamın tecdîd-i te'minâtına zer'an hüsn-i ittihâz kılındı.

Fî 9 Ramazan 75

SAYFA:33

HÜKÜM:45

Numara 82

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Petro kimesneden İşkodralı Nikola'nın 1844 senesi Siroz'da vefâtında devlet-i fehîmeleri tebaasından bulunduğu beyânıyla orada mukîm-i devlet-i behiyyeleri konsolosu tarafından emvâl-i metrukesi ahz olunmuş olduğundan mebâliğ-i mezkûrenin konsolosu mûmâ-ileyhden ahz için Bar kasabası sâkinlerinden Buze oğlu Marko nâm kimesne mâhâl-i mezkûre irsâl eylemiş ise de vekîl-i merkûm 'avdetine mûmâ-ileyhâmın mebâliğ-i mezkûreyi virmemiş olduğu ifâde itmiş olduğu beyânıyla fi'l-vâki konsolos-ı mûmâ-ileyh meblağ-i mezkûru vekîl-i merkûma i'tâ' etmemiş ise te'diye ve i'tâ' eylemesi ve teslîm itmiş ise vekîl-i merkûmdan aranmak üzere yedinden ahz itmiş olduğu makbuz-ı seniyyenin bir kıt'a sûretinin sefâret-i mu'tebereleri ma'rifetiyle celb olunması merkûm Petro tarafından bâ-ârzûhâl istîdâ' olunmuş olmağla ber-vech-i istîdâ' mebâliğ-i mezkûre merkûm i'tâ' ve teslîm olunmuş olduğu hâlde almış olduğu makbuz senedinin bir kıt'a sûretini irsâl ve virmemiş ise mebâliğ-i mezkûrenin te'diye ve ifâ olunması husûsunun şîme-i hakkânîyetgari-i asilânelerinden tutmuş idüğü ifâdesine ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı. ***Fî 21 N. 75.***

SAYFA:33

HÜKÜM:46

Numara 84

Mes'ele-i mündefî edâsında devlet-i fehîmeleri ordusuna merbut transport vapurları tâifesiinden olub tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Dimitri nâm kimesnenin Gâlata'da Karaköy Kapısı dâhilinde kâin bohçacı dükkânına girmiş olan yedi neferin dükkân-ı mezkûrda eyledikleri hasârât muâyene ve tahmîn itdirildikde otuz ikibin bu kadar guruşa balığ olduğu tebeyyün eylemiş olduğundan mebâliğ-i mezkûrun merkûmlardan ve bunlar bî-kudret bulundukları hâlde tâifesi oldukları sefine kumpanyasından tazmîn ve tesviye itdirilmesi taraf-ı sefâretten bâ-müzekkire iltimâs olunmuş ise de henüz istihsâl olunmamış olduğuna ve merkûm bu bâbda aşuru mutazzarrır ve mağdûr bulunmuş olduğundan bâhisle sızlanmakdan bir an hâli olmadığına binâen iktizâ-yı hâlin icrâsıyla merkûmun gadr ve mazarrâtdan vikâyesi hakkânîyetgari-i sefirânelerinden hâsseten idüğü ifâdesiyle işbu mezkûre tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî 5 L. 75.

SAYFA:34

HÜKÜM:47

Numara 86

Musûl'da Protestanların cürret-i mezhebiyeden dolayı kendülerine âid olan mezarlıktan Yakubiler tarafından mâhrum idilmekde olduğuna dâir vâki olan ihtârat-ı dostâneleri rehîn-i ıtla' hâlisi oldu kâffe-i mezâhib hakkında sûret-i müsâvatda mazhâr-ı himâye olmaları saltanat-ı seniyyenin usûl-ı mültezime adlîyesi iktizâsından olub bu bâbda me'mûrin-i saltanat-ı seniyye tarafından itinâ olunmakda ise de Protestan mezhebi erbâbı hakkında bu mezhebe sâlik olanların terk itmiş oldukları mezâhib-i kadîmeleri cemâatlerinin taraflarından bazen eser-i taassub gösterildiği bilindikce men' ve refîne taraf-ı Devlet-i 'Âliye'den sarf-ı himmet ve dikkat-i mâhsusa olmakda olduğu cihetle Musûl'da bulunan Protestanların dâhi ahâlî-i sâirenin nâil oldukları refâh ve âsâyişe kamîlen mazhâriyetleri ve husûsen mezarlık mâddesinden dolayı zuhûr iden münâzaanın bir tesviye-i mâhsusa ile ber-taraf

idilmesi husûsu bu kerre ekîden emr ve iş'âr kılınmış olduğunun beyân ve ifâdesi tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle ittihâz kılındı.

Fî 25 L. 75.

SAYFA:34

HÜKÜM:48

Numara 87

Âmed-i Dîvân-ı Hümâyûn hûlafasından Sâid Beğ'in Bank-ı Ottoman'dan istikrâz itmiş olduğu ma'lûmu'l-mikdâr akce mukâbilinde rehîn itmiş olduğu mücevherâtı bu kerre Bank-ı mezkûr fûrûht itmeğe kalkışmış olduğundan ve kendüsünün mezkûr bank ile ilişiği tesviye olunduğu hâlde mebâliğ-i mezkûru te'diye eyleyeceğinden bâhisle mücevherât-ı mezkûrenin fûrûhtunu ber-vech-i kabûl itmeyeceği beyânıyla Bank-ı Ottoman'a olan işbu protestosunun tarafına bildirilmesine dâir cânib-i Bâb-ı 'Âliye takdîm itmiş olduğu varakâ aynen irsâl kılınmış olmağla icâbının icrâsı husûsuna mâsrufiyyet-i himem-i asilâneleri iltimâsına ibtidâr olundu.

Fî 28 L. 75.

SAYFA:34

HÜKÜM:49

Numara 88

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Tombano nâm kimesnenin üzerinde bulunan bir yelek ser-riştesiyle sarik Timistoklu ile müşâreketen hükm olunmuş ise de mezkûr yeleğin merkûmun üzerinde bulunması sade sirkatinde müşâreketine delil kâfi olmadığından bâhisle sebili tahliye iltimâsına dâir Fî 13 Kânûn-ı Evvel sene 75 târihiyle vârid olan takrîr-i sefîrâneleriyle melfûf tahrîrât mefadı ma'lûm-ı hâlis oldu leffen irsâl kılınan Meclis-i Vâlâ müzekkiresi ile Meclis-i Tahkîkat'ın mazbatası sûretleri mütaalâsından ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vecîhle merkûmâtın sirkat husûsunda müşâreketi hakkında vâki olan hükm yalnız üzerinde zikr olunan yeleğin bulunmasından neş'et itmeyüb merkûmun Oseb nâm çocuğa dükkân açacaklarını söylemesinden ve ikisi birlikde ahz-ı girift olunması ve mezkûr yeleği nereden aldığını gösterememesi delâil-i kavîyyesiyle icrâ olunmuş olduğundan hükm-i

mezkûrun makarrat-ı hakkânîyet olduğu nezd-i sefirânelerinde rehîn itirâf olacağı der-kâr idüğüne binâen beyân-ı hâl ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 3 Za. 75.

SAYFA:35

HÜKÜM:50

Numara 92

Tebaa-i Devlet-i 'Aliyye'den Ali Ağa ile Kapaniyet oğlu Panayot kapudânın mutasarrıf olub devlet-i fehîmeleri tebaasından Mekanatosh nâm kapudânının süvâr olduğu Numberone nâm sefine çakub hamûlesiyle beraber gark ve şikest eylemiş olduğu sefinenin zarar ve ziyânı hakkında Liman Meclisi'nde sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından Mösyö Elişan hâzır olduğu hâlde virilen karar ve tanzîm olunan i'lâm mücebince sefine-i merkûme sâhibleriyle kapudân-ı merkûm ve sigorta vekîlinin Dersaadetde oldukları cihetle buraca bir komisyon-ı mâhsusa teşkîliyle tarafından icâb iden komiserler ta'yîn kılınarak merkûmların zarar ve ziyânlarının tahmîn ve ta'yîn oluncaya kadar tahmîn ve takdîr olunacak olan mebâliğin kapudân-ı merkûm tarafından bilâ-ifâde vakit te'diye olunacağını sefâret-i mu'tebereleri cânibinden kefilî rabtıyla komisyon-ı mezkûrda ta'yîn olunacak komiserler serî'an ta'yîn olunarak tercümân-ı mûmâ-ileyh ile beraber meclise azîmet eylemelerinin kendülerine tavsiye ve tenbiye olunması Fî 4 C. 75 târihiyle taraf-ı sefirânelerinden bâ tezkîre iltimâs kılınmışdı sefine-i mezkûre derûnunda sigorta malı bulunduğundan bunun tedkîkât-ı icâbiyesi Tuna cânibinde icrâ olunmak lâzım geleceği cihetle sefine-i merkûmenin dâhi takdîr ve tahmîn kıymeti mâddesinin idârede icrâsı iktizâ ideceğinden bâhisle merkûmların dâhi mâhâl-i mezkûre azîmet eylemeleri sefâret-i mu'tebereleri cânibinden izzetlü Franko Efendi'ye ifâde olunmuş olub hâlbuki sigorta mâddesinin Tunaca tedkîkâta lâzım-ı tâbi'yesi der-kâr ise de sefine-i mezkûrenin kıymet ve mikdârı zirâ'atı isbâta kâfi merkûmların yedlerinde mazbata ve senedât-ı sâire bulunduğu ve i'lâm-ı mezkûr ahkâmınca komisyon-ı mezkûrun buraca teşkîli iktizâ ideceği cihetle merkûmların Tuna câniblerine azîmetlerine bir güne mecbûriyet ve lâzım-ı hakîkî olmayub ve bunun bilâ-tesviye kalması merkûmların büsbütün dirâyetlerini müstelzem olacağına ve bu ise şîme-i hakkânîyet ve husûsatgâri

asilâneleri kâil olmayacağı meczûm bulduğuna binâen kapudân-ı merkûmdan alınan kefilin komisyon-ı mezkûre bildirilmesi ve komiserlerin serî'an ta'yîniyle tercümân-ı mûmâ-ileyh ile beraber meclis-i mezkûre devâm itdirilmesinin lâzım gelenlere ekîden ve kavîyyen tavsiye ve tenbiye olunması iltimâsı tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle kılındı.

Fî 11 Za. 75.

SAYFA:36

HÜKÜM:51

Numara 94

Memâlik-i İraniyye'den Reşt şehrinde tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den ba'zı kimseler olup orada Devlet-i 'Âliye'nin mâhsus şehbenderi olmadığından saltanat-ı seniyye ile İngiltere Devlet-i fehîmesi beyninde mevcûd olan revâbıt-ı mâhsusa-i vefâiyenin eseri olmak üzere şehr-i mezkûrda bununla tebaa-i Devlet-i 'Âliye'nin umûr ve husûslarına bakılması sûret-i devlet-i fehîmeleri konsolosuna cânib-i sefirânelerinden tavsiye kılınur ise nezd-i Devlet-i 'Âliye'de mûceb-i memûniyyet olacağı beyân-ı te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye zer'an hüsn-i ittihâz kılındı.

Fî 27 Za. 75.

SAYFA:36

HÜKÜM:52

Numara 95

Devlet-i fehîmeleriyle İran Devleti beyninde zuhûr iden mes'ele esnâsında devlet-i fehîmelerinin mesâlih-i mahsûsasıyla Dersaâdetden Bağdad'a âmed ü şüd iden iki tatarın gayr-ı ez teslîmât bakî kalan sekizyüzkırk gurus ücretlerinin tesviye olunmasına dâir kirâhâne müdirinin vâki olan istîdâ'sı üzerine bundan mukaddem Şehrizor Valisi tarafından vârid olan tahrîrât-ı sefâret-i mu'tebereleri tercümânına irâe olundukda ol vakit Bağdâd'a mâhsus tatar olmadığı cihetle merkûm tatarların kimler olduğu bilenemediğinden ba'dehû iktizâsının icrâsı zımnında evvel emîrde bunların isim ve şöhetlerinin ve nerede bulunduklarının bi'l-etrâf tahkîkiyle bu tarafa iş'âr olunması ifâde olunmasıyla sûret-i ifâde ol vakit bâ-tahrîrât mâhâlline bildirilmişdi bu kerre cevâben vârid olup bir sûreti leffen irsâl kılınan tahrîrât ile

pusula meâllerinden merkûm tatarların devlet-i fehîmelerinin Bağdad'a mâhsus tatarları olmayub zuhûrat ile gönderilmiş oldukları anlaşılmış olmağla beyân-ı keyfiyyetiyle icâbının icrâsı husûsuna mâsrufen himem-i asilâneleri iltimâsına mübâderet tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle 'ad olundu.

Fî 28 Za. 75.

SAYFA:37

HÜKÜM:53

Numara 96

Müsâferet tarîkiyle Isparta'ya gelmiş olan devlet-i fehîmelerinin Antalya konsolosu Isparta ahâlîsinden olub sarrafândan Anesti'ye olan deyninden dolayı Konya'ya gönderilecek olan Çeke oğlu Suhe nâm kimesne zimmetinde devlet-i metbûaları tebaasından alacağı olduğu cihetle Antalya'ya beraber götüreceğinden Antalya'da muhâkeme olmak üzere zâmin-i merkûm tarafından bir vekîl ta'yîniyle Antalya'ya gönderilmesi beyânıyla merkûmu Konya'ya göndermekden hükûmeti men' eylemiş olduğu bu kerre mâhâllinden iş'âr kılınmıştır merkûm Suhe'nin tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den olduğu cihetle konsolosu mûmâ-ileyhâmın ifâdesi vecîhle devlet-i metbûalarının merkûm zimmetinde alacakları olduğu hâlde hükûmet-i Devlet-i 'Âliye'ye mürâcaâtıyla tesviyesini talep itmek usûl-ı mer'îyye iktizâsından iken konsolosu mûmâ-ileyhâmın bu vecîhle hilâf-ı usûl ve vazîfe-i hareket eylemesi ind-ı asilânelerinde rehîn cevâz olmayacağı der-kâr idüğüne binâen konsolosu mûmâ-ileyhâmın iddiâ'-yı vak'asından ferâgat ile beraber minba'd bu misillû harekete tasaddî eylememesi husûsunun tarafına ekîden emr ve iş'âr olunması iltimâsına ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 27 Za. 75.

SAYFA:37

HÜKÜM:54

Numara 97

Leffen irsâl seviyy-i sefirâneleri kılınan takrîr-i sûret meâlinden ma'lûm olacağı vecîhle Prusya Devleti tebaasından Lahomunet kapudân ile devlet-i fehîmeleri tebaasından Kobara Veşav kumpanyası beyinde ikiyüz ellidört lira sekiz

şilin sekiz penistol seffineden dolayı zuhûr iden münâzaa fâsl oluncaya değin mezkûr kumpanyanın malı olup henüz kapudân-ı merkûmun seffinesinde bulunan emtiadan bahâsı meblâğ-i mezkûre mukâbil olacak mikdârının tevkîf olunması devlet-i müşâr-ı ileyhâ sefâret-i cânibinden iltimâsı olunmuş olduğundan icâb-ı hâlin icrâsı gerek cânibine havâle olunmuş olmağla bu bâbda taraf-ı sefirânelerinden dâhi icâb idenler tarafına tenbîhât olması iktizâ-yı hâlde olduğu ifâdesiyle te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr olundu.

Fî 27 Za. 75.

SAYFA:37

HÜKÜM:55

Numara 98

Devlet-i fehîmeleri tüccârından ba'zılarının Galos ve Yenişehir taraflarına getürdükleri saçmadan ziyâde gümrük alındığı hâlde derûn-ı memlekete idhâline gümrük mültezimi tarafından mümânaat olunmakda olduğundan bâhisle icâbının icrâsı ile hâric ez tarife alınmış olan resm-i zâidin istirdâdı ile idhâle ruhsât verilmesi sefâret-i mu'tebereleri cânibinden vâki olan ifâde üzerine hükûmet-i mâhâlliyye cânibine bâ-emîrnâme-i sâmi emîr ve iş'âr kılınmışdı. Bu kerre cevâben vârid olan tahrîrâtta devlet-i fehîmeleri tebaasından Kavala nâm tâcir Yunanistan cânibinden mâhâl-i merkûmeye getürmüş olduğu saçmanın ber-mûceb-i tarife i'tâ'sı lâzım gelen resm-i gümrüğünün te'diyesinde izhâr-ı taallül ve muhâlefet eylemesi üzerine resm-i gümrüğü te'diye oluncaya değin gümrükde tevkîf olunmuş olduğu beyân ve iş'âr kılınmış olmasıyla gümrükçüler tarafından mugâyir-i usûl-ı hareket olunmamış olduğu tebeyyün eylemiş olduğundan bâzergân-ı merkûm bu bâbda haksız şikayet itmiş olduğunun beyân ve ifâdesine mübâderet kılındı.

Fî 27 Za. 75.

SAYFA:38

HÜKÜM: 56

Numara 101

İngiltere Devlet-i tebaasından Macormid nâm kimesnenin Eflaklu Anton Kalciyan'dan mâ-güzeşte ikibin beşyüz seksenüç lira alacağı olduğu hâlde merkûm

ilan-ı iflâs iderek Eflak kançılaryası tarafından sendikalar ta'yîn kılınmış ve defâtir-i mevcûda ba'de'l-muâyene merkûmun sebep-i iflâsı iltizâm itmiş olduğu şirket-i hayriyye vapurlarının kontratosu mâddesi idüğü sendikalar tarafından haber virilmiş olmağla düyûn-ı vâkı'anın tahsîliyle zımnında merkûmun şirket-i hayriyye ile vukû'bulan davâsının rü'yet ve tesviyesi için Nezâret-i Hâriciye ile sefâret mu'teberleri cânibinden me'mûrlar ta'yîniyle muhtelif bir komisyon teşkîli iltimâsına dâir vârid olan takrîr-i sefirâneleri meâl-i ma'lûm olmuştur. İrâde-i kayd-ı beyân olduğu üzere kânûnnâme-i ticâretin yüz doksanüç ve ikiyüz otuzdokuzuncu bendleri iktizâsınca bir müflisin tesviye-i düyûnu için nasb olunan sendikalar dâyinlerim vekîli demek olub fakat işbu sendikaların müflis olan adamın üç beş sene evvel vukû'a gelüb hükm ve ilân tahtına girmiş ve fâsl ve tesviye olunmuş olan davâlarının tekrar rü'yet ve tedkîkine istihkâkları olamayacağı ve buna böyle bir yol açıldığı takdîrde tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den olan kâfi iflâs içinde düvel-i ecnebîyye tebaasının dâhi menâfi' bulunacağından her birine bir muhtelit komisyon ta'yîniyle hükm olunmuş olan davâ-yı atıklarının tekrar rü'yeti icâb ideceği der-kârdır hâlbuki merkûmun şirket-i hayriyye ile olan davâsı mukademma Ticâret Nezâret-i celîlesinde hükm olunub Meclis-i Vâlâ'da dâhi tedkîk olunduktan sonra bâ-irâde-i seniyye kontratonun feshine karar virilmiş olmasıyla ve sendikalar müflisin vekîli ve dâyinlerin emîni demek olub herhangi tebaadan olur ise olsunlar bunlar müflisin mensûb olduğu devletin tebaası sıfâtıyla tanımağa ve ol devletin kavânin-i mevcûdesine itbâ' eylemek lâzımeden bulunmasıyla merkûmun sûret-i iflâsının ve defâtir-i mevcûdesiyle alışverişine dâir hesabâtının rü'yet ve tesviyesi münhasıran Ticâret Nezâreti'ne âid olarak muhtelit komisyon teşkîline hâcet görünmediğinden işbu iltimâsı sefirânelerinin isafına kavânin-i mevcûda iktizâsınca muvaffak der-kâr olan nısfet-i sefirâneleri iktizâsınca rehîn-i takrîr olacağı beyân-ı hulûs ve saffet-i mâhsusa ve mütemâyizemîn te'kîd-i temînine vesîle-i hüsn ittihâz kılındı.

Fî 4 Z. 1275

SAYFA:39

HÜKÜM:57

Numara 102

Devlet-i fehîmeleri zâbıtan-ı askerîyyesinden olub mesel-i sâbıkada ordu-yı hümayûnlarda istihdâm olunmuş olan Behram Paşa'nın rütbesine mâhsus (...) bedelâtının i'tâ'sına dâir vâki olan istîdâ'sı üzerine keyfîyyet-i dâr-ı şûrâ-yı askerîyye lede'l-havâle ol bâbda meclis-i mezkûreden virilüb bir kıt'a sûreti leffen irsâl kılınan mazbatanın mütâlaasından ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vecîhle paşa-yı mûmâ-ileyhâmın ordu-yı hümayûnlarda müddet-i istihdâmında hâiz olduğu rütbelere göre istihkâkı olub gayr-i ez mâhfûz bakî matlûb olan yüzyirmi yedibin üçyüz yirmibir gurus devlet-i fehîmeleri komiserlerinden iki kıt'a sened i'tâ'sıyla aldığı sığır ve dakîk ve giyâhın esmânı olan yüzelli sekiz bin yediyüz ellibir gurus ile muvâzene olundukda mûmâ-ileyhâmın otuz birbin dörtyüz gurus zimmeti tebeyyün eylemiş olduğundan mebâliğ-i mezkûrenin tahsîliyle Bâb-ı Seraskerî veznesine îtâ ve teslîm itdirilmesi bu kerre taraf-ı seraskerîyeden bâ-tezkîre iş'âr kılınmış olmağla meblâğ-i mezbûrun paşa-yı mûmâ-ileyhâ zimmetinden ahz ve tahsîliyle Bâb-ı Ser askerîye i'tâ ve teslîm itdirilmesi husûsuna himem-i asilâneleri der-kâr olmak iltimâsına olunmağla tecdîd tevsikât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 19 Z. 1275.

SAYFA:39

HÜKÜM:58

Numara 103

Hacı İslam Efendi'nin Trabzon'dan râkib olduğu devlet-i fehîmeleri kumpanya vapurlarından Aponya nâm vapur tâifesinden Yotkalo nâm kimesne tarafından li-eclü'l-hıfz olunan bir çift tabanca ile bir kamasını Dersaâdete vürûdunda virmemiş olduğundan bâhisle istirdâd olunması efendi-yi merkûm tarafından istîdâ' olunmuş ve merkûmun zikr olunan şeyleri li-eclü'l-muhâfaza deyü alubda redd ve teslîm eylemiş lâıksız ve efendi-i merkûm hakkında gadr ve mazarrâtı müstelzim bulunmuş olduğundan zikr olunan tabanca ile kamanın efendi-i merkûma i'tâ ve teslîm itdirilmesinin kumpanya-yı mezkûr direktörüne tavsiye ve

tenbiye olunması hakâniyyet-i müselleme-i asilânelerinden me'mûl olunmuştur. **Fî 19 Z. 1275.**

SAYFA:39-40

HÜKÜM:59

Numara 105

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den ve Galos Kazâsına tâbî' Melyas karyesi ahâlîsinden Vasilaki nâm kimesnenin devlet-i metbûaları tebaasından Revaizonni bâzergân zimmetinde alacağı olan on beş bin guruşun ahz ve tahsiline dâir vâki olan istîdâ'sı üzerine meblâğ-i mezkûrun bâzergân-ı merkûm zimmetinden ahz ve tahsîl veyâhud merkûmun li-eclü'l-muhâkeme cânib-i hükûmete irsâl olunması için hükûmet-i mâhâlliye tarafından mâhâl-i mezkûrde mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosuna vukû' bulan iltimâsı ve iş'ara cevâben konsolosu mûmâ-ileyh tarafından tevârüd idüb leffen mersûl-i seviyy-i asilâneleri kılınan iki kıt'a takrîr sûretinde ma'lûm-ı sefirâneleri olacağı vecîhle husûs-ı mezkûrun konsoloshânedeki rû'yet ve tesviyesi zımnında merkûm Vasilaki'nin gönderilmesi beyân olunmuş ve merkûm Vasilaki'nin tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den bulunduğu cihetle davâsının kançılaryada rû'yeti mugâyir-i 'uhd ve usûl olduğundan bâhisle merkûmun kançılaryaya götürülmesi uyamayacağı istenildiği hâlde tarafeynden ikişer nefer tâcir bi'l intihâb komisyon teşkîliyle husûs-ı mezkûrun rû'yet ve tesviye olunması tekrar cânib-i hükûmetden konsolosu mûmâ-ileyhâ iş'âr kılınmış ise de mûmâ-ileyh buna dâhi rıza göstermeyerek iddiâ'-yı sâbıkasında ısrâr eylemekte olduğu bu kerre mâhâllinden ba-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmış ve konsolos-ı mûmâ-ileyhâmın ber-vech-i muhârrer iddiâ'-yı vakı'ası mugâyir-i 'uhd ve usûl olduğu cihetle nezd-i Devlet-i 'Âliye'de rehîn cevâz olmayacağı bedîhîyatdan bulunmuş olmağla ber-vech-i meşrûh iddiâ' ve ısrâr vakı'asından ferâgatla ya merkûm Vasilaki'nin alacağı olan meblâğ-i mezkûrun merkûm Revaizonni zimmetinden ahz ve tahsîl olunması veyâhud merkûmun li-eclü'l-muhâkeme hükûmet-i mâhâlliye cânibine ibsâl kılınması husûsunun konsolos-ı mûmâ-ileyhâ cânibine ekîden ve kavîyyen tavsiye ve izbâr kılınması husûsuna himem-i sefirâneleri der-kâr olmak iltimâsına mübâderet tekrîr-i te'minât ihtirâmiyeye zer' ittihâz kılındı.

Fî 19 Z. 1275.

SAYFA:40

HÜKÜM:60

Numara 106

Hassa-i Ordu-yı Hümâyûn jurnal odası ketebesinden olub mes'ele-i mâzîyye esnâsında Selimiye Kışlası'nda bulunan devlet-i fehîmeleri zâbıtan-ı askerîyesinden Ceneral Mecir Mefail cenâblarının tercümânlık hizmetinde ve hitâm-ı mes'eleda mûmâ-ileyhâ birlikde götürerek el hâlet-i hazihe Çin cânibinde istihdâm olunmakda bulunmuş olan Mehmed Tâhir Efendi'nin pederinin yanında bulunan zevcesiyle kerîmesi pederi mûmâ-ileyhâmın vukû'a vefâtıyla bî-kesî kalarak fakr ü fakriye dûçâr olmuş olduklarından bâhisle efendi-i mûmâ-ileyh tarafından idâre-i zarûrîyelerinin kîfâyet idecek mikdâr mâhiye ta'yîn itdirilmesi istîdâ'sında bulunduklarına binâen ber-vech-i müsted'â mezbûrelere mikdâr-ı kîfâye mâhiye tahsîliyle giriftar oldukları hâl-i ızdırâb ve zarûretten tahlîs olunması seniye-i şefkâtgâri asilânelerinden mütemekkin ve mütemenna idüğü beyân vesîle-i tecdîd-i hulûs ve mevrûtu 'ad olundu.

Fî 19 Z. 1275.

SAYFA:40

HÜKÜM:61

Numara 107

Musûl'da mukîm-i devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli Mösyö Rassam'ın dâima bir takım müşkilât ve harekât-ı nâ-be-câ îfâ itmekde olduğu misillû şirket ve alışveriş eylediği bakkal ve sebze ve etci bir çok kesânın dâhi hizmetinde bulunduğu beyânıyla tesâhib ve tekâlîf-i meşrûlarını îfâ itdirmemekde olduğu ba mazbata ve tahrîrât mâhâllinden çend def'a iş'âr kılınmış olduğuna ve buna nazar-ı bî-kaydı ile bakılmak mümkin olamayacağına binâen vekîl-i mûmâ-ileyhâmın vazîfe-i resmiye-i me'mûriyetinin hâric-i mevâdda müdâhale ve taarruzdan ferâgatla beyne'd-devleteyn der-kâr olan habb ve muvâlâta ve me'mûriyeti vazîfesine tevfiik hareket eylemediği cihetle bu bâbda taraf-ı sefirânelerinden vekîl-i mûmâ-ileyh tarafına tenbîhât-ı kavîyye icrâ olunması zımnında fî 11. R. 75. târihinde taraf-ı sefirânelerine icrâ-yı teblîgât olunmuşdu bu kerre mâhâl-i mezkûrdan tevârid iden mazbata ve tahrîrâtda vekîl-i mûmâ-ileyhâ ıslâh-ı hâl itmekden başka gün-be-gün harekât ve müdâhalat nâ-

becâsını artırmakda olduğu anlaşılmış olduğuna ve bu hâle muttasıf oldukları efkâr-ı hayr-hah-i sefîrâneleri kâil olmayacağı emsâl delâletiyle meczûm bulunduğuna binâen şu hâle ber-nihâyet virilmek üzere nezd-i sefîrânelerinde tensîb kılınacak tedbirin icrâsıyla Bâb-ı ‘Âliye dâhi bildirmeğe himmet-i serî'a sefiranelerinin mâsrufiyyeti me'mûl-ı kavîye idüğü ifâdesine ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 19 Z. 1275

II. 003M Numaralı Düvel-i Ecnebiye Defteri'nin Transkripsiyonu

SAYFA:4

HÜKÜM:1

Numara 1

Trabzonda bulunan İngiltere Devleti fehîmesi konsolosu tarafından ahvâl eyâlete dâir sefârete irsâl olunub mâhremâne olarak Bâb-ı 'Âliye i'tâ' olunmuş olan tahrîrât sûreti mütâlaa olundu. Tahrîrât-ı mezkûrenin hâvî teblîgâtından yol ve mâden mâddeleri ihtârât-ı hayr-hâhiden ibâret olmasıyla ve bu bâbda Devlet-i 'Âliye der-kâr olan ârzûlarına bir takım mevânî' haylûlet etmesiyle şu mâddede İngiltere konsolosunun beyân eylediği teessüf Bâb-ı 'Âliye te'sîriyle müsâvî olabiliyor. Trabzon Valisi paşa hazretleri hakkında olan işârâta gelince müşâr-ı ileyh kulları vüzerâ-yı Devlet-i 'Âliye'den olub fakat ahvâl-i gâile ve devleti metbûasının efkâr (...) vâkıf ve hakîkâten dirâyet-i rü'yet muttasıf ile bir zât olduğundan efkâr-ı atîka sâhibi denilerek eyâletin idâresini o yolda idâre itdiğine dâir vâki olan ta'rîzât-ı hakîkât ve hakkânîyete muvaffık görünemez çünkü müşârün-ileyhâ pek çok yerlerde valilik itmiş olduğu hâlde hakkında böyle bir şikâyet vukû'a gelmemiştir müşârün-ileyhâmın idâresine vukû' bulan ta'rîzât cümlesinden olmak üzere Kurumlu denilen ahâlî hakkında gûyâ ahvâl-i mezhebîyyeden dolayı bir takım muâmelât-ı zulmiye zuhûra geldiği beyân olunmuştur bu mâdde saltanat-ı seniyyenin mültezimi olan usûl-ı fütüvvetkarîye müteâllik bir şey olmasıyla uzunca bahsine lüzûm görünmüştür Kurum denilen nâhiyede ve anın civârında bir takım kimseler asıl Hıristiyan oldukları hâlde ketm-i mezheb iderek Müslimân isminde oldukları ve icrâ-yı şîâr-ı İslâmîyyet eyledikleri hâlde muahharen bunlardan bir takımı kur'a-yı askerîyyenin hîn-i icrâsında mevcûd şu tekâlîfden vâreste olmak mütâlaasıyla ilan-ı İsevîyyet itdiklerinden keyfîyyet mâhâllinden Bâb-ı 'Âliye iş'âr olub bunlar fi'l-asıl Hıristiyan oldukları cihetle ilân-ı mezheb etmelerine hiç bir şey denilmeyüb fakat bir mezhebe bulunmalarıyla tâbî'yet-i Devlet-i 'Âliye'den çıkmayacaklarından ve o cihetle hizmet-i askerîyyeden muâf olamayacaklarından bulundukları mezhebi bilâ-mezâhim icrâ itmek üzere kendülerinin buraya gönderülmesi emîr olunmuşdu bunlar vâsıl olub çünkü donanma-yı hümayûnda Hıristiyan askerleri dâhi bulunarak anların oldukları sefâinde ma'bed-i mâhsusları olduğundan ve Trabzon eyâleti Tersâne-i Âmire

askerliğı dâiresinde bulunduğundan bu neferler donanma-yı şahâneye konulmuşdur bu keyfiyyet-i ilân-ı mezhebden garz-ı asıl olan muâfiyet-i askeriye mâddesine medâr olamadığından bu mâkûleler Hristiyan olduklarını ilân ile beraber âhar bir devletin tâbi'yeti iddiâ'sına kalkışmış iselerde bunu dâhi yürütemediklerinden şimdi hükûmet-i mâhâlliyeye bir takım isnâdât-ı garz ile mes'eleye bir başka renk virmek istedikleri der-kâr olub buna İngiltere devlet-i fehîmesi me'mûrlarından bir zâtın bilâ-tedkîke itimâd göstermesi cây-i te'sîr umûr-ı mezhebîyyeden dolayı Devlet-i 'Âliye yalnız zâbita-i memlekete hâlel gelmeyecek hâlâtın adem-i vukû'na dikkat idüb bunun için zulm ve taadî vukû'nu ber-vechle tecvîz buyurmayacağından eğer iddiâ' olunduğu gibi ba'zı küçük me'mûrlar taraflarından hilâf-ı rıza-yı âlî bir güne hareket vukû' gelmiş olduğu tahkîk itse Devlet-i 'Âliye'nin en büyük davâcı olub mücâsir olanları şiddet-i ahkâm kânûnu ile muâmele ideceği bu mâkûle ahvâlinde göstermiş olduğu emsâl delâletiyle sâbittir.

Fî Gurre-i Muharrem 1276.

SAYFA:5

HÜKÜM:2

Numara 2

Edremid ve Ayvalık kazâları revgân-ı zeyt âşârı mültezimi Mihalaki bâzergânın Ayvacık kazâsına muzâf Papazlık karyesi mütemekkinlerinden ve devlet-i fehîmeleri tebaasından Penayi Roza nâm kimesnenin zimmetinde âşâr bedelinden dolayı bâ-sened ve bâ-i'lâm alacağı olan ellidokuz bin bu kadar gurusun te'diyesinde merkûm taallül ve muhâlefet göstermekde olduğundan meblâğ-i mezkûrun merkûm zimmetinden ahz ve tahsîliyle dâyin-i merkûme i'tâ' itdirilmesi husûsu Fî 10 Muharrem 1275 târihinde bâ-müzekkire taraf-ı asilânelerinden iltimâs kılınmış ise de meblâğ-i mezkûr henüz merkûm zimmetinden tahsîliyle dâyin-i merkûm i'tâ' kılınmamış olduğundan bâzergân-ı merkûm tekrar ârzûhâl takdîmiyle meblâğ-i mezkûrun istihsâlini bu kerre yine istîdâ' itmiş olduğuna ve mebâliğ-i mezbûrenin merkûm zimmetinde işleyüb kalması bâzergân-ı merkûm hakkında gadr ve hasârı müeddî bulunduğu cihetle nezd-i sefirânelerinde rehîn-i tecvîz olmayacağına binâen mebâliğ-i mezkûrenin Kal'a-i Sultaniye'de mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu ma'rifetiyle merkûm zimmetinden serî'an ahz ve tahsîliyle

dâyin-i merkûm i'tâ' ve teslim itdirilmesi bu kerre hükûmet-i mâhâlliye cânibine bâ-tahrîrât-ı iş'âr kılınmış olduğundan taraf-ı sefîrânelerinden dâhi bu bâbda konsolosu mûmâ-ileyhâ bir kît'a tahrîrât-ı müekkede tahrîrine mâhâlline li ecl'il îsâl cânib-i Bâb-ı 'Âliye sür'at-i irsâli husûs-ı himem-i sefîrâneleri der-kâr buyrulmak iltimâsına ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî Gurre-i Muharrem 1276.

SAYFA:6

HÜKÜM:3

Numara 3

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Girit cezîresinde mütemekkin Manoli Mevacu nâm kimesnenin ahâlîyi tahrîk ile isyâna teşvik itmekde olduğu cihetle bundan ferâgat ve hüsn-i harekete sülûk itdirmesi mâhâll-i mezkûrde mukîm devlet-i metbûaları konsolosu cânibinden iltimâsı olunarak konsolosu mûmâ-ileyh tarafından merkûm icrâ-yı tehdîdât edilmesine ise de yine kat'îyyen ıslâh-ı hâl ve hareket itmekden başka gün-be-gün îfâdâtını artırmakta olduğu bu kerre inhâ' ve iş'âr olduğunun beyânıyla bu adamın oralardan teb'îdi ve eğer ikâmet idecek ise hilâf-ı usûl-ı hareketden ictinâb eylemesi emrinin istihsâli için Girit'de bulunan İngiltere Devlet-i fehîmesi konsolosu cânibine tenbîhât-ı serî'a ve ekîde icrâsı husûsuna himem-i sefîrâneleri der-kâr olmak iltimâsına ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 23 Muharrem 1276.

SAYFA:6

HÜKÜM:4

Numara 4

Nevrekoplu Mehmed Beğ ve Hâlid Beğ ve Osman Efendi ve Necib Ağa'nın birer cihet meşrûadan dolayı devlet-i fehîmeleri tebaasından Jack Ubod bâzergân zimmetinde alacaklarının istihsâli zımmında bâzergân-ı mûmâ-ileyh ile bi'd-defaât mâhâllinde olunan muhakemâtta bir kat'î karar virilememiş olduğundan Meclis-i Vâlâ'da komisyon teşkîliyle orada icrâ-yı muhâkemeleriyle bir karar-ı kat'î verilmesi bir müddetden berü istîdâ' eylemekde olduklarından ve ihkâk-ı hak mâddesi ise

mültezim olan mevâddan bulduğundan davâ-yı mezkûreye bir karar-ı kat'î virilmek üzere Meclis-i Vâlâ dâiresinde teşkîl kılınan komisyona bi'z-zât veyâhud tarafımdan bir murahhas vekîl ta'yîn ve izâmıyla muhâkeme olunmasının bâzergân-ı mûmâ-ileyh tarafına tenbiye olunması zımmında bi'd-defaât cânib-i asilânelerine teblîgât icrâ olunmuş ise de bâzergân-ı mûmâ-ileyhâ tenbîhât-ı vikayesi adem-i ısga' ile ne kendüsü ve ne de vekîli gelüb müddeîlerinin iskâtına ibtidâr eylememiş olduğuna ve bu ise mûmâ-ileyhâm haklarında ezher cihet mâzuriyeti müstelzim bulunduğu cihetle bundan böyle bâzergân-ı mûmâ-ileyhâmın muhâkemeye gelmesi için ba'zı esbâb-ı hayriyye ittihâzına istihsâline mecbûriyet görünmüş olduğuna binâen bâzergân-ı mûmâ-ileyhâmın nihâyet bir mâha kadar li-eclü'l-muhâkeme ya bi'z-zât veyâhud tarafından bir vekîli murahhassın ta'yîn ve izâmı ile müddei-i mûmâ-ileyh iskât eylemediği hâlde tebaa-i Devlet-i 'Âliye zimmetlerinde olan matlûbunun (...) vesîle hükûmetce olacak musâlahâtın rû'yet ve tesviyesine bakılmaması husûsuna Meclis-i Vâlâ'da karar virilmiş olduğundan keyfiyyetin bâzergân-ı mûmâ-ileyh tarafına ifâdesiyle tenbîhât-ı muktezîye izbârı için konsolosları tarafına teblîgât-ı lâzîmenin icrâsı iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 23 M. 1276.

SAYFA:7

HÜKÜM:5

Numara 11

Mes'ele-i mündefî evânında devlet-i fehîmeleri Beğlik vapurlarından Astika nâm vapurun Ereğli cânibinden ahz itmiş olduğu ikiyüz seksensekiz kantar vapur kömürün bu def'a bir kıt'a makbuz senedi zuhûr eylemiş ve sened-i mezkûrun bir sûreti manzûr-ı asilâneleri olmak üzere irsâl-i savb-ı sefirâneleri kılınmış olmağla kömür-i mezkûrun beher kantarı sekizbuçuk guruşdan esmânı olan ikibin beşyüz kırk sekiz guruşun iktizâ iden mâhâlden bi't-tahsîl hazîne-i hassa-i Şahâneye i'tâ' ve teslîm itdirilmesi husûsuna mâsruf-i himem-i asilâneleri der-kâr olmak iltimâsıyla işbu müzekkire tahrîr ve tesyîr kılındı.

Fî Selh-i Muharrem 1276.

SAYFA:7

HÜKÜM:6

Numara 12

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Varna'da mukîm Angeli Franko nâm tâcirin Varna ve Balçık iskelelerinden mübâyaa eylemiş olduğu ma'lûmü'l-keyl hıntasının Dersaâdete irsâline Varna gümrük me'mûru Abdullah Efendi tarafından muhâlefet olunmuş olduğundan dolayı dûçâr olduğu yüz altmış üç bin kûsûr gurus ziyânının mûmâ-ileyhâmdan tazmîni iddiâ' ekîde olduğu beyânıyla husûs-ı mezkûrun Dersaâdet'de bi'r-rû'ye ihkâk-ı hakk olunması için müdir-i mûmâ-ileyhâmın veyâhud tarafından bir vekîlinin celb olunması iltimâsına dâir fî 8 Şa'bân 1275 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirâneleri üzerine keyfiyyet hükûmet-i mâhâlliye cânibine iş'âr kılınarak efendi-i mûmâ-ileyh tarafından zâhire gümrüğü baş kâtibi rifatlı Hasib Efendi tevekkül olunmuş olduğu bâ mazbata iş'âr kılınmış olmasıyla emtia gümrük dâiresinde teşkîl olunan komisyonda sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından Mösyö Simsi ve Şehbender Hacı Halil Efendi ve Franko Efendi ve Mösyö Lafonlateyn ve Mösyö İngiliz ile müddeî ve müddeâ-ileyhâmın vekîlleri hâzır oldukları hâlde lâzım gelen evrâk ba'de'l-mütâlaa tâcir-i merkûmun bu bâbda iddiâ'sı vâhi ve haksız olduğu tebeyyün eylemiş olduğunu mutazammın komisyon mezkûrda tanzîm olunan mazbatanın bir sûreti manzûr-ı sefirâneleri olmak üzere leffen irsâl kılınmış olduğunun beyân-ı vesîle ârzû muhabbet ad olundu.

Fî Selh-i Muharrem 1276.

SAYFA:8

HÜKÜM:7

Numara 15

Kangırı kâimmakamı sâbık Mehmed Efendi'nin Bayraklı Panayırı'nda mukaddemâ inşâ iderek devlet-i fehîmeleri tebaasından Gavril Johnson bâzergâna îcâr itmiş olduğu dükkânlardan tahsîl olunub muahharen bâ-emîrnâme-i sâmi mal sandığında tevkîf olunan akçeden ma'lûm'ül-mikdâr noksân zuhûr eylemesinden ve şu îcâra akçesinden başka olarak birlikte bulunan altunlardan meydana bir şey çıkmamasından dolayı bunlarla ticâretinin tazmîni hakkında bâzergân-ı merkûmun iddiâ'sı üzerine mukaddemâ yazılan emîrmame-i sâmi-i mûcebince mâhâllince lâzım

gelenlerin icrâ kılınan istintâk ve muhâkemelerinde keyfiyyet tebeyyün itmiş ise de bunun bir kat daha tedkîki olduğundan kâimmakam-ı sâbık Şâkir Paşa ve Hilmi ve Osman Efendiler ile Arpacı İsmail ve Bölükbaşı İsmail Ağalar ve bâzergân-ı merkûm Dersaâdet'de bulunduklarından bâhisle husûsu mezkûrun bir an akdem tesviyesiyle ihkâk buyrulması iltimâsına dâir fî 21 Zi'l-ka'de 75 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirâneleri Meclis-i Vâlâ'ya havâle kılınmışdı mûmâ-ileyhâm ile müddei-i merkûm muhâkeme cemiyetine celb olunarak sefâret-i mu'tebereleri ikinci tercümânı hâzır olduğu hâlde mûmâ-ileyhâm bi'l-istintâk ol bâbda vukû' bulan ifâdeleri zabt ile zîr-i mûmâ-ileyhâm tahrîr itdirilerek bi'l-muvacehe müddei-i merkûm kırâat olundukda ifâdât-ı meşrûhanın birâzînı redd ve kûsûrunu tasdîk ile merkûm Bölükbaşı İsmail Ağa'nın sözlerini kati'yyen kabûl itmeyeceğini beyân eylemiş ise de mezkûr akçeden zuhûr iden noksâna ve zikr olunan olunan altunların bunlarla beraber olup meydana çıkmadığına dâir medâr-ı hükm olacak bir sürü evrâk irâe ve ibrâzıyla isbât müddeâ idememiş olduğu bu kerre meclis-i mezkûrdan ifâde kılınmış olduğunun beyân ve bu vesîle ile tekrar te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 15 Safer 1276.

SAYFA:8

HÜKÜM:8

Numara 16

Devlet-i fehîmeleri metbûaları tebaasından Espardiyon Lambery nâm tâcirin sâbık Şehremâneti atufetlü Hüseyin Beğ Efendi hazretlerinden iddiâ'sı hakkında protestoyu hâvî i'tâ' itmiş olduğu varakânın gönderildiğine dâir vârid olan takrîr-i sefirâneleri ahz olunarak varakâ-i mezkûre mîr-i müşârun-ileyhâ hazretlerine teblîğ olunmuşdu mîr-i müşârun-ileyhâ tarafından gelen cevâbda hiç bir vakit Şehremâneti tarafından toprak alınub satıldığıнын vukû' olmadığı cihetle tâcir-i merkûmun toprak alınıb satılması husûsu Şehremâneti'ne tahsis kılınarak zarardîde olmasına sebebiyet virildiği iddiâ'sı vâhi ve bi-esâs olduğu beyânı ve davâsının kangî sened ile sâbit olduğu istifsârıyla varakâ-i mezkûre tâcir-i merkûme redd olunmak üzere iâde kılınmış ve mîr-i müşârun-ileyhâmın ifâde-i vak'ası yolunda görünmüş olduğundan mezkûr protesto varakâsı leffen iddiâ' kılınmış olduğu ifâdesine ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı. ***Fî 21 Safer 1276.***

SAYFA:9

HÜKÜM:9

Numara 17

Bursa harîr kozasıyla Ankara tiftiği rüsûmâtının mahreci bulunan iskelelerde nakden te'diyesine dâir i'tâ' kılınan müzekkireye cevâben vârid olan takrîr-i asilânelerinde tüccâr-ı ecnebîyye mâhâlli iskelelerinden tahmîl-i sefîne eyledikleri harîrde doğrudan doğru savb-ı maksûda îsâl idemeyerek evvel emîrde bir takım masârif-i zâide ile ve Der-saadete îsâl itmekde olduğu ve el-yevm mer'iyyü'l-icrâ olan tarîfede harîr rüsûmât-ı kâim olarak i'tâ' olunması ta'yîn olunmuş idiğü yâd ve iş'âr kılınmış olub muâhede-i ticâretin ahkâm-ı sarîhası iktizâsınca Devlet-i 'Âliye eşyâ'-yı ihrâciyenin % 3 ve 9 rüsûmâtını bir eyâlet veya sancâk iskelesine vürûdunda ve oradan hurûcunda âkid hakkı der-kâr olub tüccârın denizi aşurduktan sonra bir iskele ta'yîn iderek orada rüsûmât-ı gümrüğü virmek iddiâ'sına salâhiyetleri olamayacağından ve bu dâhi nısfet-i müslîme sefîneleri iktizâsınca teslîm olunacağından devlet-i fehîmelerine mensûb tüccarın karar-ı sâbık vecîhle rüsûmât-ı mezkûreyi mâhâlli gümrüğünde meskûkât-ı tedâvülenin fiât-ı mukarri'ye-i mer'îyyesi vecîhle nakden îfâ ve te'diyesi husûsunda îka'-yı müşkilât eylememeleri zımmında tenbîhât-ı icâbiyenin icrâsı iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 21 Safer 1276.

SAYFA:9

HÜKÜM:10

Numara 18

Alaiye mütemekkinlerinden Mustafa'nın, devlet-i fehîmeleri tebaasından Kostanto Koçiko nâm tâcirin leylen üç nefer zabtiye ile odasına girerek kendüsünün üçbin yediyüz ve Salkondi nâm tâcirin dörtbin yüzon gurus nakidlerini ahz ve sirkat itdikten başka misâfirlerinden bir kaç kişiyi hâbse göndermiş olduğuna dâir vâki olan teblîgât-ı sefîrâneleri üzerine keyfiyet mâhâllinden isti'lâm kılınmışdı. Bu kerre vârid olub sûretleri gönderilen cevâb ve evrâk-ı melfûfesinde merkûm Mustafa ol vakit Kol me'mûru olub bir gece tâcir-i merkûmun mağazasında beş on kişi tecemmu' ile keyf olarak kumara meşgûl olub ocağa ziyâde odun koymuş olduklarından ocağın

bacasından şiddetlice alev zuhûr eylediğini çarşı bekçisi cânib-i hükûmete ihbâr itmiş olduğuna ve kumar oynatmak dâhi memnu' bulunduğu mebnî ateşi söndürmek ve kumar oynayanları men' itmek üzerine cânib-i hükûmetden merkûm iki nefer zabtiye ile gönderilmiş olmasıyla mağaza-i mezkûre girib merkûmların kumardan men' ile hükûmet konağına göndermiş olduğundan merkûm Kostanto Koçiko merkûm Mustafa'ya husûmet iderek muahharen işbu davâyâ der-miyân idüb bi'd-defaât-i meclisde muhâkeme olunmuş ise de bir şey tebeyyün itmemiş olduğu inhâ' ve iş'âr kılınmış olmasıyla bu bâbda Mustafa'nın töhmeti olmadığı ve hükûmetce vazîfesini îfâ eylemiş olduğu anlaşılmış olduğuna binâen beyân-ı hâle ibtidâr kılındı.

Fî 21 Safer 76.

SAYFA:10

HÜKÜM:11

Numara 21

Mösyö Heyler tarafından ba'zı ifâde ve istîdâ'yı hâvî İngiltere devlet-i fehîmesi Umûr-ı Ecnebîyesi Nezâretine virilüb nezâret-i müşârün-ileyhâmdan taraf-ı asilânelerine bi'l-irsâl savb-ı muhibbîye i'tâ' kılınan mektûb sûreti meâli ma'lûm olarak keyfiyyet Hazîne-i Hassa Nezâret-i celîlesine havâle kılınmışdı bu kere bu bâbda cevâbı hâvî Mâden-i Hümayûn Meclisi'nden i'tâ' kılınan müzekkere leffen seviyy-i sefirânelerine irsâl kılınmış olduğu ifâdesine ibtidâr kılındı. ***Fî 7 Rebîü'l-evvel 1276.***

SAYFA:10-11

HÜKÜM:12

Numara 22

Yunan Devleti tebaasından İstavri ve Dimitri nâm kapudânların Tuna'dan Eflak mâhsulatından olarak sefinelerine bi't-tahmîl Trabzon'a götürerek bir mikdârını dışarıya çıkarub kûsûrunu dâhi resm-i gümrük ve masârif-ı sâiresi tarafından virilmek üzere devlet-i fehîmeleri tebaasından Anderya Forchilani nâm tâcire fûrûhtuyla tâcir-i merkûm dâhi Yunan kumpanya vapurlarına tahmîlen Londra'ya göndermiş olduğu kokorozdan muahharen sefineden dışarıya çıkarılmayub vapura

tahmîl olunmuş olduğundan aktarma olduğu iddiâ'sıyla icâb iden resm-i gümrüğün îfâsında muhâlafet eylemekte ve orada mukîm devlet-i metbûaları konsolosu tarafından dâhi bâzergân-ı merkûmun iddiâ'sı tervîc olunmakda olduğu bu kerre mâhâllinden iş'âr kılınmış olup hâlbuki aktarma tâbiri memâlik-i ecnebîyeden bi'l vürûd karaya çıkarılmayubda ve yed-i âhâra geçmeyerek doğrudan doğru veyâhud diğer sefîneye nâkil ile yine memâlik-i ecnebîyeye giden emvâl hakkında cârî olduğuna ve Eflak mâhsulü olan zehâir ise Devlet-i 'Âliye liman ve iskelelerinden birini nâkil ve tenzîl ile gerek karaya çıkarılsun ve gerek alım ve satım olarak diğer sefîneye aktarma olsun % 5 resm-i gümrük istihsâli nizâmı iktizâsından bulunmuş olduğundan tâcir-i merkûmun bu bâbda iddiâ'sı vâhi ve bi-esâs idüğüne binâen tâcir-i merkûmdan mezkûr kokorozun icâb iden Sisam gümrüğün istihsâliyle gümrük tarafına i'tâ' ve teslîm olunması ve yine taallül eylediği hâlde ol mikdâr emvâlî sektedar olunması husûsları bu kerre hükûmet-i mâhâlliyye cânibine bildirilmiş olduğundan bu bâbda taraf-ı asilânelerine dâhi konsolos-ı mûmâ-ileyhâ vesâyâ ve tenbîhât ekîden ve kavîyyenin iş'ârı husûsuna mâsrufiyyet-i himmet-i asilâneleri iltimâsına ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı müttehâbenin tevsîkine mübâderet kılındı.

Fî 8 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:11-12

HÜKÜM:13

Numara 26

Arabistan gümrükleri mültezimi Ahmed Beğ'in devlet-i fehîmeleri tebaasından Hâleb'de mütemekkin Mösyö Harun Dovic nâm tâcir zimmetinde alacağı olan on dokuz bin gurus ve Mösyö Riga Dimitri Badi zimmetinde bulunan kezâlik altıbin iki yüz kırk sekiz gurus alacağının ve Mısırlıoğlu Hacı Antuvan'ın bir kıt'a kambiyo mücebince devlet-i fehîmeleri tebaasından Mösyö Michael Sula nâm tâcir zimmetinde olan on yedi bin gurus matlûbunun te'diyesinde merkûmlar muhâlefet itmekde bulunmuş ve cânib-i hükûmetden mebâlig-i mezkûrenin merkûmlardan istihsâli mâhâl-i mezkûrde mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosundan iltimâs olunmuş ise de henüz tahsîl kılınmamış olduğundan bâhisle mebâlig-i mezkûrenin merkûmlardan tahsîliyle ta'yîn idecekleri vekîllerine i'tâ' olunması zımmında konsolos-ı mûmâ-ileyhâ iki kıt'a tahrîrât-ı sefirânelerinin istihsâl olunması

bu kerre mûmâ-ileyhâ tarafından istîdâ' olunmuş olduğundan mebâliğ-i mezkûrenin merkûmlar zimmetinde ilişüb kalması mûmâ-ileyhâ hakkında gadrı müstelzim olduğuna ve buna ise hakkânîyet müslime-i sefirâneleri kâil olmadığına binâen mebâliğ-i mezkûrenin serî'an tahsîline himmet olunması ve merkûmların bu bâbda bir diyecekleri olduğu hâlde davâlarının Meclis-i Memlekette rü'yet itdirilmesi tenbîhâtı hâvî konsolosu mûmâ-ileyhâ icâb iden iki kıt'a tahrîrât-ı sefirânelerinin mûmâ-ileyhâya i'tâ' olunması üzere cânib-i nezârete tesiyârı husûsuna mâsrufîyyet-i himmet-i asilâneleri iltimâsına ve bu vesîle ile arz-ı muvâlât-ı muhibbîye mübâderet kılındı.

Fî 26 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:12

HÜKÜM:14

Numara 27

Devlet-i 'Âliye berâtlı Avrupa tüccârından olub bundan akdem-ı izhâr iflâs itmiş olan Petro Dimitri Badi nâm bâzergânın devlet-i fehîmeleri tüccârından dâyinleri tarafından tâcir-i merkûmun muhâsebesinin rü'yetiyle matlûbât-ı vâkı'alarının tahsîli içün sefâret-i muhteremeleri ma'rifetiyle vekîl nasb itmiş oldukları Mösyö Rechildra Dolet nâm tâcir müflis-i merkûmun cânib-i gümrüğe bâ-sened deyni olan doksan dokuz bin iki yüz dört gurusu altı mâh medîd ile te'diye müflis-i merkûmun cânib-i gümrükde olan senedini imza ile taahhüd itmiş ve ale'l-hesâb olarak yetmiş bin ise de i'tâ' eylemiş ise de bakî kalan yetmiş dokuz bin iki yüz dört gurusu peşin akçe ile te'diyeden imtinâ ile sergi i'tâ'sıyla îfâ itmek iddiâ'sına kalkışmış olub beyân-ı hâcet olmadığı üzere bu misillû rûsûmât-ı gümrüğün peşin akçe ile te'diye olunması ticâret muâhede-i iktizâsından bulunmuş olmasıyla tâcir-i merkûmun iddiâ'-yı meşrûhu nâ-be-câ ve vâhi olduğu der-kâr idüğüne ve bu hakkânîyet sefirânelerinin dâhi kâil olmayacağı müsellematdan bulunduğu binâen merkûm Rechildra Dolet tâcirin meblâğ-i mezkûru ve mûceb-i taahhüd ve muâhede peşin akçe ile te'diye olunması husûsunun kendüsüne ekîden tenbiye olunması iltimâsını ve bu vesîle ile te'kîd-i tenbîhât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 26 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA 12-13**HÜKÜM 15****Numara 28**

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Iraklı Pisa nâm tâcirin Bandırma ahâlîsinden Abdülkadir Ağa'dan iştirâ eylediği ma'lûmü'l-mikdâr burçağın mâhâl-i âhâra nakline ağa-yı merkûm mûmânaat eylemiş olduğu cihetle tâcir-i merkûm mutazarrır olmuş ve mukaddem vukû' bulan istîdâ üzerine li-eclü'l-muhâkeme merkûm Dersaadete ihzâr olunmuş idüğünden bâhisle merkûmların icrâ-yı muhâkemelerine dâir vârid olan sefâret-i mu'tebereleri takrîri Meclis-i Ticârete havâle kılınmışdı bu kerre meclis-i mezkûrdan tanzîm olunub birer sûreti manzûr-ı seffîrâneleri olmak üzere leffen irsâl kılınan mazbata ile i'lâm-ı mütâlaasından keyfiyyet-i bi'l-etrâf ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vecîhle merkûmların muhâkemeleri icrâ olunarak tâcir-i merkûmun ağa-yı merkûmdan bir habbe hakk-ı tebeyyün itmeyüb bilâkis ağa-yı merkûmun tâcir-i merkûm zimmetinde mezkûr burçağın esmân ve masârıf-ı nakliyesinden dolayı beşbin beşyüz elli gurus matlûbât tebeyyün iderek mebâliğ-i mezkûrenin tâcir-i merkûmdan tahsîli meclis-i mezkûrdan hükm olunmuş ve ağa-yı merkûm beş mâhdan berü evlâd ve iyâlinden devr ve bu bâbda hayli masârıfa dûçâr olarak ez her cihet mağdûr olmuş olmağla ber-mûceb-i i'lâm meblâğ-i mezkûrenin bir an akdem medyûn-ı merkûm zimmetinde tahsîliyle sâhibine i'tâ' olunmak üzere cânib-i nezârete irsâl olunması husûsunun sefâret-i muhteremeleri kançılıryasına ekîden tevcih ve tenbiye olunması husûsuna himmet-i hâhi-i seffîrâneleri mâsrufiyyet-i olmak iltimâsına ve bu vesîle ile dâhi muhâdenet sahihiye mübâderet kılındı.

Fî 27 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:13**HÜKÜM:16****Numara 29**

Tekfurdağ'da bir hâne mâddesi vesîlesiyle Rum ve Ermeni milletleri beyinde hâsıl olan kıl û kâl tarafından ba'zı kesânın bu yolda ba'zı hareketde bulunmalarından neş'et itmiş olmasıyla iktizâ idenlerden Dersaadete celb olunarak Meclis-i Vâlâ'da muhâkemeleri derdest-i icrâ bulunduğundan ve bu sırada Tekfurdağı mütemekkinlerinden ve Rum milletinden olub tebaa-yı Devlet-i 'Âliye'den olduğu

hâlde mukaddemâ Yunanlılık ve def'a İngiltere himâyeti iddiâ'sında bulunan Şerit oğlu Gavril nâm şahsın dâhi getirilmesi muktezî olduğundan merkûmun derhâl zımmında hükûmet-i mâhâlliye tarafına esir verilmiş olup eğerce merkûmun ecnebîliği musaddık değil ise de madem ki bu dâiye de bulunmuşdur hem muhâkemesi burada icrâ olmasına ve hemde mes'ele-i tâbi'yeti dâhi burada görülmek üzere merkûmun buraya ızrârına mümânaat olunmamak için keyfiyyetin savb-ı asilânelerine ihtârı zâten der-kâr olan muhavenet-i sahihanın bu yolda dâhi ibrâzına vesîle-i senâsı ikâz olunmuşdur.

Fî 27 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:13

HÜKÜM 17

Numara 30

Sefâret-i muhteremelerinin ba'zı me'mûrları tarafından memâlik-i ecnebîyyeden celb ile yine memâlik-i ecnebîyyeye götürecekleri eşyâ'nın ba'zı düvel-i ecnebîyye nezdinde bulunan devlet-i fehîmeleri süferâ ve konsoloslarına gönderileceği beyânıyla icâb iden % 3 âmediye resmi alınmaması taleb olunmakda olup beyâna hâcet olmadığı üzere düvel-i müttehâba nezdlerinde ve derûn-ı memâliklerinde mukîm düvel-i ecnebîyye süferâ ve konsoloslarının nefisleri için memâlik-i ecnebîyyeden götördükleri eşyâ'dan bir hadd-ı muâyene kadar gümrük alınmaması usûl-ı düveliyyeden olduğu cihetle saltanat-ı seniyye dâhi işbu usûlün tamâmı icrâsında hiç bir vakit dirîğ himmet buyurmayub fakat bu misillû memâlik-i ecnebîyyeden gelüb diğer devlet-i ecnebîyye nezdinde bulunan süferâ ve konsoloslara gönderilecek eşyâ'nın hîn-i naklinde memâlikine uğradığı devletler tarafından eşyâ'-yı merkûme müstesnâ tutulmayub emvâl-i tüccâriye hakkında olunan muâmele aynıyla icrâ olunmakda olduğundan Devlet-i 'Âliye dâhi bu kâideye muhâfaza ve icrâ itmeğe mecbûr olduğundan me'mûriyet-i mûmâ-ileyhâmın bu bâbda olan iltimâslarını icrâ idememekde mağdûr olduğunun maa-teessüf beyâna ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyyeye mübâderet kılındı.

Fî 28. Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:14

HÜKÜM:18

Numara 31

Devlet-i fehîmeleri tebaasından George Edlot nâm kapudânın râkib olduğu Romanish Edkandiyan nâm sefine derûnunda kırk elli aded sagîr varil barut olduğu bu kerre istihbâr kılınmış olub kapudân-ı merkûmun zikr olunan barutu memâlik-i mâhrûse sevâhilinden bir mâhâl-i nâzike ihrâc iderek bir uygunsuzluk zuhûruna sebebiyet vermesi melhûz bulunduğu gibi bunun fûrûhtu dâhi memnu' olduğu cihetle devlet-i fehîme-i metbûalarının saltanat-ı seniyye hakkında der-kâr olan efkâr-ı hayr-hâhisi iktizâsınca Memâlik-i Mâhrûse-i Şahânenin âsâyış veistirâhat-ı umûmiyesine dokunması melhûz bulunan her bir mevâdın men' ve def' husûsuna dirîğ himmet-i olunmayacağı emsâli delâletiyle meczûm olmağla mezkûr barutun fiât-ı mukarrere ile ahziyle esmânı i'tâ' olunarak Baruthâne-i 'Âmire'ye teslim olunması husûsunda muvâfakat-ı sefirânelerinin iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 5 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:14

HÜKÜM:19

Numara 34

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Bredon ve şürekâsının emr eylediği eşyâdan dolayı cânib-i gümrüğe bâ-sened gayr-i ez bâ-sened deyni olan elli bin otuz iki buçuk guruş îfâ itmeksizin ilan-ı iflâs itmiş ve mesâlih-i vâkı'alarının sefâret mu'tebereleri tarafından rü'yet olunmakda bulunmuş idiğü istihbâr kılınmış ve meblâğ-i mezkûre emvâl-i mîrîyeden olduğundan düyûn-ı sâireden evvel tesviye olunması usûl-ı mer'îyye iktizâsından bulunmuş olduğundan meblâğ-i mezkûrun merkûmların emvâl-i mevcûdesi esmânından istihsâliyle cânib-i gümrüğe i'tâ' ve teslim itdirilmesi Fî 18 Şevval 73 târihiyle bâ-müzekkire iltimâsı kılınmış ise de henüz meblâğ-i mezkûre i'tâ' ve teslim olunmamış olduğu gümrük emânet-i behiyyesi cânibinden bu kerre iş'âr kılınmış olduğuna ve emvâl-i mîrîyenin böyle uzun uzadı ötekinin berûkinin zimmetinde eyleşüb kalması nezd-i sefirânelerinde dâhi rehîn-i tecvîz olmayacağına binâen merkûmların muahheren tebeyyün itmiş olan iki bin on sekiz guruş

zimmetiyle târih-i müzekkire-i mezkûreden itibâren maa-güzeşte ma'rûz-zikr elli bin otuz iki buçuk guruşun cânib-i gümrüğe i'tâ'sı husûsuna masrûfiyyet-i himmet-i asilâneleri iltimâsına mübâderet.

Fî 6 Rebiü'l-evvel 1276.

SAYFA:15

HÜKÜM:20

Numara 37

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den mütevefât Zobıca nâm hâtûn sakız ağacında kâin mutasarrıf olduğu arsayı devlet-i fehîmeleri tebaasından Lamiraky'nin tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den olan zevcesi Atlanbice uhdesine def'an istiklâl ile istikrâz itmiş olduğu iki yüz bin guruşu muahheren müteveffâ mezbûrenin veresei tarafından te'diye olunarak istiklâl-i fekk itdirilmiş oldukları hâlde merkûm arsa-i mezkûreye müdâhale ile üzerine ebniye inşâsına kalkışmış olduğundan men' verese-i merkûme tarafından bâ-ârzûhâl istîdâ' olunmuş olduğu üzerine merkûmlar Meclis-i Vâlâ'ya celb ile yedlerinde bulunan senedât muâyene ve tedkîk olundukda istîdâ' ve ifâde-i vâkı'aları sened üzerine mebnî bulunduğu tahkîk itmiş olduğuna ve senedât-ı merkûmenin harcı dâhi sened ile olabileceğine mebnî tarafeynin Meclis-i Vâlâ'da muhâkemesiyle mezbûr Atlanbice senedât-ı mezkûreye cerh idecek sened ibrâz eylemesi iktizâ ideceğinden merkûm Lamiraky'nin sefâret-i muterebeleri tercümânlarından birisine terfîkan li-eclü'l-muhâkeme meclis-i mezkûre cânibine serî'an ve îsâl olunması husûsuna himmet-i sefîrâneleri iltimâsına ve bu vesîle.

Fî 13 Rebiü'l-âhir 1276.

SAYFA:15

HÜKÜM:21

Numara 38

Tekfurdağı mütemekkinlerinden devlet-i fehîmeleri tebaasından ba'zı eşhâsın müteâllikâtları uhdesinde bulunan emlâk ve arâzînin çend seneden berü icâb iden virgüsünü i'tâ' itmekde oldukları misillü yine tebaa-i merkûmeden ticâret-i dâhiliye ile me'lûf olanlar ve husûsen ekmekçilik idenler nizâmat-ı belediyeye asıl itbâ eylemekde olduklarından zikr olunan emlâk ve arâzînin icâb iden virgüsünün

istihsâliyle devlet-i fehimesi tebaasından ticâret-i dâhiliye ile meşgûl olmaların nizâmat-ı belediyeye itbâ' itdirilmesi hükûmet-i belediye tarafından orada bulunan konsolos vekîli tarafına ifâde ve iş'âr olunmuş isede vekîl-i mûmâ-ileyh tarafından hükûmetin ifâdât-ı vâkı'asına havâle-i sem' itibâr kılınmamış olduğu bu kerre mâhâllinden inhâ' ve iş'âr kılınmıştır eşhâs-ı merkûmenin hareket-i meşrûhâları 'uhûd-ı mer'îyyenin hilâfında olduğu cihetle vekîl-i mûmâ-ileyh tarafından men' ü zecr ile ahkâm-ı adlîyenin icrâsı lâzımeden iken aksî hâlinde bulunması nezd-i sefirânelerinde dâhi rehîn-i cevâz olmayacağı (...) delâletiyle meczûm bulunduğuna binâen zikr olunan virgünün istihsâliyle ticâret-i dâhiliye meşgûl olan devlet-i fehîmeleri tebaasının dâhi nizâmat-ı belediyeye itbâ' itdirilmesi zımında vekîl-i mûmâ-ileyh tarafına vesâyâ-ı müesserenin izbârı iltimâsına ve bu vesîle ile arz ve muvâlât-ı sahîhe mübâderet kılındı.

Fî 14 Rebiü'l-âhir 1276.

SAYFA:16

HÜKÜM:22

Numara 39

Tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den Tekfurdağı sâkinlerinden Mehmed nâm kimesnenin pederi Türkmanlı müteveffî Osman tarafından devlet-i fehîmeleri bi't-tâbi' iddiâ'sında bulunan Sanye nâm bâzergân familyasına fûrûht olunan ma'lûmü'l-mikdâr arâzînin esmânından bir kıt'a senet mücebince alacağı olan sekiz yüz guruşu familyan-ı mezkûr arâzî-i merkûme cânib-i vakfından iştirâ itmiş oldukları iddiâ'sıyla te'diyeden istinkâf itmekde olduklarından ve yine tebaa-i merkûmeden ekmekçi İstora Bartala bir mâhlül tarlayı kendüsünün olduğunu ve bin beş yüz guruşa icâr ideceği beyânıyla dolandırmış olduğu bin beş yüz guruşun te'diyesinde mûmânaat eylemekde bulunduğundan mebâliğ-i mezkûrenin ahz ve tahsîli zımında bi'd-def'at emr-i irâde bulunan devlet-i fehîmeleri konsolos vekîline icrâ-yı teblîgât olunmuş ise de henüz tahsîl kılınmamış olduğu bu kerre bâ-muhâfaza mâhâllinden iş'âr olduğuna ve böyle ızrâr-ı nas müeddî olan keyfîyyete şetm-i hakâretgâri sefirâneleri dâhi kâil olmayacağı binâen mebâliğ-i mezkûrenin merkûman zimmetlerinden tahsîliyle dâyinân-ı merkûmâna verilmesi husûsunun vekîl-i mûmâ-ileyh tarafına emr ve iş'ârı iltimâsına ibtidâr kılındı. ***Fî 14. Rebiü'l-âhir 1276.***

SAYFA:16

HÜKÜM:23

Numara 40

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Petronoski'nin Dolmabağçe'de kâin dükkânlarının zabtiyye müşiri devletlü paşa hazretleri tarafından kapatırılarak mutazarrır olduğundan bâhisle protestoyu mutazammın i'tâ' itmiş olduğu varakânın leffen gönderildiğine dâir vârid olan takrîr-i sefirâneleri mezkûr varakâ ile bâ-tezkîre müşârun-ileyhâ irsâl kılınmışdı bu kerre gelen cevâbda mezkûr dükkânların kapadılması kendü rey-i mâhsusuyla olmayub ebniye-i mezkûrenin tarla üzerine mugâyir-i nizâm tesisi olunması ve derûnunda bir takım serseri beytûtet iderek envâ'-i uygunsuzluklar vukû'a gelmesi ve yaptırmış olduğu dükkânda dâima alev ateş eksik olmadığından ittîsâlinde bulunan gazhâneye mazarrât-ı külliye îrâs ideceği melhûz bulunduğu cihetlerle nizâmen ve kânûnen kapatdırılmış ve bu husûs için Bâb-ı Zabtiyye'de bir komisyon teşkîliyle kılınarak sefâret-i muhteremeleri tercümânlarından Mösyö Simons hâzır olduğu hâlde iktizâsı derdest tesviye bulunmuş olmasıyla merkûmun bu bâbda protestoya hak ve salâhiyeti olmadığı beyânıyla mezkûr protesto varakının merkûme reddi zımnında îade kılındığı iş'âr olunmuş idiğüne ve işârât vâkı'a nefsü'l-emre muvaffak bulunduğuna mebnî varakâ-ı mezkûre leffen îade kılınmışdır ki beyâna ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 14. Rebiü'l-âhir 1276.

SAYFA:16

HÜKÜM:24

Numara 41

Mahrec iskelesinden Dersaâdete gelir iken gark ve şikest olan sefîne derûnunda bulunan Nogay muhacirlerinden dörtyüz elli nefer eşhâsdan yüz yetmiş nefer zükûr ve inâs telef olarak kûsûru helahak? olub Dersaâdete gelmiş olmağla onların vâki olan ifâde ve irâelerine nazaran sefîne-i merkûmenin gark olmasına kapudânı bulunan devlet-i fehîmeleri tebaasından Beransimo'nun ba'zı güne tedbirsizliği sebep virmiş olduğu misillû sefîne-i mezkûrenin pişgâhında gark olduğu savb-ı (...) vârid olan mazbatası meâlinden müsteban olduğu üzere sefînenin hîn-i

garkında kapudân-ı merkûm filika ile kendü eşyâ'sını sâhile çıkararak eşhâsı merkûmenin tahlîfine asla takayyüd itmemiş olduğundan merkûmun Meclis-i Bahrîye'de istintakıyla hakîkât-ı hâlin meydana çıkarılması iktizâ-yı hâl ve hakkânîyetden bulunduğu mebnî merkûmun icrâ-yı istintâkı zımında sefâret-i mu'tebereleri tercümânlarından birini terfîkan meclis-i mezkûr cânibine irsâli husûsuna hükûmetine mâsrufiyyet-i himmet-i asilânelerinin inhâ'sıyla tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet klındı.

Fî 17. Rebiü'l-âhir 276.

SAYFA:17

HÜKÜM:25

Numara 42

Tekfurdağda bir hâne mâddesi vesîlesiyle Rum ve Ermeni milletleri miyânında hâsıl olan kıl û kâldan dolayı Dersaâdete celb olunarak Meclis-i Vâlâ'da muhâkeme olunacak eşhâs ile mâhâll-i mezkûr mütemekkinlerinden ve tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den olduğu hâlde mukaddemâ Yunani'nin bu aralık devlet-i fehîmeleri tâbi'yeti iddiâ'sında bulunan Şeritoğlu Gavril nâm şahsın dâhi getirilmesi muktezî olmasıyla ve merkûmun ecnebîliği musaddık olmamağla burada hem muhâkemesi icrâ olunmak ve hemde mes'ele-i tâbi'yeti tedkîk kılınmak üzere Dersaâdete irsâli için hükûmet-i mâhâlliyeye emr virilmiş olduğundan merkûm bu tarafa izâmına mümânaat olunmaması fî 27 Rebiü'l-evvel 76 târihiyle taraf-ı asilânelerinden bâ müzekkere iltimâs olunmuş idi bu kerre mâhâllinden gelen cevâbda burada mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli merkûmun Dersaâdete irsâline dâir henüz cânib-i sefâretten (...) (...) olduğu beyânıyla bu tarafa gönderilmesine muvafakat eylememiş olduğu iş'âr kılınmış ve zikr olunan kıl û kâldan def'i zımında merkûmun bu tarafa götürülmesi rütbe-i vücûbeyeye bulunmuş olmasıyla iltimâs-ı sabk vechile merkûmun Dersaâdete izâm olunması zımında vekîl-i mûmâ-ileyh tarafına tenbîhât-ı ekîdesi mutazammın bir kıt'a mektûbun tahrîriyle mâhâll-i mezkûrun üzere serî'an savb-ı mâhâlliyeye irsâli ve bu vesîle ile.

Fî 19 Rebiü'l-âhir 1276.

SAYFA:17

HÜKÜM:26

Numara 43

Trablusgarb eyâletinde kâin Gadamış kazâsında mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli Mösyö Cariman (...) esnâ-yı avdetinde tûfengini kazâ-i ateş alarak kurşunu uşağı Mevlüd nâm mütemekkinine isâbetle cerh iderek çend gün mürûrunda cerh-i mezkûrden müteessiren merkûm vefât itmiş olduğundan müteveffâ-yı merkûmun veresesi vekîli mûmâ-ileyh ile beş yüz gazi altun diyete sulh oldukları bu kerre meclisinden bâ-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınması ve vekîl-i mûmâ-ileyhâmın vireceği akçeden mukâbili olarak müteveffâ-yı merkûmun veresenin rıza üzerine kararlaştırılmış olduğundan buna bir diyecek olmayub fakat diyet husûsu hakdan şahısdan olmadığı cihetle i'lâm-ı şer'i ile hükm olunmak usûl-ı kânûn iktizâsından olmasıyla sulh-ı mezkûrun i'lâm-ı şer'iyeye rabt olunması zımında vekîl-i mûmâ-ileyhâmın bir kere murâfaa-yı şer'iyede bulunması lâzım geleceği Meclis-i Vâlâ tarafından ifâde kılınmış olduğuna binâen ber-vech-i muhârrer sulh-ı mezkûrun i'lâm-ı şer'iyeye rabtı için vekîl-i mûmâ-ileyhâmın murâfaa-i şer'iyeye azîmet eylemesi husûsunun Trablusgarb'da mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu tarafından iş'arı iltimâs olunması bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 27 Rebiü'l-âhir 276.

SAYFA:18

HÜKÜM:27

Numara 47

Tekfurdağı mütemekkinlerinden olub devlet-i fehîmeleri mâhmiyeti iddiâ'sında bulunan ekmekçiler meclisce virilan narhdan on dirhem aşağı ekmek tabh ve fûrûht itmekde olduklarından sâir ekmekçiler dâhi merkûmları ser-rişte iderek narha itbâ' itmemekde oldukları bu kerre mâhâllinden iş'âr kılınmış olduğuna ve bu ise umûmen ahâlî hakkında mazarrâtı müstelzim bulunduğu cihetle nezd-i hayr-hâhi sefirânelerinde rehîn-i tecvîz olmayacağı müsellematdan bulunduğu binâen merkûmların hükûmetden virilan narha tamâmıyla itbâ' itdirilmesi husûsunun orada mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli ekîden tenbiye ve tavsiye buyrulması

ahass-ı milleti hulûs idüğü ifâdesiyle te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.*Fî 7 Cemaziye'l-evvel 1276.*

SAYFA:18

HÜKÜM 28

Numara 48

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Nikola Panderpayo nâm kimesnenin Maârif-i Umûmiye Nezâret-i behiyesinden bir güne izn-i ruhsât almaksızın Beyoğlu'nda Tekye civârında bir matbaa küşad itmiş idüğü nezâret-i müşârun-ileyhâ cânibinden iş'âr olduğuna ve merkûmun bu vechile hükûmeti tanımayarak hûd-be-hûd matbaa küşad eylemesi mugâyir-i nizâm olduğundan başka zâten bu ruhsâtı almağa şâyân görünmediğine binâen açtığı matbaa hemen şimdiden kapadılması için altıncı dâire tarafına emr virilmiş olmağla muktezî-yi hakkânîyetgari sefirâneleri üzere matbaa-i mezkûrenin ber-vech-i muhârrer serî'an kapadılması husûsuna muavenet mazbatanın icrâsı için icâb idenlere tenbîhât-ı ekîde icrâsına masrûfiyyet-i himmet-i asilâneleri (...) ihtirâmât-ı fâikanın ve kamîlenin tekrîr-i te'minât-ı ve tamâmına vesîle ittihâz olundu.

Fî 21 Cemaziye'l-evvel 276.

SAYFA:18

HÜKÜM:29

Numara 49

Geçende Yanya'dan Selanik'e gelmede iken urulmuş olan postanın zayi'at sırâsında Cezâir-i Seb'a ahâlîsinden Sivar Abraham Calaniyos nâm kimesnenin zayi' olmuş olan iki bin riyalin tesviye itdirilmesine dâir vâki olan teblîgât-ı sefirâneleri üzerine keyfiyyet Mâliye Nezâret-i celîlesiyle posta emânetinden istifsâr olunmuşdu bu kerre vârid olan cevâbda gasb olunan mezkûr postanın ihrâc itdirilan kuyûdatdan anlaşıldığına göre istîdâ' olunduğu vechile o isimde ve o cins akçede gâret olunmuş şey olmadığından ve bu bâbda posta müdiri tarafından virilmesi lâzım gelen sened dâhi meydanda bulunmadığına binâen husûs-ı müsted'a kaydıyla ve sened ile sâbit olmadıkca bu bâbda tazmîn hükmüne olduğu iş'âr kılınmış olmağla beyân-ı hâle mübâderet kılındı.*Fî 21 Cemaziye'l-evvel 276.*

SAYFA:19

HÜKÜM:30

Numara 51

Devlet-i fehîmeleri tüccâr sefâretinden olup Dersaâdete âmed ü şüd iden sefâin kapudânları fenar rüsûmâtının ahz ve istîfâsı hakkında mukarrer olup cümle düvel-i müttehabe sefâin kapudânları tarafından riâyât olunmakda olan usûle adem-i riâyâtla sefâret-i muhteremleri kançılaryası tarafından virilan ilm ü haber-mûcebince fenar resmi virmekde ve mezkûr ilm ü haberlerde bazen sehv ve iştibâh vukû'bulmakda olduğu bu kerre taraflarına kapudândan iş'âr kılınmış olduğuna ve bu ise usûl-ı mezkûrun ihlâliyle hazîne-i celîleye hasâr îrâsını müstelzim olduğu cihetle nezd-i asilânelerinde dâhi rehîn tecvîz ve kabûl olunur mevâddan olmadığına binâen ba'demâ bi'l-cümle düvel-i müttehabe tüccâr sefâin kapudânları misillû devlet-i fehîmeleri tüccâr sefâin kapudânları dâhi yedlerinde bulunan sened (...) rüsûmât odasına irâesiyle fenar rüsûmâtını îfâ ve te'diye itdirilmesinin icâb idenlere ekîden ve kaviyyen tavsiye ve tenbiye kılınması husûsu nısfet-i müselleme sefiranlerinden hâsseten mültemis idüğü ifâdesi tecvîz-i husûsu ve mübâderet 'ad olundu.

Fî 21 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:19

HÜKÜM:31

Numara 53

Tüccâr sefâininde hamûlesini ihrâc ve tahliye eylemek üzere Cisir-i Cedîde'den içerü girmekde olan sefâinin tezkîrelerine işaret kılınan müddet-i ikâmetleri münkaziyye oldukdan sonra dışarı çıkmayub ikâmet itmekde olduklarından cisrin beyninde bu kâbilden pek çok sefîne bulunarak limanı dâima gâilelik itmekde ve aralıkda ihlâl-i âsâyış müeddî hâlin zuhûruna dâhi (...) olmakda bulunduklarından cisrin beynine ber-vech-i muhârrer duhûl idecek sefâinin tezkîrelerine işârât olunan müddetden ziyâde kalan olur ise bu mâkûle sefâinden beher gün için onar gurus resim istihsâline mukaddemce Tersâne-i Âmire tarafından karar virilmiş ve buna bi'l-cümle düvel-i müttehabe sefâret kançılaryaları taraflarından muvafakkat olunarak ol vecîhle icâb-ı icrâ olunmakda bulunmuş ise de bu bâbda taraf-ı sefâretlerinde kendüsüne teblîgât-ı resmiye icrâ kılındığı beyânıyla

sefâret-i muhteremeleri kançılaryası henüz muvaffakat sûreti göstermemiş olduğuna ve usûl-i mezkûr muharrer zikr olunan sefînelerden vukû'bulmakda olan uygunsuzluğun önü alınmak (...) olduğundan nezd-i sefirânelerinde dâhi rehîn-i takrîr olacağı der-kâr bulunmadığına binâen devlet-i fehîmelerine mensûb olub zikr olunan cisrin beynine duhûl idecek sefâin-i tüccariyenin tezkîrelerin işaret kılınacak müddetden ziyâde kaldıkları hâlde kendülerinden ber-vech-i meşrûh beher gün için onar guruh resim ahz ve tahsîl kılınması husûsunun kançılaryaları cânibine tenbiye ve tavsiye buyrulması iltimâsıyla tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fi 21 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:20

HÜKÜM:32

Numara 54

Avusturya Devleti'nin Fîlibe'de mukîm konsolosunun bakıcısı Sâlih'in kâtili olub fi'l-asl tebaa-i Devlet-i 'Âliye'den ve Fîlibe ahâlîsinden olduğu hâlde devlet-i fehîmeleri tâbi'yeti iddiâ'sında bulunmuş olan Kasab oğlu Yorgi veledi Todorizaka nâm kimesnenin mâhâllinde icrâ olunan muhâkemesinde devlet-i fehîmeleri me'mûru bulunmamış olduğundan bâhisle merkûmun istintâk ve muhâkemesine dâir olan evrâk ile Dersaadete celb itmemesini mutazammın vârid olan takrîr-i asilâneleri üzerine keyfiyyet bâ-tahrîrât sâye-i mâhâllinden isti'lâm kılınmışdı bu kerre cevâben tevârüd idüb manzûr-ı sefirâneleri olmak üzere sûreti leffen irsâl olunan bir kıt'a tahrîrât mütâlaasından ma'lûmu'l- asilâneleri olacağı vecîhle müteveffâ-yı merkûmun veresi tarafından olunan davâ üzerine kâtil-i merkûm devlet-i fehîmeleri mâhmiyeti iddiâ'sında bulunduğu ve devlet-i metbûalarının mâhâl-i mezkûrda müstakil me'mûru olmadığı cihetle devlet-i fehîmelerinin orada çend neferden ibâret olan tebaasının husûsat-ı vak'alarını rü'yet itmekde olan zâtı devlet konsolos vekîlinin tercümânı ile kâtib hâzır oldukları hâlde kâtil merkûmun istintâk ve muhâkemesi icrâ kılınarak merkûmun sûret-i istintâk ve muhâkemesine dâir mâhâllinden vârid olan evrâk üzerine göndermesinin iki sene müddetce ilka' olunması Meclis-i Vâlâ kararı mücebine bâ-tahrîrât-ı sâmiye mâhâlline iş'âr kılınmış olduğundan ve merkûm bi'l-fart ecnebî bulunmak lâzım gelse bile usûl-ı mer'îye tamâmiyle icrâ kılınmış idüğüne

binâen keyfiyyetin savb-ı sefirâneleri beyânıyla ihtirâmât-ı fâikamın tekrîr-i te'minâta mübâderet kılındı.

Fî 21 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:20

HÜKÜM:33

Numara 55

Antalya'da mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli devlet-i metbûaları mâhmiyeti iddiâ'sında olub mâhâl-i mezkûrde esnâflık ile me'lûf olan eşhâsın esnâf tezkeresi almalarına mümânaat eylemekde olduğu misillû bunlardan Françiko nâm kimesnenin tabh ile ahâlîye fûrûht itmekde olduğu ekmeğin hükûmet ve meclis ma'rifetiyle virilan narhdan kıyyede elli dirhem noksân ve hemde sikkece bozuk olduğu cihetle vekîl-i mûmâ-ileyh hâzır olduğu hâlde merkûm meclise celbiyle lede'l-muhâkeme bu bâbda töhmet-i vâkı'ası tebeyyün eylemiş olmasıyla merkûmun cezâ kânûnnâme-i hümayûnun ikiyüz altmışüçüncü mâddesi mücebince üç gün hâbis ile onbeş beşlik cezâ-yı nakdi tahsîline hüküm olunmuş ise de vekîl-i mûmâ-ileyhâ merkûmun konsoloshânede üç gün hâbis olmasına izhâr-ı muvaffakatla kânûnnâme ahkâmınca tahsîl lâzım gelen cezâ-i nakdiyenin tahsîlinden istinkâf itmiş olduğu bu kerre mâhâllinden bâ-tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmışdı nezd-i sefirânelerinden müstagni tasrif olunduğu üzere memâlik-i mâhrûse-i Şahânede ticâret-i dâhiliye ile me'lûf bulunan tebaa-i ecnebîyenin nizâmât-ı belediyeye itbâ' eylemeleri ahd-ı mevcûde ahkâmı iktizâsından bulunduğu cihetle vekîl-i mûmâ-ileyhâmın bu bâbda vâki olan istinkâfı hakka makrun olmadığı (...) olmağla mûmâ-ileyhâmın iddiâ'-yı mezkûrden ferâgâtla eşhâs-ı merkûmeye esnâflık tezkeresinin i'tâ'sına muvaffakat eşhâs-ı merkûmun hakkında hüküm olunan cezânın icrâsına mübâderet zımmında tarafına icrâ-yı tenbîhât eylemeleri iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 21 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:20

HÜKÜM:34

Numara 56

Devlet-i fehîmeleri tebaasından olub Meclis-i Vâlâ'da muhâkemeleri icâb idenlerin hin-i muhâkemelerinde sefâret-i muhteremeleri tarafından bir me'mûrun hâzır bulunmasına nizâmen bir mani olub olmadığının beyân-ı iltimâsına dâir vârid olan takrîr-i sefirânelerinin ahziyle kesb-i fahr olundu saltanat-ı seniyyenin ahd-i mevcûde ahkâmından tamâmı icrâsı mültezimi olduğu cihetle doğrudan doğruya devlet-i fehîmeleri tebaasına müteâllik olub hin-i tesviyesinde öyle bir me'mûrun hâzır bulunması ahdin icâb itdirildiği davânın rü'yetinde sefâret-i mu'tebereleri me'mûriyetinin hâzır bulundurulabilmesinde her bir muhâkeme ve meclisde tereddüd zuhûra getürmeyüb fakat doğrudan doğru devlet-i fehîmeleri tebaasına müteâllik olmayub veyâhud Devlet-i 'Âliye'nin nizâmat-ı mâhsusası mücebince emlâk ve iltizâm mâddesi gibi şeylere tebaa-i Devlet-i 'Âliye sıfâtıyla girmiş olan ecnebî tebaasına müteâllik bulunmayub tesviyesinde ahden sefâret me'mûrunun huzûru icâb itmeyen muhâkematda cânib-i sefâretten me'mûr bulunmasına lüzûm görünmediğine izah-ı hâl ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 23 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:21

HÜKÜM:35

Numara 60

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Tokat'da bulunan bir papasın ikâmet itmekde olduğu hâne ba'zı kesân tarafından ihrâk olunarak eşyâsı kamîlen yanmış olduğundan bâhisle buna mütecasir olanların te'dîbiyle zayi' olan eşyâ'nın tazmîn itdirilmesi iltimâsına dâir vârid olan takrîr-i sefiranleri üzerine keyfiyyet hükûmet-i mâhâlliye cânibine iş'âr kılınmışdı bu kerre cevâben vârid olub bir sûreti manzûr-ı asilâneleri olmak üzerine leffen irsâl kılınan mazbata mütâlaasından keyfiyyet bi'l-etraf ma'lûm-ı sefirâneleri olacağı vecîhle hâne-i mezkûr rivâyet olunduğu üzere kasten ihrak olunmayub kazâen zuhûr itmiş olduğu icrâ kılınan tahkikatdan tebeyyün itmiş ve bununla beraber kimlerden zan ve şübhesi olduğu merkûmdan suâl olunmuş ise de sefâret tarafından me'mûr gelmedikçe beyân-ı efkâr itmeyeceği ifâde eylemiş

olmağla beyân-ı hâl ve bu vesîle ile ihtirâmât-ı fâikamın tecdîd-i te'minâtına mübâderet kılındı.

Fî 27 Cemaziye'l-evvel 1276.

SAYFA:22-23

HÜKÜM:36

Numara 65

Musûl valisi esbak müteveffî Mehmed Paşa veresesinin Musûl'da mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu Mister Rassam zimmetinde alacakları olan bin beş yüz kiseyi mûmâ-ileyhâm üç taksît ile te'diye itmesine sefâret-i mu'tebereleri tarafından karar verilmiş ve iki taksîti mûmâ-ileyhâ tarafından îfâ olunmuş ise de üçüncü taksîti olan beş yüz şu kadar kisenin vakt-i hulûl iderek henüz te'diye olunmamış olduğundan bâhisle istihsâli husûsu bu kerre verese-yi mûmâ-ileyhâm tarafından istîdâ' olunmuş olduğuna ve mebâliğ-i mezkûre müddet-i medîdeden berü mûmâ-ileyh zimmetinde ilişüb kalmış olmasıyla şimdi dâhi te'diye olunmamış verese-i mûmâ-ileyhâm hakkında aşuru kadar ve mazarrâtı istilzâm eyleyeceğine ve buna nısfet ve hakkânîyet-i sefirânelerinin kâil olmayacağı der-kâr bulunduğu ve bu def'a verese-i merkûme beyinde bu akçe için muhâlefet zuhûr iderek mebâliğ-i merkûmenin kendüsüne verilmeyüb cânib-i Bâb-ı 'Âliye teslim kılınması lâzım geldiğine binâen mezkûrenin mûmâ-ileyhâ tarafına serî'an tahsîliyle cânib-i Bâb-ı 'Âliye irsâl olunması husûsuna himem-i sefirâneleri der-kâr buyrulması iltimâsına ibtidâr kılındı.

Fî 7 Receb 276.

SAYFA:23

HÜKÜM:37

Numara 67

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Petronoski nâm kimesnenin zevcesi Nevoski Dolmabağcede kâin gaz fabrikası arsasına ilâve olunmuş olan tarlanın reddiyle (...) olunan dükkânların dâhi küşad itdirilmesi iltimâsına dâir vârid olan takrîr-i sefirâneleri üzerine keyfiyyet-i taraf-ı seraskerîye havâle olunmuşdu Tophâne-i Âmire Meclisi'nde sefâret-i muhteremeleri tercümânı Mösyö Simons ile merkûm

Petronoski hâzır oldukları hâlde keyfiyyet yeniden işbu tarlada mukâvele-i merkûmun tasarrufunda olub mezkûr gazhâneye muttasıl on üç bin yüz kırk arşun sathında bulunan arsa ile mezkûr arsanın üst tarafında cadde üzerinde bulunan üç bin iki yüz yirmi bir zîrâdan ibâret olan iki kıt'a arsanın emlâk-ı hümayûna ilâveten gazhâne-i mezkûre red olunması ve merkûm Petroski'nin gazhâne-i mezkûr ittîsâlindeki arsa üzerinde mevcûd olan bir bâb dökümhâne ve bir bâb marangozhâne ve bir demirci dükkânıyla sail ba'zı ebniyesinin gazhâneyi mezkûre terkiyle gazhâne-i mezkûre tarafından dâhi buna mukâbil olarak merkûmenin kendü arâzîsinin arka tarafında vâki menziller ittîsâlinde üç yüz elli arşun sath üzerine tahtanı ve etrâf duvarları (...) harcla bir bâb dökümhâne ve bir bâb marangozhâne ile bir bâb demirci dükkânı inşâsı ve kendülerine kalan arâzî derûnunda bulunan gaz beytinin dâhi der-kâr olan mazarrâtdan nâşî hedm ve ilka' olunması husûslarına karar virilerek merkûm tarafından karar-ı mezkûrun kabûlünü hâvî i'tâ' olunan senedin ziri tercümânı mûmâ-ileyh tarafından bi't-tasdîk imza olunmuş olduğu bu kerre müşârun-ileyh hazretleri tarafından cevâben iş'âr kılınmış olmağla keyfiyyetin taraf-ı asilânelerine dâhi beyânıyla mezkûr senedin bir kıt'a sûreti manzûr-ı asilâneleri olmak üzere leffen irsâl kılındığı ifâdesi vesîle-i tecdîd-i hâsıl ad olundu.

Fî 9 Receb 1276.

SAYFA:24

HÜKÜM:38

Numara 69

Eflaklu Kalciyan mâddesine dâir cânib-i sefârete irsâl kılınan müzekkireye cevâben fî Kânûn-ı Sani 1860 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirânelerinin ahziyle kesb-i fahr olundu nezd-i asilânlerinde müstagni tarif olunduğu vecîhle merkûmun şirket-i hayriyye ile olan davâsı ilan-ı iflâs itmezden mukaddem rû'yet olunarak kontoratosu fesh olunmuş ve bu yolda olan hesab-ı mâhsusun rû'yeti Ticâret Nezâret-i celîlesine havâle kılınacağıнын beyânı ihtiramat-ı kamîle ve müttehidten tecdîd-i tevsîkine vesîle 'ad olundu.

Fî 12 Receb 1276.

SAYFA:24

HÜKÜM:39

Numara 71

Tebaa-i Devlet-i ‘Âliye'den Preveze kasabası mütemekkinlerinden Diyones Pirekoş ile Altıtoma Renco ve diğer Altı nâm hâtûnların bir arsa mâddesinden dolayı beyinlerinde tekevvün iden münâzaa üzerine mezbûre Altıtoma'nın zevcî devlet-i fehîmeleri tebaasından Domlice nâm kimesne leylen beş on kişiyle Pirekoş'un hânesini basub ve cânib-i hükûmetden her ne kadar men'ine çalışılmış ise de ısga' itmeyerek ve dîvârlarını kamîlen hedm itmiş olmasına binâen mer'i merkûmun istîdâ' üzerine münâzaa-i mezkûrenin mâhâllinde fâsl ve tesviyesine me'mûr mâhsus ta'yîn ve izam kılınmış ise de merkûm Domlice tarafından gösterilmiş olan bir takım müşkilât cihetiyle orada tesviye-i münâzaa mümkin olamamış idüğünden merkûm Pirekoş tarafından mütemerrid nizâmı mücebince sened ve kefil olunduğundan sonra kendüsünün ya bi'z-zât azîmet veyâhud tarafından birini vekîl ta'yîn iderek Yanya'ya ırsâl itmesi mezbûre Altı'ya ifâde ve tenbiye olunmuş ise de bu bâbda merkûmenin zevcî Domlice tarafından yine ba'zı müşkilât ifâ' olunmağla Preveze mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu tarafından dâhi izhâr muhâlefet olunmuş olduğu bu kerre mâhâllinden bâ mazbata ve tahrîrât inhâ' ve iş'âr kılınmışdı nezd-i asilânelerine azaden tarif olduğu vecîhle müddeî-ileyhâma tebaa-i Devlet-i ‘Âliye'den ve davâları dâhi emlâk niza olduğu hâlde bu bâbda ber-vech-i muhârrer bir takım müşkilât gösterilmiş olmasına yolsuz ve usûlsüz bir şey olduğu bedîhiyatdan bulunmağla husûsu mezkûrun ber-vech-i hakkânîyet Yanya Meclis-i Kebirinde fâsl ve tesviyesiyle tarafeynin gadrden vikayesi bu kerre bâ-emîrnâme-i sâmi meclisine tevdi ve iş'âr kılınmış olduğundan merkûm Altıtoma'nın dâhi li-eclü'l-murâfaa ya bi'z-zât Yanya'ya azîmet veyâhud tarafından bir vekîl ırsâl itmiş emrinde zevcî merkûm tarafından bir güne müşkilât gösterilmemesi husûsunun konsolos-ı mûmâ-ileyh tarafına müekkiden tavsiye ve iş'âr ve bu bâbda yazılacak tahrîrât-ı asilânelerinin mâhâlline ale'l-îsâl Bâb-ı ‘Âliye baiz ve tesiyar kılınması iltimâsı ihtirâmât-ı kamîlenin tecdîd-i te'kîdine mer'îye mâhsus ittihâz olunmuştur.

Fî 23 Receb 1276.

SAYFA:25

HÜKÜM:40

Numara 73

Tırhâla sancâğı dâhilinde kâin Dodine? Manastır-ı İseviyesi olub mugâyir-i âyîn ve mezheb hareketinden dolayı li-eclü't-terbiye Aynaroz cezâresine izâmı zımnında Rum Patrikhânesi tarafından usûl ve emsâl vecîhle vukû'bulan inhâ' üzerine cezâre-i mezbûreye irsâl cânib-i Bâb-ı 'Âliye Tırhâla mutasarrıfına yazılmış olan Serakim nâm râhibin Manastır-ı mezkûre müteâllik kilisa edavâtıylan eşyâ'-yı sâireyi zimmetine geçürdiği anlaşılmışından dolayı Patrikhâne'nin talebi üzerine muhâsebesi rü'yet olunduktan sonra cezâre-i merkûmeye gönderilmek üzere şimdilik oralarda bir Manastır'a tevkîfî husûsu Yenişehir metropolidi tarafından hükûmet-i mâhâlliye bildirilmiş olduğu hâlde râhib-i merkûmun an-asl cezâre ahâlîsinden olduğu ve râhiblikden çıktığı ifâdesiyle işbu muhâsebe mâddesinin hükûmetgâhda rü'yeti orada mukîm İngiliz konsolos vekîli cânibinden beyân ve ifâde olunmuş idüğü mutasarrıf-ı mûmâ-ileyhâdan cevâbnâmede gösterilmiş olub Rum patriki cenâblarıyla tekrar lede'l-muhâbere ol bâbda patrik-i mûmâ-ileyh tarafından cevâben vârid olan tezkîre ile papas-ı merkûmun mukaddemâ patrikhâneye virüb tercümesini gönderdiği senedin leffen irsâl savb-ı sefirâneleri kılınan sûretleri meâlinden ma'lûm sefirâneleri olacağı vecîhle râhib-i merkûm Kıbrıs cezâresi ahâlîsinden tebaa-i saltanat-ı seniyyeden olduğundan ve kendüsü ise muvakkaten papaslıktan çıkarılmış idüğünden kendüsünün kayığı iddiâ'sıyla bu mâkûle manastırların idâresi hukukuna taarruz vukû' nezd-i asilânelerinde dâhi rehîn cevâz olmayacağından ol bâbda vekîl-i mûmâ-ileyh teblîgât-ı mukteziye hâvî bir kıt'a tahrîrât-ı sefirâneleri tastir ile li-eclü'l-îsâl Bâb-ı 'Âliye irsâline masrûfiyyet-i himmet-i asilâneleri iltimâsı zâten der-kâr olan mevâlet-i hakîkeyemizin tecdîd-i te'minât vesîle ittihâz olundu.

Fî Gurre-i Şa'bân 1276.

SAYFA:26

HÜKÜM:41

Numara 79

Arslan Beğ'in devlet-i metbûaları tebaasından ve Cezâir ahâlîsinden kapudân Koga ile beyinlerinde tekevvün iden münâzaanın fâsl ve tesviyesi sefâret-i mu'tebereleri bi'l-muhâbere verilen karar üzerine Liman Meclisi'nde havâle olunmuşdu kapudân-ı merkûm bu tarafda olmadığı ve husus-ı mezkûr için mûmâ-ileyh ile refİKası dâima sızlanmakda olduğu Liman Nezâreti tarafından iş'âr kılınmış olmağla kapudân-ı merkûm bu tarafa vürûdunda cânib-i limana haber virilmedikce bu tarafa azîmetine ruhsât virilmemesinin icâb idenlere ekîden ve kavîyyen tavsiye ve tenbiye olunması husûsuna masrûfiyyet-i himmet-i asilânleri iltimâsına ve bu vesîle ile tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kındı.

Fî 21 Şa'bân 1276.

SAYFA:27-28

HÜKÜM:42

Numara 84

Devlet-i fehîmelerinin Kavala'da mukîm konsolos vekîli Sırbuların mesâhilinin nezâret-i cânib-i sefâretten me'mûr olduğu beyânıyla orada vefât iden Sırbu Milada Foycik zevcesinin ba'zı kimesneler ile olan davâsının tesviyesini cânib-i hükûmetden taleb-i misillû hilâf-ı usûl hareket icrâsıyla îfâ'-ı müşkilât eylemekde ve Selânik'de bulunan konsolosları dâhi mûmâ-ileyhâmın tasdîk itmekde bulunduğu bu kerre Selanik valisi tarafından iş'âr kılınmış olduğuna ve bu misillû mevâdd-ı sarf-ı umûr-ı dâhiliyeden Devlet-i 'Âliye'nin nezâif-i mâhsusası dâiresi dâhilinde bulunduğundan bu bâbda ednâ bir (....) bile hukuku hükûmetine dokunur bir hareket olacağı ve bu ise nezd-i sefirânelerinde rehîn-i nesaih olmayacağı der-kâr bulunmuş olduğuna binâen mûmâ-ileyhâmın ba'demâ bu misillû iddiâ'ya kalkışmamaları zımnında taraflarına tenbîhât-ı lâzîmenin icrâsı iltimâsına mübâderet kılındı.

Fî 2 Ramazan 1276.

SAYFA:28

HÜKÜM:43

Numara 87

Tebaa-i Devlet-i ‘Âliye'den Hacı Adam ve Bogos ve Hamparson ile devlet-i fehîmeleri tebaasından Berasyo Makri beyninde lokantacılıktan dolayı tekevvün iden davâ çend mâh mukaddem ticârethâneye havâle olunmuş isede merkûm muhâkemeye azîmetden istinkâf itmekde olduğuna binâen merkûmun murâfaa' günlerinde meclis-i mezkûre azîmet eylemesi husûsunun taraf-ı sefirânelerinden icâb idenlere emr ve tenbiye olunması iltimâsına ibtidâr kılındı.

Fî 27 Ramazan 1276.

SAYFA:29

HÜKÜM:44

Numara 88

Sayda Eyâleti duhân gümrükleri rüsûmâtından İngilterelü ba'zı tüccârın rüsûmât-ı mezkûrenin tebdil-i târihi ihtilâfını vesîle iderek zimmetlerinde emvâl-i hazîneden hayli meblâğ tevkiîf eylemiş olduklarından bâhisle tüccâr-ı merkûmenin zikr olunan rüsûmâtı 68 senesine kadar teâmül-i kadîmi vechile te'diye eylemek üzere muhâsebelerini rü'yet eylemeleri lâzım geleceğine dâir Fî. Gurre Muharrem 76 târihiyle muahharen irsâl olunan müzâkereye cevâben vârid olan takrîr-i sefiranlerinde 1856 senesinde ta'yîn olunmuş olan komisyon-ı mâhsusada tüccâr-ı merkûmenin muhâsebesi rü'yet olunarak keyfiyyetin kat'iyen karargir olduğu Beyrut'da mukîm İngiltere konsolosundan alınan ma'lûmatdan anlaşıldığı muharrer bulunmuş olmağla ve bu ihtilâf için ol vakit böyle bir komisyon yapılarak mâddeye kat'iyen karar virileceğine dâir buraca bir güne ma'lûmat bulunmamağla Sayda Valisi devletlü paşa hazretlerinden isti'lâm olunmuşdu cevâben vârid olan tahrîrâtda mültezimin istîdâ'sı üzerine fi'l-hakîka ol vakit Beyrut'da öyle bir komisyon teşkîl olunmuş ise de komisyon-ı mezkûr mâddesine bir hükm ve karar viremeyerek yalnız ma'lûmata göre tarafeynin iddiâ'sını sâlih bir mazbata i'tâ'sıyla iktifâ itmiş olduğu cihetle mezkûr mazbata konsolos-ı mûmâ-ileyhâma irâe ve keyfiyyet-i beyân ve ifâde olundukda tüccârdan olduğu ma'lûmata göre muhâsebenin tesviye eylediğini anlayub sefârete yazmış ise de cevâb alamadığını ve bu tebdil-i rüsûmâtın 1850 sene-

i miladiyesi Kânûn-ı Sanisi'nden itibâren olunmasına dâir cânib-i sefâretten mukaddemâ gelen ümerayı ibtal ider bir emr-i cedîd gelince bu mâddeye karar viremeyeceğini beyân itmiş olduğu tafsîlatı muharrir bulunmuş ve mezkûr mazbata sûreti dâhi tesiyar kılınmıştır bu mâddeye dâir evvel ve âhir gelen evrâk ve en sonra Beyrut'da Meclis-i Eyâletle Meclis-i Ticâret birleştirilerek virilen karar üzerine tanzîm ve takdîm olunmuş olan mazbata mütâlaasından istifâde olduğuna göre ticâret-i dâhiliyeden ma'dûd olan duhân üzerine mevzû' olan rûsûmât ötedenberü beher kıyyeden yetmiş altışar paradan ibâret iken 68 târihinden itibâren nizâm-ı hayriyye tebdil olunmuş olmasıyla işbu tebdil târihi orada bulunan ba'zı ecnebî tüccârı 63 senesinden itibâr etmek efkârına düşmüş ve târihi mezkûrun 1850 senesinden itibâr olmasına dâir sefâret-i mu'tebereleri cânibinden virilmiş olduğu iddiâ' olunan emre istinâden İngiltere himâyetinde bulunan ba'zı tüccâr evvelki iddiâ'larından feragetle 66 senesine mukâbil gelen târih-i mezbûrun itibâre râzı olmazlar ise de bunda dâhi bir yanlışlık olmak lâzım gelüb çünkü rûsûmât-ı atîkanın tebdili ber-vech-i muhârrer 68 senesinde vukû'bulmasına nazaran tüccâr-ı merkûmenin işbu rûsûmâtı 67 senesi nihâyetine kadar kadîmi vechile ve 68 haziranından itibâren karar-ı âhiri mücebince te'diye eylemeleri icâb ideceğine ve ecnebî tüccârı bu bâbda zâhib oldukları fark târih-i delilsiz bir iddiâ' olduğu misillü bu mâddeye karar viridi dinılan komisyonun mazbatası dâhi iza' olduğu vechile hikaye-i iddiâ'-yı tarafeynden ibâret hükümsüz bir şey bulunduğu cihetle ihtiyaca sâlih olmaması lâzım geleceğine binâen tüccâr-ı merkûmenin bu bâbda hakları olmadığı anlaşılmış ve şiâr-ı nısfet ve hakkânîyet-i sefîrâneleri iktizâsınca müddet-i medîdeden berü sürüncemde olan ve emvâl-i hazîne-i celîlenin şunun bunun yedinde kalmasını müstelzim bulunan şu hâle bir netîce virilmesi Bâb-ı 'Âliye'nin me'mûl ve mültemis bulunmuş olmağla ol havâlide bulunan tüccâra bâlâda beyân olunan karar ve tertîb-i vechile rû'yet-i muhâsebe itdirmesi için konsolos-ı mûmâ-ileyhâ kat'ü'l-mugar tahrîrâtın ısdar ve li-eclü'l-ibsâl taraf-ı hâlis-ânemize tesiyarı husûsuna masrûfîyyet-i himem-i seffiranlerinin tekrîr-i iltimâsıyla işbu müzekkire.

Fî 27 Ramazan 1276.

SAYFA:30

HÜKÜM:45

Numara 90

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Panapot Cambici nâm kimesne Uzuncaâbâd panayırında kâin Süleyman Ağa nâm kimesnenin dükkânını bir mâh müddetle kontorato isticar ile derûnuna duhûlünden on gün sonra dükkânın sâhibi tarafından icâr-ı icâr olduğu ifâdesiyle hükûmet tarafından merkûmun kırk yedi bin beş yüz gurus değerli eşyâ'sı sokağa atılarak dükkân-ı mezkûreden çıkarılmış olduğundan ve eşyâ'-yı mezkûreden yalnız yedi binin bu kadar gurusluğu toplayabilmiş idüğünden bâhisle icâb-ı hakkânîyetin icrâsı ve mâhâllince tesviye-i maslahat mümkün olamadığı sûretde bu hâle sebep olanların li-eclü'l-muhâkeme Dersaâdete ihzârı olunmasına dâir vâki olan teblîgât-ı asilâneleri üzerine keyfiyyetinin ber-vech-i hakkânîyet tahkîk ve tedkikiyle icâbının icrâsı ekîden Fîlibe mutasarrıfına iş'âr kılınmışdı bu kerre cevâben vârid olub leffen bir kıt'a sûreti irsâl kılınan mazbata meâlinden ma'lûm-ı sefirâneleri olacağı vechile dükkân-ı mezkûrun kapadılması müstâcirin sûret-i gayr-ı meşrûada olarak isticar idüb sonradan hükûmete mürâcaât itmeksizin hûd-be-hûd lokantaya tahvil eylesmesinden ve etrâfında bulunan kaffe-i çarşu ahâlîsinin harik zuhûrundan havflarıyla şikayet vâkî'alarından neş'et idüb hiç bir güne eşyâ'sı zayi' olmamış olduğu iş'âr kılınmış olduğu ifâdesi vesîle-i te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ad olundu.

Fî 7 Şevval 1276.

SAYFA:31

HÜKÜM:46

Numara 94

Dersaâdetde bulunan devlet-i fehîmeleri tüccâr sefâini kapudânları hakkında taraf-ı kapudâniden ittihâz olunmuş olan nizâmatdan dolayı liman reîsi tarafından sefâret-i mu'tebereleri Ceneral konsolosuna vâki olan teblîgât makam-ı hâlisiden ifâ olunmayub hilâf-ı usûl-ı müşârun-ileyh tarafından icrâ olunmuş olduğundan bâhisle kabûl olunmayacağına dâir Fî 17 Teşrin-i Evvel 1859 târihiyle vârid olan takrîr-i sefirânelerinin ahz ile kesb-i fahr olundu bu bâbda taraf-ı kapudâni ile olan muhaberât iktizâsınca nizâmat-ı mezkûrenin reîsi tarafından teblîği mücerred

maslahatın tehîr itmemesi emniyesinden neş'et itmiş olub vakıâ bu misillû mevâd-ı nizâmiye ve tüccâriye ve husûsat-ı cüziyenin Bâb-ı 'Âliye iş'ârıyla savb-ı (...) teblîği cevâbının ahzı vakte muhtac ve bu dâhi iza'i vakit ile maslahatın tehîrini müstelzim olacağı ve doğrudan doğruya muhâberede bir güne mâhzur bulunduğu cihetle bu bâbda muvaffakat olunduğu hâlde tersâne-i âmirece sühuleti müstelzim olacağından ve nizâmat-ı mezkûre dâhi Cısr-i Cedide'den içerü giren sefâin-i tüccâriye müddet-i medîde çıkmayub cisrin beyninde kalarak orası tüccâr sefâiniyle muhât olub âsâyiş-i nizâm-ı belediyeyi ba'zı mertebe ihlâl eylediklerinden mücerred muhâfaza-i emniyet ve âsâyiş (...) hâlisesiyle ittihâz kılınmış düvel-i müttahiye sâire sefâretleri tarafından kabûl olunarak icâbı icrâ olunmakda bulunmuş olduğundan efkâr-ı hayr-hâhi sefirâneleri iktizâsınca nizâm-ı mezkûrun devlet-i fehîmelerine mensûb sefâin-i tüccâriye hakkında dâhi icrâsı husûsuna bez himmet eyleyecekleri emsâli delâletiyle meczûm bulunduğu binâen nizâm-ı mezkûrun sefâin-i merkûm hakkında icrâsı zımnında icâb idenlere tenbîhât-ı vesâyâ-yı lâzımenin îfâsı iltimâsına ve bu vesîle ile te'kîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 3 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:31

HÜKÜM:47

Numara 95

Mülteziminden Hacı Mustafa Ağa'nın 73 ve 74 seneleri mâhsuben muhavvel uhdesi olan Biga Sancâğı dâhilinde kâin ma'lûmu'l-esâmi kazâlar vâridât-ı öşrüyesi meyanında olub Kal'a-i Sultaniyede mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu Mösyö Calaradon'un Ezine kazâsında vâki Batak çiftliği ve Dalyangülmez karyesinde tarlalar mâhsulatı öşründen dolayı on yedi bin altı yüz seksen üç buçuk gurusu alacağı konsolos-ı mûmâ-ileyh te'diye ve îfâ itmemiş ve kendüsü bir müddetten berü Londra cânibinde bulunduğu mebâliğ-i merkûmenin te'diye olunması mâhâll-i mezkûrda karındaşı vekîli bulunan Mösyö James tarafına cânib-i hükûmetden bi'd- defaât ifâde olunmuş ise de bir güne cevâb alınamamış olduğu Mâliye Nezâret-i celîlesi tarafından beyân kılınmışdır işbu öşür mâddesinden kimesnenin muâf tutulamayacağı nezd-i asilânelerinde dâhi mevâdd-ı ma'lûmeden olunmasıyla meblâğ-i mezbûrenin mültezim-i mûmâ-ileyhâmın orada bulunan adamı tarafına

serî'an i'tâ' itdirmesinin lâzım gelen tarafına tavsiye ve izbâr kılınması husûsuna masrûfiyyet-i himmet-i asilâneleri iltimâsı tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle ittihâz kılındı.

Fî 9 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:32

HÜKÜM:48

Numara 96

Devlet-i fehîmeleri tebaasından Cozbi Valyato nâm kapudânın süvar olduğu Oktavası Tabira? nâm sefinesiyle bahr-ı siyah boğazından mürûr iden iki (...) me'mûru izn-i sefine fermân-ı âlisi ve fenar tezkiresini muâyene itmek üzere sefine-i mezkûreye yanaşdıkdâ kapudân-ı merkûm zikr olunan ile fenar tezkiresinin lüzûmu olmadığından ve bu bâbda selâmet akçesini vermeyeceğinden bâhisle bir takım (...) tahkîriye (...) mübâderetle beraber fermân-ı âli-i ve tezkire sandala atarak gecüb gitmiş olduğu taraf-ı kapudân iş'âr olunmuşdur kapudân-ı merkûmun sirkat ve ikası bi'l-cümle sefâretler sarrafından mer'û'l-icrâ olan usûl ve nizâma mugâyir-i adâb-ı insâniyete münâfi olarak nezd-i sefirânelerinde dâhi şâyân-ı (...) ve tekrîr olacağı muttasıf olmadıkları nısfet-i asilânelerinde me'mûl olmasıyla ve zikr olunan tezkire ve fermân-ı manzûr-ı sefirâneleri olmak üzere leffen irsâl kılınmasıyla kapudân-ı merkûm (...) iktizâ iden ma'llûmen tekrîriyenin icrâsıyla beraber bundan böyle bu mukâvele mugâyir-i usûl-ı hâl hareket ve (...) gönderilmemesinin iktizâ idenlere tenbiye ve tavsiyesine himem-i asilâneleri iltimâsına ve bu vesîle ile tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye mübâderet kılındı.

Fî 10 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:32

HÜKÜM:49

Numara 97

Ta'dîl ve tesviye-i virgü için Yanya'da tahrîr-i emlâk usûlunun icrâsına karar virilmiş olduğuna ve emlâk ale'lumûm kavanin-i mülküne tâbi' olduğu gibi hiref ve sanâat ile meşgûl olan tebaa-i ecnebîye dâhi Devlet-i 'Âliye tebaasının îfâ idecekleri vazîfe itbâ' eylemeleri ahkâm-ı 'uhûdiye iktizâsından bulunduğuna mebnî gerek

tebaa-i ecnebîyenin müteaddi uhûdelerinde bulunan emlâk ve akarın ve gerek tarh ve tevzi' olunacak virgüden zikr olunan emlâk ve akara isâbet idecek hisseler ile tebaa-i merkûmeden esnâflık sûretiyle icrâi hiref ve sanâat idenlerin virilmesi iktizâ idecek hisse-i virgünün te'diye ve îfâsında bir güne müşkilât ve mümânaat vukû'a götürmemesi tenbîhâtını mutazammın orada mukîm devlet-i metbûaları konsoloslarına birer kıt'a tahrîrâtın tasdiriyle mâhâlline li-eclü'l-îsâl savb-ı hâlisiye ırsâl kılınmış bi'l-cümle düvel-i müttahabe süferâsı câniblerinden iltimâsı olduğu misüllü fî 6 Muharrem sene 76 târihiyle taraf-ı asilânelerinden dâhi bâ-müzekkire iltimâsı olunmuşdu mâhâll-i mezkûrda mukîm düvel-i müttahabe-i sâire konsolosları bu bâbda icrâ-yı muavenet ve teshîlâtlarıyla nefis-i Yanya'da bulunan devlet-i metbûaları müteallikatları uhûdesinde bulunan emlâkın tahrîri hitâm bulunmuş ise de orada mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu henüz sefâret-i mu'tebereleri tarafından bir güne emr olmadığı beyânıyla devlet-i metbûaları müteallikatı uhûdesinde bulunan emlâkın tahrîrine muhâlefet itmekde olduğu bu kerre istihbâr kılınmış ve mûmâ-ileyhâmın bu bâbda vukû'bulan muhâlefeti nakız bulunduğu cihetle nezd-i hifâyetgâri asilânelerinde dâhi rehîn tecvîz olmayacağı mâhrum olduğuna binâen devlet-i metbûalarının müteallikatı üzerinde olan emlâkın tahrîr ve kıymetlerinin tahmîni emrinde bir güne müşkilât îfâatı ferâgat idilmesi husunun konsolos-ı mûmâ-ileyh iş'ârıyla bu bâbda yazılacak tahrîrât-ı sefirânelerinin mâhâlline îsâli içün serî'an cânib-i nezârete ırsâl olunması der muavenet müttehamdır.

Fî 15 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:33

HÜKÜM:50

Numara 98

Devlet-i fehîmelerinin bundan akdem konsolos vekîli bulunan Mösyö Michel Sula'nın geçen 73 senesi âşâr bedelinden bakıcısı Zinno nâm kimesneye bâ-sened cihet-i taahhüd ve kefâletden dolayı zimmet-i mîrîyesi bulunan bin kise akçenin te'diyesi cânib-i hükûmetden Hâleb'de mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos ve sıfatıyla mûmâ-ileyhâ iş'âr olundukda mebâliğ-i mezkûreye gûyâ mukaddemâ Rihateb? aşâiri tarafından nehb ve garet olunan zehâiri esmânına mukâbil tevkîf ve mâhsûb eylemiş olduğu cevâbını i'tâ' eylemesi üzerine mebâliğ-i mezbûrenin emvâl-i

mîrîyeden bulunduğu cihetle aşair-i merkûme taraflarından ahz ve gasb olundu denilen zehâir-i esmânına mukâbil tevkîfî ve mâhsubu uyamayacağı ve zehâir-i (...) gasblarının bi't-tâhârî meydana çıkarılarak esmânın istihsâli emrinde cânib-i hükûmetden mer'û'l-lüzûm icrâ kılınacağı beyânıyla ber-mûceb-i mebâliğ-i mezkûreyi te'diye ve îfâ eylemesi husûsu konsolos-ı mûmâ-ileyhâmdan tekrar ve bi'd-defaât taleb olunmuş ise de ısga' olunmamış olduğu bu kerre mâhâllinden bâ-mazbata ve tahrîrât inhâ' kılınmıştır leffen irsâl kılınan sened sûretlerinin mütâlaasından ma'lûm-ı asilâneleri olacağı vechile mûmâ-ileyh tenbîhât-ı sîfâtıyla ve nizâm-ı cezâiyyeye tâbî' olmak şartıyla kefâlet itmiş ve sened dâhi virmişken şimdi eşkiyanın garet eylediği zehâir esmânını âşâr-ı mezkûre bedeline karşuluk tutulması hiç bir nizâm ve kânûna uyar şey olmayub bu sûret kefâleti hükmüne dâhi mugâyir olduğuna ve mûmâ-ileyhâmın fi'l-hakika aşâir-i merkûme tarafından emvâli zehb ve yağma olunmuş ise tahkikat ve tahrîrât-ı lâzîminin icrâsıyla menhubesinin zâhire ihrâcıyla i'tâ'sı vacibe-i zimmet hükûmetden bulunmuş idüğüne binâen taahhüd ve kefâleti mûcebince emvâl-i hazîneden olan mebâliğ-i mezkûrenin cânib-i hükûmete sür'at i'tâ' ve teslîmiyle beraber cânib-i hükûmete aşâir-i merkûme tarafından gasb olunan emvâlinin mikdâr ve kıymeti başkaca beyân ve isbât eylemesinin mûmâ-ileyhâ ekîden ve kavîyyen tenbiye olunması mutazammın konsolos-ı mûmâ-ileyh tahrîrât-ı ekîden asilânelerinin izbârıyla mâhâlline îsâl için makam-ı mâhmiye sür'at-ı tesiyarı husûsuna mâsruf-i himem-i sefirâneleri der-kâr olmak iltimâsı zâten der-kâr olan ihtirâmât-ı fâikamın tecdîd-i tevsîkine vesîle ittihâz kılındı.

Fî 21 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:34

HÜKÜM:51

Numara 100

Saâdetlü Raif Paşa'nın Kazan mukîm devlet-i fehîmeleri konsolos vekîli Mösyö Galyofi zimmetinde bâ-sened alacağı olan on üç bin bu kadar gurusun mûmâ-ileyhâdan ahz ve istihsâline dâir bundan akdem mâhâlline tasdir kılınmış olan tahrîrât-ı sâmiye mantukunca keyfiyyet hükûmet-i mâhâlliye tarafından Trablusgarb'da mukîm devlet-i fehîmeleri konsolosu tarafına iş'âr ve meblâğ-i mezbûrun tahsîli husûsu iltimâsı olunması üzerine meblâğ-i mezkûr mûmâ-

ileyhâmdan tahsîl olunarak paşa-yı mûmâ-ileyhâ nezdinde tevkîf olunmuş olduğu konsolos-ı mûmâ-ileyhâ tarafından beyân olduğu cevâben iş'âr kılınmış ve paşa-yı mûmâ-ileyhâ ise sened-i mezkûrun müdir-i umûrlarının vefâtı hengamında gâib olunmuş olduğu ifâde eylemekde olduğuna binâen gerek paşa-yı mûmâ-ileyhâ ve gerek bâdehu vereseşi ve'l-hâsıl her kim tarafından zayı' olunmuş olan sened-i mezkûr meydana çıkarılmayarak davâyâ tasaddî olunur ise hükûmet-i saltanat-ı seniyye cânibinden itibâr olunmaması ticâret mâhâllesi sicilatına kayd itdirileyeceği cihetle vekîli-i mûmâ-ileyhâ için bu bâbda ve desise ve şübheye zehab mâhâl kalmamak üzere işbu müzekkire-i (...) li-eclü's-sened nezdinde hıfz ile mebâliğ-i mezkûrenin makam-ı mâhmiye i'tâ' ve teslîm itdirmesi zımında vekîl-i mûmâ-ileyhâ tarafına tenbîhât-ı (...) izbârı husûsuna masrûfen himem-i asilâneleri der-kâr olmak iltimâsına tekrîr-i te'minât-ı ihtirâmiyeye ibtidâr kılındı.

Fî 21 Zi'l-ka'de 1276.

SAYFA:35

HÜKÜM:52

Numara 104

Devlet-i fehîmeleri tebaasından William Shaw nâm bâzergân tarafından virilmiş olan bir kıt'a protestonun gümrük emânet-i celîlesine irsâl olunmasına dâir vârid olan takrîr-i sefîrâneleri ahz ile kesb-i fahr olundu işbu takrîr-i sefîrâneleriyle zikr olunan protesto nâm emânet müşârun-ileyhâya irsâl olunduğundan bu kerre vârid olan cevâbın bir sûreti zikr olunan bir protesto nâm ile beraber irsâl kılınmış olduğu ifâdesi tecdîd-i te'minât-ı ihtirâmiyeye vesîle ittihâz kılındı.

Fî 8 Zi'l-hicce 1276.

SONUÇ

1553'te Anthony Jenkinson adlı İngiliz tüccar Kanuni Sultan Süleyman'dan "Ticaret Müsaadenamesi" almış ancak siyasî ve ticarî ilişkiler fazla ilerlememiştir. 1580 yılında Willim Harborne Osmanlı Devleti'nden İngiltere için ilk kapitülasyonu elde etmiştir. 1582 yılında İngiltere tarafından William Harborne'un İstanbul'a büyükelçi olarak atamasından sonra üst seviyede Osmanlı-İngiliz siyasî ilişkileri başlamıştır. İngilizler, XVI. yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz ticaretini kazançlı bulunca Osmanlı-İngiliz münasebetleri artmıştır.

İngiltere'ye 1580, 1601, 1603, 1606, 1624, 1641, 1662 ve 1675 yıllarında kapitülasyonlar verilmiştir. Bu kapitülasyonlar Osmanlı Devleti güçlü olduğu esnada üke için önemli bir mesele değildir. Ancak Osmanlı Devleti güç kaybedince kapitülasyonlar, Osmanlı Devleti'ni olumsuz şekilde etkilemiştir.

1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması'ndan sonra İngiltere, dostluk perdesi altında Yakın Doğu'ya iktisaden nüfuz etme yolundaki adımı atmıştır. Diğer devletlerle de imzalanan ticaret antlaşmaları ve yed-i vahidin kaldırılması ile İngiliz tüccarların Osmanlı topraklarına akın etmesine sebep olmuştur. Ancak bu durum İngiliz tüccarları ile Osmanlı tüccarları arasında bir çok soruna neden olmuştur. İngiliz tüccarlar ile Osmanlı tüccarları arasında borç meseleleri meydana gelmiştir. Bilhassa İngiliz tüccarlar, Osmanlı tüccarlarına borçlarını ödememiş bu borçların ulaştırılmasında İngiliz konsoloslukları arabuluculuk etmişlerdir. Ancak bazı konsolosluklar bu borç meselelerinde ağır davranmışlardır. Ayrıca İngiliz tüccarlar gümrük ödemedi mal kaçırma girişimlerinde bulunmuşlardır.

İngiliz tüccarlar, Osmanlı ülkesinde toprak ve dükkân sahibi olmuşlardır. İngilizler sahip oldukları ya da kiraladıkları bu dükkânlarda bir takım usulsüzlükler yapmışlardır. İngilizler bu dükkânları devletin izni olmadan başka bir dükkâna çevirmişler ya da dükkânlarında kumar oynamışlardır.

Osmanlı ülkesinde yaşayan İngiliz vatandaşları ve konsoloslukları iltizam edilen araziler üzerinde toprağı işlemişlerdir. Ancak mültezimlere ödemeleri gerek

u  rlarını ödemede zorluk  ıkartmı lardır. Bu u  r meselelerinde B b  l ,  ngiliz konsoloslukları ile ortak hareket ederek sorunları çözmeye çalışmıştır. Ancak  ngiliz konsoloslukları bu u  rların temin edilmesinde ağır davranmı lardır.

 ngiliz konsoloslukları dönemin Osmanlı- ngiliz siyasî ilişkilerin iyi düzeyde olmasını fırsat bilip, bu durumu kötüye kullanmaya  alı mı lardır. Bazı  ngiliz konsolosları ve konsolos vekilleri B b  l 'nin emirlerine uymayarak ticaret yapmışlardır. Ayrıca konsolosluklar Osmanlı ülkesinde yaşayan  ngiliz vatandaşlarına haksız olsalar dahi destek olmuşlardır.

 ngiliz konsoloslukları istedikleri kişiyi himaye altına almak için Osmanlı tebaasından olan kişilere patenteler vermişlerdir. Ancak bu husus Osmanlı Hukuku'nda sorunlara yol açmıştır. Patente sahipleri vergi ayrıcalıklarından yararlanmış bunun yanında yabancı devlet vatandaşlarının Osmanlı topraklarında sahip oldukları ayrıcalıklara da sahip olmuşlardır. Bu yüzden Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nde yer alan hükümlere göre gayrimüslimlerin patente almaya çalıştıklarını anlamaktayız. Osmanlı tebaasından olan bazı gayrimüslimler patentede sahtecilik yaparak  ngiltere'nin koruması altında olduğunu iddia etmişlerdir. Ancak  ngiliz konsolosları patentede sahtecilik yapanları dahi korumaya  alı mı lardır.

Bir yabancı ile bir Osmanlı vatandaşı arasındaki davaya Osmanlı Mahkemeleri bakmaktaydı. Ancak bazı konsolosluklar buna muhalefet etmiş ve davanın Konsolosluk Mahkemeleri'nde görülmesini istemiştir. Osmanlı tebaası ile yabancılar arasında Osmanlı Mahkemeleri'nde görülen davalarda, yabancı tebaaya mensup vatandaşın kendisi veya vekili gelmedikçe davalar görülmemiştir. Bu yüzden  ngilizler kendi aleyhine bir hüküm çıkacağını anladıklarında davalara gitmemiş ve davanın s rencemede kalmasına neden olmuşlardır. B b  l , konsolosluklardan davası olan kişilerin gönderilmesi istendiğinde konsolosluklar bu kişileri göndermemek için bahaneler üretmişler ve adaletin tesis edilmesine engel olmuşlardır.

Osmanlı vatandaşları ile Osmanlı ülkesinde yaşayan  ngiliz vatandaşları arasında meydana gelen sosyal meselelerin halledilmesi için Osmanlı makamları ve  ngiliz konsoloslukları bilgi alı veri inde bulunmuşlardır. Ancak  ngiliz konsolosluklarının bu meselelerin halledilmesi için fazla bir çaba harcamadıklarını defterlerdeki kayıtlardan anlamaktayız.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

Düvel-i Ecnebiye Defteri (A.DVN. DVE.d.), No: 003

Düvel-i Ecnebiye Defteri (A.DVN. DVE.d.), No: 003M

2. KİTAPLAR VE MAKALELER

AÇBA, Sait, **Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması**, Ankara, 2004.

AKSOY, Nazan, **Rönesans İngiltere'sinde Türkler**, İstanbul, 2004.

AKSÜT, Ali Kemali, "Tarih Boyunca Türk-İngiliz Münasebetleri", **Resimli Tarih Mecmuası**, C.VI, S.72, İstanbul, 1955, s.4205-4212.

AKYILDIZ, Ali, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform**, İstanbul, 1993.

_____, "Şirket-i Hayriyye", **DİA**, C.XXXIX., İstanbul, 2001, s.201-203.

ALTUĞ, Yılmaz, **Yabancıların Hukuki Durumu**, İstanbul, 1971

ARMAOĞLU, Fahir, **19. Yüzyıl Siyasi Tarih**, İstanbul, 2010.

AVCI, Mustafa, **Osmanlı Ceza Hukuku**, Konya 2014.

BAĞIŞ, Ali İhsan, **Osmanlı Ticaretinde Gayrimüslimler Kapitülasyonlar-Berath Tüccarlar Avrupa ve Hayriye Tüccarları (1750-1839)**, Ankara, 1983.

_____, "III. George Döneminde İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğundaki Ekonomi Siyaseti 1760-1815", **Türk-İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Ankara, 1985, s.43-52.

BAILEY, Frank Edgar, **British Policy and the Turkish Reform Movement; A Study in Anglo-Turkish Realitons (1826-1853)**, Cambridge, 1942.

BAYUR, Yusuf Hikmet, **Hindistan Tarihi, C.III.**, Ankara, 1987.

BOOGERT, Maurits H. van den, **Kapitülasyonlar ve Osmanlı Hukuk Sistemi 18. Yüzyılda Kadılar, Konsoloslar ve Berathlar**, (Çev: Ali Coşkun Tuncer), İstanbul, 2014.

BOSTAN, İdris, "İzn-i Sefine", **DİA, C.XXIII.**, İstanbul, 2001, s.542-543

BOZKURT, Nebi, "Emân", **DİA, C.XI.**, İstanbul, 1995, s.75-77

BOZKURT, Gülnihal, **Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerinin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914)**, Ankara, 1996.

_____, **Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi**, Ankara, 2010.

BURBANK, Jane, COOPER, Frederick, **İmparatorluklar Tarihi Farklılıkların Yönetimi ve Egemenlik**, (Çev: Ahmet Aybars Çağlayan), İstanbul, 2011.

BURİAN, Orhan, **Bâbıâli Nezdinde Üçüncü İngiliz Elçisi Lello'nun Muhtırası**, Ankara, 1952.

_____, "Kıraliçe Elizabeth'den Üçüncü Sultan Murat'a Gelen Hediye'nin Hikayesi", **A.Ü.D.T.C.F.D., C.IX., S.1-2**, (Mart-Haziran) 1951, s.19-41.

_____, "Türk-İngiliz Münasebetinin İlk Yılları", **A.Ü.D.T.C.F.D., C.IX., S.1-2**, (Mart-Haziran) 1951, s.1-17.

_____, "Türkiye Hakkında Dört İngiliz Seyahatnamesi", **BELLETEN, C.XV, S.58**, (Nisan) 1951, s.223-245.

BRAUDEL, Fernand, **II. Felipe Dönemi'nde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası, C.I.**, (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara, 1993.

CANATAR, Mehmet, "Kavas", **DİA, C.XXV.**, İstanbul, 2001, s.66-68.

CİN, Halil-AKGÜNDÜZ, Ahmet, **Türk Hukuk Tarihi**, İstanbul, 2011.

CİN, Turgay, "Yunanistan'ın Pontus Soykırım İddiaları ve Türkiye", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.VIII., S.2**, 2006, s.27-89.

ÇADIRCI, Musa, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Ankara, 2013.

ÇİÇEK, Kemal, "Osmanlı Devletinde Yabancı Konsolosluk Tercümanları", **Tarih ve Toplum, C. 25, S.146**, Şubat, 1996, s.17-23.

ÇUFALI, Mustafa, "Kapitülasyonların Mahiyeti ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışındaki Rolü", **Türk Yurdu Dergisi, C.XIX-XX., S.148-149**, Aralık 1999-Ocak 2000, s.156-164

DAVISON, Roderic H., **Osmanlı İmparatorluğu'nda Reform, 1856-1876**, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul 2005.

_____, "Osmanlı İmparatorluğuna Elektrikli Telgrafın Girişi", **OTAM, S.14**, (Çev: Durdu Mehmet Burak), s.347-386.

- DEANE, Phyllis, **İlk Sanayi İnkılabı**, (Çev: Tevfik Güran), Ankara, 2000.
- DEMİRTAŞ, Mehmet Demirtaş, **Osmanlı Esnafında Suç ve Ceza**, Ankara, 2010.
- DERELİ, Hamit, **Kraliçe Elizabeth Devrinde Türkler ve İngilizler**, İstanbul, 1951.
- ELMACI, Mehmet Emin Elmacı, **İttihat ve Kapitülasyonlar**, İstanbul, 2005.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, **Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri**, İstanbul, 2004.
- ERDÖNMEZ, Celal, "Tanzimat Devri'nde İngiltere Konsoloslarının Kıbrıs'taki Faaliyetleri (1839-1856)", **Bilig, Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, S.58, Yaz 2011, Ankara, 2011, s.91-118.
- ERKAL, Mehmet, "Öşür", **DİA., C.XXXIV.**, İstanbul, 2001, s.97-100.
- EROĞLU, Onur, "Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinden Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.XII., Özel Sayı 2010, İzmir, 2012, s.57-89.
- ERTUNA, Hamdi - ÖKSE, Necati, **Tarihte Türk İngiliz İlişkileri**, Ankara, 1975.
- ESMER, Galip, **Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili**, Ankara, 1990
- GENCER, Ali İhsan, **Bahriye'de Yapılan Islahat Hareketleri ve Bahriye Nezareti'nin Kuruluşu (1789-1867)**, Ankara, 2001.

_____, "Tanzimat Fermanı 1839'dan 1876'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğu", **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C.XI.**, (Edit:Hakkı Dursun Yıldız), İstanbul, 1993, s.431-521.

_____, "Bahriye Nezareti", **DİA, C.IV.**, İstanbul, 1995, s.511-512.

GORYANOF, Sergey, **Rus Arşiv Belgelerine Boğazlar ve Şark Meselesi**, (Haz: Ali Ahmetbeyoğlu-İshak Keskin), İstanbul, 2006.

GÖNEN, Yasemin Saner, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancıların Adli Ayrıcalıkları**, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998

_____, "Hukuki Kapitülasyonlar ve Sonuçları", **Osmanlı, C.VI.**, (Edit:Güler Eren), Ankara, 1999, s.340-353.

GÜLSOY, Ufuk, "Cizye'den Vatandaşlığa: Osmanlı Gayrimüslimlerinin Askerlik Serüveni" **Türkler, C.XIV.**, (Edit: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara, 2002, s.82-93.

İŞIKSAL, Turgut Işıksal, "Kapitülasyonlar, Lozan'da İngiliz Heyetine Verilen Gizli Raporun Tam Metni", **Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S.16**, Mayıs 1998, s.80-87

İNALCIK, Halil, **Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar, C.I.**, İstanbul, 2009, s.171.

_____, "Cizye", **DİA, C.VIII.**, İstanbul, 1995, s.45-48.

_____, "İmtiyazat", **DİA, C.XXII.**, İstanbul, 1995, s.245-252.

_____, "Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, (Haz: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.XV-XVIII.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Osmanlı Devletinde Eman Sistemi", **Çağdaş Türk Diplomasisi 200 Yıllık Süreç**, (Haz: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.3-12.

JENKINS, Simon, **A Short History of England**, London, 2012.

KAL'A Ahmet, "Esnaf", **DİA, C. XI.**, İstanbul, 2001, s.423-430.

KAMATSU, Kaori, "XIX. Yüzyıl Osmanlı-İngiliz Deniz Ticareti Münasebetlerinde Kabotaj Meselesi", **Osmanlı, C.I.**, (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.371-379.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, C.V.**, Ankara, 2011.

_____, **Osmanlı Tarihi, C.VI.**, Ankara, 2011.

KAYNAR, Reşat, **Mustafa Reşit Paşa ve Tanzimat**, Ankara, 1991.

KELEŞ, Erdoğan, **Osmanlı, İngiltere ve Fransa İlişkileri Bağlamında Kırım Savaşı, Basılmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

KOCABAŞOĞLU, Uygur, **Majestelerinin Konsolosları İngiliz Belgeleriyle Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İngiliz Konsoloslukları (1580-1900)**, İstanbul, 2004.

_____, "İngiliz Konsoloslarının Siyasal Etkinlikleri", **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, (Edit: İsmail Soysal), Ankara, 1999, s.179-187.

KOLOĞLU, Orhan, "1838 Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması ve Mısır Tehdidi", **Tarih ve Toplum, C.X., S.60**, Aralık 1988, s.346-357.

KONAN, Belkıs, **Osmanlı Devleti'nde Yabancıların Kapitülasyonlar Kapsamında Hukuki Durumu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006

_____, "Osmanlı Devleti'nde Protege (Koruma) Sistemi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.58, S.1, Ankara, 2009, s.169-188.

KURAT Akdes Nimet, **Türk-İngiliz Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1553-1952)**, Ankara, 1952

_____, **Türk İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)**, Ankara, 1953.

_____, "Hoca Sadeddin Efendi'nin Türk-İngiliz Münasebetlerinin Tesisi ve Gelişmesindeki Rolü", **60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü**, Ankara, 2010, s.305-315.

KURDAKUL, Necdet, **Osmanlı Devleti'nde Ticaret Antlaşmaları Ve Kapitülasyonlar**, Ankara, 1981.

KÜÇÜK, Cevdet, "Osmanlılarda Millet Sistemi ve Tanzimat", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C.VI., (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.1007. s. 1007-1024.

KÜÇÜKKALAY, Abdullah Mesud, "Osmanlı Toprak Sistemi -Miri Rejim", **Osmanlı**, C.III., (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.53-58.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1580-1838)**, C.I., Ankara, 1974.

_____, **Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri (1838-1850)**, C.II., İstanbul, 1976.

_____, "1838 Osmanlı İngiliz Ticaret Muahedesi", **Türk-İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Ankara, 1985, s.53-59.

_____, "Osmanlılar'da Gümrük", **DİA, C.XIV.**, İstanbul, 2001, s.263-268.

_____, "Ahidnâmeler ve Ticaret Muahedeleri", **Osmanlı, C.III.**, (Edit Güler Eren), Ankara 1999, s.329-341.

MACLEAN, Gerald, **Doğu'ya Yolculuğun Yükselişi Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiliz Konukları (1580-1720)**, (Çev: Dilek Şendil), İstanbul, 2006.

MAYES, Stanley, **Sultan'ın Orgu**, (Çev: M. Halim Spatar), İstanbul, 2000.

ORTAYLI, İlber Ortaylı, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, 2006,

_____, **Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi**, Ankara, 2010.

ÖĞÜN, Tuncay **Doğu'nun Mîrlerine Son Veda: Cizreli İzzeddin Şîr Bey ve İsyanı**, İstanbul, 2010

ÖZBARAN, Salih, "Avrupa'nın Okyanuslarda Yayılması ve Akdeniz Dünyası", **Türk Denizcilik Tarihi, C.I.**, (Edit: İdris Bostan-Salih Özbaran), İstanbul, 2009, s.99-109.

ÖZCAN, Azmi, "İngiltere", **DİA, C.XXII.**, İstanbul, 2001, s.296-307.

_____, "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi", **DİA, C.XXII.**, İstanbul, 2001, s.294-295.

ÖZDEMİR, Biltekin, **Osmanlı Devleti Dış Borçları 1854-1954 Yüzyıl Süren Boyunduruk**, Ankara, 2009.

ÖZDEMİR, Naziye, **Türkiye'de Elektriğin Tarihsel Gelişimi (1900-1938)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011

ÖZKAN, Selim Hilmi, "II. Viyana Kuşatması Sonrası Türk-İngiliz İlişkileri", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.8, Ağustos 2007, s.189-204.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.II., İstanbul, 1983, s.178.

PAMİR, Aybars, Kapitülasyon Kavramı ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.51, S.2, Ankara, 2002, s.79-119.

PAMUK, Şevket Pamuk, **Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914**, İstanbul, 2011

_____, "150. Yılında Balta Limanı Ticaret Antlaşması", **Tarih ve Toplum**, C.X., S.60, Aralık 1988, s.358-361.

PANAITE, Viorel, "Osmanlı-Leh Ahidnâmelerinde Ticaret ve Tüccarlar (1489-1699)", **Osmanlı**, C.III., (Editör: Güler Eren), Ankara, 1999, s.342-349.

PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, C.I., Ankara, 1998

PURYEAR, Vernon John, **International Economics and Diplomacy in the Near East**, Stanford, 1935

REFİK, Ahmet, **Türkler ve Kraliçe Elizabet**, İstanbul, 1932.

REYHANLI, Tülay, **İngiliz Gezginlere Göre XVI. Yüzyılda İstanbul'da Hayat (1582-1599)**, Ankara, 1983.

SANER, Yasemin "Osmanlı'nın Yüzlerce Yıl Süren Cezalandırma ve Korkutma Refleksi: Prangaya Vurma", **Osmanlı'da Asayiş, Suç ve Ceza 18. ve 20. Yüzyıllar**, (Derleyenler: Noemi Levy-Alexandre Toumarkine), (Yay. Haz: Foti Benlisoy), İstanbul, 2007, s.163-189.

SAVAŞ, Ali İbrahim, "Konsolos", **DİA., C.XXVI.**, İstanbul, 1995, s.178-180.

SKILLITER, Susan, "William Harborne; İlk İngiliz Elçisi 1583-1588", **Türk-İngiliz İlişkileri 1583-1984 (400. Yıldönümü)**, Ankara, 1985, s.21-31.

SONYEL, Salahi R., "Osmanlı İmparatorluğu'nda Koruma (Protege) Sistemi ve Kötüye Kullanılışı", **Belleten, C.LV., S.213**, Ağustos 1991, s.359-370.

ŞİMŞİR, Nahide, "Osmanlı-İngiliz Münasebetleri 1580-1838", **Türk Dünyası Araştırmaları, S.122**, Ekim 1999. s.39-56.

TAHİROĞLU, Bülent, "Tanzimat'tan Sonra Kanunlaştırma Hareketleri", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C.VI.**, (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.588-601.

TOPRAK, Zafer, "Tanzimat'tan Sonra İktisadi Politika", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, C.III.**, (Edit: Fahri Aral-Murat Belge), İstanbul, 1985, s.668-671.

TUKİN, Cemal, **Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Boğazlar Meselesi**, İstanbul, 1947.

TÜRKMEN, Zekeriya Türkmen, "Osmanlı Devletinde Kapitülasyonların Uygulanışına Toplu Bir Bakış", **OTAM, S.6**, Ankara, 1995, s.325-341.

UBUCINI, J. H. A., **1855'te Türkiye, C.I.**, (Çev: Ayla Düz), İstanbul, 1977.

ULUTAŞ, Songül, "19. Yüzyılın İkinci Yarısında Kapitalist Ticari İlişkilerindeki Dönüşümün Tarsus'taki Yansımaları 1839-1856", **Tarih İncemeleri Dergisi, C.XXVII, S.2.**, Aralık, s.499-525.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi, C.I.**, Ankara, 1982.

_____, **Osmanlı Tarihi, C. III. II. Kısım.**, Ankara, 1982.

_____, "On Dokuzuncu Asır Başlarına Kadar Türk-İngiliz Münasebatına Dair Vesikalar", **BELLETEN, C.XIII, S.51**, (Temmuz 1949), Ankara, s.573-648.

ÜÇÖK, Coşkun- MUMCU, Ahmet- BOZKURT, Gülnihal, **Türk Hukuk Tarihi**, Ankara, 1999.

ÜLKER, Necmi, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında İzmir'deki İngiliz Tüccarına Dair Ticari Problemlerle İlgili Belgeler", **Belgeler Türk Tarih Belgeleri Dergisi, C.XIV., S.18**, 1989-1992 Ankara, 1992, s.261-320.

WEBSTER, Charles, **The Foreign Policy of Palmerston**, London, 1951

WOOD, Alfred C., **A History of the Levant Company**, Abingdon, 1964.

YALÇINKAYA, Mehmet Alaaddin, "Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre", **Osmanlı, C.I.**, (Edit: Güler Eren), Ankara, 1999, s.660-675.

YILDIZ, Mehmet, "Kırım Savaşında Yapılan Baskıların Müteazzir, Garip Ve Müstesna Eseri: 1856 Islahat Fermanı", **Savaşın Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı Ve Paris Antlaşması (1853-1856)**, İstanbul, 2007, s.199-234.

YILMAZ, Fehmi, "Tütün", **DİA, C.XLII.**, İstanbul, 2001, s.1-4.

ZURCHER, Erik Jan, **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, (Çev: Yasemin Saner Gönen), İstanbul, 2000.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Özgür ERDİNÇ

Doğum Yeri : Tekirdağ

Doğum Yılı : 11.07.1989

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2003-2007 : Mustafa Elmas Arıcı Anadolu Lisesi

Lisans 2007-2011 : Muğla Üniversitesi

Yabancı Dil : İngilizce